

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра дошкільної педагогіки, психології та фахових
методик

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Збірник студентських наукових праць

Заснований в 2005 році

Випуск 22

Хмельницький 2025

УДК 373.2.016-048.35(08)

А 43

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 6 від 20 січня 2025 року)*

Рецензенти:

Попович Оксана Михайлівна – декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету, доктор педагогічних наук, професор, м. Мукачево, Україна

Юркова Інна Володимирівна – директор Хмельницького закладу дошкільної освіти № 23 «Вогник», м. Хмельницький, Україна.

Єремчук Наталія Василівна – вихователь-методист Хмельницького закладу дошкільної освіти № 36 «Вербиченька», м. Хмельницький, Україна.

А43 Актуальні проблеми дошкільної освіти в Україні : збірник студентських наукових праць / укладачі: А.В. Зданевич, А.С. Пісоцька, А.О. Талемонюк; за заг. ред. проф. А.В. Зданевич, Хмельницький : ХГПА, 2025. 278 с. + CD.

У збірнику наукових праць представлено статті здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Тематика статей пов'язана з освітою, вихованням та розвитком дітей дошкільного віку: методика проведення інтегрованих занять з фізичної культури на екологічній стежині, інноваційні педагогічні методики формування сенсорно-пізнавальної компетенції, духовного виховання дітей дошкільного віку, програмове забезпечення проблеми формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, особливості формування та розвитку творчої діяльності дошкільників, мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку, інклюзія як актуальна проблема сучасної освітньої системи, екологічне виховання дітей дошкільного віку засобами народної гри тощо; а також особливості взаємодії та розвитку дітей з особливими освітніми потребами: розвиток зв'язного мовлення дітей з розладами аутистичного спектру, використання традиційних і нетрадиційних технологій корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дошкільників, безпека дошкільнят під час воєнного стану, економічне виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, використання мнемотехніки в корекційній роботі вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти тощо.

За достовірність фактів, дат, назв, посилань, літературні джерела тощо відповідальність несуть автори матеріалів

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2025

© Факультет дошкільної освіти та психології, 2025

© Кафедра дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, 2025

Асмоловська Марина Анатоліївна,

вихователь закладу дошкільної освіти

№ 40 «Сонечко»,

м. Хмельницький

ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ

Художнє слово завжди займало і займає провідне місце у роботі з дітьми дошкільного віку. Як показує досвід, діти люблять слухати казки, легенди, вірші й самі із захопленням переказують, придумують сюжети, декламують тощо. Народні оповідки приваблюють маленьких читачів своїм змістом, красою художніх образів, силою людських емоцій і почуттів, виразністю мови. У скарбниці народної творчості можна знайти зразки творів для використання в усіх вікових групах закладів дошкільної освіти (ЗДО).

Як бачимо з досвіду роботи, серед шляхів розвитку психічного дітей дошкільного віку заслуговує на особливу увагу український дитячий фольклор, а саме: забавлянки, потішки, колискові, лічилки, скоромовки, мирилки, заклички тощо.

Вважаємо, що першими творами, з якими знайомляться діти, є колискові пісні, котрі вражають своєю художньою довершеністю, влучністю епітетів і метафор, дотепністю, майстерним поєднанням змісту та форми. Характерними елементами колісанок є специфічні приспиви, ритмічні повтори певних слів чи звуків, використання епітетів, порівнянь, метафор, звуконаслідувань. Усі колискові пісні передаються словами, що сповнені материнської любові та ніжності, тому вони створюють особливу емоційну насиченість пісень і тим самим привертають увагу дітей до звучання рідної мови. Вони відкривають дитині можливість через гру словами, звуками, звукосполученнями відчутти специфіку рідної мови, характерну для неї співучість, виразність, образність. Це твори про саму дитину, про маму, про тварин і птахів, про найближчих людей.

Дуже рано дитина починає сприймати та вивчати навколишній світ. А одним із найближчих об'єктів цього

вивчення є власне тіло дитини. Діти грають зі своїми рученятами і ніжками, тягнуть до рота, розглядають їх. І тому вважаємо, що народні забавлянки (потішки) і пісеньки для дітей цього віку неначе підкреслюють їх власну гру з частинами тіла, зв'язують її зі словом, наспівом. Вони їх використовують тоді, коли дитина ще не може гратися сама, а діє за допомогою дорослого.

Забавлянки (утішки, потішки), приказки створюють у дітей радісний настрій, бажання щось говорити. Дитина лепече, а пізніше вимовляє окремі склади, що сприяє розвитку мови.

Дитячі забавлянки – це надзвичайно вдала форма спілкування дітей із дорослими, які спрямовані на розвиток дрібних м'язів руки, активізацію рухливості дитини. Забавлянки насичені різними повторами, звуконаслідувальними словами, тому вони легко запам'ятовуються дітьми. Повторюваність у поєднанні зі змінами ритмічного образу, жести, інтонація – усе це сприяє зосередженню дитячої уваги на таких творах, що допомагають духовному, інтелектуальному, мовленнєвому розвитку дитини. У віці двох-трьох років у дітей спостерігається підвищений інтерес до гри. Цей період характеризується великою мовною активністю. Тому потішки і пісеньки ігрового змісту супроводжуються ігровими діями. При цьому потішка задовольняє потребу в грі словом і потребу в рухах.

До прикладу використання малих фольклорних жанрів у роботі з дітьми в умовах освітнього процесу ЗДО подаємо конспект інсценізації українських народних пісень та забавлянок у молодшій віковій групі.

Мета: залучення дітей до національних цінностей у процесі заучування малих форм українського фольклору: потішок, забавлянок, пісень, ігор; виховання поваги до українських звичаїв і традицій, вміння захоплюватися своєю акторською грою.

Завдання: розвивати здатність емоційно передавати зміст фольклорних творів; продовжувати формувати вміння інтонаційно виразно декламувати твори та передавати образи в процесі театралізації; спонукати до активної мовленнєвої

діяльності; розвивати інтерес до цілісного сприймання творів різних жанрів, виконання та емоційного сприймання українських народних творів.

Вихователь: Діти, бабуся запросила нас у гості. Ходімо! А щоб веселіше було, заспіваймо пісеньку – «Вийди, вийди сонечко».

Діти крокують по групі підходять до ширми. З-за ширми з'являється лялька бабуся.

Бабуся: Добрий день, діти! Рада, що ви до мене завітали!

Діти: Добрий день!

З-за ширми з'являється лялька півник.

Півник: Кукуріку!

Вихователь: Бабусю, який гарний у вас півник! А ми з дітками знаємо пісеньку про двох півників. ПІСНЯ – «Два півники»

Бабуся: Чудова пісенька, нам з півником сподобалась. Подивіться, за моїм будинком гарний, великий ліс. У ньому є багато грибів, ходімо назбираємо їх. А щоб швидше їх знайти заспіваємо пісеньку «Диби, диби, диби-би пішла баба по гриби».

Діти шукають гриби під ялинками, кущиками. Гра: «Збери гриби у кошик».

На пеньку сидить іграшковий зайчик. Плаче.

Вихователь: Діти, погляньте, хто це на пеньочку? Так, зайчик! Плаче! Не плач, зайчику, ми тобі пісеньку заспіваємо. Пісня «Ой, на горі жито, сидить зайчик».

Зайчик: Дякую, дітки! Мене звеселила ваша пісенька!

Вихователь: Дякуємо, тобі бабуся, що ти запросила до себе в гості. Нам сподобалось у тебе, але час повертатися до садочка. Бувайте!

Бабуся: Дякую і вам, дітки! Будьте здорові, до зустрічі!

Узагальнюючи поняття «фольклор», зазначаємо, що художнє слово займає важливе місце у роботі з дітьми, сприяє розвитку всіх сторін мовлення (звукової культури, лексики, граматичної правильності та зв'язного мовлення) і фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. Наук.; К.: Видавництво, 2021.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С.М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

Бабійчук І.

вихователь закладу дошкільної освіти
№ 40 «Сонечко»,
м. Хмельницький

ПІЗНАВАЛЬНІ ФУНКЦІЇ КАЗОК ПРО ТВАРИН ЯК ЗАСІБ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Казки, що колись були для не писемного народу підручником і енциклопедією життя, і сьогодні чарують красою поетичної вигадки, сприяють вихованню моральних якостей, збагачують знання і уявлення. Казка – найпопулярніший вид усної творчості серед дітей, вона захоплює й полонить серця не тільки дітей, а й дорослих.

З практичного погляду, найсуттєвішою особливістю казки є фантазія – здатність людської думки заглядати далеко вперед, мріяти. У багатьох казках втілене прагнення людини пізнати надра землі, морські глибини, підкорити природу.

Казка завжди високо цінувалась як важливий засіб виховання. Звичайно, не всі казки однаковою мірою впливають на розумовий розвиток дитини та її виховання.

Цей жанр належить до найдавнішого виду народного епосу. Немає такого аспекту виховання, який би якимось чином не відбився в казці. Але найчастіше йдеться про те, яка велика користь і насолода буває від праці, що добре, а що погано, про моральні пошуки.

Народна казка потрібна кожній дитині як її насущний, духовний хліб, який ніколи не приїдається. Адже казка зачаровує дитину образністю рідного слова, красою співучої української мови. Саме про це писав І. Франко: «Оті простесенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у наші душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті». Він вважав, що казки впливають на моральне виховання дітей, прищеплюють любов до природи, бажання її охороняти.

Творцем казок є народ. Тому національні казки кожного народу своєрідні, неповторні й унікальні. Народ відображає у казці свої бажання, сподівання.

Кожна казка обов'язково має певну дидактичну і пізнавальну мету. Вона повчає малюків, як потрібно діяти в певній ситуації, застерігає від неправильних дій. До прикладу, казка «Ріпка» вчить дітей працьовитості, праці гуртом. А за змістом казки «Як квітець до березня в гості ходив» діти дізнаються про особливі прикмети й характерні природні умови весняних місяців.

Народна казка розвиває творчу уяву дітей. Вони характеризуються захоплюючим сюжетом. Казки відбивають життя різних епох, вони сягають своїми витокami у життя наших далеких предків, коли ще казковість приймалась як реальність.

Вважаємо, що найбільш близькі та зрозумілі дітям будь-якого віку казки про тварин. Казки про тварин належать до «звіриного епосу», вони є історично найдавнішими. У цих казках у алегоричній формі розкриваються суспільні явища, побут людей. Вони пронизані сатирою, гумором. На основі опису дій та вчинків тварин проводяться аналогії з життя людей: персонажі казок обирають собі старосту, вйта, царя, а також господарюють, змагаються, сперечаються, дають і беруть хабарі, принижують слабших. У казках діють свійські тварини (корова, коза вівця, баран) та дикі (вовк, лисиця, ведмідь) птахи (півень, качка, орел, сова, ворона, горобець),

комахи, земноводні (жаба, черепаха). При цьому перевага надається свійським тваринам над дикими.

Тварини в казках уособлюють певну домінуючу рису характеру, чи вдачу людини: вовк – голодний хижак, невдаха; лисиця – хитра, підступна, улеслива; ведмідь – вайлуватий, незграбний, туго думний; овечка – беззахисна; осел – впертий; заєць – боягуз; орел – сильний, зухвалий, пихатий; черепаха і рак – неповороткі, повільні; кінь і віл – працьовиті, покірні.

Дії тваринних казкових образів олюднені: вони розмовляють, спілкуються, товаришують. Саме тому зміст цих казок доступний і близький дітям будь-якого віку. Діти люблять тварин, відчувають себе близькими до них і розуміють їх, спостерігають і граються з ними от їм і цікаві оповідання про звірів, особливо, коли ті звірі починають в казці розмовляти, поводитися як люди.

У казках про тварин відсутні фантастичні істоти, вони – реалістичні. До золотого фонду українських народних казок про тварин увійшли «Коза-дереза», «Цап та баран», «Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Колосок», «Телятко, кабан, півник, качур та вовки», «Чому гуси миються у воді, а коти на печі, а кури порпаються в поросі».

Діти дошкільного віку захоплюються народною казкою «Рукавичка» про життя і пригоди лісових мешканців (мишки, жабки, зайчика, лисички, вовка, кабана і ведмедя) у дідові рукавичці. Сюжет добре відомий у фольклорі, побудований за традиційним для казок для тварин прийомом зустрічей, в результаті чого маємо ланцюг образів, який весь час повторюється з додаванням ще одного кільця – нового персонажа: місце в рукавичці знайшли спочатку мишка, жаба, зайчик і т.д. Такі казки (їх називають кумулятивними) найбільш поширені в дитячому фольклорі. Рушієм дії тут є зустрічі тварин, які розповідають про себе. Самохарактеристика, що звучить досить образно завдяки здвоєним визначенням – мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, кабан-іклан, ведмідь-набрідь; звуконаслідувальні вигуки характерні для певних тварин: хро-хро-хро (кабан), гав-гав-гав! (собака) – все допомагає уявити кожну тварину зрозуміти її особливості.

Казки про тварин відрізняються здебільшого нескладною побудовою, динамічністю у розгортанні сюжету (численні зустрічі, швидка зміна ситуацій) діалогічністю (часто у віршованій мові), повторення одних тих же дій, характеристик і висловів, що одним із засобів типізації образів у фольклорі і одночасно сприяє кращому запам'ятовуванню змісту. Все це робить казки про тварин дуже доступними дитині.

Українські народні казки про тварин, на думку дослідників, складають приблизно 14 відсотків усього зібраного казкового матеріалу. Виникнувши в глибоку давнину, як оповідання з досвіду мисливців та звіроловів, вони служили спочатку для передачі молодим знань про поведінку тварин, при полюванні на них.

На основі спостереження про стосунки сильних і слабких тварин з'являються аналогії до людського побуту та суспільного життя – казкові персонажі зовсім по-людському обирають собі старосту, царя, відпочивають, мандрують. Це сформовані з часом казки про тварин антропоморфізм виявився в уподібненні поведінки тварин людській.

Як і чарівні оповіді, цей різновид жанру в багатьох рисах зберіг тотемічні погляди наших предків. У таких казках, наприклад як «Вуж і дитина», «Чоловік і гадюка» та багатьох інших, особливо виразна звучить думка про залежність життя від взаємостосунків з тваринами, поклоніння їм. Доки господар годував гадюку чи вужа, годив їм, доти його господарство велось добре. Тільки образив вдарив – усе занепало.

У казках «Про липку і зажерливу бабу», «Про сонце, мороз і вітер» виразно помітні мотиви анімізму – одухотворення явищ природи, дерев, предметів тощо.

Український тваринний епос різноманітний за сюжетним складом та ідейно-художньою структурою. Протягом тривалого часу ці казки формувалися під впливом багатьох факторів. Головними з них є навчально-розважальна функція.

Список використаних джерел

1. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. [заг. наук. ред. Т.О. Піроженко]. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

2. Лисенко Н.В., Мацук Л.О., Лисенко О.М. Ознайомлення з природою та основи екологічної освіти дітей дошкільного віку. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2019. 336 с.

3. Волкова В.А. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2017. Вип.75(2). С.11-15.

Богачук Валентина Анатоліївна,
вихователь закладу дошкільної освіти,
№32 «Росинка»,
м. Хмельницький

ФОРМИ І МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Організуючи освітній процес з дітьми дошкільного віку, ми виявили, що дошкільний вік характеризується підвищеною допитливістю в різних сферах, а особливий інтерес діти проявляють до природи. Тому екологічне виховання в закладі дошкільної освіти (ЗДО) займає важливе місце в розвитку пізнання навколишнього світу, у формуванні гуманного ставлення до всього живого і у формуванні усвідомленої поведінки у природньому середовищі. Природа – могутнє джерело пізнання, яке через спілкування розкриває людині свої таємниці й робить її більш чутливою до навколишнього світу.

Закон України «Про освіту» (статті 56 і 58) наголошує на необхідності формування у дітей та молоді дбайливого ставлення до природного довкілля країни, а стаття 23 Закону України «Про дошкільну освіту» передбачає як вимогу до змісту дошкільної освіти викладання елементів природничо-наукового світогляду та розвиток позитивних почуттів і цінностей у ставленні до довкілля та формування ставлення, що ґрунтується на позитивних почуттях і ціннісному ставленні до довкілля.

Працюючи з дітьми з проблем екологічного виховання, ми ставили перед собою такі завдання:

- формувати компетентності, котрі охоплюють знання про природу, природні явища, рослинний і тваринний світ;
- сприяти розвитку естетичних почуттів: любові, поваги, бережливого ставлення по відношенню до світу природи;
- спонукати до догляду за природою і всім, що нас оточує, до збереження всього живого і природних багатств.

Вважаємо, що самим важливим, над чим працювали разом з дітьми, було формування гуманного ставлення до природи, яке реалізовувалося крізь призму розвитку в дошкільників співчуття і співпереживання до всього живого, що нас оточує.

Як доводить нам життєвий досвід, людина – частина природи, але найчастіше саме вона робить пагубний вплив на неї через не догляд за нею. Виходячи з цього лейтмотивом діяльності у вихованні екологічної культури дошкільників є формування активної позиції «захисника і друга» світу природи.

Діти особливо вразливі і чуйні, тому активно включаються у всі заходи щодо захисту тих, хто цього потребує. Важливо показати дітям, що люди займають більш сильну позицію по відношенню до світу природи (наприклад, рослини зів'януть без поливу, птахи взимку загинуть від холоду без годівлі). Вважаю саме тому нам слід спрямовувати всі зусилля на те, щоб усе живе на землі розвивалося і приносило радість (наприклад, ранковий спів птахів під вікном буде приємно тим, хто їх годував взимку, а квітуча квітка на вікні порадує тих, хто її поливав).

Отримані знання про навколишній світ повинні підкріплюватися практичною діяльністю та наочними прикладами для того, щоб діти бачили позитивний результат своєї діяльності і мали бажання удосконалювати свої досягнення.

У своїй роботі нами використано різні форми та методи щодо формування екологічної компетентності у дітей. а саме:

працю, споглядання, творчість, науковий пошук, експериментування, спостереження, милування.

Аналіз практичної діяльності нам підказує, що важливим у екологічному вихованні є створення умов, за якими дитина могла торкнутися природи не тільки рукою, а й розумом, серцем і душею. У свій час В.О.Сухомлинський говорив: «Маленька людина, в якій відкрилися очі на світ, бачить корінь, стебло, листя і міркує про те, як взаємопов'язані ці частини рослини як єдине ціле».

Основною формою роботи з екологічного виховання дітей, яка нами використовується є заняття, де діти отримують нові знання, уточнюють та закріплюють набуті раніше. Для цього використані різноманітні методи та обрано цікавий матеріал для дітей.

Пропонуємо приклад заняття у вигляді конспекту в середній групі на тему «Фрукти».

Мета: формування у дітей уявлення про овочі та фрукти; закріплення вміння впізнавати і розрізняти овочі та фрукти; закріплення кольорів: червоний, жовтий, зелений; спонукання до висловлення повних пропозицій. Основні завдання: розвивати дрібну моторику рук; розширювати діапазон використання пальчикових форм спілкування з дітьми; розвивати дрібну моторику, вчити виконувати ігрові дії відповідно тексту твору; виховувати чуйність, доброзичливість, формувати пізнавальний інтерес.

Матеріал: іграшка гусінь; муляжі фруктів; дерево у вигляді плакату.

Хід заняття

Стук у двері. В групу заходить вихователь з гусінню, у неї в руках кошик з фруктами.

Вихователь:

- Подивіться, діти, хто до нас прийшов у гості. (Гусінь)
- Давайте привітаємо гусеницю Еллі. (Здрастуй Еллі!)
- Діти, а що у Еллі в руках? (кошик з фруктами)
- Правильно, сьогодні гусениця Еллі розповість вам все, що вона знає про фрукти.

Гусінь:

– Діти, що це за фрукт (показати картинку яблуко)?
(Яблуко)

– Так, це – Яблуко, котре росте на дереві у саду і при дорозі. Яблука бувають червоного, зеленого і жовтого кольору. Вони круглі або овальні. Яблука – соковиті, солодкі або кисло-солодкі на смак. З яблук можна вичавити яблучний сік, зварити варення, компот, а можна приготувати яблучне пюре.

– А ще які ви знаєте фрукти? (діти називають)

– Бачите, як їх багато.

(показати картинки: апельсин, груша, абрикос, мандарин, персик, слива і одночасно ставити запитання: Якого кольору? Якої форми? Який смак?)

Вихователь:

– Діти, а ви знаєте, що є тропічні фрукти, які ростуть там, де дуже жарко круглий рік.

– Це такі фрукти, як банан, ананас, кокос, ківі тощо (показати картинки фруктів).

– А тепер ми пограємо в гру, називається вона «Яблунька». З нами пограє Гусінь.

Пальчикова гра «Яблунька»

Яблунька, яблунька, де ж твої яблучка

(пальчики вгору, поворушити ніби – гілочки)

Заморозив їх мороз

(кулачки)

Або вітер їх забрав?

(плавні рухи кистями)

Або блискавка спалила?

(закрити очі долоньками)

Або градом їх побило

(постукати подушечками пальців по столу)

Або поклювали птахи?

(зобразити, як птахи клюють зернятка зі столу)

Не морозив їх мороз, і вітер їх забрав

(повторити всі рухи по порядку)

Не спалило їх вогнем, граду не було з дощем,

Птахи їх не поклювали...

Діти обірвали!

(показати круглі долоньки, ніби в них лежить яблучко)

Гусінь:

– Молодці діти, мені дуже сподобалося з вами грати!

– А тепер я вам розповім казку.

Казка «Фруктовий сад»

Жила на світі дівчинка, звали її Еліза. Зовсім в юному віці вона залишилася сиротою. Від батька з матір'ю в неї залишився тільки один сад, в якому росли різні фрукти. Вона була доброю, скромною і бідною.

Цілими днями Еллі працювала в саду, доглядала за деревами і збирала повні кошики яблук, груш. Вона дуже любила готувати цікаві страви з фруктів і пригощала жителів села, в якій жила.

Одного разу дівчинка дізналася, що в далекому королівстві живе принцеса, яка сильно хвора. Вона була ще така мала, але вже не могла вставати з ліжка без допомоги своїх слуг. Принцеса була дуже повною, тому що любила поласувати смачними тортами і цукерками. Від цього у неї болів шлунок і до того ж почався сильний авітаміноз, тому що вона протягом кількох років не вживала в їжу фрукти.

Еліза вирішила допомогти принцесі. І поспішила скоріше в її королівство. Коли вона дісталася до нього, вона побачила його похмурий вигляд. Там не було садів, де могли б рости смачні і корисні фрукти.

Еліза познайомилася з принцесою і пообіцяла, що зможевилікувати її. Вона стала готувати страви. Принцесі на сніданок вона готувала фруктовий компот, на обід подавала фруктовий салат. А на вечерю, готувала смачні яблучний пиріг, який дуже подобався принцесі.

І через деякий час принцеса відчувала себе набагато краще. Вона не була повною, з легкістю могла пересуватися, і у неї навіть виднівся рум'янець на щоках.

Принцеса була дуже вдячна Елізі та залишила її у себе в палаці.

Завдяки Елізі все королівство, і за її межами знали, що їжа повинна бути не тільки смачною, але і корисною.

Вихователь:

– Що корисніше фрукти чи цукерки? (Фрукти)

Гусінь:

– Зараз я хочу вам показати дерево, на якому ростуть фрукти, але це чарівне дерево. А чарівне, тому що на ньому ростуть різні фрукти (яблука, груші, апельсини і банани).

Вихователь:

– А як ви вважаєте, чи можуть рости різні фрукти на одному дереві? (Ні!!!)

– Правильно, тільки на чарівно дереві можуть рости різні фрукти.

(Гусінь показує дерево з фруктами прикріпленими на липучках)

Гусінь:

– А давайте зірвемо фрукти та приготуємо компот.

(Діти збирають фрукти в каструлю і варять компот)

Пальчикова гра «Компот»

Будемо ми варити компот.

Фруктів потрібно багато, ось.

(«Варять» – заважають пальчиком на долоньці)

Будемо яблука кришити,

грушу ми будемо рубити,

(ребром долоні стукають по іншій долоньці)

Відіжмем лимонний сік

(стискають кулачки)

Варимо, ми варимо компот,

Пригостимо чесний народ

(знову «варять»)

Вихователь:

– У нас з вами вийшов який смачний і корисний компот.

– А тепер, давайте подякуємо гусені Еллі за цікаву розповідь і чарівне дерево. (Дякую)

Гусінь:

– Будь ласка, діти. Мені було цікаво з вами, а тепер мені пора йти.

– До побачення! (До побачення).

Не менш важливими були у нашій роботі екологічні спостереження, за допомогою яких діти пізнавали не тільки зовнішні параметри об'єктів природи (забарвлення, будова, запах та інше), але й зв'язок із середовищем. Спостереження найчастіше використовувалися у повсякденному житті у формі

циклів, що включають ряд різних за змістом спостережень за одним і тим же об'єктом. Спостереження на екологічних прогулянках і екскурсіях, спеціально розробленні ігри з природними матеріалами дозволяють сформувати у дошкільнят мотивацію до навчальної діяльності. Можна сказати, що формування у дошкільнят екологічної культури в першу чергу ґрунтується на спостереженні.

Цікавою формою нашої роботи є досліди. Вони можуть бути екологічного та природничого характеру. Організуючи цю роботу, варто брати до уваги важливу умову – нові знання, які дитина отримує, як результат своїх власних відкриттів, які ґрунтуються на раніше засвоєних знаннях. Дуже важливо, щоб діти брали участь у процесі дослідження природи, оскільки ті вміння, які вони розвинули у собі, будуть переноситися в інші види діяльності й стануть в нагоді впродовж усього життя. До цих вмінь належать спостереження, порівняння, опис, класифікація та вимірювання.

Структура досліду має багато спільного з спостереженнями.

Перший його етап – підготовка його діяльності в природі має бути спрямований на виявлення їхніх знань про певні об'єкти та природні явища і створення атмосфери зацікавленості. Так, наприклад, під час гри малят з повітряними кульками можна запитати: «Як ви гадаєте, яка з повітряних кульок важча: та, що наповнена повітрям, чи порожня?».

Другий етап – початок досліду. Він розпочинається із висунення припущень. Якщо діти мають необхідні знання, вони можуть самі висувати припущення у вигляді певних висловлювань. (Легка та кулька, що може літати, тобто наповнена повітрям). Якщо вони будуть правильні: вихователеві слід підтвердити це дослідом. Неправильні припущення треба спростувати. Після цього дослід має обговорюватися.

Третій етап – перебіг досліду та подальший обмін думками. В наведеному прикладі одну з кульок наповнюють повітрям та зважують на терезах. Результати зважування порожньої кульки і кульки яку наповнили повітрям порівнюють.

Четвертий етап – заключний, на якому відбувається обговорення результатів дослідження. Отже, робляться певні висновки, тобто початкові припущення підтверджуються або спростовуються.

Залежно від обсягу та складності організації і проведення дослідження може бути як цілим заняттям, так і його компонентом. Слід пам'ятати, що нові знання як результат самостійного «відкриття» дитини мають формуватись на знаннях, попередньо нею засвоєних. Отже, нескладні дослідження я проводила під час занять, екскурсій у природу, прогулянок, цільових прогулянок та праці в природі з метою закріплення, узагальнення та систематизації знань дітей.

Не менш важливим методом розвитку основ екологічної культури дітей є слово, його правильне використання в різних формах роботи з дітьми, насамперед – це читання різної літератури, спрямованої на пізнання явищ живої і неживої природи, на ознайомлення дітей з явищами пристосованості тварин і рослин до середовища існування. Питання до текстів, пояснення вихователя, переказ дітей, бесіда про прочитане – все це різні форми мовленнєвої діяльності, які дають змогу дітям зрозуміти нову інформацію.

Акцентуємо увагу на ролі казки у вихованні дошкільнят, яку важко переоцінити, а екологічні казки цікаві, насамперед, новизною сюжету і введенням незвичайних персонажів. Завдяки казкам ми у доступній формі розповідали дітям про складні явища у природі, про відносини природи і людини і важливості людської праці. Особливе місце займають казки, які придумали самі діти.

Також у нашій роботі активно використовуємо дидактичні ігри з екологічного виховання. Завдяки грі діти вчаться виділяти ознаки явищ і предметів, порівнювати їх і класифікувати. Діти засвоюють нову інформацію про природний світ, розвиваючи пам'ять і сприйняття, міркують про життя тварин і рослин, розвиваючи мислення і мову. Завдяки дидактичним іграм діти удосконалюють навички комунікації, закріплюють вміння на практиці застосовувати отриманні знання.

Для розвитку основ екологічної культури також ми використовуємо сюжетно-рольові ігри, так як їх складові компоненти (сюжет, ролі, рольові дії, іграшки, атрибутика та багато іншого) можна використовувати при ознайомленні дітей з об'єктами живої і неживої природи, їх взаємозв'язком. Особливо ефективні ігрові ситуації з героями відомих казок, оповідань. При створенні ігрових ситуацій я спиралась на типову поведінку персонажів, як би продовжуючи їх життя в звичних умовах.

Працюючи з дітками, ми використовуємо посилену для дітей працю в природі, яка розглядається як один з основних методів ознайомлення дошкільників з природою. Результати числених теоретичних та експериментальних досліджень свідчать про те, що під впливом праці розвиваються всі розумові і фізичні сили людини. вважаємо, що цінність праці в природі полягає в тому, що дитина в процесі трудової діяльності взаємодіє з реальними об'єктами природи, а це створює найкращі можливості для формування реалістичних уявлень про об'єкти природи, зв'язки між ними. В процесі праці найбільш переконливо, наочно діти впевнюються у зв'язку між умовами для рослин, тварин їх ростом, розвитком. Під час праці діти оволодівали новими прийомами обстеження: навчалися відрізняти суху землю від вологої, пухку від твердої, культурні рослини від бур'янів.

Таким чином вважаємо, що для екологічного виховання дітей дошкільного віку ефективними є ті методи, прийоми і форми, котрі відповідають психофізіологічним особливостям дітей.

Список використаних джерел

1. Волкова В. А. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку: збірник наукових праць Херсонського державного університету. [Педагогічні науки], 2017.[Вип.75(2)]. С.11-15.
2. Державний стандарт дошкільної освіти URL:https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%2

0Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 26.12.2024).

3. Концепція екологічної освіти України. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2002. № 7. С.3-23.

4. Лисенко Н.В., Мацук Л.О., Лисенко О.М. Ознайомлення з природою та основи екологічної освіти дітей дошкільного віку. [Підручник]. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2019. 336 с.

5. Тарашевська О.В. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : Дитина в природному довкіллі. Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти [Збірник наукових праць]. Хмельницький : ХГПА, 310 с. С.276-280.

Бондар Майя Олександрівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

ЗАСТОСУВАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ВИХОВАТЕЛЯМИ ПІД ЧАС ЗАНЯТТЯ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Одним із головних умов всебічного розвитку дітей протягом дошкільного віку є грамотна, логічно вибудована мова. Саме у дошкільному віці найбільше сприятливі умови для формування красномовства і повноцінного лексикону.

На теперішній час є багато прийомів для того, щоб допомагати дітям засвоювати нову інформацію і розвиватися, навчатися логічно викладати свої думки. І одним з таких прийомів є використання мнемотехніки в розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Мнемотехніка – це певна система прийомів і методів, дія яких направлено на максимально ефективно збереження, відтворення і запам'ятовування одержуваного матеріалу.

Мнемотехніка допомагає спростити процес запам'ятовування, розвиває асоціативне мислення, мову і уяву, підвищує уважність у дошкільників. Прийоми мнемотехніки призводять до збагачення словникового запасу та формування зв'язного мовлення [1].

Застосування даної технології дозволяє значно полегшити процес навчання дітей дошкільного віку і максимально прискорити темпи розвитку дитячого зв'язного мовлення. За допомогою мнемотехніки можна вирішити наступні задачі:

- розвинути зв'язне мовлення;
- розвинути у дітей вміння за допомогою графічної аналогії розуміти і розрізняти знайомі казки, вірші;
- вправляти у правильній звуковимові;
- розвивати у дітей кмітливість, вміння порівнювати;
- розвивати у дітей психічні процеси: мислення, увагу, уяву, пам'ять [2].

Для дітей дошкільного віку найкраще використовувати таблиці з яскравими, барвистими картинками – завдяки зображенням дитина набагато швидше і легше запам'ятовує матеріал під час занять. Через деякий час, після того, як діти ретельно вивчають словосполучення і зображення, яке його характеризує, можна замінити картинку на графічні символи. Наприклад, зобразити ялинку за допомогою зеленого трикутника, хатинку за допомогою квадрату, зайчика – гуртком сірого кольору. Крім того, своєчасне використання мнемотаблиць в розвитку зв'язного мовлення дозволяє домогтися успіхів у розвитку асоціативного мислення, зорового сприйняття, слухової пам'яті, а також уяви [2].

У молодшому дошкільному віці мнемотаблиці спочатку даються в готовому варіанті, оскільки у дітей недостатньо розвинені технічні навички малювання, але в старшому дошкільному віці дорослий дає план-схему тільки на початковому етапі – у міру навчання дітей активно включаються в процес створення своєї схеми. На початку своєї роботи з мнемотаблицями діти починають відчувати деякі труднощі, їм важко слідувати за запропонованим планом таблиці. Часто перші оповідання за моделями виходять дуже

схематичними. Щоб дітям було простіше працювати з менотаблицями, потрібно їх навчити і дати зразок.

Суть роботи з мнемотаблицями полягає в наступних етапах:

1. Розглядання таблиці і розбір того, що на ній зображено.

2. Перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів в образи.

3. Після перекодування здійснюється переказ, складання розповіді по заданій темі та інше, тобто відбувається відпрацювання методу запам'ятовування.

4. Замальовка мнемотаблиць дітьми (у старших групах).

5. Розповідання за мнемотаблицями, створеними дітьми [1].

Використання мнемотехнічних прийомів дає змогу дітям переказувати текст повними поширеними реченнями, вільно, без допомоги вихователя, без хвилювання, впевнено. Мнемотехнічні прийоми допомагають дисциплінувати дітей, навчити їх основним нормам і правилам поведінки. В роботі з дітьми я використовую такі мнемотехнічні прийоми: аналогія, трансформація, піктограми, фонетичної асоціації, прообрази, тлумачення, зв'язування, сюжет, логічні запитання, уособлення, небилиця, нумерація та інші.

Мнемотаблиці-схеми служать дидактичним матеріалом в роботі по розвитку зв'язного мовлення дітей. Робота будується від простого до складного. Мнемотаблиці можуть бути наочні, наочно-схематичні і схематичні.

Під час своєї роботи з дітьми я використовую такі вправи:

Вправа «У світі фантазій» (складання казки за допомогою картинок-символів, вигадування назви до казки). Така вправа допоможе розвинути дитячу уяву, спонукає до розповіді за змістом предметних картинок.

Вправа «Змалюй осінь». Завдання – намалювати барвисту осінь за допомогою слів. Перша дитина бере пензлик в руку і складає перше речення, а тоді передає пензлик іншій дитині і так далі.

Вправа «Тактильні асоціації». На столі тактильні картки з різною фактурою (гудзики, монети, мотузка, дерев'яні палички,

фольга, тощо). При доторканні до карток, діти озвучують, про що вони подумали в даний момент.

Вправа «Складаємо розповідь». Педагог добирає серію друдлів і викладає в певній послідовності. На основі їх діти складають розповідь.

Вправа «Що ми знаємо про професії». В цій вправі потрібно назвати основні функції, які виконують будь які професії, які зображені; назвати працівників, які професією багато спілкуються з людьми; професії, які потребують правильної вимови та хорошої дикції тощо. Після цього діти складають розповідь за коректурною таблицею «Моє ставлення до професії...».

Щоб урізноманітнити мовленнєву діяльність дошкільників, можна запропонувати дітям моделювати казки. Для цього пропоную схематичні асоціації зображення назв добре відомих їм казок. Наприклад, три однакові кола нагадують дітям казку «Троє поросят»; сім різних за кольором трикутників – «Ріпка»; три однакових за кольором, але різних за розміром кола – «Три ведмедя». У такий спосіб за допомогою геометричних фігур, схем і моделей можна скласти нову казку, з новим сюжетом, персонажами, можна створити казку на новий лад тощо [3].

Практика показує, що дошкільники з більшим задоволенням вивчають і запам'ятовують вірші коли використовуються мнемотаблиці. Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвиненого зв'язного мовлення дитини навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто оточує, ініціювати власні ідеї.

Отже, успіх корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку визначається точною, продуманою системою роботи, суть якої полягає в здійсненні корекції мовлення протягом всієї навчально-виховної діяльності закладу дошкільної освіти та спільної діяльності педагогів.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолєтова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ: «Вища школа», 2021.
2. Горєлова А. Формуємо зв'язне мовлення. Дошкільне виховання. 2022. № 4. С.15-17.
3. Кушнерук Т. Прийоми розвитку зв'язного мовлення дітей про які мають знати педагоги» / журнал Вихователь-методис, № 11, 2017.

Віняр Ольга Анатоліївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький

МОВЛЕННЄВА КОМЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ

На сьогодні проблема формування мовлення в дітей дошкільного віку є досить актуальною, адже ступінь розвитку мови старшого дошкільника визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини, вміння висловлюватися та здобувати інші знання. Розв'язання таких проблем мовленнєвої компетентності дітей має здійснюватися в процесі їх щоденного спілкування з вихователями, батьками та однолітками, інтегруючись у різних видах.

Формування мовленнєвої компетентності в дошкільному віці відбувається на всіх рівнях, оскільки дитина опановує всі основні одиниці мови: звук, слово, словосполучення, речення і нарешті, текст. Відтак, результативність мовленнєвого розвитку забезпечу міцний взаємозв'язок завдань виховання звукової культури мовлення, розвитку словника, формування граматично правильного мовлення та розвитку зв'язного діалогічного та монологічного мовлення. Реалізація таких форм мовленнєвої компетенції можлива завдяки використанню особистісно-орієнтованого підходу, який передбачає

індивідуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти [2].

Головною метою цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дошкільників є формування мовленнєвої компетенції як однієї з базисних характеристик особистості та спрямована на активне системне застосування взаємопов'язаних педагогічних дій; розвитку мовлення, навчання мови та мовленнєвого виховання.

Формування мовлення дошкільнят складається з різних структурних компонентів. До них належать: мовленнєва компетентність як одна з ключових базисних характеристик особистості; мовленнєвий розвиток, тобто формування певних мовленнєвих умінь та навичок, що забезпечують функціонування мовлення; навчання мови, пов'язане з певним обсягом елементарних знань про мову й мовлення, що формуються на основі розвитку мовного чуття й водночас зумовлюють цей розвиток; мовленнєве виховання, метою якого є виховання мовленнєвої культури особистості.

Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності, забезпечує вміння дитини підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати мовленнєве взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, мовленнєве самовираження, розвивати соціальне мовлення (вміння презентувати себе оточуючим, виражати особисту позицію по відношенню до інших тощо).

Отже, мовленнєва компетентність – це вміння на практиці доречно користуватися мовою (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби. Це полікомпонентне утворення, яке містить такі компетенції:

– лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння);

– фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності);

– граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалогологічну (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати).

Головною метою цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дошкільників є формування мовленнєвої компетентності як однієї з базисних характеристик особистості та спрямована на активне системне застосування взаємопов'язаних педагогічних дій; розвитку мовлення, навчання мови та мовленнєвого виховання [1].

Виділяють основні напрямки системного підходу:

1. Структурний пов'язується з формуванням різних рівнів системи мови (фонетичного, лексичного, граматичного, текстового). Формування мовлення в дошкільному дитинстві відбувається на всіх цих рівнях, оскільки дитина опановує всі основні одиниці мови: звук, слово, словоформи, словосполучення, речення і, нарешті, текст. Відтак, результативність мовленнєвого розвитку забезпечує міцний взаємозв'язок завдань виховання звукової культури мовлення, розвитку словника, формування граматично правильного мовлення та розвитку зв'язного діалогічного та монологічного.

2. Комунікативний, спрямований на реалізацію комунікативної та інших функцій мови, пов'язаних із розвитком та застосуванням зв'язного мовлення, двох форм мовленнєвого спілкування – діалогу та монологу. Ускладнення мовленнєвих умінь відбувається під час переходу від діалогічної до різних форм монологічного мовлення.

3. Пізнавальний передбачає розвиток здібності до елементарного усвідомлення явищ мови й мовлення, тобто реалізацію певною мірою інтелектуальної функції мови. Формування та функціонування понять неможливе поза семантикою слів, словосполучень, формування та функціонування суджень, умовисновків – поза структурою та семантикою синтаксичних конструкцій, розгорнутих

висловлювань (тексту). Водночас відбувається і зворотний процес – від інтелекту до мови, який умовно можна визначити як аналіз лінгвістичної функції інтелекту, його ролі у свідомому опануванні мови.

Важливим завданням у дошкільному дитинстві є розвиток зв'язного мовлення, під час якого реалізується головна функція мовлення – комунікативна. Адже саме за допомогою зв'язного мовлення дитина спілкується з іншими.

Розвиток комунікативної компетентності починається з набуття дитиною вміння встановлювати контакт із партнером у спілкуванні, дотримуючись ustalених правил етикету. У повсякденному житті дитина спостерігає і наслідує приклади спілкування між собою дорослих, дітей тощо. Справжнім зразком комунікативної поведінки має бути притаманна широка палітра емоційно-інтонаційного забарвлення. Вони вже помічають мовні помилки й продовжують оволодівати тими граматичними формами, у застосуванні яких зазнають певних труднощів, мовленнєве «обличчя». Так формується мовленнєва особистість [3].

Дійовим методом оволодіння комунікативно-мовленнєвими діями є ігри-драматизації. Рольові перевтілення допомагають дитині вправлятися у варіативності діалогів. Тут стануть у пригоді фольклорні діалоги, які призвичаюють до почергового відтворення сюжету – часом кумедного, однак не позбавленого інтонаційних відтінків, динаміки, мімічних проявів, варіативності сили голосу, темпу мовлення. Такі ігрові вправи передуватимуть драматизації складніших жанрів – казок, оповідок. На встановлення контакту, а в подальшому й на характер спілкування впливає також зовнішній вигляд партнера.

Отже, вікові та індивідуальні особливості дітей, їхні потреби та прагнення визначають мовленнєвий розвиток кожного. Мірою розвивальності можна вважати компоненти, які сприяють створенню та розширенню світогляду дитини, формують гуманні почуття, базові особистісні якості, що виявляються в мовленнєвій компетентності.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. К.: Вид. Дім «Слово», 2010. 250 с.
2. Бурова А. Дидактичні ігри: організація та керівництво. Дошкільне виховання. 2020. № 7. С.12-14.
3. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль, 2010. 152 с.

Волошина Алла Федорівна,

вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу
«Казка» Городоцької
міської ради Хмельницької області

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вступ дитини до дитячого садка – важливий етап у її житті, адже відбувається зміна звичної обстановки режиму дня, розлука з близькими людьми (мама, тато).

Усе це відбувається одночасно, тому для малюка створюється стресова ситуація. Ми це розуміємо, тому для забезпечення менш болісної адаптації необхідний індивідуальний підхід до кожного малюка з нашого боку, а також злагоджена робота нас, педагогів, з дітьми та з їх батьками.

Дитячий організм не відразу звикає до нових соціальних умов, тому часто цей процес супроводжується розладом сну, зміною поведінки, зникненням апетиту.

Для забезпечення оптимального перебігу адаптації важливим є поступовий перехід дитини із сім'ї до дитячого садка та індивідуальний підхід вихователя до кожної окремої дитини [1].

В першу чергу, я як педагог, здійснюю психолого-педагогічний супровід новоприбулих дітей, спостерігаю за їх поведінкою. Дуже важливим є тісна співпраця з батьками вихованців. Їх активна участь у житті групи дає змогу швидше

впоратися із проблемами, що виникають на початковому етапі звикання до дитячого садка.

Ще до приходу новачка у групу я встановлюю контакт із сім'єю і намагаюся якомога більше дізнатися про майбутнього вихованця. Батьки розповідають про характерні особливості поведінки, інтереси та схильності малюка. Врахувавши особливості поведінки і ступінь рухливості дитини, можна попередити численні проблеми адаптації.

Адже чим краще ми задовольнимо потреби кожного окремого малюка, тим більше знизимо напругу їх нервової системи.

Батьки мають дати своїй дитині змогу «позбутися зайвої енергії» на вулиці під їхнім наглядом.

Але не всі діти надто рухливі, трапляються також спокійні, малорухливі, дещо пасивні, які зазвичай сидять на стільчиках, усамітнившись. В цьому випадку стратегія підтримки і зменшення напруженості дитини має полягати у фізичному контакті з ними.

Входження малюка в нову життєву ситуацію є завжди болючим не лише для самої дитини, а й для її батьків та вихователів. Саме від нас, дорослих, залежить ступінь загострення дитячих переживань і тих труднощів, які відчуватиме дитина під час звикання до умов дитячого садка. Нам під силу полегшити процес адаптації дитини.

Знаючи, що адаптаційний період у дитячому садку часто збігається із кризовим періодом розвитку малюка (кризою трьох років), коли відбувається рішуча зміна всієї соціальної ситуації розвитку дитини, основним завданням вбачаю взаємодію з дітьми в період привикання до умов дитячого садка [2].

Перевагу надаю у встановленні позитивного психологічного клімату для малюків у груповій кімнаті. Під час роботи з дітьми спостерігаю за їхніми психологічними станами та поведінкою упродовж різних режимних моментів, стараюся налагодити емоційний контакт із кожною дитиною, встановлюю дружні стосунки дітей один з одним.

Спостерігаючи за дітьми я відмітила, що вони з радістю ідуть на контакт один з одним, але швидко завершують гру,

тільки-но відчувши якусь «загрозу» своєму комфорту. Малюки нізащо не бажають ділитися іграшками, агресивно реагують на спробу іншої дитини забрати її. Діти не можуть подолати свій дитячий егоїзм і домовитись про взаємоприйнятні умови гри, при чому вони тягнуться до однолітків.

Дитячий колектив – це природне соціальне оточення, в якому діти набувають навичок колективного співжиття, вчаться взаємодіяти з різними людьми, спілкуватися між собою.

Одне з найважливіших завдань дошкільного закладу – допомогти дитині успішно увійти у сучасний світ з навколишнім середовищем (людьми, природою, предметним світом, самим собою) [3].

Соціально-компетентна дитина має розвинуту потребу в контактах з іншими дітьми та дорослими, у соціально-мотивованій спільній діяльності.

Працюючи з дітьми, я намагаюся розвивати їх інтерес, довіру і симпатію дітей до найближчих дорослих та однолітків. Формую вербальні та невербальні засоби спілкування (доброзичливо вітатися, відповідати на запитання, дякувати, ввічливо просити), виховую культуру поведінки. Підтримую бажання у спілкуванні з дітьми та дорослими, спонукаючи їх до взаємодопомоги у грі, праці, малюванні, у розвагах.

Формую емоційно-ціннісне уявлення про те, що є добре і погане, стимулюю позитивну поведінку дітей у різних життєвих ситуаціях. Навчаю дотримуватися певних норм і правил культурного поведіння на вулиці, в дитячому закладі, вдома.

Соціалізація та адаптація дітей дошкільного віку до навколишнього середовища має свої особливості в умовах воєнного стану в Україні. На жаль, війна та все пов'язано з нею, негативно відображається на всіх нас, а особливо на дітях.

Дуже важливо у цей нелегкий час допомогти дошкільникам соціалізуватися та адаптуватися в нових, незвичних для себе, умовах. Дуже часто в очах дітей у сучасних реаліях можна побачити паніку, страх, невпевненість, роздратованість тощо. Всі ці явища спричинені частими тривогами, відключеннями світла та іншими негативними новинами. Є випадки, коли доводиться працювати з дітьми

сімей внутрішньо переселених осіб. Їм набагато важче адаптуватися у новому для себе соціумі. Окрім вище описаних проблем сюди ще додаються різні мовні та культурні особливості, спричинені, як не дивно, багатством історії та строкатістю нації. Особливо важливою є допомога педагога у спілкуванні, іграх, навчанні та інших речах, які наповнюють соціум дошкільника у дитячому закладі.

Таким чином, багато в чому успіх соціальної адаптації дітей дошкільного віку залежить від компетентності вихователя та створення дружньої, доброзичливої атмосфери в групі, дитячому закладі. Ну і звичайно, не менш важливою умовою є встановлення тісних, взаєморозуміючих відносин батьків та педагога.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021. С. 9.
2. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / Богущ А.М., Варяниця Л.О., Гаврик Н.В. та ін.; заг. Ред. Гаврик Н.В. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Кравченко Т.В. Особистість та соціальне середовище: проблеми взаємодії / Т.В. Кравченко / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. К. Житомир: Вид-во «Волинь», 2003. Кн. 1. С. 132-133.

Ганджій Інна Олексіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІДЕЯМИ С. Ф. РУСОВОЇ

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні поставив перед педагогами основне завдання – виховати особистість, яка успішно діє в різних життєвих ситуаціях. А здатність швидко

адаптуватися до нових соціальних умов безпосередньо залежить від комунікативних умінь та навичок, достатній рівень яких дає дитині змогу само реалізуватися й адекватно діяти у соціальному оточенні.

У процесі формування особистості дитини важливе місце належить розвитку зв'язного мовлення. Проблема розвитку мовлення дітей завжди була і залишається дуже актуальною. Не оминали її своєю увагою педагоги – класики і сучасні науковці такі як: М. Монтесорі, Ф. Фребель, В. Сухомлинський, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Зданевич, К. Крутій та ін. Вагомий внесок у цю проблему та шляхи її розв'язання С. Русової – видатного педагога, яка присвятила свою діяльність творенню національного дошкільного виховання.

З-поміж багатьох теоретичних і практичних питань виховання дітей дошкільного віку, науково обґрунтованих С.Русовою, центральне місце посідають питання розвитку мови дитини [3]. Передусім вона акцентує увагу на те, що в основі роботи з дітьми має лежати рідне слово. І, мабуть, це не випадково. Адже мова виховує думку і серце дитини, інтереси й бажання пізнати навколишній світ, визначає ступінь її розвитку – не тільки розумового, а й інтелектуального, стає засобом спілкування, дає змогу проявити себе у творчій діяльності. За словами видатного педагога дошкільного виховання, мова розвиває думку, викликає бажання розуміти все те, що старші висловлюють при дитині. І справді, про те, до чого люди доходили віками досвіду, дитина довідується з одного слова.

Поради щодо засобів та методів розвитку мови дітей є у працях С. Русової «Дошкільне виховання», «У дитячому садку», «В оборону казки», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нові методи дошкільного виховання». Це глибокі роздуми, аналіз педагогічних ідей, поглядів найвидатніших вчених-дослідників Й.Песталоцці, Ф.Фребеля, М.Монтесорі, К.Ушинського, П.Лесгафта та інших, прагнення виділити найважливіші елементи і, спираючись на те, що вже перевірено практикою, продовжити розв'язання проблем виховання і навчання дітей дошкільного віку. Враховуючи схему розвитку мови дитини, яку дає психолог Стерн, спостереження відомого

педагога С.Холла та його висновки про розвиток мови в різні періоди, С.Русова визначає шляхи, які, на її погляд, найкраще сприятимуть розвитку дитячої мови, а саме: стежити за доброю вимовою; навчання гарних легеньких ритмічних віршів; давати дітям вільно розмовляти на цікаві для них теми; заохочувати їх до складання самостійних творів, невеличких оповідань; розказувати їм найкращі художні твори, які б захоплювали їх своїм змістом та художньою формою, мовою; проводити спеціальні заняття; проводити лекції – номенклатури, користуючись методом М. Монтесорі [1].

Якщо проаналізувати ці шляхи, можна помітити, що вони наближаються до завдань з розвитку мови, визначених у програмах, за якими сьогодні працюють заклади дошкільної освіти (ЗДО). Адже виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови, словникова робота, розвиток зв'язного мовлення, художня література – це саме ті завдання, які вирішуються педагогами ЗДО на сучасному етапі модернізації дошкільної освіти у світлі ідей Нової української школи.

Як показує аналіз педагогічної спадщини С.Русової, великого значення у розвитку мови С.Русова надає оповіданням. Щоб досягти певного впливу на дітей, педагог повинен мати гарну мову і голос, що допомагає передати найменші, найрізноманітніші відтінки почуття. Вона підкреслює, що для досягнення поставленої мети треба використовувати «гарно обміркований репертуар оповідань, цілком пристосований для кожного віку дітей». Вона називає три групи тем: морально-життєві; біологічно-реальні; естетично-фантастичні.

Класик дошкільної педагогіки вважає, що казка захоплює дитину чудовою мовою. У казці немає нічого зайвого, кожне слово значуще, слова влучні, а тому й образи в дітей виникають яскраві, живі. А головне – це її виховне і пізнавальне значення. В дітей розвивається творча уява, мислення. Як тільки діти оволодівають мовою, слово стає могутнім фактором розвитку їх фантазії. Маленькі діти мають здатність пов'язувати зорові образи зі словами, а тому відчують казку як реальну дійсність. Крім того, треба читати й розповідати дітям народні

казки (найбільш за все тваринний епос) й заохочувати їх переказувати, – щоб яскрава, багата народна мова звучала навколо них, залягала своїми виразами в глибину душі [2].

С. Русова радить при читанні уникати моралізування, оскільки воно не матиме такого впливу, як безпосередній вплив самого твору. Із великим задоволенням діти слухають розповіді дорослих. Перед дитиною розкривається немовби нове життя, вона порівнює, переживає, сприймає і відчуває події, про які йде мова. «Оповідальними годинами» називає такі заняття С.Русова, відмічаючи, що вони мають велике значення для «поширення знання мови в її конкретних зразках, для зміцнення сили дитячого уявлення». Сама вже назва «Оповідальні години» сприймається як щось загадкове, наче дитяче словотворення [3].

За порадами С.Русової, окрім обов'язкових занять з програми, слід впроваджувати у практику роботи «Години оповідача». З дітьми молодшого та середнього віку особлива роль на таких заняттях відводиться вихователям, а старші дошкільники залучаються до активної участі.

У творах С.Русової є і пропозиції щодо розповідей дітей: діти повинні розповідати за своїм бажанням, а не примусово; необхідно створити такий настрій, щоб працювала дитяча фантазія і відшукувались слова, які б поєднувались у послідовні гарні речення; перші самостійні оповідання можуть бути дуже простими, але вони викличуть в дітях бажання працювати; діти можуть вигадати нову тему, кожен при цьому може додати якусь деталь, подробицю [2].

С. Русова надавала рідній мові особливого значення як потужному фактору загального розвитку дитини. Рідне слово, мову вона розглядала як джерело неповторного, національного світобачення, як систему, в якій фіксуються особливі сприймання і відображення дійсності, зокрема специфіка її художньо-образного осмислення. Вона відзначала, що варто завше пам'ятати, що мова дитини – то zarazом і вираз її думок, і утворення самих думок. Вона стверджувала, що дитина має вміти виявити словами те, що вона бачить, чує, пізнає. Через те всяке заняття треба вести як розмову: діти відповідають на запитання вихователя, самі запитують, оповідають,

розмовляють. Вихователь керує тільки розмовою та доводить її до ясного висновку, допомагає знаходити найкращі вирази, користуватися піснею, прислів'ями, загадками, щоб з усіх боків висвітлити якнайкраще річ, про яку ведеться розмова. Ці постулати видатного педагога є викликом для сьогодення дошкільної освіти.

Розвиток зв'язного мовлення дітей тісно пов'язаний з характером їх діяльності. Зміна змісту та форм дитячих розповідей залежить від того, що дитина чує навколо себе, бачить та сприймає. Тому особливе значення у цьому має відводитися педагогу, який організовує життєдіяльність у дошкільному закладі. Діти постійно повинні чути навколо себе українську мову у всій її красу та розмаїтті форм, засобів виразності. Саме це сприятиме активному оволодінню словом, спонукатиме до власної словесної творчості.

Педагог дуже часто говорить про, те, що з дитиною треба більше розмовляти, викликати її на розмову вільну й невимушену, в якій вона «балакає своєю власною мовою, інколи робить граматичні помилки, але ці помилки не варто відразу ж і виправляти, бо від цього в дитини губиться бажання вільно, безпосередньо висловлювати свої думки» [3].

Дослідження вчених, практична діяльність довели особливу роль у формуванні особистості дитини засвоєнню рідної мови крізь призму використання педагогічних надбань С. Русової вихователями ЗДО, оскільки дошкільному дитинству відбувається активне засвоєння мовлення.

Використання елементів досвіду С.Русової, зокрема, проведення оповідальних годин у дитячому садку на сучасному етапі організації життєдіяльності дітей дошкільного віку в ЗДО, вважаємо необхідним і своєчасним. Познайомившись з педагогічною спадщиною С.Русової, робимо висновки, що її ідеї щодо мовленнєвого розвитку дошкільників знайшли своє відображення у Базовому компоненті дошкільної освіти України, державних програмах для дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
2. Богущ А. М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолєтова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ: «Вища школа», 2012.
3. Гончаренко А. М. Софія Русова про національні джерела розвитку мовленнєвої особистості в дошкільному дитинстві. [Науково-практична конференція для педагогічних працівників м. Києва «Педагогічні ідеї Софії Русової в дошкільній освіті ХХ століття» (з нагоди 155-річчя від дня народження)]. 2011 р.

Герелей Оксана Олександрівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№11 «Золота рибка»,
м. Хмельницький

СТОРИТЕЛІНГ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільна освіта є невід'ємною складовою та важливою самоцінною ланкою в системі освіти України – стартовою платформою особистісного цілісного розвитку дитини, обов'язковою частиною у системі безперервного навчання. Сьогодні її зміст органічно пов'язаний з ідеями Нової української школи: він забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою в умовах реформування.

Якісна та доступна дошкільна освіта – один з основних пріоритетів дошкільної галузі, де продовжується впровадження системних змін. Реформування освіти передбачає модернізацію її змісту, який має ґрунтуватися на осучасненні освітнього процесу, виконанні вимог Базового компонента. Створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, забезпечення її цілісного розвитку, фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей,

формування життєвої компетентності, розвитку цілісного ставлення до людей, до самої себе, природи, культури, світу є метою дошкільної освіти.

Для того, щоб досягти позитивних результатів, підвищити якість освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, необхідне використання новітніх методів, одним з яких є сторітелінг [4].

Мовлення – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення та сприймання. Навчальний матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. Оскільки сучасні діти багато часу проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно вчити. Для цього чудово підходить метод сторітелінга.

Сторітелінг (у перекладі з англійської «story» означає «історія», а «telling» – «розповідати», тобто сторітелінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача. Ця методика була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії «Armstrong International» [1].

У процесі створення сторітелінга Девід Армстронг врахував відомий психологічний фактор: історії значно легше сприймаються, вони більш захоплюючі та цікаві, ніж правила або директиви. Після того, як людина вислухала, вона починає довіряти, даючи змогу значно простіше переконати її в чомусь.

В. Сухомлинський зазначав, що словесна творчість – це могутній засіб розумового розвитку людини, перед якою відкривається світ. З того часу, як слово стає для дитини інструментом, за допомогою якого твориться нова краса, дитина піднімається на нову сходинку бачення світу, досягає якісно нового етапу у своєму духовному розвитку. Саме тоді вона починає прагнути у слові виразити своє захоплення, світ подив перед красою світу.

Сторітелінгом зацікавлені педагоги та психологи у всьому світі, оскільки пояснення матеріалу у формі розповіді історій

розвиває в дітей уяву, логічне мислення та підвищує рівень культурної освіти. Сторітелінг може бути застосований у будь-який час і в будь-якому місці. Історії дозволяють розповісти про те, як приймаються рішення та будуються стосунки. Через обмін історіями, будуючи емоційні зв'язки, діти з дорослими створюють правильні та якісні взаємостосунки.

Діти люблять слухати історії більше, ніж казки, оповідання чи визначення, тому що вони легше сприймаються. Таким чином реалізується принцип доступності навчання. В історії завжди є герой, який змінюється. Ці зміни відбуваються в процесі боротьби, наполегливої праці, виконання складних завдань тощо.

Історія є динамічною. Сучасні діти з кліповим мисленням краще сприйматимуть саме її, ніж текст іншого виду. Вона має вплив на почуття дитини, а це підвищує рівень концентрації уваги, тому всі уважно слухають матеріал, сприймають його, а потім з легкістю можуть відтворити. Таким чином реалізується принцип міцності знань та емоційного навчання.

Використання даного методу дає можливість описувати свої вчинки та почуття, аналізувати власні дії, оцінювати наслідки та робити висновки на майбутнє [2].

Сторітелінг є хорошим способом мотивації, переконання дітей, який дає змогу стимулювати їх до прояву ініціативи в освітньому процесі. Це творча розповідь, в основі якої лежить робота творчої уяви, на відміну від фактичної розповіді, яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви. Обов'язковими компонентами сторітелінга мають бути самостійно створені дітьми нові образи, ситуації, дії. При цьому дошкільники використовують свій набутий досвід, знання, але по новому комбінують їх.

Історія залежить від того, для якої саме аудиторії вона призначена. В історії будь-якого виду є кілька ключових принципів, які відрізняють її від простого викладу матеріалу: наявність персонажа, наявність інтриги, наявність сюжету.

Складовими частинами історії є герой, сюжет, тема та ідея. Героєм може бути предмет, людина, явище, вигадана істота, природа, символ тощо. Сюжет має містити експозицію, зав'язку, розвиток дій, кульмінацію та розв'язку.

Ефективність методу сторітелінга полягає у:

- можливості цікаво урізноманітнити заняття або освітню ситуацію;
- реалізації індивідуального підходу та зацікавленості дітей;
- відсутності необхідності матеріальних вкладень і використанні в будь-якому місці і в будь-який час;
- розвитку уяви, фантазії та креативності;
- сприянні налагодженню добрих взаємин між дітьми та дорослим;
- обміні емоціями під час спілкування, допомоги персонажу, формуванні довіри та емпатії;
- знятті психологічної напруги;
- допомозі дітям під час слухання, обговорення, переказування, створення історії, усвідомити свої почуття і розповідати про них;
- розвитку зв'язного мовлення дошкільників [3].

Отже, мистецтво сторітелінга – це один з найприродніших і водночас найефективніших способів надати освітньому процесу особливої якості.

Завдання сторітелінга – за допомогою розповіді створити умови для мотивації дітей до навчання на заняттях або під час різноманітних освітніх ситуацій, викликати симпатію до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них потрібну інформацію.

Вміння говорити, формулювати власні думки – необхідні життєві навички для кожної людини. На сьогодні володіння інформацією, її обробка, вміння чітко передавати почуття, аргументувати свою позицію – головні завдання, які стоять перед освітою і які дає можливість виконати сторітелінг.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н.В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. Молодь і ринок. 2019. Вип.7. С. 130-135.
2. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. Дошкільне виховання. 2017. №7. С. 2-6.

3. Кулик В.Ф. Використання інтерактивної технології сторітелінг в роботі з дітьми дошкільного віку. Полтава. 2022. 58 с.
4. Куцай Т.І. Сторітелінг як важлива інформаційна технологія та ДНК інформації. Інтегровані комунікації. 2020. №8. С. 42-46.

Грищенко Людмила Іванівна,
вихователь Ямпільського закладу дошкільної
освіти «Росинка» Ямпільської селищної ради

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нині нікого не доводиться переконувати в тому, що людство впритул зіткнулося з глобальною екологічною кризою, і проблема ця потребує всесвітнього вирішення. Захистити весняну квітку і спів солов'я, степову балку і поліське болото, молоду вербичку і могутній дуб, чисте повітря, воду, землю – все це буде надійною гарантією збереження самого життя на планеті в усій його красі і гармонії. Без сьогоднішніх колективних зусиль надія на виживання людської цивілізації стає проблематичною.

Вважаємо, що починаючи з раннього дитинства, варто закладати міцний фундамент дитячої любові до навколишнього середовища, розвивати естетичне відчуття світу природи, формувати навички культурної природодоцільної поведінки у довкіллі. Родинне та суспільне виховання буде вважатися ефективним тоді, коли екологічний розвиток дошкільника характеризуватиметься його здатністю: реагувати на красу природи, бережно ставитися до неї, диференціювати флору і фауну різних регіонів, характеризувати основні ознаки і компоненти природи, розрізняти її стан, поводитися екологічно доцільно, відчувати свою відповідальність за неї, бажати та мати дієву готовність її поліпшити [4].

Питання екологічного виховання, формування екологічної свідомості, екологічної культури як дорослої частини населення,

так і дошкільнят розглядаються багатьма науковцями, педагогами-практиками, громадськістю не одне десятиліття.

У контексті актуалізації змісту дошкільної освіти зростає роль застосування сучасних освітніх технологій з формування екологічної компетентності дошкільника з урахуванням його вікових та індивідуальних особливостей, що позначаються на характері мислення, почуттів, поведінки, діяльності. Ідея про'єктно-тематичної діяльності дозволяє поєднати зміст розвитку, виховання і навчання з реальним життям, використання уміння, навичок, знань для вирішення практичних задач екологічного спрямування [2].

Дошкільна освіта є першою ланкою у формуванні екологічної культури, саме в цьому віці закладаються основи світогляду людини, її ставлення до навколишнього світу.

Як доводить практика, упровадження інновацій у роботу закладу дошкільної освіти – найважливіша умова модернізації системи дошкільної освіти. У практику педагогів в реалізації завдань екологічної освіти дошкільнят ввійшли різні види освітніх технологій: здоров'язберігаючі технології; технології, що належать до проєктної діяльності; інформаційно-комунікаційні технології; особистісно-орієнтовані технології; ігрові технології; екологічний квест.

Коротко розкриємо кожен з них.

Здоров'язберігаючі технології. Правильна організація екологічної освіти дітей дошкільного віку, оптимальне чергування різних здоров'язберігаючих технологій має величезний вплив на працездатність, стомлюваність і в цілому на функціональний стан всього організму. Вона сприяє оволодінню новими знаннями, дає практичну модель правильної поведінки в природі, підвищує емоційний стан, вселяє впевненість в діях. Спостереження показують, що використання здоров'язберігаючих технологій дозволяє дітям дошкільного віку успішно адаптуватися в освітньому та соціальному просторі, розкрити свої творчі здібності, а педагогу проводити профілактику асоціативної поведінки. Приклади здоров'язберігаючих технологій: фізкультхвилинки, оздоровчі паузи, елементи хромотерапії, аромотерапії тощо [2].

З дітьми старшого дошкільного віку радимо використовувати наступні прийоми хромотерапії: візуалізація кольору, релаксація, використання кольору, звуку та аромату на занятті, в повсякденні. Важлива роль відводиться психогімнастиці, яка допомагає вирішити проблеми агресивної поведінки, тривоги. Ароматерапія допомагає зняти симптоми втоми. Формуючи у дошкільнят поняття здорового способу життя пропонувалося визначити аромат якої рослини вони вдихають, що відчувають при цьому.

Технології, що належать до проєктної діяльності.

Найбільш ефективний спосіб реалізації завдань екологічної освіти – це організація проєктної діяльності. Під час роботи над проєктом діти ширше та глибше вивчають світ природи. В результаті використання методу проєктів в екологічній освіті у дітей дошкільного віку підвищується рівень знань про тваринний та рослинний світ, рівень екологічної грамотності, виховується любов до природи рідного краю, відбувається формування ініціативної, активної та самостійної дитини, що дозволяє зробити життя у дошкільному закладі різноманітним та цікавим. Найбільш успішними для нас були такі проєкти: «Все у природі важливо!» (середньостроковий, груповий, вік дітей 4-5 років), «Ми друзі зимуючих птахів» (короткостроковий, груповий, вік дітей 4-5 років), «Посадили город-погляньте, що росте!» (Короткостроковий, груповий, вік дітей 5-6 років) [2].

Інформаційно-комунікаційні технології. Дитина-дошкільник не завжди здатна сконцентрувати свою увагу протягом всього заняття на його змісті. Мультимедійні презентації, ігри дозволяють дітям в ігровій формі тренувати такі властивості уваги, як концентрація, переключення, стійкість. ІКТ несуть у собі образний тип інформації, доступний і цікавий дітям. При використанні ІКТ розвивається пізнавальна здатність, що визначає готовність дитини до засвоєння та використання нових знань. Так, презентації та мультимедійні ігри допомагають активізувати пізнавальний інтерес дітей в освітніх галузях «Дитина та природа», «Дитина та суспільство» [4].

Особистісно-орієнтовані технології. Використання особистісно-орієнтованих технологій сприяють розвитку

індивідуальності вихованців. Це є своєрідний фундамент всього освітнього процесу. Основний акцент робиться на особистості дитини та її специфічних особливостях. Залежно від здібностей дитини педагог підбирає навчальні ігри, які допоможуть максимально розкрити та розвинути талант малюка.

Ігрові технології. Ігрові технології в ЗДО – це ключик до кожної дитини. У грі діти краще засвоюють матеріал, їм легко висловити свої думки. Особливе місце у цій роботі відводиться іграм екологічного змісту. Використання ігор в екологічній освіті сприяє розширенню знань, допомагає опанувати вміння екологічно-доцільної поведінки в природі. Дитина накопичує морально-ціннісний досвід ставлення до світу. Види ігор, що використовуються в екологічній освіті, різноманітні за формою та змістом. Це і театралізована гра, і настільна гра, і рухлива, різноманітні атракціони, ігри з природним матеріалом, змагальні, сюжетно-рольові, дидактичні ігри: «Подорож у ліс», «Подорож у підводне царство», «Подорож на Місяць», «Зоологічний магазин», «Приготуємо обід для сім'ї з корисних продуктів» і т.д. Ігри-ребуси, ігри-досліди, ігри-дослідження, ігри-медитації («Я - Сонце», «Я - Дощ», «Я - Вітер», «Сонечко та хмара» та інші) дають нові враження про життя та працю людей, про стан природи та її зміни; пробуджують інтерес до природи і розвивають ціннісне ставлення до неї; формують мотиви та практичні вміння екологічно доцільної діяльності; надають можливості для прояву самостійності, ініціативності, співробітництва, відповідальності та здатності приймати правильні рішення. У цих іграх вихованці застосовують свій життєвий досвід та відображають те, що їх цікавить, хвилює, радує. Цікавим у роботі з дітьми є такий ігровий прийом, як отримання листів-прохань від мешканців живого куточка, мешканців лісу, саду, городу. При отриманні такого листа діти замислюються над його змістом, обговорюють різноманітні екологічні ситуації, вирішують, як можна допомогти тій чи іншій живій істоті, як треба оберігати та охороняти природу – свого краю та всієї планети [3].

Екологічний квест. Педагогічна цінність квест-технології дає підстави для її широкого застосування у різних освітніх напрямках, зокрема й екологічному. У практиці дошкільної

еколого-природничої освіти квест-технологія забезпечує розвиток у дітей інтересу до вивчення природи, сприяє поглибленню й розширенню знань про природне довкілля, збагачує досвід взаємодії дитини з ним (зокрема на засадах пошукової діяльності), формує емоційно зацікавлене, гуманне ставлення до нього. Організуючи екологічну квест-гру, педагог ставить дитину в позицію суб'єкта освітнього процесу, що екологізує процес пізнання нею природи, взаємозв'язків та взаємних залежностей у ній. Таким чином, використання квест-технології в еколого-природничій освіті дошкільників робить пізнання природного довкілля цікавим і захопливим для малят, і що найважливіше – природовідповідним. Адже гра – це спосіб входження малюка у світ, та й загалом – його життя [1].

Отже, використання відомих та пошук нових освітніх технологій у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку сприяє вихованню підростаючого покоління у гармонійному співіснуванні з природою, забезпечує їх духовне збагачення, пробуджує гуманні почуття, бажання спілкуватися з природою, берегти та охороняти її.

Список використаних джерел

1. Андросович К. Проектна діяльність у сучасному дошкільному закладі. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: [збірник наукових праць. Серія «Педагогіка»]. 2014.
2. Барсуковська Г.П., Клевака Л.П., Юлдашева С.В. Сучасні тенденції у дошкільній освіті: глобальний огляд та практична реалізація. Наукові інновації та передові технології. 2024.
3. Іванчук Л.І. Пошуково-дослідницька діяльність як засіб пізнавальної активності дошкільників : [навчально-методичний посібник]. Хмельницький : ДНЗ № 11, 2017.
4. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників: Методичний посібник. К.: Ред. журнал «Дошкільне виховання», 2012.

Гулевата Валентина Григоревна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка», м Хмельницький

РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У дошкільному віці діти починають пізнавати світ за допомогою мислення – суспільно зумовленого психічного процесу, який полягає в узагальненому й опосередкованому відображенні дійсності. Його розвиток у дошкільнят залежить від розвитку уяви. Дитина механічно замінює у грі одні предмети іншими, надаючи їм невластивих, але окреслених правилами гри нових функцій. Пізніше предмети вона замінює їх образами, у зв'язку з чим відпадає необхідність практичної дії з ними.

Основними напрямками розвитку мислення в дошкільному дитинстві є вдосконалення його наочно-образності, пов'язаної з уявленням ситуацій і їх змін на основі уяви, довільної та опосередкованої пам'яті; початок активного формування словесно-логічного мислення (використання понять, логічних конструкцій) шляхом використання мови як засобу формулювання і розв'язання інтелектуальних завдань [2].

Якщо в ранньому дитинстві мислення здійснюється у процесі предметних дій, то у дошкільника воно починає випереджати практичні дії, оскільки він уже навчається переносити раніше засвоєний спосіб дії на іншу, не тотожну першій, ситуацію.

У дошкільному віці дитина розв'язує життєві завдання трьома способами: наочно-дійовим (реальне випробування властивостей предметів), наочно-образним (оперування конкретними образами предметів і ситуацій) і завдяки логічним судженням з опорою на поняття. Чим вона старша, тим рідше використовує практичні спроби і частіше наочно-образні, а пізніше й логічні способи. Основою розвитку мислення дошкільняти є формування розумових дій. Вихідним пунктом цього формування є реальна дія з матеріальними предметами. Потім дошкільник вдається до дій з реальними матеріальними

предметами у внутрішньому плані, з їх образами. Шляхом інтеріоризації зовнішніх дій виникають наочно-образний і логічно-понятійний види мислення.

На вищих етапах розвитку мислення, зокрема, у процесі логічно-понятійного, розумові дії здійснюються за допомогою внутрішнього мовлення, використання різних знакових систем. Однак дошкільник у процесі мислення оперує не стільки знаками, скільки образами, які або відображають конкретні предмети, або є більш чи менш узагальненими і схематизованими. При цьому він уявляє собі розв'язання завдання як ряд розгорнутих дій із предметами чи їх заміниками.

У сучасних програмах з дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку зазначається потреба у формуванні не лише певних математичних понять і уявлень, а й логіко-математичних понять.

Розвиток у дошкільників узагальнених способів розумової діяльності, зокрема побудови її пізнавального аспекту – важливе завдання формування життєвої компетентності. Вміння орієнтуватися у мінливому навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям. З огляду на це в змісті дошкільної освіти, окресленому Базовим компонентом, виділено два шляхи: традиційний математичний (звичний, відпрацьований), і логічний (новий, майже не задіяний) [1].

З погляду сучасної компетенції дошкільної освіти дітей треба не лише вчити лічити, обчислювати, вимірювати, орієнтуватись у просторі й часі, а й вчити міркувати. Результати багатьох досліджень свідчать, що дії з множинами предметів, які мають різні ознаки, складають основу ранньої логічної пропедевтики.

Поряд з абстрагуванням числа й діями з ними вони тренують дітей у виконанні логічних операцій (логічних прийомів розумових дій): класифікації та серіації, вимірювання та обчислення, порівняння та узагальнення, аналізу та синтезу. Проте не слід вважати, що розвинене логічне мислення – це

природний дар, із наявністю або відсутністю якого слід змиритися. Розвивати логічне мислення дошкільника найдоцільніше, спираючись на математичний розвиток. Ще більше підвищує процес засвоєння дитиною знань у цій сфері використання завдань логіко-конструктивного характеру. Крім того, існують різні прийоми розумових дій, які допомагають підсилити ефективність використання цих завдань [1].

Серіація – побудова впорядкованих східних або низхідних рядів за обраною ознакою. Класичний приклад серіації: матрешки, піраміди, вкладні миски тощо. Серіації можна організовувати за розміром, довжиною, висотою, шириною, за кольором, розміром.

Аналіз – виділення властивостей об'єкта, або виділення об'єкта з групи, або виділення групи об'єктів за певною ознакою.

Синтез – з'єднання різних елементів (ознак, властивостей) в єдине ціле.

Порівняння – логічний прийом розумових дій, що вимагає виявлення схожості та відмінності між ознаками об'єкта (предмета, явища, групи предметів).

Класифікація – розділення множини на групи за якою-небудь ознакою, яку називають підставою класифікації. Класифікацію можна проводити або за заданою підставою, або шукаючи саму підставу.

Узагальнення – це оформлення в словесній (вербальній) формі результатів процесу порівняння, тобто виділення та фіксація загальної ознаки двох або більше об'єктів.

Вимірювання – вміння порівнювати одну величину з іншою, взятою за одиницю.

Обчислення – вміння здійснювати підрахунки, розв'язувати задачі [3].

Під поняттям логіко-математичного розвитку розуміють якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, що відбуваються внаслідок розвитку математичних умінь і пов'язаних з ними логічних операцій. Для розвитку логіко-математичних умінь важливо, щоб навколишнє середовище, в якому перебуває дошкільник було варіативним, різноманітним, не надто унормованим, надавало дитині можливість почуватися

відкривачем нових знань, було доступним для ознайомлення, безпечним для життя і водночас давало можливість виявити здорову міру ризику [3].

Успіх роботи дитини значною мірою залежить від її здатності контролювати й оцінювати свої дії. Тож вона має навчитися працювати за вказівкою педагога й спрямовувати свою увагу не лише на результат, а й на сам процес. Цьому сприяють такі завдання, як: «Пройди лабіринт за схемою», «Намалюй таку саму фігуру», «Продовж ряд», вправи на кодування тощо.

Отже, організація занять з математики на основі поєднання трьох зазначених компонентів (мотиваційного, змістового, дійового) забезпечує формування в дітей елементарної математичної компетентності, яка виявляється у бажанні виконувати пізнавальні завдання, самостійно розмірковувати, прагнути до пошукової діяльності тощо.

Вихователь приділяє велику увагу засвоєнню дітьми знань, передбачених програмою та розвитку у них інтересу до математичних знань, самостійності, вміння робити найпростіші дії, доводити вірність тих чи інших рішень. Діти вчаться коротко і ясно давати відповіді на запитання, робити висновки, користуватися граматично правильними зворотами мовлення.

Вирішуючи різноманітні математичні завдання, діти проявляють волюві зусилля, привчаються діяти ціле направлено, доводити справу до кінця. На заняттях з розвитку елементарних математичних уявлень у дітей виховують точність, охайність, вміння контролювати свої дії, тобто моральні якості, які необхідні майбутньому школяру.

Формування у дошкільників елементарних математичних уявлень неможливо здійснити без використання наочності. На кожному занятті діти працюють з навчальними посібниками, лічильним та іншими матеріалами. Виховуючи вміння користуватись посібниками, підтримувати охайність на робочому місці, вихователь привчає дітей діяти організовано, щоб не витрачати часу марно [2].

Розвиток логічного мислення в процесі оволодіння знаннями – один із найбільш активних факторів високої

успішності та ефективності всього навчання. Оскільки сьогодні логіка, як окремий навчальний предмет, не входить до навчального плану, надзвичайно важливим є формування у дітей умінь логічно мислити.

Отже, для успішного засвоєння дошкільниками математичних операцій і понять необхідні професійно-педагогічна готовність вихователя здійснювати особистісно-орієнтований підхід до дітей, знання ним індивідуальних особливостей кожної дитини у певний період її розвитку; адаптація програми до можливостей вихованців (але не нижче базового рівня); наявність дидактичного матеріалу, що дає змогу індивідуалізувати пізнавальні завдання; організація освітнього процесу на діагностичній основі різних рівнів складності; застосування варіантних технологій навчання; урізноманітнення форм навчальної діяльності; залучення батьків до освітньо-виховної роботи з дітьми.

Список використаних джерел

1. Носов Е.А. Педагогічна підготовка дітей дошкільного віку. К.: Акадевидав, 1990. С. 47-62.
2. Плетеницька А.С., Крутій К.Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Таврійський вісник освіти. 2013. № 2. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2002. С. 8.
3. Скворцова С. Формування логіко-математична компетентності дитини. Дошкільне виховання. № 5. 2011. С. 13-17.

Гуцал Любов Іванівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

ДОШКІЛЬНИКАМ – ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні інтеграційні процеси, пов'язані зі входженням України до європейського простору, зорієнтовані на зміну

якості життя кожного громадянина країни. Питання економічної самостійності, безпеки і сталого розвитку стають ключовими. Сталість є однією з найважливіших вимог здійснення траєкторії розвитку будь-якої системи, у тому числі й соціальної. Модель сталого розвитку – це спосіб життя, який складає основу довготривалого ощадливого розвитку людства. Проблеми екологічного, економічного та соціального характеру, що існують у суспільстві, загострюють необхідність впровадження в освітній процес закладів освіти ідей сталого розвитку. У цьому контексті визначальним є те, що освіта покликана допомогти сформувати у людини нове мислення, культуру та особистісну відповідальність. У нормативних освітніх документах («Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвиненої, життєво компетентної особистості, яка здатна жити та діяти в повсякчас змінюваному довкіллі у контексті сталого розвитку суспільства. Можливості формування у дітей старшого дошкільного віку навичок життя, орієнтованих на сталий розвиток, обговорювалися у дослідженнях багатьох вчених.

Сталий розвиток (англомовний оригінал терміну «sustainable development») – це розвиток, що дозволяє людям, які живуть сьогодні, задовольнити свої потреби, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь також задовольнити власні потреби. Йдеться про потреби людей у такому: їжі, питній воді, чистому повітрі, комфортних житлових умовах, забезпеченні їхніх прав і свобод, мирному співіснуванню, доступі до культурних цінностей і традицій тощо. Важливо не тільки інформувати про сталий розвиток, а формувати нові моделі поведінки і звички дітей. Діти мають не тільки знати, наприклад, про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й ощадливо його використовувати та разом з дорослими відносити паперові відходи до пунктів прийому макулатури.

Опрацювавши програму «Дошкільникам – освіта для сталого розвитку», я зрозуміла, що програма має системний

підхід, який дозволяє моделювати, прогнозувати та обирати різні варіанти напрямків розвитку дітей дошкільного віку.

Свою роботу почала з ознайомлення батьків зі змістом посібника з метою залучення їх до співпраці. Для досягнення позитивних результатів в роботі з дітьми, неможливо обмежитися тільки роботою, яка проводиться в дитячому садку. Батьки – це самі зацікавлені та активні учасники навчального процесу. Ефективною формою моєї роботи є союз вихователя та батьків.

Також я систематизувала матеріали згідно підтем, зробила добірку ігор пізнавального та творчого характеру. Діти під моїм керівництвом оволоділи знаннями та навичками із тем «Спілкування», «Ресурси», «Подарунок», досягли бажаних моделей поведінки у спілкуванні, підтримці один одного, а деякі відповідні їхні дії набули автоматичності. Під час проекту в дитячих колективах постійно панувала затишна атмосфера, де вихованці проявляли ввічливість, толерантність, підтримували гарні стосунки із друзями. Через використання різних методів та прийомів було досягнуто значних результатів: покращення стосунків у колективі, підтримка морального та психологічного клімату в групі, розумне споживання електричної енергії та води, зменшення марних витрат сировини, відходів, зміцнення та покращення власного здоров'я.

Залучаючи дітей до пізнавальної діяльності, я намагалася прищепити їм любов до природи, навколишнього середовища, націлювала на збереження природних ресурсів, на культуру поведінки в природі, створювала відповідні умови для появи у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової та індивідуальної роботи. Діти з задоволенням і цікавістю сприймали поданий матеріал, брали активну участь у дослідницькій діяльності. Реакція дітей при цьому була позитивна, радісна, ігрова. Малюки намагаються використовувати набуті знання в повсякденному житті. Вони стали більш спостережливіші, допитливіші, бережливо ставляться до дерев, кущів, рослин, птахів, водойм. Своїми враженнями діляться з ровесниками, членами сім'ї, розповідають про користь та значимість взаємозв'язку живого

й неживого в природі. Діти почали усвідомлено використовувати і застосовувати у житті вислів «Тепер я буду...». Упроваджуючи програму освіти для сталого розвитку, важко було оцінити її зміст, результати та вплив на особисто моє ставлення до проблеми. Сьогодні я можу сказати, що не очікувала такого позитивного результату під час роботи з дітьми, і того, що сама почну економити воду і до цього привчати своїх домашніх, вже підсвідомо буду звертати увагу на використання паперу і на роботі, і вдома.

Пропоную перспективний план тематичних тижнів для дітей 5-го року життя по темі «Ресурси».

Тема	Місяць	Тематика тижня	
Ресурси	грудень	Підтема «Раціональне збереження і використання води»	
		Дії, моделі поведінки	1. Бережне ставлення до запасів води.
		1	«Вода в нашому житті»
		Дії, моделі поведінки	Заощаджую воду під час вмивання.
		2	«Закривай міцніше кран, щоб не витік океан!»
	січень	Підтема «Бережимо папір»	
		Дії, моделі поведінки	1. Папір – наше багатство. Використовую клаптики паперу.
		1	«Папір – наше спільне багатство»
		Дії, моделі поведінки	2. Подарунки з використаного паперу.
		2	«Пригоди паперового зайчика»
	лютий	Підтема «Мої іграшки»	
		Дії, моделі поведінки	1. Граюся іграшками, які маю.
		1	«Іграшки наші друзі»
		Дії, моделі поведінки	2. Бережу іграшки, ділюся з дітьми.
		2	«Бережливе ставлення до іграшки. Стриманість до своїх бажань»

Отже, задоволення потреб у збереженні навколишнього середовища повинно розповсюджуватися не тільки на теперішні, але й майбутні покоління, передбачаючи ефективне використання та економію ресурсів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (Нова редакція) Київ. 2021.
2. Пометун О., Гавриш Н., Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для вихователів, Київ, «Педагогічна думка», 2017.
3. «745 ігор для дошкільників», Харків, «Основа». 2010.

Даць Ольга Володимирівна,

асистент вихователя

Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»

Городоцької міської ради
Хмельницької області

ВЗАЄМОДІЯ З ДИТИНОЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кожна дитина – це особистість з унікальними потребами і можливостями. Всупереч нестримному прогресу та розвитку суспільства, з кожним роком народжується все більше і більше дітей з особливими потребами. Не дивлячись на це, всі діти мають право на те, щоб вчитися, щоб бути частиною соціуму, щоб розвиватися, спілкуватися і просто відчувати себе потрібними. Взаємодія з дітьми, які мають особливі освітні потреби, вимагає особливого підходу та розуміння. У дитячому садку, де діти активно пізнають світ, важливо створити інклюзивне середовище, яке сприятиме розвитку кожної дитини. Перебування в групі з однолітками дає можливість особливій дитині розвивати відповідно до її віку комунікативні та соціальні навички.

Важливо розробити індивідуальну програму розвитку, враховуючи особливості та потреби дитини. Діти з особливими освітніми потребами можуть розвиватися повільніше або мати інші особливості навчання. Терпіння та розуміння з боку вихователя є ключовими для успішної взаємодії. Для підняття самооцінки, віри дитини в свої можливості – треба заохочувати дитину до досягнень, відзначати навіть найменші успіхи. Позитивна мотивація допомагає дитині відчувати себе впевненіше.

Організація простору, матеріалів та діяльності в групі повинна сприяти включенню і взаємодії дітей з особливими освітніми потребами. Це допомагає концентрації уваги дітей, посилює їхню мотивацію до навчання. Досвід успішного перебування в інклюзивній групі є основою для подальшого освітнього залучення та підвищення знань і вмінь протягом усього життя. Навчання і виховання дитини з особливими освітніми потребами – це складний та довготривалий процес, який потребує знань, умінь та терпіння.

Педагог, в групі якого є дитина з особливими освітніми потребами має сприяти створенню у дитячому колективі атмосфери, доброзичливості, терпимості та справедливості.

У своїй роботі я адаптую завдання до можливостей дитини, роблю їх більш простими та зрозумілими. Доцільно використовую візуальні матеріали. Картинки, схеми і символи допомагають дитині краще зрозуміти завдання та запам'ятати інформацію. Під час взаємодії з дитиною спілкуюся простою і чіткою мовою, використовую прості речення, уникаю складних термінів та абстрактних понять.

Дитину з особливими освітніми потребами залучаю до спільної діяльності з ровесниками. Завжди намагаюсь створювати умови для того, щоб особлива дитина могла брати участь у спільних іграх та активностях.

Забезпечую постійно толерантне ставлення до дитини з розумінням і прийняттям з боку однолітків.

Також заохочую дитину до спілкування, використовую різноманітні форми спілкування: вербальні та невербальні. За допомогою спеціальних вправ та ігор у особливої дитини краще розвивається пам'ять, увага та логічне мислення.

Обов'язково у своїй роботі використовую різноманітні матеріали для розвитку дрібної моторики (пластилін, конструктори, мозаїка, пазли).

Допомагаю дитині дотримуватися правил поведінки. Участь у рольових іграх сприяє розвитку соціальних навичок та уяви в особливої дитини. Творчі заняття з малювання, ліплення та конструювання допомагають дитині виразити себе.

Посильні фізичні вправи розвивають координацію, силу, витривалість у дитини з особливими освітніми потребами. Регулярно здійснюю взаємодію з дитиною в інклюзивному куточку, який обладнаний дидактичними матеріалами та відповідними іграми. Саме в інклюзивному середовищі дитина має можливість розвиватися, навчатися і спілкуватися з іншими дітьми.

Невід'ємною складовою є співпраця з родиною. Тісна взаємодія з батьками дитини – необхідна умова для ефективної роботи. Обмін інформацією та спільне планування допоможуть створити єдиний підхід до розвитку дитини. У взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами не можна допускати всездозволеності, інакше вона буде вдаватися до маніпуляцій.

Важливо пам'ятати, що взаємодія з дитиною з особливими освітніми потребами – це творчий процес, який вимагає постійного пошуку нових підходів та методів. Головне – створити атмосферу довіри, підтримки та розуміння, в якій дитина зможе розвиватися і досягати успіхів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. (Державний стандарт дошкільної освіти) 2021 р.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», 2022р.
3. Дитина з особливими потребами: Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка: журнал / гол. ред. В. Андрєєва. 2018.

Дзядзін Ольга Юріївна,
директор закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Казка – найпопулярніший вид усної творчості серед дітей, вона захоплює й полонить серця не тільки дітей, а й дорослих. Реальне й вигадане, напрочуд гармонійно поєднується в казці, зачаровує дитину на все життя красою народного слова, сповненого мудрості, добра й оптимізму.

Найбільша цінність казки, звичайно, в її моралі. А мораль казки – це головна думка, це те, на що націлює вона маленького слухача, які моральні цінності закладає в його душі. Кожна дитина повинна зрозуміти, що все можна змінити на краще, змінити на благо людей. Неможливо не погодитись з думкою про те, що доброта стала найбільшим дефіцитним явищем у навколишньому світі. І знову нам на допомогу приходить казка, яка виховує в дітей добрі почуття.

Важлива роль казки у розвитку усного мовлення дітей дошкільного віку. Тексти розширюють словниковий запас, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язне і логічне мовлення, збагачують його образність, емоційність. Виховання і навчання починається з казки. Кожна казка – це ланцюжок пригод, незвичайних ситуацій, що виникають у житті персонажів, а отже і їхніх дій щодо розв'язання певних завдань. Без казки – живої, яскравої, яка захоплює свідомість і почуття дитини – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови. Казкові проблеми та способи їх вирішення сприяють вихованню певних рис людини, підготовці дитини до сприймання світу і Всесвіту. Малюки приходять у світ, щоб пізнати його, зробити добрішим і справедливішим [1].

Казка як своєрідний жанр народної та літературної творчості посідає значне місце у фольклорі всіх народів світу. Вона існує з незапам'ятних часів. Мабуть, жоден із видів епосу не відзначається таким багатством нашарувань, як казка. На

ній позначився вплив різних епох – від первісної до сучасної. Все це свідчить про важливу роль казок у історичній соціокультурній практиці людства вже на ранніх етапах його суспільного розвитку, про тісний їх зв'язок з життям народу.

У казці відтворено життя людей певної епохи. Цим вона схожа на інші фольклорні жанри – оповідку, переказ, пісню, думу, які безпосередньо пов'язані з життям їхніх творців. Але одночасно казка має і свою специфіку: дійсність у ній відображена не з фотографічною точністю, а переломленою через гру уяви, фантазії. Однак це не позбавляє казки зв'язку з об'єктивною дійсністю. Навпаки, саме дійсність, реальність визначає ідею, зміст, образи, героїв, мову [2].

Для мовного стилю казок більш характерне вираження дії, ніж якості: широко використовується дієслово і дуже рідко прикметники. Опис у казці – явище рідке, і якщо має місце, то досягається традиційним засобом і постійними епітетами. Значну роль відіграє звукова організація мови. Найбільш висока її форма – загальний пісенний тон, що досягається постійною ретардацією тексту, римованими фразами, включення у текст оповідей, пісень, наспівок, найпростіших форм звукової організації – звукових повторів та звуконаслідувань. Усі перелічені ознаки, зумовлені найголовнішою особливістю жанру – характером художньої вигадки, яка поєднує у собі дві функції – ідейну та естетичну.

Завдання та зміст ознайомлення дітей з українською казкою визначені на основі знання особливостей сприйняття і розуміння казки і представлені в програмах закладу дошкільної освіти.

Узагальнено ці завдання можна сформулювати наступним чином:

1) виховувати інтерес до української казки, розвивати здатність до цілісного сприйняття творів різних жанрів, забезпечити засвоєння змісту творів і емоційну чуйність на нього;

2) формувати початкові уявлення про особливості української казки;

3) виховувати літературно-художній смак, здатність розуміти і відчувати настрій;

4) вловлювати музикальність, звучність, ритмічність, красу і поетичність казок; розвивати поетичний слух [2].

Казка здійснює суттєвий вплив на розвиток дитячого мовлення. Дошкільники, слухаючи народну казку вірять всьому, що в ній відбувається, стають ніби співучасниками подій, хвилюються за персонажів, радіють їх успіхам, засмучуються невдачам. Досягти того, щоб сприйняття казки стало «вдумливим» набагато важче.

Дошкільнику властиві образність і конкретність мислення, він оперує не абстрактними, а наочними образними і конкретними поняттями. Казка ніби зіткана з яскравих явних образів і розмовляє із своїми слухачами не абстрактними розміркуваннями про мораль, а демонструє її, за словами. Мораль казки завжди виражена яскраво і виразно, тому зрозуміла дітям [3].

Характерною рисою сприйняття літератури дошкільниками є тісна залежність розуміння художнього твору та безпосереднього особистого досвіду дитини. Літературні факти, які збігаються з життєвими уявленнями дітей, усвідомлюються ними легко і правильно. Факти ж які перечать досвіду часто усвідомлюються невірно. Слухаючи літературні твори, діти насамперед встановлюють найбільш легше усвідомлювані зв'язки, коли події чітко слідують одні за одними і надалі логічно впливають з попередніх. Така побудова сюжету характерна для більшості казок, які читають і розповідають молодшим дошкільникам («Рукавичка», «Вовк і козенята», «Колобок», «Ріпка» («Лисиця і вовк», «Котик і Півник», «Коза-дереза» та ін.).

При сприйнятті літературного твору в центрі уваги дитини головний персонаж. Дітей цікавить його зовнішність, дії, вчинки. Самостійно уявити подумки героя, відтворити його образ у своїй уяві діти найчастіше не можуть і потребують наочної опори – ілюстрацій. Емоційне ставлення дітей до героїв яскраво забарвлене. Дитина бурхливо радіє перемозі позитивного персонажа, благополучному результату подій, торжества добра над злом.

Казка захоплює дитину своїм змістом, збуджує уяву, фантазію, але й водночас розширює її життєвий кругозір, дає їй

уявлення про мораль, справедливість, про необхідність боротись із злом. Це визначає ідейний зміст казок, характер їх сюжетів, образів, деталей розповідання, мову.

У сучасному казкознавстві існує загальноприйнята класифікація казок за їх видами. Це: казки про тварин («звірі чарівні» (або героїко-фантастичні, фантастично-героїчні), соціально-побутові, «кумулятивні» казки, небилиці, легенди, перекази [4].

Казки про тварин є історично найдавнішими. У них проводяться аналогія з життям людей на основі опису дій та вчинків тварин. Персонажі казок обирають собі старосту або царя. Вони панують, змагаються, дають і беруть хабарі, ображають слабших. У казках свійські тварини завжди переважають над дикими.

Тварини в казках мають певні риси характеру: вовк – голодний хижак, невдаха: лисиця – хитра, підступна, улеслива; ведмідь – вайлуватий, незграбний, тугодумний; овечка – беззахисна; осел – впертий; заєць – боягуз; орел – сильний, зухвалий, пихатий; черепаха і рак – неповороткі, повільні: кінь і віл – працьовиті, покірні. Дії тварин у казках олюднені. Тварини розмовляють, спілкуються, товаришують. Саме тому зміст цих казок близький і доступний дітям.

Чарівні казки характеризуються своєю композиційною особливістю. В них обов'язково присутні чарівні предмети, чаклуни, тобто у їх змісті переважають фантастичні події. Позитивні герої чарівних казок завжди виступають сильними, мужніми, які завжди перемагають зло. На допомогу їм завжди приходять чарівні предмети: люстерко, клубочок, гребінець й міфологічні істоти.

Найчастіше героями чарівних казок виступають чоловіки: «Котигорошко», «Телесик», «Три брати», «Кирило Кожум'яка», «Іван-Побиван» та інші. Але є і жіночі образи: «Кривенька качечка», «Царівна-жаба», «Дідова дочка й бабина дочка».

Специфікою чарівних казок є сильне моральне начало, повчальний зміст, який приховано у ненав'язливій моральній позиції, що спонукає слухача самотійно дійти відповідних висновків щодо етики поведінки чи морально-етичних правил життя. Дуже великою групою серед українських народних

казок є соціально-побутові. Їх назва пояснюється тим, що в них розповідається про буденне життя людей, їхній побут або реалії людського життя за умов різних соціальних епох.

Тематика соціально-побутових казок досить різноманітна. Їх можна класифікувати за такими групами:

1) дидактично-повчальні казки, в яких зображується людське життя з усіма його радощами і нещастями, залежність людини від її долі («Правда і Неправда», «Про Правду і Кривду», «Мудра дівчина»);

2) сімейно-антагоністичні казки, в яких розкриваються часом складні родинні стосунки («Два брати», «Гостинець батькові», «Бідна вдова з сином удовиченком»);

3) жартівливі казки («Москаль у пеклі», «Дурні чорти та хитрий наймит», «Як Іван царя перебрехав»);

4) сатиричні казки («Панська політика», «Хома і гусак», «Піп на казані») [3].

Таким чином, розглянувши теоретичні основи сприйняття казки дітьми дошкільного віку, ми прийшли до наступного висновку: казка входить у життя дитини з самого раннього віку, супроводжує протягом усього дошкільного дитинства і залишається з ним на все життя. З казки починається її знайомство зі світом літератури, зі світом людських взаємин і з усім навколишнім світом в цілому. Казки підносять дітям поетичний і багатогранний образ своїх героїв, залишаючи при цьому простір уяві. Моральні поняття, яскраво представлені в образах героїв, закріплюються в реальному житті і взаєминах з близькими людьми, перетворюючись в моральні еталони, якими регулюються бажання і вчинки дитини.

Список використаних джерел

1. Богущ А. М. Українська казка в дошкільному закладі. Українське народознавство в дошкільному закладі. К.: Вища шк., 2003. С. 43-51.

2. Бреусенко-Кузнецов О. Виховний вплив чарівної казки. Психолог. 2020. № 4. С. 14-18.

3. Зав'язун Т. В. Нетрадиційні методи роботи з казкою як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Обдарована дитина. 2018. № 7. С. 41-48.

4. Ковшар О. В. Розвиток мовлення дошкільників засобами народних казок. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації: зб. наук.-метод. праць. Кривий Ріг, 2010. Вип. 1. С. 6-13.

Жук Руслана Степанівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 29 «Ранкова зірка»,
М. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У дошкільника поступово ускладнюються гаммами емоцій і почуттів: він уже може відчувати не тільки радість або страх, а й ревності, смуток, жалість, гнів, бадьорість, ніжність, сором'язливість, здивування, задоволення і т.д. Дошкільник вже може виражати почуття, застосовуючи різну інтонацію і міміку.

Дошкільний вік це первинний етап соціалізації в житті дитини. В цей період дитина долучається до загальнолюдських цінностей, встановлює перші взаємини з людьми, в неї бурхливо розвивається емоційна сфера, яка має величезний вплив на її подальший особистісний розвиток, на оволодіння нею різноманітними видами діяльності.

Емоції допомагають певним чином сприймати дійсність, реагувати на неї. Уміння щиро радіти, розуміти почуття і емоційні стани людей, чітко висловлювати свої бажання і спілкуватися з людьми, бути сприйнятливим до мистецтва і проявів життя – все це залежить від того, як сформована дитина емоційно. Те, як розвинена емоційна сфера дитини дошкільного віку, впливає на розуміння маленькою людиною світу і успішної взаємодії з ним.

Особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку:

– вони ще не можуть управляти своїми емоціями, переживаннями;

- вони освоюють соціальні форми прояву почуттів;
- почуття і емоції у них стають більш розумними і довірливими;
- у дошкільнят починають формуватися вищі почуття (естетичні, моральні, інтелектуальні) [3].

Емоційний розвиток дошкільника характеризується наступним: – емоції проходять шлях прогресивного розвитку; діяльність – основа емоційного розвитку; емоційні процеси відіграють важливу роль у регуляції діяльності; онтогенез емоцій нерозривно пов'язаний із загальним ходом психічного розвитку; на розвиток емоцій впливають всі структурні компоненти психіки (пізнавальні процеси, мотиваційна сфера, самосвідомість) [2].

Дошкільний період є унікальною, неповторною фазою емоційного розвитку особистості. Період дошкільного дитинства можна назвати віком пізнавальних емоцій, до яких відносяться почуття здивування, зацікавлення, допитливість. Діяльність дітей, стосунки з дорослими і однолітками, реакції на нові обставини, ставлення до персонажів казок, розповідей сповнені емоцій й почуттів, що спонукають активно сприймати світ, стимулюють вилив на пізнавальні та інші психічні процеси, виробляють індивідуальне ставлення та сприйняття світу, мотивують їхні вчинки.

Емоційність є основою психофізіологічною особливістю дитячого віку. Її вікові зміни зумовлюють своєрідну поведінку на різних етапах їхнього розвитку. Почуття у дошкільників стають більш глибокими, стійкими, раціональними. Велике значення для нормального психічного розвитку і життєдіяльності має емоційне благополуччя, яке залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. На перебудову психічних процесів, формування довірливої поведінки впливає воля дитини [1].

У процесах діяльності, пізнання навколишньої дійсності і себе, спілкування з дорослими й однолітками дитина переживає різноманітні емоції й почуття, виявляє своє ставлення до того, що її оточує, що з нею відбувається. Ці переживання утворюють сферу емоцій і почуттів, які є формою

відображення дійсності, наслідком задоволення або незадоволення потреб.

Емоції (лат. *emovere* – хвилювати, збуджувати) – психічні стани і процеси, виражені у формі безпосереднього переживання ставлення людини до світу, до того, що вона почуває і робить. Це – узагальнена чуттєва реакція у відповідь на сигнали, які зумовляють зміни у фізіології організму, у свідомості людини постають не образи предметів і явищ, а переживання.

У дошкільному віці почуття переважають над усіма сторонами життя дитини, надають їм відповідного забарвлення і виразності. Дитина ще не вміє керувати своїми переживаннями, майже завжди перебуває в полоні почуттів, які мають бурхливий, безпосередній і мимовільний характер. Вони швидко і яскраво спалахують і не менш швидко згасають. Бурхливі веселощі часто змінюються слізьми [3].

Найсильніше і найважливіше джерело переживань дитини – її взаємини з іншими людьми. Якщо дорослі ласкаво ставляться до неї, визначають її права, виявляють увагу, то в дитини переважає бадьорий, життєрадісний настрій, вона переживає емоційне благополуччя – почуття впевненості, захищеності, яке сприяє нормальному розвитку особистості дитини, виробленню в неї позитивних якостей, доброзичливого ставлення до людей. Прояви ставлення до дитини викликають у неї відповідні почуття – радість, гордість, співчуття, страх, образу, гнів, заздрість. Вона гостро переживає як ласку, похвалу так і розчарування, несправедливість. Головне завдання дорослих – пояснити дитині суть емоцій, навчити розпізнавати їх і керувати своїми емоційним станом.

Список використаних джерел

1. Камінська О. Розвиток емоційної сфери, пізнавальних психічних процесів. Соціалізація старших дошкільників. Корекційно-розвивальна програма. Психолог дошкільця. 2010. № 2.
2. Кисла О.Ф. Корекційна педагогіка: навч. посібник. К.: Кондор-Видавництво, 2015. 320 с.

3. Масименко С. Максимнко К. Емоційний розвиток дитини. К.: Мікрос-СВС. 2003. 112 с.

Зеленюк Оксана Миколаївна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської Ради Хмельницької області

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Одним із основних завдань, що їх розв'язує дошкільний заклад спільно з родиною, є виховання у дітей самостійності, працелюбності, правильного ставлення до праці.

Безперечно, саме праця – один з провідних чинників всебічного розвитку дітей, вона розвиває маленьку Людину, підтримує її, допомагає самостверджуватися.

А. Макаренко справедливо висловився, що виховання не можна собі уявити як виховання не трудове.

Виховання у дитини любові до праці здійснюється у її повсякденному житті різними засобами: в процес гри, під час спостережень за працею дорослих, ознайомлення з художніми творами відповідно змісту, виконання постійних трудових дій і т.д.

Актуальність даної теми, розуміння важливості цілеспрямованого ознайомлення дітей з працею дорослих спонукали мене до створення гуртка «Смаковинка». Мої вихованці середнього та старшого дошкільного віку навчалися не тільки сервірувати стіл, називати предмети столового, кухонного посуду, закріплювали правила безпечного поводження з предметами побуту, розширювали словник – назвами різноманітних страв, але й самі долучалися до їх приготування, створення кулінарних шедеврів. І найголовніше саме те, що діти проявляли інтерес до трудових дій, навчалися доводити розпочату справу до кінця, виявляли бажання допомагати як дорослим, так і один одному.

Разом з тим я залучила свої дошкільнят та їх родини до кількох проєктів: «Пробуджувати прагнення до праці», «Хто про наш садок дбає, того кожен поважає». Мета даних проєктів виховати компетентну, свідому, працелюбну особистість здатну поважати людей праці. Вони включали в себе різні прийоми та методи, але були об'єднані єдиною ціллю – зробити навчально-виховний процес захопливим, цікавим для дітей та корисним.

Утвердження принципу працелюбності займає важливе значення і в системі національного виховання. Провідною є думка, що працьовитість – це національна риса українського народу.

Завдання педагога зробити так, щоб вихованці не лише одержали знання про український побут, традиції, звичаї, культуру, ремесла, але й зуміли долучитися до їх збереження і творчого відтворення трудових дій талановитих народних умільців.

Саме з цією метою був задуманий мій наступний проєкт під назвою «Українцями зростаємо і таланти різні маємо». Розрахований на один робочий тиждень, він був досить насиченим, цікавим і результативним. Усі види діяльності підпорядковувалися темі дня і, при цьому, діти обов'язково долучалися до спільних трудових дій, творчих завдань.

За цей короткий період, мої дошкільнята змоги відчувати себе вправними куховариками, народними талановитими майстрами, старанними працьовитими помічниками і навіть творцями казок.

Великого значення у проведенні проєктного тижня, я надавала створенню розвивального середовища, підготовці матеріалів та обладнання.

Тематика тижня була досить багатою у народознавчому плані:

- «Вміємо гостей стрічати та смачненьким пригощати»;
- «Ремесла вивчаємо майстрами будь бажаємо»;
- «Народні казочки чудові ми казкарями будь готові»;
- «Убабусиній оселі гості працьовиті та веселі»;
- «Обереги краю шануємо писанкове диво

розмальовуємо».

В залежності від теми, ідеї та проєктної діяльності, у групі, в дворі, залі дитячого закладу з'являлися нові декорації, оновлювалися, або поповнювалися різні осередки і народознавчий куточок.

Творчі, трудові завдання, які вирішували діти, не були для них важкими, чи малознайомими. Більшість з них були учасниками гуртка «Смаковинка», тож традиційну українську страву – «вінегрет» у перший проєктний день, діти готували із знаннями своєї справи.

Надзвичайно зацікавив дітей давній народний вид ліпки-тісто пластика. Маленькі «гончарі» з задоволенням ліпили глечик для журавлика після гри – театралізації казки «Лисичка та Журавель». До того ж, впродовж дня я провела з дошкільнятами міні-екскурсію в куточок народознавства, який завдяки батькам був поповнений родинними творчими виробами.

Цікаво було спостерігати за хазяйновитими господарями і господарочками в оселі бабусі Олени, де вони під час заняття з математики (третій день проєкту) не лише закріпили свої математичні знання, але й допомагали вправлятися у хатніх справах: витирали посуд, складали до скрині рушники, готували овочі до борщу.

Чудовим, змістовним і надзвичайно цікавим для дітей було інтегроване заняття «У пошуках казок». Вони відчували себе справжніми казкарями: відгадували загадки, відшукували речі казкових героїв, придумували пестливі імена персонажам і короткі казкові сюжети. Усі ці старання допомогли їм повернути загублені сторінки «чарівній книзі казок».

У цей день не менш захопливим для моїх вихованців було малювання на піску «Казкової України».

Проєктний тиждень був весняним і захопив свято Великодня. Тож останній день був чи не найбільш насиченим та емоційним, адже діти, почіпляли у дворі на деревце писанки, які творили у родинному колі і на занятті в групі грали гру «Відшукай схожі писанки», прибирали ігровий майданчик до свят і пригадали, які є народні обереги.

Та, безумовно, найбільш пам'ятною для дітей, батьків та педагогів була розвага «Ми Великдень величаєм» під час якої наші вихованці розповідали вірші, співали, танцювали,

гнались в народнігри і взяли участь у театралізованому показіказки про писанку.

П'ять днів не так вже й багато, але для дорослих і вихованців дитсадка вони були надзвичайно багатогранними і розкривали важливу суть. Дошкільнята вкотре пересвідчилися, що ми українці працьовиті, талановиті, творці господарі свого рідного краю.

Насичуючи працю інтелектуальними компонентами, розвиваючи відчуття її краси, збагачуючи соціальним вмістом (працею не тільки для себе, а й на користь іншим людям, навчайся співпрацювати і піклуватися про спільний результат), дорослі не тільки готують дитину до школи, а й отримують потужний важіль управління становленням її особистості.

Список використаних джерел

1. Патріотичне виховання в ДНЗ»/уклад. І.І. Логвіненко, О. С. Тарасова, О. О. Христиг, Л. А. Швайка, Х.: Вид. група «Основа», 2016.
2. Кривоніс М. А., Дроботій О. А. Патріотичне виховання в ДНЗ. Х.: Вид-во «Ранок», 2015.
3. Трудове виховання старших дошкільників /укл. О. А. Шевдова. Х.: Вид. група «Основа», 2013. (Серія «Впевнений старт»).

Зіняк Аліна Миколаївна,

вчитель-логопед Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток людини – це складний процес поступового перетворення біологічного індивіда в соціальну істоту – особистість. Добре відомо, що без мовлення не буває повноцінної особистості. Психічні функції та здібності, людські

форми поведінки, комунікація через мовлення не надані дитині від народження. Вони формуються в перші роки життя під впливом цілеспрямованого виховання, навчання та умов життя в суспільстві.

Розвиток мовленнєвих навичок у дитини відбувається природно, але можуть виникнути й певні труднощі. Дошкільний вік – це період, коли мовлення активно формується і розвивається. У цей час дитина засвоює фонетику, лексику, граматику, а також вчиться використовувати мову для вираження думок, емоцій та потреб.

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначено, що кожна дитина має засвоїти культуру мовлення і спілкування, елементарні правила користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Мова – невичерпне багатство, яким природа обдарувала людину, його можна примножити, а можна й непомітно розгубити. Тому перед нами стоїть завдання: прищепити дитині любов до слова, навчити її чітко, красиво і влучно висловлюватися. Адже мовленнєвий розвиток – це цілісний розвиток всієї особистості дитини. Нажаль, спостерігаючи за своїми вихованцями, я все частіше бачу такі проблеми, як: бідний словниковий запас, невміння узгоджувати слова в реченні, порушення звуковимови, уваги. У дітей не виходить описати подію, тому що діти не можуть вибудувати ланцюжок розповіді. Тому, на мою думку, педагогам та батькам необхідно формувати у дітей здатність зв'язано, послідовно, граматично правильно викладати свої думки, розповідати про різні події, переказувати художні твори. Важливо піклуватися про своєчасний розвиток мовлення дітей, приділяти увагу його чистоті й правильності. Чим багатше і правильніше мовлення дитини, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширші її можливості у здійсненні пізнавальної дійсності, змістовніші й повноцінніші взаємини з дітьми і дорослими, тим активніше відбувається її психічний розвиток. Будь-яке порушення мовлення може відобразитись на діяльності і поведінці.

Спостерігаючи за дітьми, ми можемо побачити що діти, які погано розмовляють, усвідомлюючи свій недолік, стають мовчазними, сором'язливими, нерішучими. Особливо важливе значення має розвиток зв'язного мовлення дитини дошкільного

віку. Адже, зв'язне мовлення – це вища форма мовномисленневої діяльності, яка визначає рівень мовного і розумового розвитку дитини. Оволодіння зв'язним мовленням складає найважливішу умову успішної підготовки дитини до навчання у школі. Сьогодні існує безліч методик, за допомогою яких можна регулювати процес розвитку мови у дітей. У своїй роботі я використовую мнемотехніку, вона допомагає дитині запам'ятовувати інформацію за допомогою асоціацій, образів та спеціальних прийомів. Принципи її дії ґрунтуються на тому, що у дошкільнят дуже розвинена зорова пам'ять і образне мислення. Методи включають мнемоквадрати, мнемотаблиці, мнемодоріжки. Вони сприяють кращій концентрації уваги, розвитку фантазії та креативності.

Мнемоквадрати – це зрозумілі дітям зображення, які позначають одне слово, словосполучення, його характеристики або просте речення.

Мнемотаблиці – наступний етап розвитку мовленневої пам'яті. Це кольорові схеми, які містять інформацію у її логічній послідовності. Робота з мнемотаблицями повинна починатись від найлегшого до складного. Зображення на них повинно бути чітко виражено, точно зрозуміло дітям. Використовую з дітьми у переказі оповідань, казок, описі предметів, живих істот, явищ природи.

Мнемосмужки – це серія зображень-символів, що представляють основні елементи речення: хто, що робить, куди, коли?. Це горизонтальні стрічки, на яких зображено опорні сигнали для запам'ятовування речень, віршів, текстів. Такий візуальний супровід дозволяє дітям легко запам'ятовувати структуру речення та самостійно складати зв'язні висловлювання. Допомагають мені також у роботі піктограми – графічні зображення або символи, які використовуються для передачі певної інформації, дії чи поняття. Вони зрозумілі навіть без тексту оскільки, зазвичай, зображають прості й зрозумілі образи.

Використання в освітньому процесі коректурних таблиць на мою думку, є надзвичайно ефективним засобом розвитку комунікативної діяльності, креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників. Коректурна таблиця

– це інформаційно-ігрове поле, поділене на клітинки, заповнені предметними картинками, символами, буквами, геометричними фігурами тощо. Під час роботи з таблицею діти встановлюють якнайбільше різнопланових зв'язків (колір, форма, розмір, розташування, призначення тощо) між її елементами. Для молодших дошкільнят розроблені таблиці на 9-12 клітинок, для дітей середньої групи на 16 клітинок, старші дошкільнята можуть працювати з 20-25 клітинками. Під час роботи з коректурними таблицями основними завданнями для дітей є знайти правильну відповідь, назвати потрібне слово чи слова, пояснити свої дії, висловити власну думку. Систематичне використання коректурних таблиць на заняттях забезпечує ефективний розвиток пізнавальних здібностей дошкільників.

Також ефективними є кінезіологічні вправи які виконують комплекс рухів та активізують міжпівкульну взаємодію, під час якої відбувається обмін інформації та синхронна робота обох півкуль головного мозку. Ці вправи розвивають мислення через рух, покращують розумову діяльність, сприяють поліпшенню пам'яті та уваги.

Нейровправи для дітей – це психологічні методи, які поєднують в собі принципи нейропластичності та психотерапії для покращення фізичного, когнітивного, соціального та емоційного розвитку дитини.

Метод Сінквейн (сенкан) ефективний для розвитку мовлення дитини. Це слово французьке, в перекладі означає «вірш з п'яти рядків». Виникла ця форма в Америці на початку ХХ століття і сформувалася під впливом популярної у той час японської поезії. Вперше ця форма була розроблена американською поетесою Аделаїдою Крепс. Згодом поширилась по всьому світі. Сінквейн стали використовувати і в дидактичних цілях як досить результативний метод розвитку зв'язного мовлення. Отже, це неримований вірш, який сьогодні є дидактичним прийомом активізації пізнавальної діяльності та ефективним методом розвитку мови. Для дошкільнят – це засіб творчого самовираження дитини, ігровий метод збагачення словникового запасу, підготовка до короткого переказу, володіння поняттями слово-предмет (живий-неживий), слово-дія, слово-ознака, уміння виділяти головну думку,

формулювати ідею, підбирати синоніми, правильно розуміти і задавати питання, узгоджувати слова в реченні, захоплююче заняття, завдяки якому кожен дошкільник може відчувати себе генієм-творцем. Під час написання сенкану потрібно дотримуватися певних правил, а саме:

- Перший рядок це – заголовок, тема, що складаються з одного слова (зазвичай іменник, що означає предмет або дію, про яку йдеться).

- Другий рядок – два слова. Прикметники. Це опис ознак предмета або його властивостей, що розкривають тему синквейна.

- Третій рядок зазвичай складається з трьох дієслів або дієприслівників, що описують дії предмета.

- Четвертий рядок – це словосполучення чи речення, яке складається з декількох слів, про що йдеться в тексті.

- П'ятий рядок – останній, одне слово – іменник для вираження своїх почуттів, асоціацій, пов'язаних з предметом, про який йдеться в синквейні, тобто, це приватний вислів автора до теми, або повторення суті, синонім. Синквейн допомагає дітям поповнити словниковий запас, вчить короткому переказу, знаходити і виділяти у великому обсязі інформації головну думку, допомагає самовираженню дітей, через витвір власних неримованих віршів, допомагає розвинути мову і мислення, полегшує процес засвоєння понять та їх змісту.

Використання перерахованих методів допомагають мені краще засвоювати з дітьми мовні навички. Надіюсь, наданий мною матеріал також допоможе і в роботі вихователям та вчителям-логопедам у закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція). Київ: МОН України, 2021.
2. Васильєва М. А. Мнемотехніка у роботі з дітьми дошкільного віку. Навчальний посібник, Донецьк, 2018.
3. <https://naurok.com.ua/formuvannya-movlennevo-kompetentnosti-v-ditey-doshkilnog-viku-426312.html>

4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0%D0%BD>

5. Колісник Г. О. Практика кінезіології в навчанні дітей. Одеса: Психологія розвитку, 2021.

6. Макарова Н. В. Нейропсихологічні вправи у роботі з дітьми. Журнал «Дошкільна освіта», 2021.

Зюбрівська Віта Олександрівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ВПЛИВ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ НА РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток просторового мислення є одним із найважливіших аспектів всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Саме в цьому віці закладаються основи для успішного навчання в школі та подальшого життя.

Просторове мислення – це наша здатність сприймати і розуміти світ навколо нас у трьох вимірах. Це не просто бачити предмети, а й розуміти їхнє взаємне розташування, форму, розмір та рух. Просторове мислення складається з кількох взаємопов'язаних компонентів: орієнтації в просторі, уявлень про форму та розмір, розташування. Орієнтація в просторі - це здатність розуміти своє місце у світі, визначати відстані, напрямки, розташування об'єктів відносно себе та один одного. Уявлення про форму – здатність розрізняти різні форми (круг, квадрат, трикутник тощо) та розуміти, як вони можуть поєднуватися між собою. Уявленням про розмір вважають розуміння відносних розмірів об'єктів, їх порівняння за величиною. Уявлення про розташування – це здатність розуміти, як об'єкти розташовані один відносно одного (вище, нижче, перед, позаду тощо) та відносно нас .

Просторове мислення відіграє величезне значення для загального розвитку дитини. Воно дозволяє нам орієнтуватися в

просторі, будувати, конструювати, а також успішно вчити різні науки. Впливає на: математичні здібності, читання та письмо, знання про природу, творчість та наше повсякденне життя. Це фундамент для успішного навчання і подальшого життя. Чим раніше ми почнемо розвивати цю здатність у дітей, тим впевненішими і успішнішими вони будуть у майбутньому. Важливо пам'ятати, що розвиток просторового мислення – це тривалий процес, який вимагає систематичних занять і різноманітних стимулів. Допомагають розвитку просторового мислення у дітей ігри з конструктором, конструювання з природних матеріалів, головоломки та пазли, малювання та ліплення, активні ігри.

Нетрадиційні техніки образотворчої діяльності виступають одним із головних інструментів для розвитку просторового мислення у дошкільнят. Це захопливий світ, де кожна дитина може стати маленьким художником. Використовуючи нестандартні матеріали та інструменти, діти отримують можливість експериментувати, виявляти свою індивідуальність та розвивати творчі здібності.

У роботі з дошкільнятами я активно використовую наступні техніки образотворчої діяльності: малювання пальчиками, губками, штампування, ниткографію та ін. Отриманий при цьому досвід дозволив мені переконатися в їхній високій ефективності. Найпростішим і найдоступнішим способом для маленьких дітей є малювання пальчиками і долоньками. Це дозволяє розвивати дрібну моторику, тактильні відчуття та координацію рухів. Цікавим для дошкільнят є малювання губками: за допомогою губок можна створювати різноманітні текстури та заповнювати великі площі. Така творчість розвиває координацію рухів і уяву. Використання різних предметів (картопля, овочі, листя) – штампування, розвиває фантазію, дозволяє створювати оригінальні композиції. Отримання малюнків за допомогою ниток, змочених у фарбі – ниткографія – дозволяє створювати абстрактні композиції та розвивати дрібну моторику. Кляксографія – створення малюнків з випадкових плям фарби. Розвиває уяву та асоціативне мислення. Монотипія передбачає отримання симетричних відбитків. Розвиває поняття симетрії

та просторового мислення. Малювання восковими крейдами з аквареллю – створення контрастних малюнків розвиває у дітей кольорове сприйняття.

Нетрадиційні техніки дозволяють дітям вільно виражати свої емоції та відчуття, для них немає жодних обмежень, діти можуть створювати будь-які образи. Розвивається уява, фантазія, мислення, пам'ять, увага; точні рухи пальців сприяють розвитку мови та підготовці руки до письма. А ще – це відмінний спосіб розслабитися і зняти стрес.

Для успішного використання нетрадиційних технік малювання я звертаю увагу на:

1. Віковий аспект. При плануванні занять та виборі технік я завжди враховую вікові особливості дітей. Для молодших дошкільників обираю прості техніки (малювання пальчиками, штампування) та теми пов'язані з навколишнім світом: «Моє місто», «Лісові звірята», «Веселка». Завдання поступово ускладнюються: від простих відбитків до створення складних композицій. Для старших дітей використовую більш складні техніки (кляксографія, монотипія). Темі стають більш абстрактними: «Подорож у космос», «Мій фантастичний світ».

2. Індивідуальний підхід. Кожна дитина індивідуальна, має свої інтереси, темп розвитку та рівень знань. Тому важливо враховувати ці особливості при організації занять. Не варто поспішати, я допомагаю дитині освоїти одну техніку, перш ніж переходити до наступної. Пропоную дитині теми для малювання, які їй цікаві. Завдання мають бути доступними для виконання.

3. Створення сприятливої атмосфери. Сприятлива атмосфера – це основа для успішної творчої діяльності. Педагог повинен створити атмосферу довіри, де дитина почуватиметься комфортно і зможе вільно виражати свої емоції та ідеї.

4. Позитивну мотивацію. Заохочення, похвала та підтримка навіть найменших досягнень дитини сприяють підвищенню її самооцінки та бажанню творити далі. Не варто критикувати дитячі роботи, навіть якщо вони не відповідають нашим очікуванням. Натомість, можна звернути увагу на те, що дитині вдалося особливо добре.

5. Поступове ускладнення завдань. З кожним заняттям ускладнюю завдання, щоб підтримувати інтерес дітей.

Кожна дитина – індивідуальність. Тому важливо підтримувати її ініціативу, дозволяючи експериментувати з різними матеріалами та техніками. Чим більше матеріалів буде доступно дитині, тим більше можливостей у неї буде для творчості. Спільна творчість з дорослим допомагає малюку відчувати себе впевненіше і спробувати нові техніки. На заняттях з використанням нетрадиційних технік я пропоную вихованцям експериментування з різними матеріалами та інструментами, що сприяє активному формуванню у дітей уявлення про форму, розмір та розташування об'єктів у просторі. Це відбувається шляхом застосування:

- різноманітності форм: кожна нетрадиційна техніка пропонує свій набір форм. Наприклад, малюючи пальчиками, дитина освоює круглі та овальні форми, штампує листям – різноманітні природні форми. Так, дитина створює ліс, використовуючи листя різної форми і розміру. Вона підбирає листя, яке за формою нагадує крону дерева, і листя, яке підходить для зображення травки. Це сприяє розвитку зорової пам'яті та вмінню відрізнити одну форму від іншої.

- гри з розмірами: за допомогою різних інструментів (великі губки, маленькі пензлики) дитина може створювати зображення різних розмірів. Це допомагає їй розуміти поняття «великий», «маленький», «більше», «менше». Наприклад, дитина малює велике сонце і маленькі квіти. Вона розуміє, що сонце більше за квіти, і розміщує їх відповідно.

- формування цілісності композиції: складаючи малюнок з різних елементів, дитина вчиться розміщувати їх у просторі, створюючи гармонійні композиції. До прикладу, при використанні техніки «Колаж», дитина створює картину з різних матеріалів (папір, тканини, природні матеріали). Вона розміщує елементи композиції так, щоб вони доповнювали один одного і створювали єдине ціле. Це розвиває її вміння бачити ціле і частини, а також розуміти взаємозв'язки між об'єктами.

- текстури: різні матеріали (пісок, сіль, крупа) надають малюнку різну текстуру. Це допомагає дитині розвивати тактильні відчуття та розуміти поняття «гладкий», «шорсткий»,

«пухнастий». Матеріали я підбираю різноманітні: губки різної форми, природні матеріали (листя, камінці, зерна), нитки, ватяні палички, кольоровий папір, клей, фарби. Важливо, щоб матеріали були безпечними та доступними для дітей.

- симетрії: техніки, такі як монотипія, допомагають дитині розуміти поняття симетрії, бачити однакові елементи в різних частинах малюнка.

Роль, яку відіграє педагог у процесі розвитку просторового мислення дітей через нетрадиційні техніки малювання є надзвичайно важливою. Саме дорослий створює умови для творчого самовираження дитини та допомагає їй розвивати свої здібності.

Не менш важливим у роботі педагога є аналіз досягнень вихованців. Для цього я спостерігаю за змінами в малюнках дітей, їхніми висловлюваннями про простір, а також використовую прості діагностичні методики, такі як:

- зміни в малюнках: з кожним заняттям малюнки дітей стають більш детальними, композиційно завершеними. З'являється більше різноманітних форм, змінюється колірна гама.

- висловлювання про простір: діти починають використовувати більш точні визначення для опису розташування об'єктів («вище», «нижче», «зліва», «справа»), порівнювати розміри.

- діагностика: я використовую прості завдання, наприклад, «Знайди предмети такої ж форми», «Розташуй фігури за розміром». Результати цих завдань дозволяють мені оцінити рівень розвитку просторових уявлень у дітей. Ось приклад діагностичного завдання: перед дитиною викладаю кілька геометричних фігур різного розміру і кольору, прошу її знайти всі фігури такої ж форми, що й зразок.

Регулярні заняття з використанням нетрадиційних технік малювання сприяють значному розвитку просторового мислення у дітей. Діти вчаться бачити і розуміти світ навколо себе в трьох вимірах, розвивають дрібну моторику, уяву, творчі здібності. Роль вихователя у розвитку просторового мислення дошкільників через нетрадиційні техніки малювання є незамінною. Створення сприятливої атмосфери, підтримка

дитячої ініціативи, надання індивідуальної допомоги та врахування індивідуальних особливостей кожної дитини – це ключові фактори успіху. Завдяки такому підходу, малювання стане для дитини не просто розвагою, а джерелом розвитку творчих здібностей, пізнання світу та формування гармонійної особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. (Державний стандарт дошкільної освіти), 2021р.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» 2022 р.
3. Лебединцева В. І. Розвиток творчих здібностей дошкільників засобами образотворчої діяльності. Х.: Основа, 2004.
4. Чопель В. В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку нетрадиційними техніками малювання (методичний посібник). Чернівці. 2015 р.

Ільчун Любов Василівна,

музичний керівник закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

ОСНОВНІ ВИДИ МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Музичний керівник – це не просто посада, це звання, яке потрібно нести з гідністю, це величезна відповідальність перед дошкільниками, яким потім виходити у велике життя. Я щаслива тим, що моя професія і хобі – єдине ціле.

Одним з важливим завданням всебічного розвитку сучасної дитини виховання музичної культури. Так як виховання музичної культури закладається в дитинстві, тому в закладі дошкільному необхідно відводити велике місце музиці.

Зміст музичного виховання передбачає виховання у дошкільників інтересу, любові до музики, розвивати емоційної

чуйності на неї, розвивати музичні здібності. Але сприйняття музики – складний процес, що вимагає від дитини уваги, пам'яті, розвиненого мислення та різноманітних знань. Тому завдання музичного керівника навчити дітей розумітися в особливостях музики як виду мистецтва, розрізняти музичні твори по жанру, характеру. Саме і тому під час музичних занять ми застосовуємо музично-дидактичну допомогу, яка впливає на зорову, слухову і рухову активність, тим самим, розширює музичне сприйняття [1].

Нашу допомогу уявно можна поділити на 3 групи:

1. Дати дітям уявлення про характер музики (весела чи сумна), музичні жанри (пісня, танець чи марш).
2. Розвивати вміння уявляти зміст музики, музичні образи.
3. Формувати у дітей уявлення про засоби музичної виразності [2].

Коли постійно, систематично застосовувати музично-дидактичні ігри під час музичних занять, то можна викликати у дітей активний інтерес до музики, до знань і сприяє швидкому оволодінню дітьми музичним репертуаром.

Музично-дидактичні ігри збагачують дітей новими враженнями, розвивають них ініціативу, самостійність, здатність до сприймання, розрізнення основних властивостей музики. В основі дидактичного матеріалу лежать завдання на розвиток музичного сприйняття, ігрова діяльність, яка допомагає дитині в цікавій для неї формі почути, розрізняти, порівняти деякі властивості музики, а потім і діяти з ними. Ігри повинні бути рості, доступні, цікаві. Тільки в цьому випадку вони стають своєрідним збудником та бажанням у дітей співати, слухати, грати, танцювати на музичних заняттях [1].

Дидактичні ігри на музичних заняттях починаємо проводити з першої молодшої групи із застосуванням наочності. В групах старшого дошкільного віку основним матеріалом дидактичних ігор стають музичні іграшки і інструменти, настільно-друковані ігри, а також використовують технічні засоби навчання. Ігри, які ми використовуємо в процесі співу, допомагають вчити дітей співати виразно, не примушено, вчать брати дихання між музичними фразами [3]. Під час своїх

музичних занять я використовую гру «Чарівна дзиґа», де діти визначають пісню по вступу, заспіву, приспіву, які виконуються на інструментах. Діти повинні впізнати пісню по музичній фразі, проспівавши всі разом або індивідуально. Також гру «Музичний магазин», де дитина-продавець пропонує покупцю запитуючи відобразити мелодію.

Немалу роль в розвитку у дошкільників слуху та ритму відіграє розучування будь-якої пісні на музичних заняттях. Наприклад, розспівка «Качелі», яка дає знання дітям про висоту звуків. Гра «Де чії дітки» вчать розрізняти звуки за висотою.

В процесі слухання музики діти знайомляться з інструментами, вокальними творами різного характеру, переживають певні почуття. Завдяки іграм діти закріплюють пройдений матеріал, знання про різні музичні інструменти, залучаються до уміння розрізняти і пізнавати танець, марш, колискову тощо.

У музично-дидактичних іграх використовуються іграшки, яким діти охоче наслідують різні рухи. Результативність навчання в музично-дидактичній грі створюється тоді, коли вихователь сам бере активну участь і стає повноправним учасником гри. Практика показує, що організовуючи музичні ігри, необхідно надавати дітям більше самостійності.

Розвиток відчуття ритму, здатність активно переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно його відтворювати – передбачає використання музично-ритмічних ігор пов'язаних з відтворенням ритмічного малюнка мелодії на музичних інструментах і передбачено зміни характеру музики за допомогою рухів [1].

Музичний керівник буде своє музичне заняття з дітьми дошкільного віку з урахуванням завдань музико-естетичного виховання дітей відповідно до вимог програми. При цьому увагу приділяємо змісту і структурі занять, як індивідуальних так і фронтальних занять. Заняття повинні бути цікавими, з використанням різноманітних прийомів, що допоможуть дітям сприймати музичні твори та розуміти основи музичної грамоти. Використання музико-дидактичних ігор дає нам можливість найбільш змістовно здійснювати музичне виховання дітей.

Під час музично-ритмічних ігор ми розвиваємо у дітей: пісенні навички; музичні здібності; ознайомлюємо з музичними інструментами та вокальними творами різного характеру; розвиваємо музично-слухове сприймання у процесі ритмічних рухів; забезпечуємо рухову реакцію дітей, уміння погоджувати рухи з музикою; виховуємо естетичний смак, повагу до культури [2].

Пропоную використовувати у роботі музичних керівників такі ігри, як: «Відгадай», «Знайди іграшку», «Що роблять діти?», «Що звучить?», «Курка і курчата», «Сонечко і хмаринка», «Підбери музику», «Дізнайся казку», «Музичний будиночок», «Кого зустрів колобок», «Підбери картинку» тощо.

Отже, музично-ритмічні ігри об'єднують в собі різне поєднання методів музичного виховання. Розвиток музичних здібностей повинні бути постійно у полі зору педагога та здійснюватися різними методами і засобами, зокрема за допомогою музично-дидактичних ігор на музичних заняттях в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. І.О.Газіна Методика музичного виховання дітей дошкільного віку. навч.-метод. посіб. для студентів напрямку підготовки «Дошкільна освіта», вихователів дошкільних закладів та батьків. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 196 с.
2. С.І.Науменко Музично-естетичне виховання дошкільнят. Київ: Магістр, 1996. 96 с.
3. Ю.Г.Новгородська Методика музичного виховання дошкільників. навч. посіб. Ніжин, Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, 2008. 128 с.

Іщук Н.В.

здобувачка освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта

Пісоцька Л.С.

кандидат педагогічних наук, доцент, ХГПА

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема адаптації – одна з важливих міждисциплінарних проблем, яка вивчається у різноманітних сферах діяльності людини: біологічній, психологічній, педагогічній, соціальній, економічній, медичній та інших. Як доводить нам аналіз результатів досліджень, цій проблемі присвячена велика кількість наукових праць, що доводить важливість цього питання.

Термін «адаптація» надзвичайно широкий і застосовується в різних галузях науки. З філософської точки зору адаптація є діалектичною єдністю динаміки і стабільності, зміни і незмінності, є аспектом життєдіяльності особини і виду, в якому реалізується фундаментальна властивість матерії до самозбереження і розвитку в конкретних умовах існування. Філософське осмислення даного поняття базувалося, перш за все, на даних біологічної науки [47, 53].

Адаптація – динамічний процес, завдяки якому, незважаючи на мінливість умов, рухомі системи живих організмів підтримують стійкість, необхідну для існування, розвитку, продовження роду [47, 53].

Вважаємо за необхідність констатувати, що адаптація – це:

- зміна внутрішнього поточного ситуативного стану, а також стереотипів, програм і еталонів-регуляторів під впливом змінного середовища;
- зміна зовнішніх реакцій (способів поведінки);
- активна зміна, перетворення зовнішнього середовища відповідно до внутрішнього стану живих організмів [47, 53].

Психологи вважають, що адаптація – це пристосування будови і функцій організму, його органів і клітин до умов середовища [47, 53].

Адаптація в окремих науковців часто співвідноситься з процесом соціалізації. Тому звернемося до «Українського педагогічного словника» С.У. Гончаренка. Там трактується таким чином поняття адаптації: «Адаптація (від лат. adaptation – пристосування) – 1) в біології – в широкому розумінні – пристосування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки організмів до певних умов існування; у вузькому – зміна чутливості органів відчуття в результаті пристосування їх до зміни сили діючих подразників. Адаптація може відбуватися як у напрямі підвищення чутливості (при переході від сильних подразників до слабких), так і в напрямі зниження її (при переході від слабких подразників до сильних). Адаптація проявляється у відчуттях. 2) у навчанні – спрощення тексту для тих, хто починає вивчати якийсь навчальний предмет» [12].

У свою чергу соціалізація трактується так: «Соціалізація (від лат. socialis – громадський) – процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення й розвитку як цілісної особистості. Соціалізація передбачає взаємодію людини з соціальним оточенням, яке впливає на формування її певних соціальних якостей та рис, на активне засвоєння й відтворення нею системи суспільних зв'язків» [12].

Отже, ототожнювати ці два поняття не можна. Саме шляхом адаптації у процесі соціалізації виробляються найбільш цінні ознаки та якості дитини, які дають можливість правильно жити, працювати, вчитися, відпочивати в нових для неї обставинах.

Таким чином, адаптацію можна вважати найістотнішим, хоча й не єдиним чинником соціалізації. У закладі дошкільної освіти адаптація пов'язана з включенням дошкільника у нові умови життя. Причому поняття «адаптація» дошкільника носить конкретний характер і означає, передусім, пристосування особи, особистісних якостей до конкретних умов того чи іншого колективу, до закладу.

У залежності від наукових інтересів дослідники розглядають різні аспекти адаптації: фізіологічні; соціальні; психологічні; соціально-психологічні; професійно-педагогічні [17, 7].

Однак, незважаючи на відмінність у підходах, більшість дослідників дійшли висновку, що процес адаптації можна визначити як «процес входження особистості в нове для неї соціальне середовище...становлення її як діяча, активно функціонуючої частини, об'єкта і суб'єкта відносин цього середовища» [45, 14].

Вважаємо, що розгляд проблеми адаптації як психолого-педагогічної проблеми не буде достатнім, якщо не зупинитися на її особливостях у дітей.

Підвищення вікового порога початку відвідування дошкільної установи (з 1,5 до 3 років), з одного боку, і підвищення навантаження в дошкільній установі – з іншої, роблять проблему звикання молодшого дошкільника до умов дошкільного закладу особливо актуальною [10].

Працівники закладу дошкільної освіти, і в першу чергу вихователі, повинні глибоко зрозуміти сутність процесу адаптації дитини до умов суспільного виховання. Адже дотепер деякі вихователі вважають, що сльози й капризи дитини – це результат її розпеченості. Їхня поведінка з дитиною різко відрізняється від тієї, до якої вона звикла вдома. Більше того, вони радять і батькам поводитися з дитиною так само. Не праві й ті, хто розцінює занепокоєння, сльози, переляк дитини як неминучий стан у період адаптації. Деякі дошкільні працівники труднощі адаптації пояснюють віком і рекомендують у ранньому і молодшому дошкільному віці виховувати дитину тільки в родині, що також неправомірно [5].

У практиці не поодинокі випадки, коли дитина в перші дні приходять у групу спокійно, самостійно вибирає іграшки й починає з ними грати. Але, одержавши, наприклад, за це зауваження від вихователя, вона різко й у негативну сторону змінює свою поведінку. Отже, коли зміст спілкування вихователя з дитиною задовольняє потреби в ньому, це спілкування формується успішно, дитина безболісно звикає до умов життя в ЗДО. Труднощі адаптації виникають у тих

випадках, коли дитина зустрічає нерозуміння, її намагаються втягнути в спілкування, зміст якого не відповідає її інтересам, бажанням, наявному в неї досвіду.

Вихователю необхідно знати, що зміст потреби дітей у спілкуванні в процесі звикання до закладу дошкільної освіти якісно змінюється. Діти, які умовно відносяться до першої групи, можуть при сприятливих умовах швидко досягти рівня спілкування, характерного для дітей другої й навіть третьої групи і т.д.

У процесі звикання дитини до умов ЗДО відбувається розширення змісту й навичок спілкування. Зміна змісту потреби в спілкуванні в період звикання протікає приблизно в рамках трьох етапів, як на цьому акцентують увагу результати досліджень: I етап – потреба в спілкуванні із близькими дорослими як потреба в одержанні від них пещення, уваги й відомостей про навколишнє; II етап – потреба в спілкуванні з дорослими як потреба в співробітництві й одержанні нових відомостей про навколишнє; III етап – потреба в спілкуванні з дорослими на пізнавальні теми й в активних самотійних діях.

Діти першої групи практично повинні пройти всі три етапи. Їхня потреба на першому етапі звикання в пещенні, увазі, прохання взяти на руки й т.д. важко задовольнити в умовах групи. Тому адаптація таких дітей відбувається довгостроково, з ускладненнями (від 20 днів до 2-3 місяців). Завдання вихователя – створити максимум умов для того, щоб підвести дитини до II етапу звикання.

З переходом на II етап для дитини більш характерною стане потреба в співробітництві з дорослим й одержанні від нього відомостей про навколишнє. Тривалість цього етапу також залежить від того, наскільки повно й вчасно буде задоволена ця потреба.

III етап звикання для дітей першої групи характеризується тим, що спілкування приймає ініціативний характер. Дитина постійно звертається до дорослого, самотійно вибирає іграшки й грає з ними. На цьому період адаптації дитини до умов суспільного виховання закінчується.

Діти другої групи проходять два етапи в процесі звикання (від 7 до 10-20 днів). А для дітей третьої групи, які з

перших днів відчують потребу в активних самостійних діях і спілкуванні з дорослим на пізнавальні теми, – кінцевий етап є першим, і тому вони звикають швидше інших (від 2-3 до 7-10 днів).

Якщо не буде відповідним чином організоване спілкування й ігрова діяльність для дитини, що прийшла до дошкільного закладу, звикання її не тільки затримається, але й ускладниться, тобто якщо в неї до моменту надходження були сформовані навички спілкування, хронометраж методиста дозволить правильно визначити її групу. От чому вихователеві необхідно знати характерні риси дітей, етапи їхнього звикання. Від того, наскільки правильно вихователь визначить потребу, що обумовлює поведінку дитини, створить необхідні умови, що сприяють задоволенню потреби, буде залежати характер і тривалість адаптації дитини.

Необхідною умовою для ефективного керівництва процесом адаптації дітей до дитячої установи є продумана система педагогічних впливів, у якій головне місце займає організація діяльності дитини, що відповідає потребам, які визначають її поведінку.

Акцентуємо увагу на тому, що діяльність спілкування має свій зміст й етапи розвитку. Однак у процесі звикання визначальне значення має не вік, а розвиток форм спілкування. Так, діти першої групи, не залежно від віку, на першому етапі звикання неодмінно мають потребу в безпосередньо емоційному спілкуванні й тільки на другому етапі звикання – у ситуативно-дійовому. Тому вихователем повинні бути обрані й відповідні засоби спілкування: посмішка, пещення, увага, жест, міміка й т.д. – на першому етапі; показ дії, вправа в ньому, спільні дії з дитиною, доручення й т.д. – на другому.

У кожному виді спілкування задовольняються наявні потреби й формуються нові. Так, у процесі безпосереднього емоційного спілкування не тільки задовольняється потреба в доброті, пещенні, увазі близького, але починає формуватися й потреба в співробітництві з дорослим. У процесі ситуативно-дійового спілкування не тільки задовольняється потреба в співробітництві з дорослим і пізнанні з його допомогою

навколишнього, але й формується потреба в самостійних діях і спілкуванні з дорослим на пізнавальні теми.

Розширення змісту спілкування тісно пов'язане з розвитком предметно-ігрової діяльності в дітей. У процесі співробітництва з дорослим дитина опановує спочатку окремими діями із предметами, а надалі, при багаторазовій вправі в них під керівництвом дорослого, формується самостійна предметна діяльність.

Оволодіння предметною діяльністю сприяє розвитку позаситуативно-мовної форми спілкування, освоєнню спеціального досвіду навколишнього середовища.

Визначити, який рівень навичок спілкування в дитини, яка щойно прийшла до ЗДО, вихователь може в процесі спостереження за нею у перші дні й години перебування її в групі. Ситуація введення дитини в групу дозволяє виявити, чи здатна вона вступити в контакт із вихователем й однолітками, у якій формі це спілкування здійснюється, який рівень діяльності при цьому проявляється.

Вихователь повинен звернути особливу увагу на наступне: емоційний стан дитини (сльози, посмішка, неврівноважений стан, тобто спокій змінюється слізьми, і навпаки); характер діяльності (відсутність дій спостереження, наслідувальні дії, самостійні предметні або ігрові дії); відношення до дорослого й однолітків (негативне, позитивне або взагалі відсутнє); висловлення бажань.

Показниками гарного й швидкого звикання дитини можна вважати: спокійний, урівноважений емоційний стан, активні дії при ознайомленні з навколишнім; уміння ввійти в контакт із дорослими й однолітками; висловлення, не пов'язані зі спогадами про близьких.

Дітям другої групи за характером поведінки в період звикання властивий неврівноважений емоційний стан. При відсутності вихователя вони починають плакати або проявляють явну готовність заплакати. Постійно спостерігаючи за діями дорослого й наслідуючи їм, ці діти не випускають вихователя з поля свого зору. Готові з ним контактувати постійно, відповідають на всі питання, але дітей певний час цураються.

Для дітей третьої групи характерний спокійний, урівноважений емоційний стан. Вони включаються в предметну самостійну діяльність або сюжетно-рольову гру, установають позитивні взаємини з дорослим й однолітками. Мова в основному насичена питаннями: «Що це? Хто це? Де це?» і т.д.

Допомогти вихователеві визначити характер поведінки дитини повинен і методист. Якщо складно тільки в спостереженні встановити групу поведінки дитини, можна скористатися хронометражем. Методист записує всі дані про поведінку дитини, кожних 5-10 хвилин відзначаючи її емоційний стан, характер діяльності, характер взаємин, мову, прийоми й методи педагогічного впливу вихователя. Проаналізувавши хронометражні записи приблизно протягом години, методист розкриє причини змін у поведінці дитини, побачить прийоми й методи вихователя, що не роблять позитивного впливу.

Таким чином вважаємо, що процес адаптації дітей до нових освітніх умов є психолого-педагогічною проблемою, має свої особливості, котрі треба враховувати і допомагати дітям адаптуватися.

Список використаних джерел

1. Адаптація дитини до дитячого садка: тематичні тренінги / Тетяна Даніліна, Валентина Зедгенідзе // вихователь-методист дошкільного закладу. 2009. №9. С.66-70.
2. Галус О. М. Жити по-новому : проблема адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ та її педагогічні основи / О. М. Галус // гуманітар. науки. 2004. № 2. С. 46–52.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 314 с.
4. Гуманітарні основи професійної адаптації майбутніх фахівців: монографія / [ред. Г.П. Васяновича, С.М. Вдович]. Львів: 2009. С.115-117.
5. Зданевич Л.В. Адаптація студентів педагогічних училищ: [Монографія] / Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2004. 196 с.

6. Мазур О. Адаптація малюків до умов дошкільного закладу / О.Мазур // Психолог. 2006. №39. С. 16-18.

7. Шаповал Т. Все про адаптацію: [спецвипуск] Т.Шаповал. К., 2004. С.3-21.

Калініченко Людмила Анатоліївна,
асистент вихователя дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗДО

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами є актуальним завданням сучасної педагогіки. У дошкільному віці саме заклад освіти стає місцем, де діти вперше взаємодіють з соціумом. Проте бар'єри в комунікації чи фізичні обмеження можуть ускладнювати цей процес. Ефективна соціалізація дітей з особливими освітніми потребами передбачає створення спеціальних умов, які допоможуть дітям адаптуватися до середовища та стати його активними учасниками.

Наукові праці А.Виготського підкреслюють важливість соціального середовища для формування особистості дитини. І.Єжова аналізує роль інклюзивного підходу в дошкільній освіті, наголошуючи на значенні партнерства педагогів, батьків і дітей. У працях Н.Белякової розкрито вплив творчих методів на розвиток соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами.

Метою роботи є дослідження особливостей процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти та визначення ефективних методик роботи.

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у закладі дошкільної освіти є складним і багатоаспектним процесом. Як асистент вихователя, я регулярно стикаюся з викликами та шукаю ефективні підходи для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Одним із важливих методів є створення дружнього середовища, яке включає як організацію ігрового простору, так і роботу з іншими дітьми. Наприклад, у моїй практиці була така ситуація. Коли дитина з особливими освітніми потребами не мала бажання приєднатися до колективної гри. Ми поступово вводили її до групи через рольову гру «Кафе», у якій дитина мала свою роль. Спершу, вона виконувала пасивні завдання, наприклад, подавала предмети, а з часом почала взаємодіяти з іншими дітьми. Рольові ігри допомагають дітям вивчати соціальні ролі, формують емпатію та вміння взаємодіяти. Наприклад, у грі «День народження друга» діти вчаться дарувати подарунки й висловлювати добрі побажання.

Другий важливий підхід – індивідуальні завдання у колективних заняттях. Наприклад, на тематичному занятті «Зима» я пропонувала дитині з особливими освітніми потребами окремі завдання, які вона могла виконати у своєму темпі, – розфарбовувати зимові малюнки чи складати пазли із зображеннями зимових пейзажів. Це дозволяло знизити стрес і поступово включити її у спільну діяльність.

Використання інтерактивних технологій – є одним з найефективніших методів. Він дозволяє зацікавити дітей, враховуючи їх індивідуальні особливості. Наприклад, заняття «Рятувальна місія». Показується на екрані ситуація-загублені тварини в лісі. Діти в команді вирішують, як допомогти, виконуючи творчі завдання (малювання, складання маршруту тощо). Також я часто використовую короткі анімаційні ролики, пов'язані з темою занять, наприклад, про зимові правила дорожнього руху. Після перегляду, граємо гру імітаційного характеру (переходимо слизьку дорогу), або ж обговорюємо поведінку героїв відео. Це не лише утримувало увагу дитини, а й сприяло закріпленню знань.

Окрему роль у соціалізації відіграють групові проекти, які дозволяють дітям з особливими освітніми потребами брати участь у спільній діяльності, відчувати себе важливою частиною колективу. Наприклад, створення аплікації чи колажу розвиває навички співпраці та спільного планування.

Музична діяльність має важливе значення у процесі соціалізації. У моїй практиці, під час занять музикою, ми

використовували прості інструменти (дзвіночки), що дозволяло дітям активно брати участь, навіть якщо вони мали труднощі у сприйнятті. Музична діяльність сприяє розвитку уваги, слухових навичок, формуванню почуття ритму, а також підтримувало відчуття спільності в колективі. Фізична активність також має значення, оскільки рух сприяє як розвитку моторики, так і зняттю напруги у дітей з особливими освітніми потребами. Музика і фізична діяльність, інтегровані у процес соціалізації, допомагають дітям виражати емоції, долати труднощі у спілкуванні й адаптуватися до колективу.

Крім цього, важливим аспектом є залучення батьків до освітнього процесу. Наприклад, батьки разом з дітьми виготовляли зимові прикраси для групи. Це сприяло комунікації між дітьми та дорослими, а також формувало довірливі стосунки між педагогами і родинами. Батьківські збори, індивідуальні консультації закріплюють отримані знання і навички.

Особлива увага приділяється емоційній підтримці дітей, оскільки впевненість у своїх силах є основою для соціалізації.

Отже, соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО є складним, але надзвичайно важливим процесом. Завдяки створенню безпечного середовища, використанню рольових ігор, інтерактивних занять і співпраці з батьками можна досягти суттєвих успіхів у розвитку комунікативних навичок і впевненості в собі.

У майбутньому доцільно зосередитися на вдосконаленні методів роботи через підсилення партнерства з батьками, збагачення ігрового та навчального середовища та розробити нові інтерактивні методики для роботи з дітьми з різними формами особливих освітніх потреб.

Список використаних джерел

1. Белякова Н. М. Інклюзивна освіта: теорія і практика. Київ: Освіта України, 2020. 184 с.
2. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини. Харків: Прапор, 2018. 256 с.

3. Єжова І. Г. Соціальна адаптація дітей у закладах дошкільної освіти. Практичний посібник. Львів : Літопис, 2019. 152 с.

Карасьова Катерина Віталіївна,
студентка 1 курсу факультету дошкільної освіти та психології,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Фурман Ольга Вікторівна,
старший викладач,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВИДИ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ

Одним з основних об'єктів соціальної роботи виступає неблагополучна сім'я. У зв'язку з цим загально визнаною системою допомоги сім'ї є організація соціально-педагогічної роботи в межах усієї держави і суспільства, здійснювана на фаховій основі, спеціально підготовленими людьми (соціальними педагогами), що належать до особливих структур (соціальних служб) [1].

Зміст соціальної роботи тут обумовлений тим, що сім'я, будучи всеосяжним соціальним інститутом, відбиває в собі практично всі соціальні проблеми: малозабезпеченість, насильство, дискримінацію та інше.

Соціальна робота з неблагополучною сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Розрізняють такі види соціальної роботи: соціальне обслуговування, соціальна профілактика серед дітей та молоді, соціальна реабілітація та супровід дітей та молоді. Особливості

сім'ї і мета та завдання соціальної педагогіки дозволяють розкрити специфіку цих видів та напрямів роботи.

Соціально-педагогічне обслуговування – напрямок соціальної роботи, який спрямований на задоволення потреб і розв'язання поточних проблем, протиріч сім'ї, які виникають у процесі її життєдіяльності через надання різноманітної допомоги сім'ям та її членам. Допомога означає надання сім'ям послуг у: сфері освіти, культури, охорони здоров'я, спеціального медичного обслуговування, оздоровлення, відпочинку, доборі роботи і працевлаштуванні, професійної підготовки, перепідготовки, освіти і професійної орієнтації; фізкультурно-оздоровчих послуг.

Соціальна реабілітація спрямована на надання допомоги молодій сім'ї з метою подолання сімейних конфліктів, кризових станів, дисгармонії у взаєностосунках, тимчасових або постійних труднощів у життєдіяльності сім'ї, які з'являються внаслідок тяжких захворювань, майнових витрат, конфліктних взаєностосунків, нервово-психічних захворювань, а також допомоги тим, хто опинився у стані безвихідності, безпорадності чи самотності. Крім того, соціальна реабілітація передбачає надання допомоги сім'ям, члени яких мають стійку алкогольну чи наркотичну залежність, повернулися з місць позбавлення волі тощо.

Робота з соціальної реабілітації проводиться як з кожним членом сім'ї індивідуально, так і з усією сім'єю та її родичами. Основна мета такої роботи – виведення членів сім'ї зі стресового стану, надання соціально-медичної, соціально-правової допомоги, відновлення честі, гідності, права і свободи членів сім'ї.

Соціально-педагогічний супровід – це довготривала, різноманітна допомога різним типам неблагополучних сімей, яка спрямована на створення умов для ліквідації причин неблагополуччя (чи їх можливої компенсації), форсування формування здатності сім'ї самотужки розв'язувати свої проблеми, долати труднощі, виконувати функції, реалізовувати свій соціальний і виховний потенціал, права в суспільстві; корекцію і покращення внутрішньо сімейних стосунків, стосунків сім'ї із мікро- і макросередовищем [2].

Критеріями ефективності соціально-педагогічного супроводу сім'ї як системи є:

1) відновлення і виконання нею своїх функцій (репродуктивної, соціалізації дітей, економічної і господарсько-побутової, рекреативної і психотерапевтичної, комунікативної, гедоністичної);

2) відновлення внутрішньо сімейних зв'язків і їх стабілізація (емоційна близькість, фізична близькість, спільне проживання із спільним веденням господарства і вихованням дітей; юридична фіксація шлюбу);

3) відновлення зв'язків сім'ї з мікросередовищем (ділові стосунки на роботі, в школі, доброзичливі із сусідами);

4) відновлення зв'язків із макросередовищем (контакти з колишньою батьківщиною, участь у житті діаспори, релігійної громади, відзначенні державних, національних, релігійних свят, адаптація до мовного середовища, організація роботи недільних шкіл) [3].

Одним із засобів цього є соціальне інспектування неблагополучної сім'ї, яке вперше введено в Україні у 2001 р. і дає право соціальному педагогу входити в сім'ю (за Законом «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»).

Соціальне інспектування сім'ї – це складова соціального супроводу неблагополучні сім'ї умова успішної соціальної роботи з такою сім'єю. Метою соціального інспектування є контроль соціальним працівником за реалізацією у сім'ї прав людини; виявлення випадків їх порушення та умов, які цьому сприяють. Соціальне інспектування неблагополучної сім'ї – це перевірка, оцінка та облік порушень прав людини у сім'ї, умов життєдіяльності сім'ї, які цьому сприяють. Соціальне інспектування є початком соціального супроводу сім'ї і здійснюється протягом визначеного тривалого часу для перевірки ефективності соціальної роботи з сім'єю.

Соціальне інспектування здійснюється соціальним працівником центру соціальних служб для молоді спільно з дільничними інспекторами поліції, працівниками кримінальної міліції у справах неповнолітніх. Соціальне інспектування сім'ї здійснює працівник центру соціальних служб для молоді, який має вищу педагогічну чи юридичну освіту. Об'єкти соціального

інспектування: сім'ї, де дитина перебуває на обліку в службі у справах неповнолітніх, кримінальній міліції у справах неповнолітніх, скоїла правопорушення чи злочин; умовно засуджена, відбуває покарання у ВТК, знаходиться у школі соціальної реабілітації, професійно-технічному училищі соціальної реабілітації, повернулась з місць позбавлення волі, перебуває на обліку у наркологічному диспансері, не відвідує школу, повернена з притулку для неповнолітніх у сім'ю; сім'ї, де дорослі члени сім'ї знаходяться на обліку в міліції, наркологічному диспансері, умовно засуджені за порушення прав людини в сім'ї, перебувають на обліку в службі у справах [2].

Отже, основна задача соціального педагога в роботі з неблагополучними сім'ями – зміцнення взаємодії з ними, використання всього комплексу педагогічних засобів для зміни стилю спілкування між батьками і дітьми, розвиток відповідальності дорослих за виховання дітей, вплив на стан дитини, коректування поведінки.

Соціальний педагог допомагає батькам усвідомити позитивні і негативні події, що виникають у сім'ї, побачити реальну можливість зміни важкої ситуації, вчить долати перешкоди на шляху досягнення сімейного благополуччя. Він ставить за мету відновити виховний потенціал сім'ї.

Список використаних джерел

1. Лисенко С.М. Робота дошкільного закладу з сім'єю в системі ступеневої підготовки вихователів дітей дошкільного віку (навчальна програма та методичні рекомендації щодо її реалізації). Вид-во: ХГПІ, 2002. 14 с.
2. Печенко І.П. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів. «Загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад»: Дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Уманський держ. пед. унів. Умань: 2002. 234 с.
3. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник. Заг. ред. проф. А.Й.Капської. Київ 2000. 372 с.

Карвацька Алла Станіславівна,
директор Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – КРОК МАЙБУТНЄ ТА ЧАС ЗМІН У СИСТЕМІ ОСВІТИ

*«Освіта – найвеличніше з усіх
земних благ, але тільки тоді,
коли вона найвищої якості.*

*Інакше вона абсолютно даремна»
Р.Кіплінг.*

Дошкільна освіта є невід’ємним складником та першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Якість дошкільної освіти – це сукупність критеріїв – умов, управління освітнього процесу, результатів цього процесу і заходів для досягнення, поліпшення та подальшого розвитку якості.

Якість дошкільної освіти й догляду за дітьми слід розглядати як комплексне явище, а заходи для досягнення, поліпшення та подальшого розвитку якості – є взаємозалежними і не мають розглядатися окремо. Вони стосуються структури дошкільної освіти, практик і результатів надання освітніх послуг. Поняття якості є складним і відносним. Воно постійно змінюється відповідно до розвитку нових ідей, наявних переконань і цінностей. Зазвичай поняття якості стосується трьох рівнів:

- Якість структури: освітні стандарти, освітні програми, співвідношення дітей і дорослих, мережа закладів дошкільної освіти (далі –ЗДО) тощо.

- Якість процесу пов’язана з освітньою практикою: взаємодія з дітьми, співпраця з колегами, партнерство з батьками

- Якість результатів враховує переваги для дітей (добробут, залучення, соціальні навички) та їхніх батьків, спільнот і суспільства.

Якісна та доступна дошкільна освіта – один з основних пріоритетів Міністерства освіти і науки України. З 1 січня 2025 року набирає чинності Закон України «Про дошкільну освіту», метою прийняття якого є поліпшення якості дошкільної освіти.

Набуття чинності цього закону – це важливий етап у реформуванні освітньої системи України, спрямований на поліпшення умов для розвитку дітей та здобуття ними якісної освіти.

Серед ознак якісної дошкільної освіти:

1. Доступність, зокрема: розвинена мережа дитсадків, широка можливість доступу до них дітей із родин соціально вразливих груп та дітей з особливими освітніми потребами, відсутність бар'єрів у будівлях та перешкод під час освітнього процесу.

2. Умотивований та компетентний педагогічний працівник, зокрема: доступ педагогів до системи професійного розвитку, конкурентна заробітна плата у вихователів.

3. Безпечне та розвивальне освітнє середовище, яке відповідає індивідуальним особливостям дітей, їхнім інтересам, стимулює до пізнавальної діяльності.

4. Зміст дошкільної освіти, який базується, зокрема, на принципі навчання через гру як основної діяльності дитини дошкільного віку, активній участі її у пізнавальній, ігровій діяльності та прояві самостійності.

5. Управлінська система, здатна забезпечити, зокрема, належне управління мережею закладів освіти, ефективне залучення та використання ресурсів.

6. Стала система моніторингу якості дошкільної освіти, результат якого використовується для формування освітньої політики та покращення якості освіти.

Враховуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що управлінська діяльність теж потребує змін і переосмислення. Управління закладом реалізую через:

- створення позитивного іміджу ЗДО
- гармонізацію зв'язків між учасниками освітнього процесу та соціумом

– створення максимально сприятливих умов для активної, повноцінної самореалізації членів колективу, в результаті яких відбувається їх професійне зростання

– стимулювання педагогічних працівників на вищій особисті професійні досягнення, створення системи безперервного навчання

– модернізацію матеріально-технічної бази ЗДО відповідно до сучасних вимог до організації життєвого простору для дітей.

Імідж – це «обличчя» дитячого садка, його престиж, популярність, репутація, конкурентоспроможність. Формування позитивного іміджу через інноваційну управлінську діяльність ґрунтується на діалозі, вільному обміні думками, забезпеченні творчої та інноваційної діяльності педагогів, відкритості і тісної співпраці з батьками та громадськістю.

Важливими чинниками якості освіти є кваліфіковані і вмотивовані педагогічні кадри, хороші умови праці та ефективне керівництво. Члени команди на всіх рівнях (вихователь-методист, вихователі, асистенти вихователів, вчитель-логопед, практичний психолог, музкерівники, інструктор з фізкультури, керівник гуртка) сприяють оптимальному розвитку дітей у різних сферах: когнітивній, соціальній, емоційній, фізичній. Це команда односторонців, яка володіє необхідними компетенціями для виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку.

Постійне зростання професійної майстерності педагогічних працівників – один з провідних напрямків діяльності закладу. Професійний розвиток педагогів зумовлює здатність забезпечити теплу, сприятливу і стимулюючу взаємодію з дітьми, що сприяє їхньому розвитку.

Методична робота закладу спрямована на підвищення ефективності освітньої діяльності. Вона сприяє особистісному розвитку педагога, його професійній майстерності, взаємному збагаченню членів колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим вчитися у досвідчених колег, підтримує в колективі дух творчості, прагнення до пошуку, самовдосконалення. Особливо важливим чинником методичної

роботи є постановка цілей і завдань, методичної проблеми, яка орієнтує не на процес, як такий, а на кінцеві результати, комплексний підхід до вирішення завдань зростання професійної компетентності та майстерності педагогів. Підтвердженням цього є наші досягнення: участь педагогів закладу у регіональних, Всеукраїнських, Міжнародних науково-практичних конференціях, виставках, конкурсах дитячої творчості тощо. Індивідуальні авторські посібники педагогів відзначені Дипломами I, II, III ступенів Хмельницького ОІППО, як переможців обласної педагогічної виставки «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування», а також надруковані в журналі «Педагогічний вісник Поділля» Хмельницького ОІППО.

Оцінити, проаналізувати наскільки ефективною і результативною є робота ЗДО, а чого необхідно ще досягти, дає можливість правильно побудована внутрішня система забезпечення якості освіти. Моніторинг та оцінка якості – це не спеціальна діяльність, а безперервний процес за участі всіх сторін. Даними, що відстежуються, є: доступність для різних груп, склад команди, рівень підготовки, якість умов роботи. Моніторинг якості може служити багатьом цілям і мати різні форми: перевіряти, чи правильно використано бюджет, чи дотримуються учасники правил, чи підтримується та гарантується добробут і розвиток дітей.

Метою роботи нашого колективу є надання якісних освітніх послуг здобувачам дошкільної освіти. Організація освітнього процесу – це співпраця педагогів з дітьми, колегами і батьками, спрямована на цілісний розвиток дитини. «Навчання» дітей дошкільного віку – це розвиток власної ідентичності, можливість робити вибір, бути з однолітками, ефективно проводити з ними час, насолоджуватися теплим спілкуванням, можливістю пізнавати навколишній світ, досліджувати в безпечному ігровому середовищі, яке є фундаментальною частиною процесу розвитку дитини.

Основними критеріями ефективною дошкільної освіти є показники особистісного зростання дитини, які відстежуються за допомогою спостереження, портфоліо. Незалежно від того,

який метод моніторингу використовується, оцінка має фокусуватися на правах, потребах та інтересах дітей.

Всі учасники освітнього процесу: працівники ЗДО, батьки, школа, установи та організації, органи місцевого самоврядування та відділ освіти, молоді та спорту повинні мати чітке уявлення та спільне бачення своєї ролі та відповідальності, усвідомлювати, що їм треба співпрацювати.

Показником успішності закладу є матеріально-технічна база, яка включає будівлі, комунікації, інвентар, обладнання, предметно-розвивальне середовище групових осередків тощо. Вона є необхідною умовою функціонування закладу і потребує постійного збагачення та оновлення. Матеріально-технічне забезпечення нашого закладу – на достатньому рівні. Джерелами фінансування є кошти міського бюджету, батьків та добровільні пожертвування фізичних осіб.

Організація освітнього процесу в ЗДО в умовах повномасштабного вторгнення має свої особливості. З метою створення безпечних умов перебування в закладі всіх учасників освітнього процесу під час дії правового режиму воєнного стану у ЗДО облаштовано найпростіше укриття. Особиста стійкість педагогів та всього колективу, вміння надати необхідну підтримку вихованцям під час надзвичайних ситуацій, повітряних тривог надважливі в умовах воєнного стану і в умовах організації освітнього процесу в очному форматі.

Отже, колектив ЗДО робить все для того, щоб створити умови для забезпечення права громадян на здобуття якісної дошкільної освіти, щоб дитинство для кожної дитини було радісним, змістовним, цікавим, щасливим. Адже дошкільна освіта надзвичайно важлива для забезпечення сталого розвитку суспільства і рівних можливостей для всіх дітей – майбутніх громадян України.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021.
2. Гавриш Н. Якість освіти: розробляймо критерії разом/ Гавриш, К. Крутій// Дошкільне виховання. 2015. № 3. С. 2-6.

3. Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 №3788-IX

4. Ключові показники якості дошкільної освіти: НУМО. Платформа розвитку дошкільнят/ МОН України. Укр. ін-т розвитку освіти. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/01/25/>

5. Критерії визначення якості освіти в ДНЗ. URL:http://loippo-dnz.at.ua/zakon/kriter_yakosti.doc.

6. Крутій К.Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі. Запоріжжя: ЛПС, 2007. 208 с.

Ковалевська Олена Миколаївна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нині як ніколи гостро набуло актуальності виховання громадянина патріота, відповідального, відданого своїй країні. Національно-патріотичне виховання завжди було невід'ємною складовою виховного процесу в системі дошкільної освіти України. Адже патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві – у період надзвичайно активного розвитку дитини.

Завдання національно-патріотичного виховання дошкільників представлені нормативними документами. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» одним із ключових завдань дошкільної освіти є виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин і рідної мови, національних цінностей українського народу. У новій редакції Державного стандарту дошкільної освіти зазначено, що в дітей старшого дошкільного

віку має бути сформована соціально-громадянська компетентність. Зміст цієї компетентності передбачає, що дитина володіє елементарними знаннями про рідну країну, її символіку, традиції та звичаї. Зокрема, старший дошкільник має знати, що рідна країна має свою територію, на якій проживають українці; що вони мають свою культуру, звичаї, мову.

Патріотизм – одне з найглибших почуттів, закріплене століттями й тисячоліттями історичних подій. Не можна бути патріотом, не відчуваючи особистого зв'язку з Вітчизною, не знаючи історії того, як любили та берегли її наші пращури, як боронили її незалежність наші діди, батьки, брати. Яка приваблива сила є в тому, що нас оточує в дитинстві? Чому, навіть поїхавши із рідних місць на довгі роки, людина згадує їх з теплом, а живучи в місті, селі, вона з гордістю розповідає про красу та багатство рідного краю? Це вираження глибокої прихильності та любові до всього, що з ранніх років увійшло в серце як найдорожче. Свою любов до рідних місць, уявлення про те, чим вони відомі, красу природи, здобутки людей – усе це намагаюся передати вихованцям як основу їхніх моральних та патріотичних почуттів. Ми знаємо, що кожна людина – неповторна, унікальна особистість, яка веде свій рід від предків на тій землі, на якій народилась. Усвідомлення себе в єдності з рідними, близькими людьми й усім народом спонукає людину свідомо ставитися до себе, до людей, до здобутків наших пращурів, до історії рідної країни, загалом до України як рідної держави.

Найважливіше у житті кожної людини – її Батьківщина. Виховувати громадську свідомість, патріотичні почуття потрібно змалку. Щоб дитина відчула себе причетною до великої України, необхідно краще познайомити її з традиціями та народними цінностями.

Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків і усіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції народу, людську працю, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх, відчувати себе невід'ємною частиною Батьківщини. Саме ці

проблеми і є визначальними у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

Перед нами, педагогами – дошкільниками, стоїть мета та завдання надзвичайної ваги: домогтися того, щоб діти зростали не лише здоровими і освіченими людьми, але й свідомими, творчими особистостями і патріотами України. Посіяти в маленькому серці зерно любові до Батьківщини та рідного краю, навчити дітей шанувати й берегти духовну спадщину свого народу – ось про що ми дбаємо, виховуючи нове покоління громадян України, наше майбутнє.

Здійснення завдань патріотичного виховання дітей дошкільного віку розпочинаємо з перших днів їхнього перебування в закладі дошкільної освіти. У межах освітнього процесу активно формуємо первинні патріотичні почуття: виробляємо в кожного вихованця відданість загальнолюдським моральним цінностям, бажання успадкувати духовні надбання і культуру свого народу.

Основними напрямками патріотичного виховання є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Вже не перший рік я намагаюся прилучати своїх вихованців до історії рідного краю, традицій і звичаїв, даю їм знання про народну та національну символіку, ознайомлюю їх з побутом, заохочую до народних ігор, розучування українського фольклору і т.д. в життя поставлених завдань я почала з бажання повернути дітям те, чого не вистачало нам багато років: солов'їну, квітучу, багату, мелодійну, виразну українську мову. Рідна мова – найяскравіший вияв національного буття народу, його головна духовна скарбниця. Вона є могутнім природним засобом об'єднання людей. Через мову народ передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, традиції і культуру. Оволодіваючи рідною мовою, дитина пізнає свій народ, його характер, культуру, історію та думки.

Використовуючи диференційований підхід, розвиваю інтерес у дітей до української мови і культури за допомогою усної народної творчості - невичерпного джерела виховання дитини. Скарбниця усної народної творчості надзвичайно багата. Є в ній казка і легенда, загадка і лічилка, приказки й прислів'я, скоромовки, чистомовки, колисанки, забавлянки. Вона відображає життя народу, його історію, мову, народну мудрість. Через народну творчість дошкільник дістає перші уявлення про культуру та побут свого народу. Прислів'я та приказки приваблюють дітей яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою. Часто їх використовую у спілкуванні з дітьми: під час сніданку, обіду, коли дитина виконує трудові доручення неохоче або відмовляється від роботи.

Також на прогулянці в різних ситуаціях поповнюю знання і словник дітей прислів'ями і приказками: під час спостережень в природі, праці на ділянці дошкільного закладу, на городі. В своїй роботі часто використовую загадки, які мають багато спільного з прислів'ями та приказками. Тематика загадок різноманітна: про рослинний, тваринний світ, пори року, працю, господарювання, побут і інше. Саме за допомогою загадок збагачується словник дітей. Успішному відгадуванню загадок в давні часи надавалося дуже велике значення: воно було мірилом мудрості і розуму. Перлини народної творчості – скоромовки, чистомовки, заклички – використовую під час усіх видів діяльності дітей дошкільного віку. Заучуємо їх з дітьми колективно на заняттях з розвитку мовлення, індивідуально або невеликою групою дітей у повсякденному житті, в ранкові та вечірні години. Мета – вправляння дошкільників у правильний вимові звуків.

Щоб твори усної народної творчості завжди були постійними помічниками у роботі, я їх систематично накопичую, групую за темами, та оформляю в альбом. На заняттях з народознавства широко використовую скарб усної народної творчості – казки, легенди та притчі, які містять в собі значний пізнавальний і виховний потенціал, а також доступні до сприймання дітьми. На їх основі знайомлю дітей з історією українського народу, його традиціями. Оволодіти рідною мовою з її барвистими відтінками допомагають малятам і народні ігри

(«Коза-дереза», «Подoliaночка», «Квочка» та інші). Гру для дітей я добираю відповідно до теми заняття. Наприклад, тему «Праця дорослих» доповнюють ігри – пісні «А ми просо сіяли», «Мак», «Редька», до теми «Народні обряди та традиції» – «Подoliaночка», «Горобчик» і ін.

Наша українська державна символіка має особливе значення для виховання патріотизму сучасної молоді. Тому на заняттях знайомлю дітей з державними символами (Гербом, прапором, Гімном). Паралельно з цим даю знання дітям про народні символи та національну символіку, що розвивалися й встановлювалися упродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та ін.). Найбільш поширеним мистецтвом в Україні є вишиванка. Кожна жінка вкладає в неї частину своєї душі. Зараз не часто побачиш у міській оселі вишитий рушник чи сорочку. Тому допомагаю малятам побачити типовість мотиву і своєрідність орнаменту візерунка на рушнику, його зв'язок з природою, побутом і життям українського народу.

Традиційним вже стало проведення обрядових свят. Обрядові свята відповідають кожній порі року. Готуючись до свята Різдва Христового, вивчаємо з дітьми щедрівки, знайомимось з обрядом Багатої куті. Спільна підготовка свята об'єднує, ріднить, звеселяє, поглиблює почуття любові до минулого та сучасного країни. Перед Великоднім святом знайомлю дітей з таким народним мистецтвом, як писанкарство: звідки воно походить, чому розписують саме яйця (символ зародження життя), що означають елементи візерунків на писанці та ін. Також ознайомлюю дітей з правами та обов'язками, зі змістом статей Декларації прав людини, Конвенції про права дитини, допомагаю в ігровій формі запам'ятовувати основні поняття, доводжу дітям, що в основі прав людини лежать головні потреби всіх людей.

«Родина є благодатним середовищем для виховання національного-патріотичної свідомості, почуттів і переконань у дітей». Невід'ємною частиною моєї роботи є співпраця з батьками. Сім'я – природний осередок найглибших людських почуттів: тут народжується і поглиблюється любов до матері і батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошана до рідної мови,

історії, культури. Наше суспільство здавна визнає очевидну істину: батьки – головні природні вихователі дитини, й найбільший виховний вплив на неї мають створений з ними порядок, спосіб життя родини, всіх її членів. Різноманітні свята, змагання, театралізовані розваги з участю батьків, дарують багато радощів і дітям, і дорослим, допомагають встановлювати дружні стосунки з сім'ями дітей, сприяють нашому зближенню з ними. Взагалі, чим більше людей буде приймати участь у виховному процесі підростаючого покоління, чим глибше діти будуть проникати у скарбницю національної матеріальної та духовної культури, осмислюватимуть найвищі досягнення своєї нації, тим глибші будуть у них патріотичні почуття, громадські поривання, буде підвищуватись якість навчання та виховання, основи трудової діяльності, формуватиметься та розвиватиметься національна свідомість.

Переконлива, що цікаві за формою заняття, нестандартний дидактичний матеріал, що використовую під час різних видів діяльності, допомагають дітям глибше відчутти красу і багатство української мови, культури, традицій, а також збагатити навчальне пізнання емоціями, підвищити сприйняття матеріалу. Сподіваюся, що освітня робота з національного-патріотичного виховання дошкільників, спрямована на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, на національну свідомість і гідність, принесе бажані результати, адже діти, як м'яка глина: що з неї виліпиш в цей час, те і зостанеться надалі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О.М.Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: практикум: навч. посіб./А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. К.: Вища шк., 2003. 204 с. С. 63-84.

4. Гавриш Н. Виховуємо патріотів змалечку // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2022. №5. С.4.

5. Нерянова С. Національно-патріотичне виховання дошкільників: коротко про головне // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №8. С.7.

Королишина Людмила Ростиславівна,

директор закладу дошкільної освіти

№9 «Кобзарик»

м. Хмельницький

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ УСКЛАДНЕНЬ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНИХ ВІДМІННОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Дитяча психіка дуже нестійка, рухлива і сприйнятлива до впливів. Оскільки дитина постійно відчуває вплив соціального середовища, її розвиток рідко має рівний, безпроблемний характер, частіше – суперечливий. Загострення суперечностей у силу різних несприятливих умов призводить до виникнення труднощів у психічному й особистісному розвитку. Ці розлади не є постійними характеристиками психіки дитини. Вони ситуативні й сензитивні даному віковому періоду. Однак за відсутності своєчасної психологічної допомоги труднощі розвитку дитини можуть переходити в стійкі аномалії характеру і спричинити неврози або стати стійкими особистісними утвореннями.

Більшість сучасних дослідників: М.Буянов, О.Захаров, В.Гарбузов, Д.Ісаєв, С.Лебедев, А.Співаковська та ін. провідними джерелами психічної травматизації дітей вважають конфліктні взаємини і «неправильне» виховання в родині. При цьому велике значення надається особистісним якостям батьків, а також особливостям спілкування батьків з дітьми [1].

Під «неправильним вихованням» розуміють невідповідність вимог батьків і виховання в цілому

психофізіологічним можливостям дітей, особливостям формування характеру та особистості.

Сім'я виконує різноманітні зовнішні і внутрішні функції. З огляду на особливості соціального буття сім'ї, виокремлюють такі провідні її функції:

- виховна функція. Полягає вона у задоволенні індивідуальних потреб у батьківстві та материнстві, самореалізації особистості в дітях. Стосовно суспільства виховна функція сім'ї забезпечує соціалізацію підростаючого покоління;

- господарсько-побутова функція. Спрямована вона на задоволення матеріальних потреб членів сім'ї, забезпечення умов для збереження і зміцнення їхнього здоров'я, організацію відпочинку;

- емоційна функція. Реалізація її задовольняє потребу людини у визнанні, любові, турботі, психологічному захисті;

- функція духовного спілкування. Забезпечує взаємне розуміння і духовне збагачення особистості;

- функція формування досвіду соціального життя. У сім'ї особистість здобуває первинні знання і навички взаємодії з людьми, поведінки в суспільстві, набуває досвіду соціального контролю за виконанням його норм і правил;

- сексуально-еротична функція. Забезпечує продовження роду, задовольняє потреби індивіда у сексуальному житті [4].

Порушення функцій сім'ї може бути пов'язане з політичними, соціально-економічними умовами її життя, особистісними якостями її членів, особливостями їхніх взаємин. Неблагополуччя у сім'ї породжує проблеми у розвитку дітей.

Політична та соціально-економічна нестабільність деструктивно впливають на соціальне самопочуття сім'ї, породжують нервозність, апатію, соціальний песимізм дорослих або їх гіпертрофоване ставлення до матеріальних чинників буття, що неминуче позначається на формуванні внутрішнього світу дітей. Адже, переймаючись пошуком джерел існування або нагромадженням багатства, батьки все менше приділяють уваги моральним чинникам функціонування сім'ї. Із матеріальними аспектами пов'язаний

авторитет батька в сім, оскільки він за традиційним розподілом гендерних ролей відповідальний за це. Нерідко зниження його авторитету у складні періоди життя пов'язане з не цілком тактовною поведінкою матері. Часто батьки або хтось один із них змушені шукати заробітків далеко від дому, що породжує властиві неповним сім'ям проблеми, передусім позбавляє дітей спілкування, душевного тепла, зразків соціальної поведінки.

За твердженням психологів, неповна сім'я є одним із найпотужніших джерел психогенних переживань особистості (неврозів, гострих афективних реакцій, ситуативно обумовлених порушень поведінки). Психічно травмує дітей розлучення батьків та їхня боротьба за дитину чи, навпаки, збайдужіння до дитини одного з них. Розлучення породжує проблему дозованого спілкування, задарювання дитини як засіб підтвердження любові до неї та інші болісні явища. Часто переживання дитини посилює психічна травма того з батьків, з ким вона залишилася.

Відчуття дошкільником неповноцінності сім'ї, в якій він виховується, може позначитися на його статевій соціалізації, розвитку очікувань стосовно власної майбутньої сім'ї. У дівчинки формується підсвідоме уявлення про те, що без батька її діти можуть обійтися, тобто повноцінна сім'я не стає головною цінністю її життя. Хлопчик за такої ситуації має матір за зразок чоловічої поведінки у сім'ї, оскільки вона перебирає на себе роль захисника, господаря, створювача і розпорядника матеріальних благ. За таких умов він виростає малоініціативним, несміливим, йому не вистачає необхідних для дорослого життя чоловічих якостей, що в майбутньому плодитиме проблеми формування його дітей [1].

Зі специфічними труднощами пов'язане виховання дітей у молодих сім'ях, що зумовлене недостатньою моральною, психологічною, соціальною зрілістю учасників подружжя. Збідненим, нерозвиненим є їх розуміння своєї ролі в житті дитини, відповідальності за її виховання. І навіть щирі їхні старання щодо цього наштовхуються на відсутність життєвого досвіду, знань, уміння терпляче, послідовно і наполегливо дорослішати разом із своєю дитиною.

Труднощі виховання дітей у молодих сім'ях полягають:

- у нерозумінні батьками самоцінності дошкільного дитинства, його значення для формування особистості дитини;
- у несформованості у батьків педагогічної рефлексії – вміння аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини педагогічних помилок, неефективності методів, які вони використовують, тощо;
- в орієнтації на виховання з дитини «генія», намагання реалізувати в дитині власний невикористаний, як вони вважають, потенціал, упущені ними життєві шанси.

Молоді батьки часто вдаються до авторитарного виховання, вважають покарання найефективнішим виховним засобом, пред'являють суперечливі вимоги до поведінки дитини, непослідовно, суб'єктивно оцінюють її дії, що породжує або надмірну жорстокість у ставленні до неї, або всездозволеність [3].

Батьківський авторитет формується й існує для дитини поза її суб'єктивною волею. Він є незалежною від інтелектуальних процесів, часто неусвідомленою оцінкою своїх батьків. Психологічний механізм цієї оцінки є дуже складним, підвладним багатьом чинникам. Спрощено його можна уявити як процес усвідомлення дитиною значущості батьків у її житті, їхньої високої людської, іноді ділової репутації, життєвої надійності, доброти, готовності завжди й у всьому бути поруч. Щоб не думали і не стверджували на цю тему батьки, про їх авторитетність в очах дитини можна судити на підставі її ставлення до батьківських слів, поведінки, вчинків. Справжнього авторитету неможливо підмінити нічим, хоч нерідко педагогічно неграмотні, морально нерозвинені, байдужі до своїх дітей батьки нав'язують форми взаємодії, які свідчать про імітацію, підміну авторитету.

Батьки, які по-справжньому люблять дітей, усвідомлюють свою місію, намагаються здобути визнання в очах дитини своєю мудрістю, людськими чеснотами, зацікавленим, добрим, обґрунтовано вимогливим ставленням до неї, до себе, інших людей. Важливо, щоб дитина, спостерігаючи за своїми батьками, сама високо оцінила їх, виявила прагнення бути подібною на них.

Одним із факторів, що негативно впливають на розвиток психіки дитини, є особистісні особливості батьків. Щодо спрямованості особистості це насамперед відображення гіперсоціальності: надмірна принциповість, вимогливість і нетерпимість, завищений рівень домагань відносно можливостей дітей. У цьому випадку принципове стримування батьками своїх емоцій, їх надмірна раціоналізація обертаються браком теплих і безпосередніх почуттів до дітей, недостатнім врахуванням особливостей їх особистості. Серед особистісних рис характеру, що негативно впливають на психологічний статус дитини, Захаров виділяє: егоцентризм батьків, внутрішню конфліктність, неприйняття себе, тривожну недовірливість. Як зазначалося вище, батьки, що не цінують себе, не можуть сприяти формуванню почуття власної гідності й самоповаги в дитини. Постійна тривога батьків за дитину викликає в неї почуття невпевненості в собі, паралізує її активність і самостійність.

Надзвичайно ускладнює розвиток і формування особистості дитини конфліктний характер виховання. Чим більша міра суперечливості, непослідовності й неадекватності стосовно дитини в родині, тим напруженішою, нестійкішою є внутрішня позиція, що сприяє перенапруженню нервових процесів, невротичному «зриву» під впливом навіть незначних психологічних травм та соматичній слабкості.

До невротичних реакцій можна віднести підвищену збудливість, розгальмованість, агресивність, емоційну нестабільність або загальмованість, апатію, примхливість, поганий сон, страхи тощо.

Постійна незадоволеність, занепокоєність, зумовлені неможливістю бути собою, створюють рано чи пізно психологічний злам з почуттям безпорадності й безсилля, безвиході, песимізму, невіри у свої сили і свої здібності.

Отже, підведемо підсумки, неправильне виховання, яке не враховує індивідуальні та особистісні особливості дитини, її індивідуальність, несприятлива життєва ситуація (насамперед обстановка в родині) та психічні травми сприяють виникненню в дітей психічного напруження, що призводить до виникнення невротичних проявів, труднощів поведінки й характеру

Список використаних джерел

1. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
2. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: Монографія. К.: НПУ ім М.П.Драгоманова, 2005. 354 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2004.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. К.: «Академвидав», 2005. 560 с.

Криницька Дарія Ігорівна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти зі спеціальності
012 Дошкільна освіта, Хмельницька
гуманітарно-педагогічна академія,
Колесник Олена Сергіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НАВИЧОК КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ

Культура споживання є важливою складовою сучасного суспільства з високим економічним розвитком. Це питання заслуговує на окреме дослідження, щоб визначити основні аспекти, підходи та методи формування культури споживання у дітей дошкільного віку [2].

Проблема формування культури споживання знаходиться у колі наукових інтересів сучасних науковців впродовж останніх 10-15 років. Над цією проблемою працювали Н.Гавриш, Г.Григоренко, Р.Жадан, С.Іванчук, А.Сазонова.

За словами Н.Гавриш, одним із основних рушіїв споживчої поведінки дитини є її бажання. Для дітей дошкільного віку

характерне прагнення мати багато яскравих іграшок одночасно, а соціальні враження часто породжують нові бажання. Їхня реакція в подібних ситуаціях визначається рівнем сформованості культури бажань. Сприяти розвитку цієї культури можна через спільні роздуми дитини та дорослого над бажаннями. Це допомагає дитині усвідомити свої бажання, зрозуміти, що інші люди також мають свої бажання, і навчитися враховувати їх. Крім того, дитина починає розуміти залежність здійснення бажань від їх реальності та важливості, а також розрізняти між бажаннями, мріями та примхами [1].

Як стверджує С.Іванчук, «культура споживання – це сукупність матеріальних і духовних благ, знань, норм і цінностей, що впливають на споживчу поведінку в суспільстві. Вона є динамічним процесом, розвиток якого ґрунтується на задоволенні різних потреб, включаючи діяльність, культуру та цінності» [2, с. 113].

У контексті реформування освітньої системи та зростання уваги науковців до проблем економічного виховання, сучасна педагогіка активно шукає ефективні навчальні технології. Наукові дослідження зосереджуються на таких аспектах: вивчення окремих економічних понять побутово-господарської діяльності (М.Ібрагімова, Н.Кривошея, О.Низковська); формування нового типу економічного мислення (А. Іванова, І. Прокопенко); розвиток ощадливості у зв'язку з екологічним вихованням (Н.Корнєєва); пошук оптимальних форм і методів навчання для дошкільнят (А.Богущ, Н.Гавриш, Н.Грама, Г.Григоренко); формування економічної грамотності у дітей дошкільного віку та підготовка педагогів до економічного виховання (Н.Грама, Г.Григоренко, Р.Жадан, А.Сазонова).

Високий рівень економічної культури формується через засвоєння економічних знань і набуття первинного економічного досвіду, що розпочинається тоді, коли дитина виконує самостійні дії, взаємодіє з іншими учасниками соціального середовища, здобуває знання та розвиває вміння. Це стає можливим вже в старшому дошкільному віці, коли діти починають усвідомлювати себе в системі взаємовідносин завдяки предметно-операційній діяльності [3].

Дослідниця А.Сазонова займалася вивченням проблеми формування первинного економічного досвіду у дошкільнят. Вона вважає, що первинний економічний досвід у дітей старшого дошкільного віку складається з трьох основних компонентів: мотиваційного (зацікавленість дитини в економічних аспектах життя та наявність базових знань і навичок у цій сфері), інформаційного (розуміння елементарних економічних понять, ознайомлення з економічними процесами та законами), і операційного (здатність виконувати елементарні економічні дії, адаптація до нових соціально-економічних ситуацій, практичні навички економічної діяльності) [4].

Отже, формування у дітей старшого дошкільного віку навичок культури споживання є багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу, включаючи співпрацю між дітьми, дорослими та освітніми закладами. Це сприяє вихованню відповідальних, свідомих та етичних споживачів, готових до активної участі у житті суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н. Книга – незамінний засіб духовно-морального виховання. Дошкільне виховання. 2013. № 9. С. 9–12.
2. Іванчук С.А. Стан виховання основ культури споживання у практиці роботи дошкільних закладів освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. №4 (58). С. 112–119.
3. Калугіна Ю. Формування навичок культурного споживання у дітей старшого дошкільного віку в контексті економічного виховання. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Бердянськ : БДПУ, 2021. Вип. 1. С. 120–130.
4. Сазонова А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Одеса, 2007. 19 с.

Кумановська Тетяна Леонтіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 26 «Кульбабка»,
м. Хмельницький

НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЛІПЛЕННЮ ДІТЕЙ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Ліплення як вид дитячої художньо-продуктивної діяльності спрямоване на розвиток перцептивної сфери дитини, уявлень про форму, будову, пропорції, динаміку і пластику предметів, реалізацію природної потреби дитини в самостійній, ініціативній, творчій активності, задоволенні особистих інтересів у спілкуванні, грі, пізнанні скульптури як цікавої сфери людської культури. Дитина за допомогою м'яких зображувальних матеріалів (глина, пластилін, віск, парафін, тісто для ліплення та інше) створює об'ємні образи повної або часткової тривимірності, що мають висоту, ширину, товщину.

Досвід роботи з дітьми переконує, що технічно ліплення засвоюється ними швидше, ніж малювання або аплікація, завдяки пластичності матеріалу, об'ємності форм. Однак, якщо придивитися до форм, що створюють діти в ліпленні, то видно, що вони занадто узагальнені, неточні й недосконалі. Це пояснюється наявністю в дошкільників досить узагальнених уявлень про предмети та явища навколишнього світу та недостатнім розвитком дрібної моторики пальців, необхідної для створення досконалих, виразних форм.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку ми використовуємо такі нетрадиційні методи ліплення: тістопластика; пластилінографія; пластилінова мозаїка; ліплення з воску; ліплення з лотків з-під яєць; ліплення з фольги та інші.

З давніх-давен в нашій країні використовували тісто для виготовлення іграшок. Різноманітні ластівки, голуби, зайчики, песики, свинки, олені з тіста мали ритуально-обрядове значення. Їх застосовували для закликання весни або для різдвяних привітань. Навесні майже по всій Україні господині віками пекли з тіста «жайворонків», і посиляли з ними дітей

закликати весну та пташок з вирію. Раніше на Різдво для маленьких колядників пекли великі пряники, дуже яскраві – рожеві, блакитні, жовті, розписні, з орнаментом. Рельєфний малюнок таких пряників видавлювали на сирому тісті з допомогою різьблених пряникових дощечок, які мали складний геометричний або ж рослинний орнамент. Вироби з тіста здавна використовувались як дитячі іграшки. Вони ліпитися дружно, всією родиною. В наш час ця традиція почала відроджуватись.

Останнім часом тістопластика набула популярності, особливо серед дітей. Цей метод ліплення є нескладним, вироби з тіста достатньо довговічні. Тісто-матеріал дуже еластичний, легко набуває форми. Діти мають можливість бачити реальні плоди своєї праці. До того ж, солоне тісто несе в собі масу позитивної енергетики. А ручна робота – це духовна робота, вона цінувалася в усі часи. Борошно, сіль, вода – доступні, екологічно чисті матеріали. Дітям дуже корисне це заняття, адже воно розвиває фантазію, знімає надлишкову емоційну напругу, вчить посидючості та відповідальності. В процесі ліплення розвивається моторика пальчиків, покращується робота всіх органів дитини і самопочуття в цілому.

Ліплення з солоного тіста нічим не відрізняється від ліплення з пластиліну, тобто не можна сказати, що тістопластика для дошкільнят набагато корисніше, ніж пластилін, але у тіста все ж є ряд переваг. Для тістопластики використовували звичайне солоне тісто, тобто продукт екологічно чистий і абсолютно безпечний, так що якщо дитині спадало на думку з`їсти шматочок тіста під час ліплення, то з її шлунком нічого не траплялося, що стосовно пластиліну було б твердженням спірним.

Також великим плюсом тіста є те, що воно не бруднить руки і не забруднює одяг. Крім того, тісто є матеріалом більш пластичним, так що формувати з нього різноманітні фігурки куди простіше, ніж з пластиліну, який часто буває досить складно розминати перед початком творчої роботи.

Технологічними особливостями тістопластики є наявність безлічі дрібних деталей. Закручування, витягування,

переплетення частин, склеювання, змазування, нанесення візерунків – все це є чудовою можливістю для розвитку дрібної моторики рук, яка відіграє велику роль у розвитку мовлення і логічного мислення. Займаючись ліпленням, дитина заспокоюється, стає більш урівноваженою і уважним.

У своїй роботі ми намагалися розкрити техніку ліплення з солоного тіста: як працювати з солоним тістом, з чого розпочати, як перетворити працю в цікаву гру. Створення дітьми навіть самих простих виробів з тіста або пластиліну є цікавим творчим процесом. З безформного шматка виходить мініатюрний образ, картина або скульптурна група.

Ще одним матеріалом у пластилінографії є пластилін, який наноситься на горизонтальну щільну основу – картон, скло, пластик або щільний папір. Ми створювали з дітьми картини в змішаній техніці, доповнюючи малюнки із пластиліну на папері природними матеріалами і графічними малюнками. Зазвичай пластилінографія дітям дуже подобається і стає для них найулюбленішим заняттям.

Для малювання пластиліном використовували наступні матеріали: картон або щільний папір; дерев'яну або пластикову дошку для розкачування пластиліну; ємність з водою для змочування рук; набір різнокольорового пластиліну; вологі серветки; набір стек різної форми.

Спочатку ми готували малюнок – основу для створення картини з пластиліну. Для цього разом з дітьми малювали на картоні певний предмет або об'єкт, який зафарбовували пластиліном в подальшому. Потім відокремлювали від брусків пластиліну невеличкі шматочки і наносили на основу у відповідності до задуму. В процесі пластилінографії діти оволодівали такими прийомами ліплення: скочування (надання шматку пластиліну кулястої форми за допомогою кругових рухів кистей рук), загладжування (використовується для створення плоских і гладких поверхонь), сплющення (стиснення кульки з пластиліну в млинець), відщипування, розтягування.

При навчанні дітей пластилінографії ми не ставили перед ними дуже складні завдання, щоб не злякати і не відбити бажання займатися подібною творчістю. Оскільки робота з

пластиліном вимагає багато часу, в середині заняття проводили обов'язково фізкультурну хвилинку.

Ми використовували в ліпленні метод «пластилінової мозаїки» в роботі зі старшими дошкільниками. З маленьких пластилінових кульок викладали різноманітні візерунки. Даний метод особливо зацікавлював посидючих дітей, які могли довгий час виконувати монотонну роботу, так як процес тривалий та кропіткий. Він полягав в заповненні заздалегідь приготованого шаблону пластиліновими кульками певного кольору.

Ліплення з воску ми розпочинали з розігрівання матеріалу. Для цього різали віск на невеликі шматки, складали у спеціально відведену для цього миску, заливали гарячою водою, накривали кришкою і рушником, щоб зберегти тепло. Приблизно за 30-40 хвилин діставали віск, промокували від води чистою сухою ганчіркою, що добре вбирає вологу і давали дітям, доки він теплий. Слід пам'ятати, що якщо віск постійно не розминати, він швидко твердіє.

Ліплення з лотків з-під яєць – це цікавий і нескладний метод для дітей старшого дошкільного віку. Лотки ми рвали на дрібні шматки, заливали теплою водою, для міцності додавали трохи клею, розмішували масу і пропонували дітям ліпити. Після висихання готові вироби розфарбовували.

Фольга є пластичним матеріалом, з якого можна ліпити різноманітні вироби. Наприклад, ми скочували кульки, з'єднували їх між собою за допомогою зубочисток, таким чином формуючи сніжинки. Діти ліпили тварин та пташок, дерева тощо.

Отже, використовуючи нетрадиційні методи ліплення, дитина вчиться відображати в виробах свої знання про навколишній світ. Опановуючи численні прийоми, дошкільники своїми руками можуть створити чудові сюжетні скульптури, пластилінографії, мозаїчні картини або елементи декору.

Лещук Марина Олексіївна,
інструктор з фізичної культури,
Хмельницький заклад дошкільної
освіти №56 «Боровичок»

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТЕХНОЛОГІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ М. ЄФІМЕНКА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Технологія М.Єфименка розрахована на дітей дошкільного і молодшого шкільного віку та опирається на об'єктивні закони розвитку дитячого організму. У ній автор сформував основні положення системи фізичного виховання та оздоровлення дітей перших 10 років життя.

Основні ідеї технології полягають у тому, що слід дотримуватись «принципу повітряно-кільцевої побудови занять», який пропонує природну послідовність рухових навичок дитини: від вправ у положенні лежачи на спині, на животі, через перевертання, повзання, рухи в позі сидячи, а потім стоячи, до ходьби, лазіння, бігу, стрибків, потім метань і складно координованих рухів; руховий розвиток дошкільників повинен відбуватися за розвивальною спіраллю; розподіл занять на три частини повинен бути не формальним, а фізичним за своєю суттю; фізичне виховання повино приносити дітям задоволення, не слід гнатися за високою моторною щільністю; профілактика й корекція здоров'я; виховання людини майбутнього через рух і гру [1].

У системі фізичного виховання дітей Єфименко виокремлює такі основні рухові режими: плавальний, лежачий, повзальний, сидячий, стоячий, ходьбой, лазальний, біговий, стрибковий.

Педагог, який планує працювати за технологією М.Єфименка, має продумати ігрову тему, на основі якої відбуватиметься його ігрова взаємодія з дітьми дошкільного віку. Технологія «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» розрахована на проведення всіх чи кількох занять як однієї великої тематичної гри (ВТГ), тобто макрогра. Вдалиий

вибір ігор є передумовою того, що заняття з фізичної культури будуть захопливими для дітей, матимуть очікуваний ефект.

Тема макрогри має бути підпорядкована певній меті і відповідати певному руховому режиму. Пропоную проводити такі ігри для повзально-рухового режиму: «Дружні ховрашки», «Нові пригоди Колобка», «Веселий зоопарк», «Першопрохідці», «Рятівники» та інші. Для лазіння пропоную такі ігри: «Свистати всіх на верх», «Веселі мавпочки», «Десантники», «Цирк засвічує вогні» та ін.

Міні-гра містить кілька ігрових вправ, основою кожною з яких є певна рухова дія. Після вибору макрогри необхідно підготувати інтер'єр фізкультурного залу, тобто за допомогою атрибутів інструктор з фізичної культури або вихователь повинен перетворити на ігровий простір [2].

Гра-заняття з фізичної культури має багато спільного з театральним спектром. М.Єфименко пропонує у теорію і практику фізичного виховання дітей поняття «Театр фізичного виховання». Характеризуючи такі споріднені поняття як: заняття – спектакль, педагог – режисер, конспект заняття – сценарій, зал – сцена, діти – актори, вправи – ролі тощо. Кожне заняття має творитися як спектакль фізичного виховання.

Технологія М.Єфименка також значну увагу відводить мовному спілкуванню як головному інструменту педагогічного впливу вихователя. Мовлення повине супроводжувати кожную рухливу дію, ситуацію [3].

Кожне заняття з фізичної культури повино мати звуко-музичний супровід. Музичний супровід має починатися з відносно тихою, повільною, пластичною та ніжною музикою на початку заняття (гімнастика «пробудження») з поступовим наростанням сили звуку, але не повина домінувати на занятті. На передньому плані має бути інструктор з фізичної культури або вихователь.

Важливою передумовою успішного застосування технології «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» є планування. План-конспект може бути будь-якої форми, головне щоб вони були зручними для педагога. Оптимальною формою є короткий виклад змісту, сюжетна схема, за якою створюється спектакль (заняття) [3].

Технологія М.Єфименка є оригінальною системою фізичного виховання дітей, розвивальний ефект якої поширюється на загальний розумовий і духовний розвиток дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 218 с.
2. Єфименко М. Здоров'я здорових потребує профілактики / М. Єфименко // Дошкільне виховання. 1994. № 11. С. 6.
3. Москаленко Н. Інноваційні підходи до теоретичної підготовки у фізичному вихованні: навч.посіб. Кожедуб. Дніпропетровськ. 1015. 108 с.

Лічняровська Ірина Володимирівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДОШКІЛЬНЯТ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Вступ. Патріотичне виховання завжди було невід'ємною складовою виховного процесу в системі освіти. Настав час сприймати нашу історію очима і серцем українського патріота. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за потреби – віддати своє життя, за її свободу і незалежність людина не може бути громадянином.

Результати дослідження. Патріотичне виховання було і залишається стержневим у освітньому процесі нашого ЗДО. Саме дошкільний вік є тим періодом, коли слід розпочинати формування у дітей елементів національної свідомості, пробуджувати повагу, любов до рідного краю, мови, символіки. Викликати інтерес до традицій та звичаїв народу до якого ти належиш. Адже патріотичні почуття не виникають самі по собі,

вони є результатом спільної освітньої роботи дошкільного закладу і сім'ї.

Одним з основних компонентів життєвого простору дитсадка, що сприяє формуванню патріотизму у дітей є наявність куточка народознавства. Ми надаємо великого значення їх наповненню, естетичному вигляду. Спільно з родинами вихованців змінюємо, доповнюємо матеріалами відповідно віку дітей, сезонну народним та державним святам, важливим подіям.

З раннього дитинства прививаємо своїм малятам любов до найближчого оточення, родини, дитячого садка, міста. Позитивні емоції виникають у діток під час знайомства з ляльками-українцями, веселих таночків з барвистим віночком, в ході обігрування народних потішок та забавлянок.

Екскурсії, прогулянки вулицями міста у різні пори року не тільки поглиблюють знання дошкільнят про місто у якому вони живуть, але й збагачують їхні естетичні відчуття, виховують почуття гордості за рідний край.

На жаль, війна позбавила наших дітей можливості виходити далеко за межі закладу, але вона не може заборонити їм милуватися природою у дворі рідного дитсадка, водити хороводи, співати народні заклички, гратися у дружні ігри і мріяти про мир.

З метою виховання у старших дошкільнят інтересу до рідного міста, його історії, культури ознайомлення з пам'ятними місцями, мною було організовано роботу краєзнавчого гуртка «Стежками рідного краю». Гурткові заняття були пізнавальними, цікавими для малих городоччан, а батьки та колеги були нашими активними учасниками та помічниками.

Минулого року у «Казці» функціонувала творча група. Спільно з колегами ми створили фотобуклет «Путівник рідного міста».

Тепер цей змістовний, яскравий путівник використовується у різних вікових групах з метою ознайомлення дітей з містом, а віршовані рядки до кожного фото ще й розвивають у вихованців садка інтерес і повагу до милозвучної української мови.

Саме гурткова робота і творча спільна діяльність над створенням фотобуклета і розуміння значимості формування у дошкільників любові до малої Батьківщини, її культурної спадщини, до родини, надихнули мене до розробки і втілення в життя проєкта «Плакаємо патріотів – маленьких краєзнавців».

Проєкт короткотривалий, тижневий, але досить змістовний, багатий різноманітними формами роботи, заходами з старшими дошкільнятами та їх родинами. Завдання авторського проєкту були чіткими, зрозумілими і сучасними. Вони розв'язувалися в осінній період воєнного лихоліття, коли не могло бути і мови про екскурсії до пам'ятних місць, будівель, про подорожі вулицями міста. Ми були обмежені в просторі, адже будь-якої миті міг пролунати сигнал повітряної тривоги. Однак і за цих умов вдалося організувати цікаві форми роботи, дати вихованцям нові знання, закріпити вже набутий досвід.

Підготовчо-організаційний етап потребував значних творчих зусиль педагогів та батьків. Перш за все було складено планування освітнього процесу відповідно тем проєктного тижня, а далі почалась клопітна робота по підборі і розробці дидактичних, настільно-друкованих ігор, розробці конспектів занять, розваг, прогулянок, необхідні підготовці декорацій, ілюстрацій матеріалів та обладнання, створення відеопрезентації про місцевий краєзнавчий музей, впровадження проєкту сільського двору на території дитячого садка, підготовка родинами вихованців виробів створених власними руками, спільна підготовка до благодійної ярмарки, оновлення фотоальбому «Нашому роду нема переводу», наповнення народознавчого куточка в групі необхідним матеріалом відповідно теми дня. Практичний етап реалізації проєкту розрахований на різноманітні захопливі заходи з дитячим та батьківським колективом.

Хочу відмітити надзвичайну зацікавленість, активність сімей наших вихованців. Вони вразили мене і моїх колег створенням авторських казок про Городок, творчими декоративними виробами для міні-музею «Родині скарби», своїми неперевершеними талантами у створенні вишивок і смачною випічкою, яку вони випікали для благодійної ярмарки, кошти якої були спрямовані на потреби ЗСУ.

Заключним етапом реалізації проекту були цікаві заняття, віртуальні подорожі, музична розвага, екскурсії і сюжетно-рольові ігри.

Усі види ігрової, навчальної, трудової та мистецької діяльності наших вихованців були підпорядковані темам тижня.

Понеділок «Рідне місто ми вивчаємо, про нього вже багато знаємо».

Вівторок «Батьківщина починається з родини, де зростає та міцніє дитина».

Середа «Працьовиті люди в місті проживають. Трудяться на славу, серця добрі мають».

Четвер «Багатий на красу наш край, ти про його природу дбай».

П'ятниця «Городоччан український рід, бере початок з давніх літ».

Тематичний тиждень безсумнівно залишив вагомий слід в серцях усіх учасників. Впевнена, що отримані вихованцями знання про нашу малу Батьківщину – місто Городок переростуть у більш поглиблені, такі важливі для кожного українця прояви любові до своєї держави і виховують з них справжніх патріотів свого краю.

У дитячому садку діє театр дорослих акторів. Є великий вибір ляльок, декорації, велика ширма, багатий асортимент костюмів казкових персонажів для дітей і дорослих. Щомісяця дошкільнята запрошуються на перегляд театрального дійства, де ознайомлюються та закріплюють знання про сім'ю, родину, свій рідний край, професії батьків, різні явища суспільного життя.

Традиційними у стінах садка вже стали родинні заняття, свята та розваги («Мамине свято», «День сім'ї», «Посвята у дошкільнята», «Різдвяні дива» тощо).

Висновки. Проведена клопітка робота дає свої позитивні результати. Ми впевнені, що наші вихованці одержують гарні знання і практичні навички і сподіваємося, що і в подальшому житті вони збережуть ті враження, почуття, які ми виховували в них, а отже і виростуть справжніми патріотами.

Список використаних джерел

1. Патріотичне виховання в ДНЗ [Текст] / уклад. І.І.Логвіненко, О.С. Тарасова, О.О. Христич, Л.А. Швайка. «Основа», 2016.
2. Патріотичне виховання в ДНЗ. Вид-во «Ранок», 2015.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан. Вид. 2-ге, зі зм. і доп. Тернопіль: Мандрівець, 2022.
4. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / наук. ред., О. Д. Рейпольської. К.; «Мандрівець», 2016.

Мацібон Тетяна Романівна,
директор закладу дошкільної освіти
№55 «Намистинка»,
м. Хмельницький

ТУРБОТА ПРО МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

За даними соціологічних досліджень, багато українців мали симптоми тривожного розладу, перебувають у зоні розвитку ментальних порушень, тому зараз надзвичайно важливо приділити увагу збереженню ментального здоров'я та сприяти формуванню культури піклування про нього, дати розуміння та показати інструменти, які допоможуть дбати про свій внутрішній стан.

Особливою напруженістю діяльність закладів дошкільної освіти характеризується в умовах війни України проти рф, так як доводиться працювати в умовах невизначеності, хронічного стресу, постійної загрози для життя та здоров'я вихованців та працівників, необхідності поєднання багатьох видів діяльності: як основної педагогічної, так і волонтерської та благодійної тощо, спрямованих на захист країни та підтримки військових, які захищають Україну. Все це потребує пошуку нових підходів, істотну роль серед яких має розробка та впровадження

технологій забезпечення ментального здоров'я та благополуччя всіх учасників освітнього процесу.

Ментальне здоров'я – це не лише відсутність розладів, а ще й наявність внутрішніх ресурсів для того, щоб активно жити, реалізувати свої здібності, працювати, піклуватися про інших, не забуваючи про себе [3].

Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована Оленою Зеленською, має мету допомогти людині знайти джерело сили в собі, на рівні усвідомлення та визнання власного психічного стану та хоча б приблизно оцінити ступінь його кризовості. Сьогодні піклування про ментальне здоров'я має стати відповідальністю кожного [2].

Сфера ментального здоров'я є важливою частиною роботи Міністерства освіти і науки України. Міністерство працює над тим, щоб дати можливість всім учасникам освітнього процесу набути навичок саморегуляції та психологічної стійкості з одного боку, а з іншого – створити в закладах освіти умови для формування безпечного психосоціального простору.

У зв'язку з актуальними подіями, найважливішим показником благополуччя учасників освітнього процесу закладу дошкільної освіти стає психологічна стійкість, що забезпечує здатність людини знаходити в собі сили ефективно функціонувати в умовах постійного стресу. Найголовнішим при цьому є опора на сильні сторони особистості та зосередження на стратегіях, які працюють [1].

В нашому закладі систематично разом з практичним психологом проводяться різні форми роботи з усіма учасниками освітнього процесу щодо збереження та зміцнення ментального здоров'я.

В роботі з дітьми дошкільного віку вихователі активно використовують методи та прийоми для зняття тривожності, стабілізації психоемоційного стану, зниження напруги. В закладі створюється атмосфера добра і любові, поваги до особистості дитини, що сприяє створення позитивного психологічного мікроклімату в кожній групі.

Середовище, в якому перебувають діти, ми намагаємося максимально наблизити до домашньої обстановки. Педагоги проводять різноманітні заходи, які сприяють збереженню

ментального здоров'я дітей дошкільного віку. В групах організовані куточки усамітнення та релаксації, домашньої іграшки тощо. Вихователі спільно з практичним психологом надають дітям знання про емоції людини, розвивають вміння контролювати власні негативні емоції, у повсякденному житті закріплюють правила ввічливого спілкування та поведінки. Під час спілкування розвивають у дошкільників здатність розрізняти почуття людей і відповідно реагувати на них. У ході сюжетних ігор моделюють різноманітні життєві ситуації різної емоційної спрямованості та вчать адекватно діяти.

Щоденно вихователі проводять ранкові кола з активним впровадженням психогімнастики, різноманітних ігор та вправ, які забезпечують позитивний емоційний настрій. В групах організовуються перегляди серіалу «Сад доброти», який розроблений спеціально для дітей дошкільного віку та надає соціально-емоційну підтримку за допомогою анімації. Він призначений для сприяння розвитку в ранньому віці, для досягнення позитивних життєвих результатів, водночас допомагаючи дітям справлятися з постконфліктною травмою, гнівом, замкнутістю та тривогою, створюючи основу для таких важливих навичок, як емоційна грамотність, регуляція емоцій, самооцінка, вирішення проблем і емпатія.

Під час перебування в укритті, активно використовується художня література, так як вона дає змогу відволікти та заспокоїти дітей, занурити в казковий світ художнього слова.

Використання в освітньому процесі «Карток сили» Світлани Ройз допомагає дітям усвідомити свою внутрішню силу та зменшити рівень стресу.

Спільно з практичним психологом для працівників закладу дошкільної освіти та батьків організовуються різноманітні консультації, семінари-тренінги, розробляються пам'ятки з метою надання психологічної підтримки дорослим, які потерпають від війни. Це робиться з метою допомогти впоратися зі страхом, тривожністю, хронічним стресом, панічними атаками, апатією тощо та стабілізувати психоемоційний стан кожного, хто цього потребує.

Тренінг «Психологічна підтримка під час діє правового режиму воєнного стану», який провела практичний психолог з

педагогами та батьками, був спрямований на активізацію навичок помічати добре, ознайомлення з практикою усвідомленого життя, формування доброзичливих взаємовідносин, усвідомлення власних ресурсів. Метою даного заходу було надання психологічної підтримки учасникам тренінгу. В ході різноманітних ігор та вправ учасники вчилися опановувати себе в критичних умовах, надавати допомогу та підтримку тим, хто цього потребує, навчалися мобілізувати свої внутрішні ресурси, опановували різноманітні стабілізаційні техніки дихання та розслаблення, вчилися боротися з перевтомою.

Практичним психологом були розроблені такі пам'ятки: «Як позбутися перевтоми», «Як боротися з апатією», «Як допомогти тим, хто паралізований тривогою», «Як впоратися з панікою та тривогою», «Як зберегти близькі довірливі стосунки» тощо.

Отже, однією із важливих проблем в період агресивної війни рф проти України є підтримка та збереження ментального здоров'я особистості, зокрема, всіх учасників освітнього процесу закладів дошкільної освіти, оскільки це має прямий вплив на здійснення професійної діяльності, задоволення потреб всіх, здатності адаптуватися до складних умов війни, визначати нові напрямки діяльності та розвитку. Це обумовлює необхідність розробки нових підходів, які б сприяли осмисленню цієї проблеми керівниками й працівниками закладів дошкільної освіти та її практичному вирішенню.

Список використаних джерел

1. Вознюк А.В. Психологічна допомога суб'єктам освітнього процесу в умовах війни: досвід роботи Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. / Серія вебінарів «Психологічна підтримка особистості в умовах війни» (Україна-Польща). Вебінар № 4. Технології психологічної підтримки в умовах війни. 27 квітня 2022 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qVdEBEFxSK4>

2. Всеукраїнська програма збереження метального здоров'я за ініціативою О. Зеленської «Ти як?» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.howareu.com>

3. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.

Мухіна Олена Василівна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№ 43 «Горобинка»,
м. Хмельницький

АКЦЕНТИ В СЕНСОРНОМУ РОЗВИТОКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ООП

Сенсорний розвиток (від лат. *sensus* – відчуття) – це розвиток у дитини процесів сприймання та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхні форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо. Дошкільний вік є синзетивним для розвитку сенсорних систем людини. Так, О.Усова відзначала, що 9/10 всього розумового багажу дітей складають результати діяльності органів чуття: пропріорецептивний, вестибулярний, слуховий, зоровий, тактильний, нюховий.

У всіх дітей з особливими освітніми потребами відмічаю, як вчитель-дефектолог, затримку і порушення у сприйманні та переробці сенсорної інформації. Це пов'язано, зазвичай, з функціональними або органічними змінами в стані центральної нервової системи. У дошкільників можуть відзначатися специфічні, варіативно виражені особливості пізнавальних процесів, моторної і сенсорної сфер, а також ряд емоційно-особистісних особливостей. Починаючи з трьох років, основне місце в сенсорному розвитку дітей займає ознайомлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами та способами їх використання [1].

Сенсорний розвиток у дошкільному періоді – це вдосконалення відчуттів, сприймань, наочних уявлень. Л.Метієва і Е.Удалова відзначають, що у дошкільників зростають цілеспрямованість, планомірність, керованість, усвідомленість сприймання, а зі встановленням взаємозв'язку мовлення з мисленням, сприймання інтелектуалізується. У результаті сенсорного розвитку дитина опановує перцептивними діями, що полягають в обстеженні об'єктів і виокремленні їх найбільш характерних властивостей, а також в засвоєнні сенсорних еталонів, загальноприйнятих властивостей і відношень між предметами. Психологічна наука та практика (В.Аванесова, Е.Пилюгіна, А.Плеханов, О.Морозова, М.Манасеїна та ін.) переконливо довели, що знання, отримані словесним шляхом і не підкріплені чуттєвим досвідом, є неясними, нечіткими та неміцними, часом дуже фантастичними, а це означає, що нормальний розумовий розвиток неможливий без опори на повноцінне сприймання [3].

Всі добре знають що таке сенсорні еталони: колір, форма, розмір. Але основна маса дітей з особливими освітніми потребами, які приходять до нас у заклад – немовленневі. Діти не відгукуються на власне ім'я, не вирізняють близьких, не усвідомлюють процеси вживання їжі і ходіння в туалет. І часто, ми можемо почати працювати над вивченням сенсорних еталонів з дітьми ООП, як це прийнято у класичній педагогіці, лише по досягненню ними шести-восьмирічного віку.

На сьогоднішній день існує необхідність дослідження сенсорного розвитку дошкільника, збагачення знань педагогів у зв'язку з тим, що переважна кількість дітей з ООП перебувають у загальноосвітніх закладах та з кожним роком кількість таких дітей зростає.

Моя робота з дітьми, які щойно прийшли в садочок, направлена на формування позитивної взаємодії з дитиною, на розвиток кінестетичного сприймання, зорового, слухового, тактильного, перцептивного, нюхового та вестибулярного, на здатність мозку опрацьовувати всю отриману сенсорну інформацію. Вся цілісна система має координувати мислення і тіло, встановлюючи зв'язки між вмінням бачити, чути, відчувати, рухатись і розмовляти.

Мені хочеться відзначити, що навіть, якщо не завжди можна змінити невинне порушення в здоров'ї дитини, то все-таки можна змінити її стан, наповнити життя радістю, рухом, вмінням сприймати світ тілесно та емоційно. У цьому і є основне завдання педагогів, які працюють з маленькими дошкільниками з ООП.

Як і з нормотиповити, основною формою роботи з дітьми з ООП є гра. У своїй роботі починаю з ігор-маніпуляцій, ігор які мають миттєвий причинно-наслідковий ефект [2]. Основною метою таких ігор є:

- викликання цікавості до взаємодії з дорослим, потреби в спілкуванні, емоційної близькості;
- збагачення емоційного досвіду дитини;
- формування комунікативних навичок;
- збагачення сенсорного досвіду та знань про довкілля;
- підвищення цілеспрямованої рухової активності [1].

Відчуття, які розвиваю, мають бути найрізноманітнішими і охоплювати:

- зорові (наприклад, дитина бачить яскраві кольори, їх перетікання одне в одного, змішування);
- слухові (дитина чує різноманітні звуки, від шелестіння опалого листа до звучання музичних інструментів, вчиться їх розрізняти);
- тактильні (те, що дитина відчуває за допомогою дотиків, обмацування: це і різні за фактурою матеріали, від м'якого махрового рушника до прохолодної гладкої поверхні скла; і різні за розміром, і формою предмети – великий м'яч і крихітні намистинки, різні кульки і кубики; і зіткнення, обійми з іншою людиною);
- рухові (відчуття від рухів тіла в просторі і ритму рухів – ходьба, біг, танці);
- нюхові (дитина вдихає і вчиться розрізняти різноманітні запахи навколишнього світу);
- смакові (дитина пробує і вчиться розрізняти на смак різні продукти харчування і страви);
- вестибулярні і пропріоцептивні [2].

Дітям подобаються ігри на розвиток тактильної системи:

- сухий басейн (кульки, каштани, корки, поролон);
  - гра «Вгадай що всередині?» (мішечки з різними крупами, камінчиками тощо; мішок, а в ньому іграшки: «вгадай, яка іграшка в мішку на дотик / дістань мені... (і називаєте, що дістати з мішка)»);
  - доріжка з різних матеріалів, сенсорні коробки;
  - гра з фарбами, олівцями для тіла.
- Ігри на розвиток вестибулярної системи:
- гойдалки, гамаки, батути, м'ячі;
  - смуга перешкод і ходьба по лінії;
  - ігри з м'ячем, з мильними бульбашками тощо.
- Ігри на розвиток пропріоцептивної системи:
- ігри з м'ячем (бити ногами, руками м'яч, штовхати, кидати);
  - гра «Роби як я», Гра «Ходимо як тварини»;
  - смуга перешкод із підручних матеріалів [2].

Насправді, незліченну кількість ігор і вправ можна придумати або подивитися на просторах інтернету. Головне пам'ятати, це гра, якщо дитина не хоче, не може, тоді не варто її примушувати, це повинно приносити користь і радість, як вам, так і дитині.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. Г. Особливості сенсорного розвитку дітей з тяжким порушенням мовлення. Корекційна педагогіка і психологія. 2015. № 6. 140 с.
2. Кривонос М. А. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. Х.: Видавництво «Ранок», 2012. 256 с.
3. Метієва Л. А. Розвиток сенсорної сфери дітей. М.: 2018. 247 с.

Настасовська Наталія Іванівна,
вихователь-методист
закладу дошкільної освіти № 9 «Кобзарик»,
м. Хмельницький

ПЛАНУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

Організація виховного процесу у закладі дошкільної освіти здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» і спрямована на реалізацію основних завдань дошкільного навчального закладу, в якому і зазначено про методичну роботу.

Методична робота – це систематична колективна й індивідуальна діяльність педагогічних кадрів, спрямована на підвищення їх науково-теоретичного, загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки й професійної майстерності.

Організація та планування методичної роботи з педагогічними кадрами в закладі дошкільної освіти це знання особистісних рис усіх категорій педагогічних працівників, їхніх проблем і потреб, рівня творчих здібностей і професійної майстерності дає можливість методисту грамотно, змістовно та результативно спланувати методичну роботу, враховуючи умови закладу дошкільної освіти [1].

Кожен заклад дошкільної освіти повинен мати методичний кабінет, діяльність якого організовує і скеровує вихователь-методист закладу дошкільної освіти.

Метою роботи методичного кабінету є:

- надання методичної допомоги педагогічним працівникам щодо їх професійного розвитку, підвищення кваліфікації, професійної компетентності; підготовки та проведення освітнього процесу з дітьми, роботи з батьками вихованців, інших законних представників здобувачів освіти;
- навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти;
- поширення серед батьків психолого-педагогічних знань;

– створення сприятливих умов для самовдосконалення педагогів, розвитку творчої ініціативи у них [1].

В свою чергу методична служба виконує разом з адміністрацією й педагогічним колективом і за їхнім запитом наступні функції:

- забезпечення професійною інформацією;
- організація методичної й науково-дослідної роботи ЗДО;
- підтримка експериментальної роботи педагогів в ЗДО;
- діагностика й аналіз навчально-виховного процесу;
- організація індивідуального консультування й професійної підтримки педагогів;
- допомога педагогам в підготовці до атестації;
- організація підвищення кваліфікації;
- допомога щодо підвищення якості освітнього процесу;
- виявлення, підтримка й поширення педагогічного досвіду;
- участь і організація семінарів, конференцій, майстер-класів;
- виявлення, підтримка й поширення педагогічного досвіду;
- допомога, участь у розробці й проведенні експертизи інноваційних програм, методик, навчальних планів;
- методична допомога в проведенні відкритих заходів допомога у проведенні професійних конкурсів [3].

Діяльність методичного кабінету ґрунтується на таких принципах:

- демократизму і гуманізму, відкритості;
- системного підходу до методичного та інформаційно-аналітичного супроводу діяльності закладу дошкільної освіти;
- рівності умов для кожного педагогічного працівника щодо повної реалізації його духовного, творчого та інтелектуального потенціалу;
- безперервності професійного вдосконалення;
- науковості, гнучкості і прогностичності методичної роботи з педагогічними кадрами [2].

Інформаційні матеріали повинні міститися такі, як:

- нормативні документи, інструктивно-методичні матеріали;
- матеріали з правової освіти;
- управління та контроль;
- ділові дані про педпрацівників ЗДО;
- матеріали атестації педпрацівників;
- робота з батьками;
- матеріали участі ЗДО в районних заходах;
- фото, відео-матеріали [3].

Види і форми планування освітнього процесу в закладі обговорюються та схвалюються педрадою на початку навчального року. При плануванні роботи закладу дошкільної освіти керуємося принципом актуальності, науковості, наступності, перспективності, системності, які забезпечують відповідність змісту планів досягненням психолого-педагогічної науки та позитивного педагогічного досвіду, орієнтацію змісту плану на потреби сьогодення та забезпечення якості розвитку, вихованості та навченості дітей.

Структура річного плану методичної роботи з педкадрами включає наступні підрозділи (блоки):

- підвищення професійної компетентності педагогічних працівників ЗДО;
- удосконалення професійної творчості;
- самоосвіта;
- педагогічна рада;
- атестація або курсова підготовка;
- діагностика, моніторингові дослідження [2].

Методичний кабінет повинний бути відчинений для всіх педагогічних працівників ЗДО, його матеріали групуються за окремими розділами:

- інформація про педагогічні кадри (кількісний і якісний склад) і матеріали для атестації педагогічних працівників;
- законодавчі та нормативно-правові акти (закони України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України);
- галузеві нормативно-правові акти та інструктивно-методичні документи, що регламентують діяльність закладу

дошкільної освіти (накази, розпорядження, листи, інструктивно-методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України, місцевих органів виконавчої влади та інші нормативно-правові акти);

– Базовий компонент дошкільної освіти України (державний стандарт дошкільної освіти), програми (основні й додаткові, комплексні, парціальні), навчальні, навчально-методичні, методичні посібники з різних змістових напрямів дошкільної освіти;

– наукова література з різних галузей знань (педагогіка, психологія, біологія, соціологія та ін.);

– довідкова й енциклопедична література (довідники, словники, енциклопедій);

– зразки перспективного і календарного планування освітньої роботи з дітьми за різними моделями, а також методичних розробок різних форм організації дитячої життєдіяльності (свят, розваг, походів за межі закладу дошкільної освіти, ігор, дослідне-пошукової, організованої навчально-пізнавальної діяльності (занять) та ін.);

– методичні розробки консультацій для педагогів і батьків (педагогічного, методичного, психологічного, медичного, дефектологічного змісту тощо), плани проведення семінарів, практикумів, тренінгів, засідань «круглих столів», ділових ігор та інших форм методичної роботи з кадрами;

– бібліотека художньої літератури для дітей (з програмовими й позапрограмовими творами різних жанрів вітчизняних і зарубіжних авторів, українського фольклору);

– зразки навчально-наочних, ігрових та дидактичних матеріалів, посібників;

– добірка фахових періодичних видань (газети, журнали, альманахи, часописи тощо);

– досвід роботи закладів дошкільної освіти міста, району, області, країни (з анотаціями);

– технічні засоби розвитку і навчання [3].

Отже, методичний кабінет-центр сприятливого інноваційного середовища в педагогічному колективі. Він допомагає подоланню стереотипів професійної діяльності, сприяє оволодінню новаціями, впровадженню їх в практику та

забезпеченню прогнозованого результату – підвищення професійної майстерності педагогів та підвищення рівня та якості знань дошкільників.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту»: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/print1359838558319828>.
2. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Додаток 1 до листа МОН України від 13.06.2017. №1/9. 322.
3. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2019/2020 навчальному році». Додаток 1 до листа МОН України від 02.07.2019 №1/9. 419.
4. <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=459>»
5. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-metodichnij-kabinet-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

Огороднік Олександра Юріївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Науковий керівник: Гончар Наталія Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток образного мовлення є одним із ключових напрямів дошкільної лінгводидактики. Своєчасний і якісний розвиток образного мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти.

Образність – це потужний інструмент для глибокого розуміння навколишнього світу і передачі своїх думок. На нашу думку, вона формується через асоціативні зв'язки між предметами чи явищами (встановлення спільних рис, ознак), що призводить до перенесення ознак з одного предмета на другий, і як наслідок цього – виникнення нового метафоричного (переносного) значення слова.

На сучасному етапі розвитку суспільства посилюється увага до мовної освіти та формування особистості, яка відзначалася б мовленнєвою активністю як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою комунікації. Одну з комунікативних якостей мовлення і складову виразності становить образність. Методика образного мовлення має забезпечити свідомий і систематичний розвиток умінь, у ній має бути враховано психологічні та лінгводидактичні засади навчально-пізнавальної діяльності, що включає відповідний рівень сформованості психофізіологічних механізмів, мотиви навчання тощо.

На нашу думку, проблема розвитку образності мовлення є актуальною в сучасній лінгводидактиці. Зростаюча увага до мовної освіти та формування комунікативно компетентної особистості підкреслює важливість розвитку образного мовлення як одного з ключових елементів виразності та ефективності спілкування.

У Державному стандарті дошкільної освіти України акцент зроблено на цілісному підході до розвитку особистості, де головною постаттю освітнього процесу виступає дитина як мовленнєва особистість. У Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєвий розвиток дітей представлено через освітню лінію «Мовлення дитини», яка визначає основні напрями розвитку мовлення дошкільників. Зокрема, очікуваним результатом виступає формування у дітей лексичної компетентності, одним із критеріїв якої є розвиток образності мовлення [1].

Аналіз літературних джерел свідчить, що традиційні методи, такі як збагачення словника дитини народними образами виразами, прислів'ями, приказками, використання художньої літератури, а також розвиток уяви та творчого

мислення шляхом розгляду картин та інших візуальних матеріалів, залишаються ефективними інструментами для розвитку образності мовлення дошкільників [2]. Водночас сучасні умови здійснення освітнього процесу вимагають впровадження інноваційних підходів.

Розвиток образного мовлення у дітей старшого дошкільного віку є важливою основою для успішного навчання в школі. Інноваційні технології відкривають нові можливості для стимулювання творчого мислення, уяви та мовленнєвої активності. Серед них особливу ефективність демонструють: мнемотаблиці, коректурні таблиці, картки Проппа та картки Пассаторе.

Так, мнемотаблиця – це графічне зображення, яке допомагає ефективно запам'ятовувати інформацію. Для розвитку образного мовлення мнемотаблиці використовують для відтворення структури казок, оповідань або віршів. Кожен елемент таблиці подано у вигляді картинки, що асоціюється з відповідним словом або фразою. Серед переваг мнемотаблиць виділяють розвиток пам'яті та уваги, здатність краще розуміти зміст тексту, стимулювання творчості та розвитку зв'язного мовлення.

Коректурні таблиці – це таблиці, що містять графічні елементи, призначені для розвитку зорового сприйняття, уваги та дрібної моторики. Їхніми основними перевагами є вдосконалення зорового сприйняття, розвиток навичок аналізу та порівняння, підвищення концентрації уваги та стимулювання дрібної моторики.

Картки Проппа – це набір карток із зображенням різних персонажів, предметів та ситуацій, які відповідають основним функціям казкових персонажів за теорією В. Я. Проппа. Вони сприяють кращому розумінню структури казок, розвивають творчу уяву, фантазію, та допомагають формувати навички складання розповідей.

Картки Пассаторе – це набір карток з зображеннями різних предметів, що дозволяють створювати нові образи через їхнє комбінування. Вони розвивають творче та асоціативне мислення, уяву та допомагають розширювати словниковий запас.

Таким чином, використання інноваційних технологій, таких як: мнемотаблиці, коректурні таблиці, картки Проппа та картки Пассаторе, робить процес розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку більш цікавим та ефективним. Ці технології не лише сприяють мовленнєвому розвитку, але й формують ключові компетентності загального розвитку старших дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021. № 33. URL: <http://surl.li/juzr>. (дата звернення: 26.12.2024).

2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручн. / за ред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Слово, 2015. 704 с.

Осадчук Раїса Іванівна,

вихователь, керівник гуртка закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сенсорно-пізнавальна компетентність – це виявлення пізнавальної активності, спостережливості, винахідливості у довкіллі; орієнтування в сенсорних еталонах, їх видах, ознаках, властивостях: оволодіння прийомами узагальнення, класифікації, порівняння. Завдяки тому, що в дошкільному віці розвиток відчуттів і сприймання відбувається дуже інтенсивно, уявлення про предмети легше формуються в процесі їхнього безпосереднього сприйняття – зорового, слухового і чуттєвого – в процесі різноманітної діяльності з цими предметами.

У дошкільній освіті дидактичні ігри та вправи вважаються основою сенсорно-емоційного виховання. Вони повністю відповідають за завдання емоційного розвитку та формування сенсорних відчуттів дитини: знайомство з визначенням форми, величини, кольору, простором, звуком. З розвитком нових систем сенсорного виховання сьогодні значно змінюється роль ігор та вправ за принципами навчання дошкільної педагогіки. Дидактичні ігри як форма розвитку і навчання відповідають сьогоднішнім особливостям системи дошкільної освіти дитини та включаються в усі системи дошкільного виховання [1].

Основною характеристикою дидактичної гри є те, що вона навчальна. Поєднання навчальних завдань, наявність готового змісту та правил у даному виді гри дає змогу педагогам більш системно використовувати її для розумового виховання дошкільників. Ці ігри створюються дорослими з метою навчання та виховання, але не відкрито, а реалізуються через ігрову діяльність. Дидактична гра сприяє розвитку пізнавальної діяльності, інтелектуальних операцій. З раннього віку безпосереднє чуттєве пізнання – основне джерело знань про навколишній світ. У дидактичних іграх та вправах необхідно давати дітям можливість сприймати навколишні предмети та їх властивості, вправлятися в їх розпізнаванні та розрізненні [2].

У дошкільній педагогіці дидактичні ігри та вправи здавна вважалися головними засобами сенсорного виховання. Знайомство з величиною, формою, кольором, звуком, просторовими уявленнями особливо ефективно відбувається саме під час таких ігор та вправ. Проте, як показує досвід, виконати всі завдання сенсорного виховання під час заняття неможливо. Важливу роль мають відігравати дидактичні гри, але проводити їх слід не час від часу, а систематизовано, у тісній взаємодії з іншими методами та прийомами сенсорного виховання дітей дошкільного віку. Дидактичне значення вправ полягає в тому, що дитина має мати можливість діяти самостійно [2].

Велику роль у сенсорному вихованні дітей відіграють дидактичні ігри. За допомогою ігор та іграшок, різноманітних предметів, пов'язаних з ними, зображень діти отримують

чуттєві переживання. Наприклад, граючись з мотрійкою, знаходячи парні картинки, добираючи іграшки за певною ознакою, дитина навчається розрізняти і вимірювати величину, форму, колір та інші особливості предметів. Дидактичні ігри відіграють визначну роль для сенсорного виховання дітей. В ході них сенсорне виховання дитини нерозривно пов'язане з розвитком логічного мислення та вмінням висловлювати свою думку словами. Слова в свою чергу допомагають ідентифікувати ознаки чи властивості предметів. У ході розмови з'являється логічний процес, який розпочинається зі знання проблемної ситуації та постановки питання [3].

Розвиваючи, дидактичні, сенсорні ігри сприяють розвитку таких операцій, як аналіз, мисленнєве розкладання цілого на частини, або виділення з цілого його частин; порівняння, встановлення подібності та відмінності між предметами або будь-якими ознаками; синтез, мисленнєве об'єднання частин, властивостей у єдине ціле; узагальнення, мисленнєве об'єднання предметів і явищ за будь-якими істотними властивостями. Отже, розвивається здатність формулювати судження, умовиводи, вміння застосовувати знання за необхідних обставин [1].

Під час гри дитина намагається чогось навчитися, шукає, випробовує та опрацює великий обсяг нової, незнайомої раніше інформації щодо довкілля, усвідомлює та збагачує свій внутрішній світ. Це, в свою чергу, сприяє як сенсорному, так і загальному розвитку. Дидактичні завдання для багатьох ігор призначені для навчання дітей самостійному опрацюванню та опису того, що відбувається в природі та оточуючому житті. У деяких іграх дітям доводиться активно використовувати різноманітні ситуативні поняття. Ось чому в іграх відбувається активний розвиток мислення. Також значно активізується та розвивається мовлення, так як дитині доводиться ставити запитання та відповідати на них, висловлювати свою думку, ділитися враженнями тощо. Ігри розвивають вміння аргументувати свої твердження та припущення [2].

Проведення дидактичної гри потребує високої педагогічної майстерності. Для вирішення педагогічних завдань через гру педагог має чітко усвідомлювати, що це насамперед цікаве

заняття, зрозуміле та близьке дітям, яке викликає у них позитивний емоційний настрій, сприяє спілкуванню між дошкільниками, створює умови для виникнення прихильностей та дружби, формує дитячу спільноту в межах даної дитячої групи.

Виходячи з поняття та сутності дидактичної гри, в її організації мають бути використані різноманітні способи подання інформації, а саме: наочний, словесний, практичний. Під час планування сенсорних ігор дуже важливим фактором є вміння вихователя підібрати гру так, щоб її зміст і форма виконання підтримували в дітях стійку увагу та відповідали віковим та розумовим нормам складності та новизни.

Роль дидактичних ігор та вправ у сенсорному вихованні дитини дошкільного віку є визначальною. Адже саме вони допомагають дитині отримувати інформацію про навколишній світ та розширювати кругозір. Можна з упевненістю стверджувати, що провідною формою сенсорного виховання є дидактична гра. Систематичне використання ігор дає змогу досягти значного результату у формуванні сенсорно-пізнавальної компетентності дошкільника [2].

Таким чином, формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку має важливе значення в процесі всебічного розвитку дошкільника. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що найбільш ефективна реалізація сенсорно-пізнавального виховання в період дошкільного дитинства та формування сенсорних еталонів можлива лише за умови насичення предметно-розвивального середовища дитини такими засобами, як дидактичні ігри. Зміст сенсорного виховання вибудовано на основі принципу збагачення і поглиблення, шляхом формування в дітей дошкільного віку здатності вільно орієнтуватися в оточуючому світі. Результати практичних досліджень засвідчують, що значне підвищення успішного розвитку сенсорно-пізнавальної сфери дошкільника відбувається саме в умовах використання дидактичних ігор.

Список використаних джерел

1. Машовець М. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі: акцент для педагогів-практиків. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. Київ: МЦФЕР-України, 2021. № 9. С. 4-5.
2. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. статей / за ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. 2009. 320 с.
3. Тарасова О.С. Сенсорний розвиток дітей раннього віку. Харків: Основа, 2014. 217 с.

Осідак Ірина Віталіївна,
музичний керівник закладу
дошкільної освіти № 5 «Боровичок»,
м. Хмельницький

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ЗМІСТУ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Складаючи заняття з логоритміки, слід враховувати такі дидактичні принципи: науковість, наочність, доступність, поетапне підвищення вимог, стимулювання активності і свідомості дітей, індивідуальний підхід до кожної дитини. Крім того, під час побудови занять необхідно опиратися на спеціальні принципи: зв'язок логопедичної ритміки і фізичних можливостей дітей, її оздоровча спрямованість; зв'язок з основними компонентами музичної діяльності з урахуванням механізмів та структури мовного порушення; розвиток особистості логопата.

Заняття з логоритміки проводяться один раз на тиждень, тісно пов'язані з іншими засобами комплексного корекційного впливу. Їх тривалість становить 30-40 хвилин залежно від віку дітей і етапу логопедичної корекції [2].

У плануванні логоритмічних занять необхідно використовувати поетапне наростання матеріалу з усіх видів лексичних тем – пори року, збір врожаю, новорічні свята, зимуючі птахи, транспорт і т.д. Основа занять може бути дуже різноманітною: казковий сюжет, уявна подорож або екскурсія, фольклорні джерела, сюжетні та дидактичні ігри. Тематична спрямованість, захоплюючий сюжетний хід, ігрова форма у поєднанні з широким використанням наочного матеріалу стимулюють потребу у спілкуванні, розвивають мовленнєве наслідування, моторику, формують емоційно-естетичний відгук, сприяють формуванню у дітей стійкого інтересу до музичної і мовленнєвої діяльності, підтримують позитивне емоційне ставлення дітей до логоритмічних занять, а отже, допомагають досягти кращої результативності в корекції мовленнєвих порушень.

Заняття для дітей із порушенням мовлення будуються особливо емоційно, з швидкою зміною діяльності, щоб діти не втомлювалися, тому позитивний настрій необхідно створити ще на початку логоритмічного заняття. Зміст заняття як ми вже вказували, має бути пов'язаним з лексичною темою, завданнями логоритміки, в конкретній віковій групі. Було розроблено структуру логоритмічного заняття, яка включала вступну частину, основну і заключну.

1. Вступна частина. Ходіння, переступання через предмети, обхід через предмети, стрибки, підскоки в різних напрямках, вправи на розвиток рівноваги, розвиток загальної моторики, вступна логоритмічна розминка, яка дає установку на потрібний темп рухів і мовлення.

2. Основна частина: музично-ритмічні рухи (рухи змінюються відповідно до темпу музики); вправи на розвиток музичного слуху; вправи, що розвивають мовне і фізіологічне дихання; зміна рухів відповідно до характеру музики; вправи на увагу; вправи на регуляцію м'язового тону; вправи, що розвивають голос і артикуляцію (спів, виспівування); вправи на розвиток міміки обличчя; вправи на розвиток дрібної моторики; слухання музики; гра. Мовленнєвий матеріал залежить від змісту логопедичної корекції (підготовчий етап, постановка, автоматизація чи диференціація): це пісні,

хороводи, скоромовки, вірші, драматизація з піснями, інсценування, тощо.

3. Заключна частина. Заспокійливі вправи, вправи на розвиток міміки відповідно до музичних образів, ігри, заспокійливе звичайне ходіння під музику, слухання музики в поєднанні зі спокійними рухами з предметами і без предметів, визначення її характеру [2].

Кожна частина включає в себе різні види вправ, які вирішують певні корекційні завдання. У вступній частині використовуються вправи на розвиток основних рухів. Ці вправи полягають у вигляді марширування в різних напрямках, побудова шеренг, колон, перестроювання, переступання через предмети, обхід предметів, біг, підскоки, стрибки, підскоки в різних напрямках, вправи на розвиток рівноваги. Вправи розвивають у дітей первинні навички ходіння по колу (по одному і парами), уміння дотримуватися однакової відстані між дітьми які йдуть, а також шикувати шеренги, лінійки, колони тощо. У вправах на розвиток основних рухів діти вчаться орієнтуватися в просторі, координувати свої рухи, передавати в ходьбі, бігові, підскоках темп і ритм, регулювати дихання. У них формуються слухова і зорова увага, розвивається словник дітей: розуміння і вживання наголосів, визначень, прийменників (праворуч-ліворуч, між, близько, вище-нижче, в центр-з центру, прямо-в сторону і т.д.). Вправи рухового характеру удосконалюють фізіологічне та мовне дихання [2].

Основна частина включає в себе:

– Загальнорозвиваючі вправи проводяться з положення, сидячи, лежачи, стоячи, без мовлення і з мовленням, і виконуються в певному темпі і ритмі. Загальнорозвиваючі рухи діляться на вправи для м'язів тулуба, м'язів рук і плечового пояса, м'язів шиї і голови, м'язів ніг. Основні, загальнорозвиваючі рухи в співі і в спеціальних завданнях, формують плавний і тривалий видих без голосу і з голосом, що забезпечує комплексне вирішення низки корекційних завдань. Наприклад, у вступній вправі «Музичне вітання» діти підспівують зі словами «добрий день» та з одночасним рухом

пальців рук. Таким чином, розвивається координація голосодихальних і моторних навичок.

– Вправи на розвиток почуття ритму. Вправи, що розвивають почуття ритму розучуються під музику, сприяють вихованню темпу і ритму. Ритмічний малюнок можна виконувати плескаючи в долоні, перетупотіти, бігом, стрибками, грою на дитячих музичних інструментах.

– Вправи на розвиток пам'яті та уваги. стимулюють увагу і зміцнюють зорову, слухову та моторну пам'ять дитини; виховують швидку і точну реакцію на зорові і слухові подразники; формують навички швидкого перемикавання з одного руху на інший; сприяють утриманню в пам'яті ряду зорових дій. Вправи повинні бути ретельно продумані для того, щоб отримати максимальні результати, не завантажуючи дитячу психіку надмірним напруженням [3].

– Вправи, що розвивають голос і артикуляцію (спів, виспівування). Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції мають важливе значення для корекції. Адже найважливішою умовою правильного мовлення є плавний і тривалий видих, чітка артикуляція. Фізіологічне дихання здійснюється мимоволі, вдих і видих відбуваються через ніс. Тривалість вдиху і видиху однакова. Мовне дихання відрізняється від фізіологічного: мовець на самому початку висловлювання може вдихнути носом, але при тривалому висловлюванні повітря надходить в легені тільки через рот, тому що швидко і безшумно вдихнути через носові ходи неможливо. Тому при постановці мовного дихання необхідно привчати дітей безшумно і швидко робити вдих через рот. Видих повинен бути тривалим і плавним. У роботі над розвитком у дітей фізіологічного дихання ми використовували вправи «Подуй на кульбабу», «Задуй свічку», «Погріємо руки». Прикладами вправ на розвиток мовного дихання можуть бути такі вправи: «Ліс шумить» (діти вимовляють звук «Ш» з одночасним погойдуванням піднятими вгору рук), «Мотор працює» (діти тривало вимовляють звук «Р», роблячи кругові рухи зігнутими в ліктях руками перед грудьми).

– Вправи для розвитку дрібної моторики. Вправи для розвитку дрібної моторики пальців рук також включаються в

різні частини заняття, наприклад, в виспівування або спів. У кожне заняття включені пальчикові ігри, пальчикова гімнастика або масаж пальців. За насиченістю різних важливих зон кисть не поступається вухові та стопі. Так, вплив на ці зони усуває м'язове та емоційне напруження.

– Ігри. Рухливі ігри слугують закріпленню навичок, отриманих на музично-ритмічних заняттях, і є їх складовою частиною [3].

Всі вправи на заняттях проводяться по наслідуванню. Мовленнєвий матеріал попередньо не вивчається. Під час занять бажано, щоб діти стояли разом з педагогом у колі або сиділи півколом. Таке розташування дає можливість дітям добре бачити педагога, рухатися і промовляти мовний матеріал синхронно з ним. Успішність всієї роботи залежатиме від відчуття радості, отриманої дитиною на занятті, щоб діти з нетерпінням чекали наступного.

Логоритмічні заняття дають можливість долати проблеми в мовленні у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення шляхом розвитку, виховання і корекції у дітей рухової сфери в поєднанні зі словом і музикою, що дозволяє дітям глибше зануритися в ігрову ситуацію, створити сприятливу атмосферу засвоєння досліджуваного матеріалу і розвитку творчих здібностей [1]. Знання засвоюються дітьми швидше, так як їх подача супроводжується різноманітними рухами під музику, що дозволяє активізувати одночасно всі види пам'яті (слухову, рухову, зорову). Крім того, колективне виконання завдань сприяє упорядкуванню і вдосконаленню ритмічних процесів, розвиває уміння зосередитись, що допомагає слабким дітям у колективі виконати ритмічний рух, наслідуючи більш сильніших дітей. На заняттях відбувається психологічне розвантаження. Діти, отримуючи яскраві враження, позитивні емоції, почуття радості, поступово звільняються від невпевненості в собі, від слабкості, від особистої несаможиттєвості.

Список використаних джерел

1. Забара О.В. З історії виникнення логопедичної ритміки. Логопед. 2012. №10. С. 8-15.

2. Картушина М.Ю. Логоритмічні заняття в дитячому садку: метод. посібник. ТЦ Сфера, 2005. 186 с.

3. Найдич В.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі. Логопед. 2014. №3. С. 28-30.

Пігуль Людмила Вікторівна,
вихователь Печеського закладу дошкільної освіти
«Джерельце» Лісовогринівецької сільської ради
Хмельницького району Хмельницької області

РУХЛИВІ ІГРИ НА МАЙДАНЧИКУ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важлива роль у фізичному вихованні належить рухливим іграм, завдяки яким діти вчаться використовувати свої знання і вміння у незвичних ігрових умовах. У дитячих дошкільних закладах найчастіше організовують сюжетні та безсюжетні рухливі ігри, ігри спортивного характеру (баскетбол, теніс, бадмінтон та ін.), ігри зі співом, хороводні ігри.

За будь-якої пори року ефективним засобом оздоровлення і фізичного виховання дітей є ігри на майданчиках, які обладнані для кожної вікової групи. За сприятливих погодних умов діти повинні бути на свіжому повітрі щодня не менше 3-4 години. Активна діяльність на прогулянці, а саме рухливі ігри, ігри спортивного характеру загартовує їх, розвиває рухи, інші фізичні якості, підвищує життєвий тонус.

Гра для дитини є найважливішим моментом його розвитку. Граючи, дитина пізнає світ, визначає себе в цьому світі, свою роль в сім'ї, в колективі. На відміну від гімнастики, в активних іграх повною мірою проявляється ініціатива дитини, її творчі здібності. За грою дитина набуває безліч неоціненних якостей: розвиває спритність, спостережливість, фантазію, пам'ять. Гра стимулює вміння порівнювати, комбінувати, міркувати, аналізувати.

Ігри на свіжому повітрі ефективно впливають на розумовий розвиток дитини, допомагають уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи, поширюють

кругозір. Виконуючи різноманітні ролі, імітуючи дії тварин. Птахів, комах, діти на практиці застосовують здобуті знання про життя, поведінку, способи пересування цих тварин [2].

Під час ігрової діяльності дошкільнят створюються позитивні умови для розвитку уваги, сприймання, уточнення певних понять, творчої фантазії, пам'яті. У процесі гри діти обмірковують, що і як краще зробити, розмовляють між собою, підраховують кількість влучань у ціль. Усе це сприяє розвитку мови, швидкості, мислення та кмітливості. Чітке й швидке виконання рухів, погодженість дій під час гри, різноманітні шиккування та перешикування в коло, шеренгу, колону вимагають точності рухів, додержання правильної постави, уваги і сприяють розвитку почуття прекрасного.

На думку вченого Е.Вільчковського – проведення рухливих ігор та ігор спортивного характеру на вулиці з дітьми різних вікових груп має свою специфіку, яка залежить від анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей дошкільнят [1].

Перед тим як вибрати гру, треба визначити мету, врахувати вікові можливості дітей. Їхні інтереси та фізичну підготовленість, місце і час проведення, а також погодні умови.

Для дітей молодших груп підбирають ігри з нескладним змістом. Діти цього віку особливо емоційно сприймають образи гри. Тому, стимулюючи правильне виконання рухів, враховують саме цю властивість їхньої психіки. Тривалість гри для дітей першої молодшої групи становить у середньому 5-7 хв. з повторенням кожної з них 3-4 рази. У дітей другої молодшої групи відповідно 6-8, кількість повторень 3-5.

У середній групі діти починають цікавитися результатами своїх дій. Збільшення рухових умінь дає змогу поводити різноманітні ігри з метанням, стрибками, лазінням. Протягом року зміст ігор, рухові завдання, правила і взаємодії дітей поступово ускладнюються. Загальна тривалість рухливої гри дошкільнят цієї групи 8-10 хв, кількість повторень 3-5 раз. У старшій групі використовуються складні рухи і правила.

На думку вченого Е.Вільчковського, на прогулянках за годину до денного сну та після нього, проводяться ігри будь-якої рухливості. Враховується пора року і температура повітря. Особливої уваги потребує добір ігор у холодну пору року і в

несприятливу погоду. У цей час краще проводити ігри з нескладними рухами (ходьбою, бігом). Улітку ігри зі швидким бігом і стрибками краще давати на початку денної прогулянки або після полудня коли знизиться температура повітря. Перед денним сном проводити ігри великої рухливості не рекомендується, бо діти збуджуються і не зможуть швидко заснути [1].

Під час прогулянок доцільно планувати ігри з такими видами рухів, які розучувалися на заняттях з фізичної культури. Це дає можливість удосконалювати основні рухи в ігровій ситуації, що постійно змінюється. Для проведення ігор на свіжому повітрі треба підготувати майданчик: утрамбувати землю, посипати її піском, розмітити постійні лінії. Узимку ділянку потрібно очистити від снігу, утоптати, огородити сніговим валом, за участю старших дітей зробити снігові фігури, гірки.

Е.Вільчковський рекомендує обмежувати майданчик для проведення ігор добре помітними лініями, оскільки дітям, захопленим грою, важко стежити за умовними або нечіткими лініями. Тимчасову розмітку в середині майданчика роблять для кожної гри окремо. Використовують палички, кеглі, прапорці. Узимку лінії розмічають кольоровою водою або синькою [1].

Для проведення ігор на майданчику потрібний різноманітний інвентар: м'ячі, прапорці, кеглі, маски, обручі, скакалки та ін.. Бажано, щоб він був яскравим (кольоровим) та помітним. Приладдя та кольоровий інвентар готують заздалегідь, щоб на його розміщення й роздачу не затрачати багато часу. Дрібний інвентар доцільно роздати після пояснення правил гри, інакше діти будуть неуважними. У старших групах до роздавання та розміщення інвентаря залучають дітей.

До проведення гри треба добре підготуватися: вивчити зміст, правила, вірші, відпрацювати рухи. Перед тим як розпочати гру, бажано зацікавити нею, щоб діти краще виконували рухи. Під час пояснення змісту гри дошкільнят розміщують так, щоб кожна дитина добре бачила і чула дорослого. Не рекомендується ставити дітей обличчям до сонця

або іншого джерела світла, бо це негативно впливає на зір і розпорошує увагу [3].

Для того, щоб діти краще засвоїли гру, треба, особливо в молодших групах, найскладніші моменти пояснювати жестом і показувати деякі рухи. Правила гри пояснюють докладно лише тоді, коли вона проводиться вперше. Повторюючи гру, тільки нагадують її основний зміст. Коли вводяться ускладнення, тоді потрібно роз'яснити додаткові правила і способи виконання ігрових дій. Важливий момент у проведенні гри – вибір одного або кількох ведучих. їхні ролі можуть бути різні: відгадати за голосом, хто підходив; наздогнати того, хто тікає; влучити м'ячем та ін. Бажано, щоб у ролі ведучого протягом року були всі діти.

Рухливі ігри на свіжому повітрі – невід'ємна частина життя дитини. Вони важливі і для гармонійного фізичного розвитку, і як джерело радості. Часто ми приділяємо масу часу розвиваючим іграм, забуваючи, що активний рух на свіжому повітрі теж стимулює розумову діяльність. Крім користі для здоров'я, рухливі ігри потрібні для розвитку сили і витривалості, спритності і кмітливості, витримки і винахідливості, волі до перемоги і творчого мислення [2].

Кожному дорослому добре відомо, що фізичне навантаження просто необхідне дитині для його правильного розвитку і здоров'я. Саме тому організація ігор на свіжому повітрі має особливе значення для педагогів, вихователів та батьків, які прагнуть забезпечити дітям повноцінний відпочинок і задовольнити їх потребу в русі.

Ігри на свіжому повітрі, безумовно, потрібні. Будь-якої пори року, незалежно від того, тепло чи холодно, сонячно чи похмуро, треба вийти надвір, аби трохи порухатися. Навіть негода не повинна псувати настрою. А для того, щоб гра на прогулянці була корисною і цікавою для дітей, потрібно заздалегідь подумати, скільки цікавого можна побачити і дізнатися на вулиці.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е.С. Форми виховання дітей у дошкільному закладі. К.: 2001.

2. Луцик І.В. Рухливі ігри в дитячому садку. Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2008. 110 с.

3. Луцик І.В. Фізичне виховання дітей дошкільного віку. Шостий рік життя: Метод. посіб. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 224 с.

Пісоцька Леоніда Станіславівна,
декан факультету дошкільної освіти та психології,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ІНКЛЮЗІЯ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Сьогодні, коли кількість дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, збільшується, актуальним стає пошук нових форм надання їм психолого-педагогічної допомоги. Держава надає можливість таким дітям відвідувати навчальний заклад будь-якого типу за наявності у ньому відповідних умов для корекційної роботи.

Гуманістична модель освітніх реформ потребує поширення інноваційних підходів до навчання і виховання дітей з особливими потребами. Відзначаємо, що сьогодення – це зміна ціннісних орієнтацій в освіті, визначення творчого розмаїття кожної дитини, відповідно зміни освітньої парадигми на гуманістичну. Тобто, виникла нагальна потреба створення дійсно інклюзивного середовища, де кожен зможе відчувати затребуваність свого існування і людське суспільство зобов'язане дати можливість кожній дитині, починаючи з раннього віку, незалежно від її різних обставин, повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати повноцінним його членом.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, і передбачає навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку. Тому, як слушно зазначає В. Синьов, в основу

інклюзивної освіти доцільно покласти ідеологію заперечення будь-якої дискримінації дітей, тобто забезпечення однакового ставлення до всіх людей, створення спеціальних умов для дітей з особливими потребами [4, с. 6-11]. Основний принцип інклюзії, як доводять теорія і практика, – «Рівні можливості для кожного».

Звідси і констатуємо, що запровадження інклюзивного навчання і виховання потребує розроблення нових методично-технологічних вимог до кадрового забезпечення інклюзивної освіти, зокрема, окреслення організаційно-змістових складових діяльності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку і його асистента. Нині відбувається переформатування традиційної освітньої практики, вироблення нового бачення організації навчально-виховного процесу в інклюзивному середовищі на засадах дитиноцентризму та особистісно орієнтованого навчання, вироблення стратегії взаємодії педагога з дітьми у контексті орієнтації на потреби усіх дітей.

Аналіз законодавчо-нормативних документів засвідчує, що інклюзія нині стала пріоритетною в освітній політиці нашої держави. Зокрема, про це свідчать «Концепція розвитку інклюзивної освіти», Положення «Про спеціальні класи для навчання дітей із особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах», Положення «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», «Національна стратегія у сфері прав людини» тощо. Згідно із цими директивами, інклюзивне навчання має бути комплексним процесом забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям із особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання і виховання, починаючи з закладів дошкільної освіти, на основі використання особистісно зорієнтованих методів з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Визначення «особливих освітніх потреб» подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standart Classification of Education): «Особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Додатковими ресурсами можуть бути: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби

навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг)» [1; 3].

Зауважимо, що в умовах модернізації всіх галузей освітньої системи, особливої уваги набуває питання навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі, що активізувало наукові пошуки дослідників. Інклюзивна освіта, як сучасна інноваційна тенденція, нині широко обговорюється в наукових колах, педагогічною та громадською спільнотами.

Так, теоретико-методологічні засади інклюзивної освіти було розроблено вітчизняними та зарубіжними ученими (В.Засенко, А.Колупаєва, Л.Савчук, О.Таранченко, Т.Лорман, Д.Лупарт, Д.Харві та ін.). Окремі науковці розглядають концептуальні засади та організаційно-педагогічні аспекти проблеми інклюзивного навчання освіти (Л.Будяк, І.Дмитрієва, Л.Пісоцька, Г.Савіцька, Т.Сак, Н.Софій, О.Федоренко та ін.); особливості психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання (О.Глоба, Н.Гончар, О.Кас'яненко, Л.Коваль, С.Литовченко, О.Мартинчук, О.Мозолюк, О.Новак, Г.Рего, О.Таранченко, Т.Скрипник, О.Федоренко, Т.Цегельник та ін.), викладання в інклюзивному освітньому середовищі (Л.Даниленко, С.Єфімова, А.Зданевич, Ю.Найда, Л.Онофрійчук, В.Розгон, Л.Савчук та ін.).

Відповідно до змісту «Концепції розвитку інклюзивної освіти», в Україні активізувався процес упровадження інклюзії в дошкільній освіті та початковій школі. Професійна діяльність педагогів у інклюзивній освіті охоплює комплексне виконання завдань щодо втілення теоретичних та практичних ідей інклюзії, застосування нових методів і технологій навчання, виховання і корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами, забезпечує зв'язки між соціальними, психологічними та корекційно-педагогічними явищами освітнього процесу [3]. Практика нам доводить, що інклюзія передбачає обов'язковий психолого-педагогічний супровід дитини такими фахівцями, як: корекційний педагог, практичний психолог, соціальний працівник, учитель-логопед, лікар. Без них перебування дитини у масовому освітньому

закладі набуває стихійності, формальності, що не лише не приносить користі, а є шкідливою для дитини з особливими освітніми потребами, адже без відповідної корекційної допомоги її психофізичний розвиток лише ускладнюється. Звідси констатуємо, що всі фахівці мають працювати в одному спрямуванні, щоб дитину з особливими освітніми потребами соціалізувати через призму адаптації до суспільного середовища.

З огляду на теоретичні засади проблеми і на практичні дії акцентуємо увагу, що навчання і виховання дітей з особливими потребами ґрунтується на принципах виваженої педагогіки, дієвість яких підтверджується і від використання якої мають виграти усі діти. Вона передбачає, що різноманітність між людьми є природнім явищем. Через обмеження у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні розвиток цих дітей значною мірою залежить від задоволення їхніх потреб іншими людьми, а це становить багатогранний процес соціально-педагогічної інтеграції та процесу інклюзії, зокрема [4]. Таким чином, перед суспільством стоїть гостра проблема залучення наших співгромадян з раннього дитинства, що мають деякі патологічні особливості розвитку, в соціум, проблема їх активної адаптації, соціалізації та розвитку в рамках суспільства і на благо суспільства.

Основна ідея інклюзивної освіти – від інтегрування в освітньому закладі до інтегрування у суспільство [2]. Спільне навчання має не лише гарантувати право дитини з порушеннями психофізичного розвитку не бути ізольованою від інших, а й забезпечити їй можливість відвідувати освітній заклад, який би вона відвідувала, коли б була здоровою. Основний принцип інклюзивного навчання – якомога менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації. Інклюзивна освіта спрямована на забезпечення якісної освіти для всіх людей, не дивлячись на їхній психофізичний стан. Будь – який освітній заклад повинен представити комплекс різноманітних форм і методів для індивідуалізації навчального процесу з тією ціллю, щоби всі учасники достойно брали участь у ньому і приймали та розуміли цю участь. Тут важливим є мобільність закладу в залежності від індивідуальних

особливостей дитини, спрямованої на створення та підтримку можливостей реалізації здійснення якісної пізнавальної та поведінкової діяльності кожного і можливостей бути успішними в цьому процесі [3; 5].

Погоджуємося з думкою про те, що інклюзивна освіта – перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві [1]. Більшість дітей із індивідуальними особливостями психофізичного розвитку може перебувати в освітніх закладах за умови реалізації інклюзивної моделі освіти.

Висновки. Таким чином, вважаємо за необхідне наголосити, що перебування дитини з особливими потребами в одній групі з ровесниками і дорослими розвиває у неї соціальні та комунікативні навички відповідно до їхнього віку; допомагає адаптуватися до нормальних життєвих ситуацій, позбутися почуття ізольованості, відчуження і меншовартості. Важливим є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Список використанх джерел

1. Бобрицька В.І. Актуальні проблеми інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс]. Педагогічний процес: теорія і практика. 2015. [Вип. 5-6]. С. 7-11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2015_5-6_37

2. Гладун Т.О. Розбудова інклюзивної освіти в Україні як умова розвитку соціальної компетентності дітей з інвалідністю [Електронний ресурс]. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. [Вип.48]. С. 77-83. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_12.

3. Токар Л.П. Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до реалізації інтерактивних технологій в інклюзивному освітньому середовищі. Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-

педагогічного коледжу. Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2021. [Вип.1(36)]. 160 с. С.21-26

4. Слизькоуха О.О. Психологічні особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами до умов закладу дошкільної освіти. Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу. Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2021.[Вип.1(36)]. 160 с. С.49-52.

5. Zdaneych V. Larysa, Popovych Oksana, Tsehelnik M. Tetiana, Novak M. Olena, Kasianenko Oksana. (2020). Practice and innovation inclusive education in pre-school institutions. Journal for Educators, Teachers and Trainers, Vol. 11(1). 46-55.

Попович Інна Юріївна,

вчитель-логопед закладу дошкільної освіти
№ 23 «Вогник»,
м. Хмельницький

ВИХОВНИЙ ТА ЛОГОПЕДИЧНИЙ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Корекція у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення, в тому числі умінь будувати зв'язні висловлювання, відбувається шляхом логопедичного впливу та педагогічної складової освітнього процесу у загальноосвітньому дошкільному навчальному закладі комплексно вчителем-логопедом та вихователем.

Таким чином, навчально-виховний аспект корекції здійснюється вихователем, а логопедичний – вчитель-логопедом. Вчитель-логопед та вихователі повинні працювати в тісній співдружності, прагнути до створення єдиного підходу в корекційно-виховній роботі.

Для того щоб забезпечити ефективний процес корекційно-педагогічної роботи, необхідно створити належні умови і найперше – забезпечити тісний взаємозв'язок вчителя-логопеда з вихователями. З цією метою проводяться консультації, ознайомлення вихователів з розробками кожної лексичної теми,

що забезпечує правильне та послідовне виконання завдань, запропонованих вчителем-логопедом [1].

Після детального обстеження дитини вчитель-логопед ознайомлює вихователя з особливостями її мовлення і пропонує перспективний план корекційної роботи. Керуючись цим планом, вихователь складає свій план роботи на місяць за всіма видами діяльності і обговорює його з вчителем-логопедом. Для ефективнішої роботи дітей поділяють на підгрупи відповідно до рівня їхнього мовленнєвого розвитку. У загальну систему роботи на заняттях та у повсякденному житті вихователь включає багато різних цікавих ігор та завдань, спрямованих на формування чіткої звуковимови та правильного граматичного мовлення. Враховуючи те, що вихователь спілкується з дітьми протягом більшої частини дня, саме на нього покладено функцію автоматизації поставлених звуків у мовленні дітей. Вихователь продовжує формувати у дітей здатність і бажання контролювати себе, спілкуватись, спираючись на зразок чистого мовлення. На базі чіткої вимови звуків педагоги формують та розвивають у дітей:

- активний та пасивний словник, зокрема через словотворення;

- уявлення про морфологічний склад слова та його зміни у реченні;

- уміння правильно будувати прості, поширені, складні речення;

- зв'язне мовлення, навчаючи складати розповіді з опорою на предметні, сюжетні картинки, переказувати оповідання, казки;

- стійку увагу, пам'ять, логічне мислення.

Відповідно, корекцією мовленнєвого і загального розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення займається не тільки вчитель-логопед, але і вихователь. Якщо вчитель-логопед розвиває і удосконалює мовленнєве спілкування дітей, то вихователь закріплює їх мовленнєві навички, отримані на логопедичних заняттях. Успіх формування правильного мовлення у дошкільників залежить від ступеня продуктивності процесу закріплення мовленнєвих навичок і умінь (Т.Я. Гайван) [2].

Дія вихователя повинна бути багатоаспектною, направленою на мовленнєві і немовленнєві процеси, на активізацію пізнавальної діяльності дошкільника. Особлива увага повинна приділятися розвитку мислення (процесів аналізу, синтезу, узагальнення, зіставлення), уваги, пам'яті, що створює необхідні передумови для формування мовлення.

Вихователь повинен допомогти дитині оволодіти всіма видами діяльності, яка передбачена програмою масового дитячого саду. Напрями роботи вихователя залежатимуть не тільки від психічного стану дітей, але і від ступеня прояву загального недорозвитку мовлення (В.І. Ніколаєнко) [3].

Дуже важливим у співпраці вчителя-логопеда і вихователя є – збагачення словника у дітей та розв'язання інших мовленнєвих завдань на заняттях з конструювання, математики, ознайомлення з природою, фізкультури, образотворчої діяльності тощо. Вчитель-логопед планує корекційну роботу, передбачаючи в ній низку послідовних методів навчання, які обов'язково використовує у своїй роботі і вихователь (М.Ф. Фомічова, В.І. Ніколаєнко). Це такі методи:

- вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного сприймання;

- вправи для подолання вад мовленнєвої моторики – підготовчі артикуляційні вправи для розвитку рухомості органів периферичного мовленнєвого апарату, корекція дрібної та загальної моторики;

- усунення дефектної звуковимови;

- формування вміння диференціювати у самостійному мовленні звуки, схожі за артикуляцією та звучанням;

- формування чіткої звуковимови завдяки введенню звука в повсякденне мовлення, що передбачає повну автоматизацію навичок його вимови [3].

Вихователь, спостерігаючи за роботою вчителя-логопеда на фронтальних заняттях з грамоти, розвитку мовлення, занотовує методи і прийоми, які використовує вчитель-логопед, відповіді дітей, звертає увагу на їхню звуковимову, граматичне оформлення фраз тощо. А потім на прогулянці та у другій половині дня закріплює з дітьми отримані на занятті знання та навички, використовуючи ті самі прийоми, або ускладнюючи їх

за рекомендацією вчителя-логопеда. Вихователь увесь час спілкується з дітьми, вправляючи їх в активному мовленні, зацікавлюючи, викликаючи у дошкільників бажання спілкуватися як з дорослим, так і з дітьми.

Налагодити тісну взаємодію між вчителем-логопедом та вихователем допомагає «Зошит взаємозв'язку», в якому вчитель-логопед занотовує завдання, розміщує сюжетні та предметні картинки, дидактичні ігри, оповідки, загадки, чистомовки тощо. Це як допомога у виконанні домашнього завдання, якою керується вихователь, проводячи індивідуальну роботу з дітьми у другій половині дня.

Педагоги групи – вчитель-логопед та вихователі – повинні працювати в тісній співдружності, прагнути до створення єдиного підходу в корекційно-виховній роботі. Цьому сприяє:

1) сумісне вивчення змісту програми навчання і виховання в дошкільній установі і складання сумісного плану роботи;

2) вихователеві необхідно знати зміст не тільки тих розділів програми, по яких він безпосередньо проводить заняття, але і тих, які проводить вчитель-логопед, оскільки правильне планування занять вихователя забезпечує необхідне закріплення матеріалу в різних видах діяльності дітей;

3) обговорення результатів сумісного вивчення дітей, яке велося на заняттях і в повсякденному житті;

4) сумісна підготовка до всіх дитячих свят (вчитель-логопед відбирає мовний матеріал, а вихователь закріплює його);

5) розробка загальних рекомендацій для батьків [4].

Таким чином, вся корекційно-виховна робота в дошкільній установі з дітьми із загальним недорозвитком мовлення проводиться як на спеціальних заняттях, так і в повсякденному житті.

Отже, мовлення, як одна із найскладніших вищих психічних функцій людини, є складним багатоступеневим процесом. Уміння будувати зв'язні висловлювання є основою розвитку зв'язного мовлення, яке, у свою чергу, має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, позитивно впливає на формування її важливих особистісних якостей таких, як комунікабельність,

доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвинуеного зв'язного мовлення, а саме вміння будувати зв'язні висловлювання, дитина навчається чітко та ясно мислити, легко встановлює контакт із оточуючими, ініціює власні ідеї, бере участь у різних видах дитячої творчості.

Таким чином, створення відповідних умов для корекційного освітнього процесу з розвитку умінь будувати зв'язні висловлювання є надзвичайно важливим і повинен реалізовуватись спільними зусиллями логопеда і вихователя. Проте, категорія дошкільників із загальним недорозвитком мовлення є поліморфною. Діти в межах однієї групи (підгрупи) різняться за мовленнєвими можливостями, рівнем попередніх знань, індивідуально-психологічними характеристиками. Тому визначення умов для корекційного освітнього процесу з розвитку умінь будувати зв'язні висловлювання потребує проведення попередньої діагностики фактичного стану мовленнєвих умінь у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Список використаних джерел

1. Гайван Т. Я. Логопедична робота з дітьми (із загальним недорозвиненням мовлення III рівня) / [Комплекс матеріалів для логопедичних занять]. Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2008. 184 с.

2. Ніколаєнко В. І. Взаємодія вчителя-логопеда, вихователя і батьків – запорука успішної корекційної роботи з дітьми, які мають вади мовлення. / [Вихователь-методист дошкільного закладу]. 2010. №3. С.50-58.

Раднюк Лілія Йосипівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Серед багатой духовної скарбниці значне місце у розвитку малюка посідає казка, яка є і мистецьким творінням народу, і засобом виховання. Визначні педагоги, теоретики дитячої літератури неодноразово підкреслювали педагогічну цінність народно-етичних творів для дітей, і зокрема, казки.

Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. В. Сухомлинський зазначав: «Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови».

Кожна казка обов'язково має певну дидактичну мету. Вона вчить дітей як потрібно діяти в тій, чи іншій ситуації, застерігає від неправильних дій. Казки мають величезний емоційний вплив на дітей, вони є своєрідним «чарівним даром» на шляху їх особистісного розвитку, «ліками» для дитячої душі.

Казка – це образне зображення життєвих ситуацій. За допомогою казкових сюжетів дошкільники вперше опановують основні життєві принципи, оцінюють добрі та погані вчинки. Казка звертається до дитини її мовою, дає змогу побачити зі сторони те, що важко збагнути. Наприклад, малюку не зрозуміло, чому не треба капризувати, а слухаючи казку, оцінюючи поведінку персонажа, він зможе усвідомити, що така поведінка небажана. Казка пояснює про все зрозуміліше і коректніше ніж дорослі. Залучаючи дитячу уяву та чарівну інтригу, вона творить справжні дива, допомагає впоратися з певними труднощами, подолати небажані комплекси, повірити в себе. Метод, який використовує можливості казки для інтеграції особистості, розширення свідомості, вдосконалення її взаємодії з оточуючим світом отримав назву – казкотерапія.

Казкотерапія – це процес утворення зв'язку між казковими подіями і поведінкою в реальному житті, процес перенесення казкового змісту в реальність.

Слухаючи казку, обговорюючи її з дорослим, однолітками, обігруючи у різних видах театралізованої діяльності, дитина вчиться розуміти різницю між добром і злом, долати труднощі, приймати нестандартні рішення і звільнитись від негативу. Саме казкотерапія допомагає дітям засвоїти необхідні моделі поведінки, вчить їх реагувати на життєві ситуації, підвищує рівень знань про себе та оточуючих, адже казки більш зрозуміліші та цікавіші, ніж пояснення і повчання дорослих.

У своїй роботі з дошкільниками, я досить часто використовую метод казкотерапії. В сучасних реаліях поведінка дітей потребує корекції, до того ж, військова агресія в Україні відчутно вплинула на їх ментальне здоров'я. Практика показала, що саме казкові сюжети стають джерелом позитивних переживань дошкільнят, допомагають їм долати страх і зрозуміти, що «все буде добре».

У процесі казкотерапії я використовую різні жанри та види казок, сюди відносяться і мої авторські казки. Під час читання, чи розповідання завжди дотримуюсь правила: мова повинна бути чіткою, виразною, емоційною.

Мало просто передати зміст казки, важливо обговорити його з вихованцями, оцінити вчинки героїв, зрозуміти чому сталося так, пофантазувати, а що було б, якби, наприклад, Колобок мандруючи лісом, потрапив у болото і зустрівся з Лисицею брудним і мокрим, а Дід не забрав рукавичку, а пожалів звірів і залишив її там де загубив. Завдяки таким прийомам, мої дошкільнята вчать творити нові казки, перетворювати знайомі казкові ситуації у непербачувані, не менш цікаві. Дуже подобаються дітям такі прийоми роботи як введення у казку персонажа з іншої казки, або мультфільма, змінування характеру героя, переплутування казкових сюжетів та героїв. В ході роботи з казкою, я організую з дошкільнятами різноманітні дидактичні ігри («Відгадай улюблену казку», «Виправ помилку», «З якої казки герой?», «Допоможи герою» і т.п.).

Цікавість дітей до казок, спонукали мене до створення спільно з колегою і батьками театрального осередка в групі. У ньому розмістилися ляльки-герої з різних казок, до їх створення були залучені також і маленькі творчі майстри. Саме вони і є повноправними господарями цього театального куточка і мають можливість у будь-який час взяти іграшки, погратися ними, чи, об'єднавшись у творчу команду, обіграти казковий сюжет, поімпровізувати. У даному осередку великий набір різних видів театру: картонажний, петрушок, пальчиковий, рукавичок, театр на паличках, а також маски, декорації, ширма.

Участь в іграх-драматизаціях, у лялькових виставах дають можливість моїм вихованцям потрапити в емоційно значимі ситуації (наприклад, зіграти негативну емоцію, щоб звільнитися від неї).

Елементи казкотерапії я використовую і під час занять. Так на математичному занятті «Казочкою мандрували, вправно її малювали» діти творили казку на геоборді, придумували казкові сюжети, використовуючи геометричні фігури.

Під час заняття з мовлення «У пошуках казок» діти виконували різні завдання: впізнавали у загадках казкових героїв, давали їм пестливі імена, повертали загублені речі (кришталевий черевичок, булава і т.п.), оцінювали вчинки, викладали казки з картинок.

Заняття «Як ми вчили Вовчика бути добрим» було організоване з метою профілактики у дітей проявів агресії. Малята з цікавістю переглянули лялькову виставу про лісових звірят, погралися у настільну гру «Добрий-злий», взяли участь у вправі «Покажи настрої», та психотренінгу «Подаруй тепло серденька» і допомогли Вовчику, який завітав до них з казки, стати добрим та подружитися із звірятами.

Любов до казки спонукала мене до написання власних авторських казок. Збірка «Старі казки на новий лад, для дітвори, для мам і тат» вмістила в себе віршовані сюжети знайомих народних казок, але з іншим нафантазованим змістом. Деякі герої в них поводяться безпечно, нечемно, агресивно і під час обговорення, мої маленькі слухачі оцінюють їх вчинки, підказують як слід поводитися, як їм стати кращими.

Тема війни, знайшла своє відображення у авторській казці «Космічна подорож у пошуках барв». Ця історія про хлопчика, який оберігав подарунок тата-захисника і вирушив на пошуки викрадених злим чарівником фарб прапора. Ця казка стверджує відому кожному українцю істину: «Україна непереможна!». А дітям вона додає впевненості в повернення рідних з фронту, в перемогу добра над злом.

З метою ознайомлення батьків з казкотерапією, надання їм знань про роботу над казкою я провела брейн-ринг «Казковий світ дитинства» на який було запрошено вчителів початкових класів.

Казкотерапія – це не один окремий сеанс, це клопітка робота з конкретною метою – дати дитині те, чого вона потребує: свободу думок, бажань, почуттів, дій. Вона дозволяє нам, дорослим, формувати характер малюка, виховувати в нього необхідні моральні норми і правила.

Список використаних джерел

1. Бредіхіна О.А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Методичний посібник. Нетішин, 2015.
2. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Шик Л.А., Гаркуша Г.В., Тур Л.В., Рудик О.А. ВГ «Основа», 2012.
3. Фесюкова Л.Б. Виховання казкою. Веста, Вид-во «Ранок», Харків. 1996.126 с.

Радомська Алла Миколаївна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження полягає в необхідності пошуку ефективних підходів до формування математичних уявлень у дошкільників. У зв'язку зі зростаючими вимогами до шкільної підготовки, зокрема у сфері математики, виникає потреба в

методиках, які допомагають дітям засвоїти базові математичні поняття через гру та практичну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Розвиток математичних уявлень у дошкільному віці є важливим етапом формування пізнавальних здібностей дитини. Саме в цей період діти починають оволодівати базовими поняттями про числа, геометричні фігури, величини та просторові відношення. Формування цих уявлень закладає основу для подальшого успішного навчання у школі [5, с. 56].

Математика для дошкільнят має бути не сухою наукою, а цікавою грою, що інтегрується у їхню повсякденну діяльність. Успіх у цьому процесі залежить від правильно підібраних методів, ігрових прийомів і використання сучасних технологій.

Дошкільний – це період, коли діти починають розуміти такі поняття, як «число», «форма», «розмір», «кількість» [1]. Щоб успішно формувати ці уявлення, важливо:

- Використовувати предмети з реального життя (іграшки, камінці, гудзики);
- Проводити ігри на порівняння, сортування, класифікацію об'єктів;
- Показувати взаємозв'язок між об'єктами (наприклад, «один більший, інший менший»).

З досвіду роботи з дітьми дошкільного віку, найбільш ефективним є поєднання ігрової та навчальної діяльності. Заняття з математики мають бути цікавими, динамічними та відповідати віковим можливостям дітей.

У своїй практиці я активно використовую:

1. Ігрові методи – це методи навчання, які ґрунтуються на використанні ігор для засвоєння нових знань і навичок. Вони стимулюють пізнавальну активність дітей, дозволяючи їм вчитися через розвагу, що робить процес навчання більш ефективним і цікавим [4, с. 15].

- Математичні пазли: наприклад, складання фігур із частин, на яких зображені числа або математичні задачі.
- Настільні ігри: завдання на додавання, віднімання, множення чи ділення.
- Рухливі ігри: наприклад, стрибки через цифри на підлозі (додавати чи віднімати, рухаючись вперед чи назад).

- Ролі в грі: «Магазин», де діти рахують товари, решту тощо.

- Математичні загадки: наприклад, «У мене є 6 яблук, 4 з них я віддала. Скільки залишилося?»

2. Математичні квести – це спеціальні ігрові завдання, які об'єднують математичні задачі, головоломки та логічні вправи у вигляді квесту, що призводить до досягнення певної мети [6, с.69]. Квести зазвичай включають серію завдань, розв'язування яких дозволяє учасникам перейти до наступного етапу гри або знайти ключ до «скарбу».

- Квест «Знайди скарб»: діти виконують серію математичних завдань, які ведуть до наступної підказки.

- «Таємничі цифри»: вихователь залишає приклади чи задачі, розгадуючи які, діти отримують шифр або код.

- Математична мандрівка: діти проходять «станції» (точки в групі чи на вулиці), на кожній з яких є завдання. Наприклад, на першій станції – розв'язати приклади, на другій – скласти геометричну фігуру з паперу.

- Квест з QR-кодами: завдання приховані у QR-кодах, які діти сканують за допомогою планшетів чи телефонів.

3. Практичну діяльність – це вид діяльності, який полягає в застосуванні отриманих знань на практиці для досягнення конкретних результатів [7, с.102].

- Вимірювання у реальному житті: наприклад, вимірювання довжини предметів у групі за допомогою лінійки, визначення площі чи об'єму об'єктів.

- Готування з математикою: рецепти, де діти рахують інгредієнти, кількість для порцій.

- Будівництво з конструкторів: вивчення геометричних фігур, складання конструкцій за схемами з підрахунком елементів.

- Математика на природі: наприклад, підрахунок листя, квітів або дерев, пошук симетрії в природі.

Інтерактивні дошки, планшети та навчальні додатки є важливими інструментами сучасного педагога. У своїй практиці я застосовую такі ресурси, як:

- Інтерактивні дошки та планшети. Використовую інтерактивні дошки та планшети з навчальними додатками, які

допомагають дітям наочно засвоювати математичні поняття: рахунок, форми, величини, логічні зв'язки. Наприклад, додатки для малювання геометричних фігур або рахування об'єктів.

- Математичні ігри та головоломки. Використовую різноманітні настільні та карткові ігри (наприклад, «Доміно», «Монополія» для дітей, «Лото») для розвитку навичок рахунку, порівняння чисел, логічного мислення та уваги.

- Геометричні фігури та конструктори. Моделюю завдання, де діти мають будувати фігури або об'єкти за допомогою геометричних фігур (наприклад, кругів, квадратів, трикутників), а також використовувати конструктори для створення різноманітних моделей.

- Математичні квести. Розробляю ігрові квести з математичними завданнями для дітей, де вони можуть вирішувати задачі на додавання, віднімання, порівняння величин, шукаючи підказки і рухаючись від етапу до етапу.

- Рольові ігри. Створюю ситуації, де діти можуть бути продавцями і покупцями, рахувати гроші, порівнювати ціни товарів, що дозволяє їм практично застосовувати математичні знання.

- Математичні книги та плакати. Використовую книги з візуалізацією математичних понять, картки, плакати з числами, математичними знаками та малюнками, що допомагають дітям краще розуміти математичні поняття.

- Мультимедійні ресурси та відео. Застосовую навчальні відео, анімації та мультфільми, які в ігровій формі пояснюють базові математичні принципи, як-от рахунок, порівняння чисел, геометричні фігури.

- Сенсорні матеріали (пісочні та водні набори). Діти можуть працювати з матеріалами, що допомагають розвивати уявлення про величину та форму, наприклад, вимірюючи та порівнюючи об'єкти в різних умовах, таких як пісок або вода.

Не всі діти однаково швидко засвоюють математичний матеріал. Важливо враховувати темп розвитку кожної дитини, її інтереси та уподобання. У моїй практиці я застосовую такі прийоми:

- Індивідуалізація навчання. Враховую темп розвитку кожної дитини, надаючи їй завдання, що відповідають її рівню

знань і навичок. Для дітей, які засвоюють матеріал швидше, пропоную додаткові завдання з більш складними елементами. Для дітей, які потребують додаткової уваги, розробляю спрощені завдання з більшим рівнем підтримки.

- Використання різноманітних форм подання матеріалу. Для кращого засвоєння матеріалу застосовую різні способи навчання: візуальні (малюнки, картки, плакати), аудіо (вірші, пісні, казки), тактильні (робота з геометричними фігурами, пластиліном, текстурами), що дозволяє дітям з різними стилями навчання краще розуміти і запам'ятовувати матеріал.

- Ігрові методи навчання. Використовую ігри, які захоплюють дітей і дозволяють навчатися через гру, що важливо для дошкільнят. Ігри з числами, фігурами, рахунками, лічилками, а також настільні ігри допомагають стимулювати інтерес до математики і знижують рівень стресу при навчанні.

- Покрокове введення нового матеріалу. Запроваджую нові математичні концепції поступово, розбиваючи матеріал на менші, зрозумілі частини. Це дає дітям змогу вивчати нове без перенавантаження та ефективно засвоювати кожен етап.

- Динамічні вправи і задачі на розвиток логічного мислення. Залучаю дітей до розв'язання логічних задач, головоломок, математичних квестів та ребусів, що сприяють розвитку їхнього аналітичного і критичного мислення, при цьому уникаючи зайвого навантаження.

- Позитивна мотивація та заохочення. Для кожної дитини намагаюся знайти мотивацію, що працює найкраще – це може бути похвала, стікери або маленькі подарунки для досягнення конкретних результатів. Таке заохочення стимулює дітей до подальшої роботи та прагнення до нових досягнень.

- Робота в групах та парах. Для того, щоб діти з різними темпами розвитку могли підтримувати один одного, організовую групову або парну роботу. Старші або більш розвинуті діти можуть допомагати тим, хто потребує додаткової підтримки.

- Адаптація завдань відповідно до інтересів дитини. Враховую інтереси дітей (наприклад, природа, техніка, тварини) і створюю завдання, які відображають їхні

захоплення. Це підвищує зацікавленість та мотивацію до навчання.

- Використання різних темпів роботи. Для дітей, які мають високий темп розвитку, даю більш складні завдання або дозволяю працювати швидше, щоб уникнути нудьги. Для дітей, які потребують більш тривалого часу для засвоєння матеріалу, пропоную більше практичних завдань і повторень.

- Залучення емоцій та творчості. Створюю емоційно позитивне середовище через гру, музику, казки, рухливі ігри, що допомагає дітям засвоювати математичний матеріал в легкій та невимушеній атмосфері.

Регулярне проведення занять із застосуванням описаних методів дозволило досягти таких результатів:

1. Підвищення інтересу до математики:

- Діти стали активно брати участь у заняттях, виявляючи зацікавлення математичними завданнями та іграми.

- Навчання сприймається як захоплива гра, що мотивує дітей працювати над завданнями самостійно.

2. Розвиток математичних здібностей:

- Діти оволоділи навичками рахунку, порівняння чисел, простими операціями додавання та віднімання.

- Успішне формування уявлення про геометричні фігури, просторові поняття (ліворуч, праворуч, вище, нижче).

- Покращення логічного мислення через рішення задач, головоломок та виконання математичних квестів.

3. Розвиток комунікативних навичок:

- Діти активно взаємодіють у групах, вчаться домовлятися, ділитися завданнями та допомагати один одному.

- Вміння презентувати свої результати під час роботи з інтерактивними завданнями чи квестами.

4. Формування життєвих компетенцій:

- Навчання використовувати математику в повсякденному житті: рахувати предмети, розуміти час, працювати з грошима.

- Розвиток уважності та відповідальності при виконанні завдань.

5. Зростання впевненості у власних силах:

- Діти стали сміливіше висловлювати свої думки, пояснювати відповіді та пропонувати свої ідеї.

• Успішне виконання завдань сприяє формуванню позитивної самооцінки.

6. Розвиток творчих здібностей:

• Використання інтерактивних методів стимулювало розвиток креативного підходу до розв'язання задач.

• Діти стали проявляти фантазію у виконанні проєктних завдань та створенні власних математичних ігор.

Розвиток математичних уявлень у дошкільників є важливим завданням сучасної дошкільної освіти. Використання ігрових методів, інтерактивних технологій і практичної діяльності сприяє формуванню в дітей позитивного ставлення до математики та базових математичних навичок. Власний досвід роботи свідчить про те, що комплексний підхід із врахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини є найефективнішим у цьому процесі. У подальшій роботі плануємо продовжувати впроваджувати новітні технології та вдосконалювати методики роботи з дошкільниками.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (Нова редакція) Київ. 2021.

2. Васильєва Г. М. Методика навчання математики в дошкільному віці. Київ: Освіта, 2020.

3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту: В.О. Огнев'юк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. С. 304.

4. Дошкільна освіта: сучасні методики та технології. За ред. І. П. Підласого. Харків: Ранок, 2018.

5. Іванова О. В. Ігрові методи у формуванні математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Журнал «Психологія та педагогіка в освіті», 2022. №48 (3). С. 56-63.

6. Піроженко Т. О. Ігрові методи навчання у розвитку дітей дошкільного віку. Львів: Світ, 2019. С. 264.

7. Шевченко М. О. Інтерактивні технології в математичному розвитку дошкільнят. Журнал «Педагогічні інновації», 2021. №19 (2). С. 102-109.

Рожко Віра Володимирівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

БЕЗПЕКА ДОШКІЛЬНЯТ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Найвища цінність суспільства – це людина, її здоров'я, життя. Питання безпеки життєдіяльності людини визначаються пріоритетними у всьому світі та представляють серйозну проблему сучасності. Дитина за своїми фізіологічними особливостями не може самостійно визначати всю міру небезпеки свого існування, тому на дорослу людину природою покладена місія захисту дитини – дати елементарні знання основ безпеки. Період дошкільного розвитку можна назвати своєрідним фундаментом, з якого починається будівництво та розвиток усього подальшого – характеру, здібностей, навичок. Починаючи з перших років життя, потрібно навчати дитину свідомо ставитися до свого здоров'я, навчати особистої безпеки та безпеки у навколишньому світі.

Дошкільний вік характеризується зростанням рухової активності, фізичних можливостей дитини, підвищенням допитливості, прагненням до самостійності. За відсутності життєвого досвіду це нерідко може призводити до виникнення травмонебезпечних ситуацій. Захистити дитину від можливих небезпек і навчити безпечно взаємодіяти з довкіллям – одне з провідних державних завдань, визначених у головному документі дошкільної освіти – Базовому компоненті.

Безпека дошкільнят під час воєнного стану – сучасна жорстка реальність. Завдання нас, дорослих, – створити умови, які мінімізують ризики, та навчити дітей основам поведінки під час надзвичайних ситуацій.

Працюючи з дітками дошкільного віку, інформацію про свідоме ставлення до свого здоров'я, особистої безпеки та безпеки оточуючих, надаю у формі гри, тому що, здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль, адекватна поведінка в різних ситуаціях. Крім того, діти можуть опинитися у незвичній ситуації на вулиці та вдома, тому

головним завданням моєї роботи є стимулювання розвитку в них самостійності й відповідальності.

Пріоритетними напрямками моєї роботи в умовах воєнного стану є:

- Створення максимально-безпечного перебування дітей у навколишньому середовищі;
- Фізична безпека дитини;
- Навчання поведінці під час сигналу тривоги;
- Безпека на прогулянках;
- Психологічна підтримка емоційного стану дитини;
- Формування у дітей усвідомлення цінності свого життя і здоров'я;
- Вироблення стереотипів безпечної поведінки через цілеспрямовану освітню роботу.

У своїй роботі я використовую інтегровані форми навчально-виховної роботи, які об'єднують блоки знань із різних галузей навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприйняття, мислення, почуттів дітей, що дає змогу пізнати їм певне явище з різних сторін, досягти цілісності. Граючись у природі, на кухні, ігровому майданчику, у сховищі, дитина краще запам'ятає, отримає досвід, а потім і використає знання в реальному житті. Закономірність полягає у тому, що якщо життєва ситуація не містить в собі елементів несподіванки і зрозуміла малюкові, то дії дитини будуть свідомими і правильними.

Фізична безпека дитини – це впевненість у діях дорослого. Для безпеки дітей в садочку облаштоване укриття, де я граю з ними у настільні ігри, конструктори, пазли, автомобільні треки, ігри на заспокоєння – «Рукостискання», «Піца», «Ти де? – Я тут!», «На щастя-На жаль!»; діти знають, що під час звучання сигналу «Повітряна тривога», мають повністю довіритись вихователеві, його діям і рекомендаціям, вони допомагають один одному одягатись, підтримують під час сходження в укриття, працюємо усі злагоджено. Сучасні діти дорослішають не по роках. А в укритті – люблять розповідати свої життєві ситуації, коли їх сигнал тривоги застав у магазині, на вулиці і як вони з мамою вчинили і чому саме так. Триває третій рік війни і дуже боляче чути їх роздуми, але і гордість переймає за маленьких

дошкільнят, що вірять у наше ЗСУ і повітряні сили. Які після закінчення тривоги кажуть: «Наші перемогли!». А ще ми пробуємо співати в укритті українські дитячі пісеньки, на даний час колядки і щедрівки, ліпимо супер героїв із кінетичного піску, видуваємо мильні бульбашки, рвемо папір з малюнком, а потім складаємо з уривків колаж, мнемо папір, роблячи кульки і запускаємо їх у ціль, кричимо в «склянку для крику», граємо у доміно, малюємо, мріємо, відгадуємо звуки у словах, складаємо власні казки... А щоб бути більш впевненим у безпеці для свого здоров'я емоційного і фізичного, діти беруть в укриття тривожні валізи. Добре знаючи, що готували їх з любов'ю мами і там є вода, смачне печиво, одяг, інформація про саму дитину і улюблена іграшка.

Я розумію, що в таких ситуаціях дуже важлива моя спокійна реакція, як вихователя. Важливо без паніки доносити інформацію до маленьких вихованців про те, як краще і швидше дійти до укриття, як сидіти в безпечній позі («обійняти коліна», при потребі). Розумію, в такі моменти діти довіряють мені свої життя, адже дитина – символ спонтанності, природності, простоти, довірливості, а довіра є однією з найважливіших здібностей людини. І звичайно для виконання усіх цих дій ведеться велика робота у групі: переглядаємо багато відеороликів, розігруємо життєві ситуації, читаємо художні твори. Дуже дітям подобаються «Супер герої безпеки», ролики, де супер герої надають інструктажі для діток у мультиплікаційній формі. Кожна дитина моєї групи впевнена, що виконує супермісію – наближає перемогу. Дуже подобаються дітям зустрічі, які я проводжу у групі, з представниками певних професій (поліцейський, лікар, рятувальник). У групі відбулась зустріч із справжнім воїном, який подарував дітям шеврони 68 Єгерської бригади ім. Олекси Довбуша, емоціям не було рівних, усі захотіли стати сильними, мужніми і в майбутньому військовими. Такі зустрічі у дітей формують впевненість у захисті їх дорослими.

Не менш важлива безпека дитини під час прогулянки. У нас у садочку чудова, простора прогулянкова зона, яку перевіряють перед кожним виходом діток на вулицю, але воєнний стан, введений у нашій країні змушує мене, як

вихователя, перед кожною прогулянкою нагадувати дітям про наявність вибухонебезпечних предметів. Багато розмов, мультимедійних переглядів, розігрувань ситуацій, я веду із дітьми на тему «Цікавий незнайомий предмет на землі». Діти отримують знання про вибухонебезпечні предмети, розуміння, що не можна торкатись незнайомих предметів, треба кликати дорослого, який зможе правильно оцінити предмет і при потребі викликати відповідні служби; не можна розмовляти із незнайомцями і брати від них гостинці – це вчинки, які несуть небезпеку в першу чергу самій дитині, її здоров'ю. І в цьому мені допомагає Пес Патрон, герой, який також своїми вчинками і роз'ясненнями доносить досить цікаву і корисну інформацію. Дитячі розповіді про Патрона, який живе тепер у кожній хаті і «захищає» діток, досить цікаві і повчальні. Ми їх відобразили у малюнках і в кінці вийшла ціла історія «Вчинки Пса Патрона».

Зважаючи на вище викладене, можна дійти до висновку, що надважлива психологічна підтримка емоційного стану дитини. Все взаємопов'язано: спокій, впевненість, контроль дорослого, вміння зацікавити, переключити увагу дитини, не дати їй можливості відчувати незахищеність, байдужість з боку дорослого, це є основне гасло моєї роботи у теперішній час.

Позитивні емоції, які дитина отримує на протязі дня це і є її здоров'я! Я роблю все, щоб мої вихованці були здоровими, веселими і небайдужими. Своєю роботою я прагну донести до дитини, де б вона не знаходилась, вдома чи на вулиці, яка б неприємна чи небезпечна ситуація з нею не трапилась, треба вміти її оцінити і подолати.

Моїми партнерами у роботі завжди є батьки. Під час воєнного стану безпека дошкільнят залежить від злагоджених дій батьків і педагогів. Тільки у спільній праці можливий якісний результат – діти мають бути навчені основним правилам поведінки, а їхнє середовище – максимально захищеним. Вчасне навчання та підтримка дорослих є запорукою їхньої безпеки. Для батьків я використовую більш активні методи і форми взаємодії: семінари, тренінги, консультації. А також у вайбер групі «Дзвіночок» розміщую різний матеріал за темами, над якими працюю, «Ментальне

здоров'я дітей дошкільного віку», «Як підтримати дітей під час війни», «Як вберегти психічне здоров'я дитини під час війни», «Якщо хочеш виховати свою дитину здоровою, сам йди шляхом здоров'я, інакше її нікуди буде іти!».

Я впевнена, що для дітей, які тільки починають жити, перші знання про безпеку – це фундамент світогляду особистості, готової до життя у безпечному світі. Хочеться сподіватись, що діти зможуть правильно використати отриманні знання в реальному житті, якщо буде потреба і побажати усім завжди бути обачними і обережними. Пам'ятайте, що життя і здоров'я – це найцінніший скарб, дарований людям.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (Нова редакція) Київ. 2021.
2. Безпечний світ дошкільника (Текст)/ О.Б.Полєвікова, Т.А. Швець. Х.: Вид. група «Основа», 2020.
3. Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир ГО «Смарт освіта», «Український інститут книги».2023.
4. Інтернет-ресурси: Всеосвіта – Бібліотека методичних матеріалів Дошкілля.

Руда Поліна Карлівна,

вихователь закладу дошкільної освіти № 40 «Казка»,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Державний стандарт дошкільної освіти в Україні спрямовує діяльність закладу дошкільної освіти на формування у дітей життєвих компетентностей, котрі пов'язані з різними сторонами життя і виховання. Не залишилося поза увагою економічне виховання, на яке варто звертати увагу з раннього дитинства, як батькам, так і вихователям. Акцентується увага

на набутті в дошкільному віці соціального досвіду економічної діяльності, поваги до результатів цієї діяльності, усвідомлення понять «моє» і «наше», слідування соціально-економічним нормам і правилам. Важливо, щоб діти вчилися поводити себе адекватно у будь-якій економічній ситуації, приймати економічні рішення на підставі компромісу.

Вважаємо, що досить важливо, щоб дошкільники на пізнавальному, ціннісному та практичному рівнях усвідомили певні, доступні для їхнього розуміння і усвідомлення, економічні правила. До цих правил пропонуємо віднести вміння проаналізувати економічну ситуацію, прийняти рішення або прийняти рішення іншого, визнати, що стосунки між людьми важливіші за кошти. Дійшли до висновку, що дітям це можливо засвоїти, коли методи, прийоми і форми роботи з дошкільниками будуть відповідати їхнім психофізіологічним особливостям, щоб спрямувати зміну позиції дитини – від своєї індивідуальної та специфічно дитячої на нову позицію дорослого, до використання партнерської, різновікової діяльності в умовах взаємодії.

Пропонуємо до уваги заняття з економічного виховання для дітей середньої групи на тему: «Хатинка-скарбничка».

Мета: формування у дітей середнього дошкільного віку соціально-економічної компетентності, елементарних економічних уявлень; ознайомлення з поняттями: бюджет, доходи, витрати; засвоєння, яким чином робити прості припущення щодо дій, необхідних для розв'язування тих чи інших проблем, використовуючи доступні засоби і способи дізнання.

Під час виконання завдань економічного характеру розвивати мовлення, логічне мислення, пам'ять, інтерес до навколишнього життя.

Виховувати особистісні якості дошкільнят, пов'язані з економічною діяльністю (працьовитість, бережливість).

Словник: сімейний бюджет, дохід, витрати, товар, валюта.

Виховувати увагу, культуру поведінки.

Матеріал: Хатинка-скарбничка, картинки із зображенням різних предметів, явищ, паперові купюри, монети, гаманець, банківські карточки.

Хід заняття

Організаційний момент.

Добрий день вам, гості любі,

Хай здоров'я вам прибуде,

Ні на день і не на рік,

А на довгий, довгий вік!

Ігровий момент. Мотивація.

Показую хатинку-скарбничку.

– Як ви гадаєте, що це за хатинка? Хто в ній живе? (відповіді дітей, якщо не зможуть дати відповідь – підкажу).

– Це хатка не проста, хатка-скарбничка, і живуть в ній гроші.

– А ви знаєте, що таке гроші? (відповіді дітей).

– Давайте подивимось, чи є в хатинці гроші? (розглядають монети 1, 2, 5, 10 гривень та порівнюють).

– А які ще є гроші у нас? (паперові, розгляд паперових купюр).

– Зверніть увагу, що на кожній купюрі гривні зображено портрет видатної людини України, яка залишила свій внесок в становленні нашої держави: це історичні діячі, гетьмани, письменники (Ярослав Мудрий, Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Богдан Хмельницький (показую)).

– Гроші – це валюта. У нас в Україні валюту називають гривнями. Уявіть, що колись давно люди не мали грошей, і навіть не знали що воно таке. Замість грошей вони обмінювались товаром: одяг обмінювали на рибу, сіль – на худобу, а хутро тварин – на самих тварин. Та згодом люди зрозуміли, що обмінюватись товаром не зручно і почали використовувати для оплати товарів і послуг золото та срібло. А вже згодом із кусків золота та срібла створили першу грошову валюту у вигляді монет, а потім ще пізніше з'явилися і паперові гроші.

Музична хвилинка

– Як ви думаєте, чи все можна купити за гроші? (Відповіді дітей)

– Я пропоную вам пограти в гру «Що можна купити за гроші?».

Демонструю дітям картинки, на яких зображено явища природи, стосунки людей, іграшки, взуття, одяг. Разом з дітьми підсумовуємо.

Як підсумок: за гроші можна купити іграшки, взуття, овочі, фрукти, меблі, одяг, будинок, автомобіль та багато інших речей та предметів;

за гроші купити не можна: мамину любов, дружбу, природні явища (дощ, сонце, град, вітер, дощ), здоров'я, сім'ю, талант.

– Що таке сімейний бюджет? Це гроші, які заробляють мама і тато. Ці гроші у кожній сім'ї розподіляють на різні потреби по-своєму. Якщо в сім'ї є плани придбати якусь дорогу річ, наприклад, новий будинок, то приймається рішення певний період поеконимити кошти і на інші потреби витратити менше, а більше відкладати на придбання будинку.

– Подумайте, будь-ласка, і скажіть як ви можете допомогти економити сімейний бюджет (берегти одяг, взуття, іграшки, меблі, економити електроенергію, воду, тепло).

Пропоную пограти в дидактичну гру «Дохід чи витрати?»

– тато отримав заробітну плату (це дохід чи витрати?);

– у Дмитрика порвалася куртка;

– бабуся виграла у лотерею;

– дідусь продав на ринку яблука із саду;

– Марійка поламала телефон;

– Оленка захворіла;

– мама отримала премію;

– Іванко забув вимкнути на довгий час світло;

– Андрійко порвав штани.

Як на вашу думку, де можна зберігати гроші? (банк, банківська картка, гаманець).

– А де беруться гроші в сім'ї? (їх заробляють батьки)

Батьки багато працюють і потрібно цінувати їх працю .

Підсумок: Про що ви дізнались сьогодні на занятті?

– Про які грошові одиниці ви дізнались?

– Що ви сьогодні зможете розповісти про гроші братику чи сестричці?

Не те багатство, що купив за гроші,

Воно як і прийшло, так і піде.

Коли ж здоров'я й друзі є хороші –

Це й є багатство, та не пропаде.

Пропоную економити кошти, щоб можна їх накопичити і придбати цінну річ.

Як бачимо, що в процесі проведення заняття ми використовували ігрові прийоми, котрі сприяють кращому формуванню певних економічних компетентностей у дітей дошкільного віку, оскільки для них гра є провідним видом діяльності, як стверджують психологи.

Список використаних джерел

1. Дудник Н.А. Економічна соціалізація дітей дошкільного віку : сутність поняття. Педагогічні науки : [збірник наук. пр.]. Херсон, ХДУ, 2015. [Вип.67]. С. 446-450.

2. Скрипник Т.М. Використання гри економічного спрямування у процесі формування «Я-економічного» у дітей дошкільного віку. Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти [Збірник наукових праць]. Хмельницький : ХГПА, 310 с. С. 256-259.

Савчук Ганна Анатоліївна,

вчитель-логопед закладу дошкільної освіти

№ 11 «Золота рибка»,

м. Хмельницький

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти в Україні мовленнєвий розвиток дитини виділено самостійним напрямом «Мовлення дитини». Даний напрям є одним з основних і передбачає засвоєння дитиною культури мовлення і спілкування, елементарних правил користування мовою в різних життєвих ситуаціях. Базовий компонент вимагає певного рівня мовленнєвої освіченості, тобто компетентності,

передбачає навчання різним видам мовленнєвої компетентності вже з раннього віку з тим, щоб на момент вступу до школи дитина засвоїла відповідні знання, вміння та навички, необхідні для спілкування [1].

Сьогодні, внаслідок впливу різноманітних шкідливих факторів, збільшується кількість дітей з порушеннями мовлення. Найпоширенішим недоліком є порушення звуковимови, як один з симптомів мовленнєвого розладу. За психолого-педагогічною класифікацією це категорії дітей з фонетико-фонематичним та загальним недорозвитком мовлення. Кожна з цих груп порушень мовлення має свою симптоматику: порушення фонематичного, лексичного, граматичного ладу мовлення, але спільним для всіх є порушення звуковимови або фонематичного ладу мовлення, яке може носити як первинний, так і вторинний характер і впливати на формування інших компонентів мовлення.

Дана ситуація вимагає вдосконалення прийомів корекційної роботи вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти, пошуку підходів, які забезпечать не лише виправлення недоліків звуковимови, а й корекційний або попереджувальний вплив на інші сторони мовлення. Одним з таких засобів є мнемотехніка.

В дітей старшого дошкільного віку права півкуля головного мозку, відповідальна за уяву, розвивається швидше за ліву, яка відповідальна за аналітичне та логічне мислення, тому використання яскравих образів, які пропонуються в мнемотехніці допоможуть дитині швидко і легко запам'ятати правильну вимову, що вплине на мовленнєвий розвиток загалом.

Вивченням проблеми застосування прийомів мнемотехніки займалися сучасні науковці: В.Воробйова, Т.Ткаченко, В.Глухов, Л.Єфименкова. Ці автори визначали її як систему методів і прийомів, що забезпечують успішне запам'ятовування, збереження та відтворення інформації. Питання впровадження мнемотехніки в освітній процес закладів дошкільної освіти цікавило А.Богуш, Т.Б'юзера, В.Козаренка, Л.Мар'яненко, Л.Соловійову, Г.Чепурного та ін. Вчені-теоретики наголошують на необхідності впровадження

прийомів мнемотехніки, як ефективного методу засвоєння інформації, розвитку пам'яті та формування пізнавальної активності [3].

Мнемотехніка – це система методів і прийомів, які забезпечують ефективне запам'ятовування, успішне засвоєння дітьми знань про особливості об'єктів природи, про навколишній світ, збереження і відтворення інформації, і, звичайно, розвиток мовлення [2].

Використання прийомів мнемотехніки під час корекційної роботи вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти свідчить, що ця технологія сприяє формуванню в дітей фонематичного сприймання, правильної звуковимови, граматичної будови мовлення, активізації процесів автоматизації та диференціації звуків, розвитку зв'язного мовлення. Також вона дозволяє розвивати асоціативне мислення, зорову і слухову увагу, уяву.

Вчителі-логопеди відмічають, що в більшості дітей із загальним недорозвитком мовлення поряд із порушеннями всіх компонентів мовленнєвої системи є недостатня стійкість уваги, обмежені можливості її розподілу, знижена вербальна пам'ять, продуктивність запам'ятовування. Дошкільники забувають складні інструкції, елементи і послідовність завдань. У деяких дітей низька активність пригадування поєднується з обмеженими можливостями розвитку пізнавальної діяльності.

Найбільш продуктивними прийомами мнемотехніки для корекційної роботи з дошкільниками, які мають загальний недорозвиток мовлення, є:

- аналогія – найбільш продуктивною є в роботі над постановкою та автоматизацією звуків;
- піктограма – найефективніший прийом під час корекційної роботи над збагаченням активного словника для дітей старшого дошкільного віку, розвитку граматичної будови мовлення, що дає змогу поліпшити засвоєння нової інформації завдяки розвитку образної пам'яті майбутніх школярів;
- трансформація – сприяє розвитку дрібної моторики пальців рук, розширенню словникового запасу дітей, розвиває творче та логічне мислення, адже для того, щоб трансформувати один образ в інший, потрібна певна аргументація;

– стенографіст – сприяє розвитку фонематичного сприймання, слухового контролю, слухової уваги й пам'яті та різних видів звукового аналізу та синтезу. У дошкільників формується вміння прискорено зчитувати скорочені буквені записи скоромовок, чистомовок, прислів'їв, тренуючи увагу, мислення та пам'ять;

– синтез – допомагає під час корекційної роботи з формування зв'язного мовлення, тренує логіку, уяву, розвиває мовлення й мислення;

– сюжет – допомагає створювати асоціативні зв'язки між інформаційними одиницями, вводячи їх в сюжет оповідання, казки, притчі, розповіді тощо;

– послідовні асоціації – дає змогу вчителю-логопеду одночасно тренувати пам'ять, мислення й мовлення дошкільників шляхом залучення їх до активної мовленнєвої діяльності з використанням послідовних асоціацій та створення сюжетного малюнку твору [4].

Використання мнемотехнічних методів і прийомів в роботі вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти здійснює позитивний вплив на розвиток немовленнєвих процесів: уваги, пам'яті, мислення. Логопедичні заняття стають більш емоційно забарвленими із використанням яскравої та доцільної наочності, дозволяють дітям дошкільного віку міцно запам'ятовувати певну інформацію, допомагають з інтересом опанувати навчальний матеріал. В дошкільників посилюється відповідальність, з'являється задоволеність результатами своєї праці, удосконалюються психічні процеси, що в цілому позитивно позначається на ефективності корекційної логопедичної роботи.

Систематичне застосування даної техніки допоможе дитині збагатити свій словниковий запас, навчить вибудовувати грамотні, логічні ланцюжки. Мнемотехніка дуже корисна і при підготовці дітей до школи, адже йдучи в перший клас, дитина вступає в новий колектив, в якому грамотна і зрозуміла мова допоможе знайти нових друзів і комфортно почувати себе в будь-якій обстановці і ситуації.

Отже, застосування прийомів мнемотехніки дає змогу по новому розв'язувати проблеми навчання дітей з порушеннями

мовлення завдяки формуванню відповідних навичок, творчому підходу до організації корекційної логопедичної роботи, створення ситуації успіху, що є найдоцільнішою мотивацією процесу ефективного навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021. 38 с.
2. Білаш О.Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку. Дитячий садок. 2015. № 23. С. 12-15.
3. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Слово. 2015. 704 с.
4. Рібцун Ю. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Харків: Вид-во Ранок. 2018. 40 с.

Самара Галина,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ЗОБРАЖЕНЬ У МАЛЮНКАХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Сучасні процеси реформування освіти спрямовані на виховання творчої особистості, орієнтованої на самореалізацію і здійснення важливих соціальних функцій. Наразі актуалізуються проблеми удосконалення мистецької освіти, безперервність і наступність якої має сприяти розвитку самодостатньої активної позиції дитини в майбутньому [3].

У зв'язку з цим одним з пріоритетних завдань освіти є формування художньо-творчої активності дитини, починаючи з дошкільного віку. Завдання забезпечення розвитку творчого потенціалу проголошено Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту». Вимоги до рівня надання освіти та формування компетентностей дітей дошкільного віку

окреслено в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [1].

Зображувальна діяльність відіграє велике значення для всебічного розвитку дитини. У процесі зображення навколишнього світу в дошкільника формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності [2].

Дошкільник у своїй зображувальній діяльності відображає такі специфічні особливості свого мислення, як конкретність, образність. Його відображення навколишнього світу пов'язане не лише з окремими психічними функціями (сприймання, пам'ять, мислення, уява), а й з особистістю загалом. У зображувальній діяльності виявляються інтереси, темперамент, деякі статеві відмінності дитини: хлопчики люблять малювати транспортні засоби (машини, кораблі, поїзди, літаки), тяжіють до динамічних побудов; дівчатка – будинки, природу, використовують у своєму малюнку орнаментальне і декоративне оформлення, прикраси [2].

Особливостями дитячого малюнка є: схематизм: зображаючи людину, діти часто малюють «головонога» (голову, руки, ноги); схематично зображують вони й інші предмети; «прозорість» предмета: малюючи будинок, дитина зображує його одночасно ніби з кількох точок зору (стіни, дах, паркан, люди, меблі – через «прозори» стіни); недосконале зображення динаміки предметів: діти, особливо молодші дошкільники, використовують для цього звуконаслідування, жести; від моторної динаміки, передусім мимовільної, поступово переходять до зорової, зображувальної, а також зображення перспективи, пропорційності окремих частин предмета тощо.

Нетрадиційні методи навчання зображення навколишнього світу – це поштовх до розвитку уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності. Застосовуючи і комбінуючи різні способи зображення в одному малюнку, аплікації, діти вчаться думати, самостійно вирішувати, яку техніку обрати, щоб надати художньому образу найбільшої виразності.

Застосування нетрадиційних методів допоможе: налагодити ефективну комунікативну взаємодію з дітьми під

час спільної художньо-творчої діяльності; більш глибоко пізнати внутрішній світ кожної дитини, відчуті її неповторність, особистісну своєрідність, визначити потреби та інтереси; діагностувати емоційний та психічний стан дитини; сприяти успішній соціалізації особистості [3].

Нетрадиційні методи дають можливість відійти від стереотипів, надати дитині максимальну свободу в її образотворенні. Вони досить прості в технічному плані, тому дошкільники легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Також такі методи дають дітям унікальні можливості для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних вражень, фантазій, думок [2].

Працюючи з дітьми старшого дошкільного віку, ми пропонуємо використовувати у роботі такі нетрадиційні методи навчання зображення: «граттаж» або шкрябання; «дзеркальне відображення»; малювання бризками фарб; ляпкографія; «фроттаж» або рельєфне заштриховування; малювання за допомогою долоньок; без відриву олівця; пуантилізм; малювання акварельними плямами; соляні візерунки; малювання відбитками предметів; метод незакінченого малюнка; малювання цифрами і буквами; метод штрихованого малюнка; ниткографія [2; 3; 4].

Для використання методу «граттаж», або шкрябання, завчасно готували аркуш картону і покривали його воском або різнокольоровою масляною пастеллю. Після цього наносили на аркуш товстий шар темної гуаші. Давали добре висохнути. Діти прошкрябували штрихи, які в залежності від кольору картону, були білими або кольоровими, за допомогою зубочистки або шпательки.

Для використання методу «дзеркального відображення» підбирали предмет формату А4 з гладенькою поверхнею (дерев'яна або пластмасова дощечка, оргскло тощо). Наносили на предмет суцільний шар гуашевої фарби. Діти малювали по ньому пальчиками або ватними паличками. Отримані візерунки зафарбовували у певний колір. Після цього прикладали зверху чистий аркуш паперу і міцно притискали так, щоб залишився точний відбиток малюнка.

Для малювання бризками фарби давали дітям зубні щітки з густою щетиною, пропонували вмочити в трохи розведenu гуаш без додавання великої кількості води. Однією рукою діти тримали щітку над аркушем паперу, а тонкою паличкою різко проводили по щетині. Фарба розбризувалася на папір у вигляді цікавих форм та ліній. Даний метод найкраще підходив для зображення лісу, осінніх барв, феєрверку тощо.

Використовуючи ляпкографію, пропонували дітям скласти навпіл аркуш паперу і прогладити пальцями лінію згину. На внутрішній бік згину пропонували капнути кілька ляпок фарби різного кольору. Після цього діти знову складали аркуш та прогладжували його. В одержаному зображенні можна впізнати певний образ, домалювавши олівцями якісь елементи за бажанням.

Для «фроттажу», або рельєфного заштриховування, під аркуш паперу пропонували підкласти різні пласкі, однак рельєфні предмети – монетки, фігурки, листочки з дерев тощо. Поверхню паперу пропонували зафарбувати незагостреним простим олівцем або кольоровими олівцями. Таким чином діти відтворювали на аркуші фактуру предмету.

Організовуючи малювання за допомогою долоньок, спершу пропонували дітям обвести свою долоню простим олівцем. Після того, маючи таку заготовку, пропонували домальовувати і стирати зайві лінії, щоб виходило зображення тварин або предметів. Так діти малювали наприклад, жирафу, слона, восьминога, морську зірку, рибку тощо. Отримані малюнки пропонували розфарбувати на власний розсуд.

Під час використання методу «без відриву олівця», давали дітям завдання намалювати будь-який предмет, не відриваючи олівця від аркуша. Це досить складно, тому завжди починали з простих зображень, наприклад, дерево, квітка, м'яч, будинок. Після цього переходили до більш складних завдань, наприклад, клумба з квітами, будинок і дерево тощо.

Для втілення методу «пуантилізму» використовували ватні палички або шматок поролону і акварельні фарби. На перших заняттях готували основу з промальованим контуром простим олівцем. Діти обмокували паличку в фарбу і таким чином замальовували зображення. Далі діти самостійно

малювали контур простим олівцем і зафарбовували його. Часто пропонували дітям змішувати фарби на занятті з метою отримання нових відтінків.

Під час малювання акварельними плямами заздалегідь готували соломинки і розведені водою акварельні фарби. Пропонували один кінець соломинки повністю обмокнути в фарбу, а з протилежного видувати на папір різноманітні ляпки. Виходили різноманітні чудернацькі візерунки, які потім можна відкоригувати, надавши форму тварини, дерева, хмаринки тощо.

Соляні візерунки – це звичайне малювання фарбами, але з додаванням солі. Готовий акварельний малюнок пропонували дитині посипати сіллю і залишити до повного висихання. Сіль допомагала досягти витончених візерунків, особливо під час зображення хмар, диму, снігу, моря, піску, крони дерев тощо. На утворені кристаликами контури пропонували за бажанням нанести ще один колір, таким чином створюючи наче «об'ємне» зображення.

Малюючи відбитками предметів, пропонували дітям будь-який плаский предмет одним боком обмокнути в фарбу і прикласти до паперу, роблячи відтиск. Це міг бути листок, пелюстка, деталі конструктора ЛЕГО тощо. З великої кількості предметів різних кольорів створювали чудові візерунки та мозаїки.

Використовуючи метод незакінченого малюнка, пропонували дітям малюнки, на яких зображена лише частинка предмета чи композиції. Другу частину малюнка діти самостійно домальовували та розфарбовували. Це давало змогу розвинути дитячі уявлення про форму і просторове розташування предметів та стимулювало творчу фантазію.

Метод малювання цифрами і буквами передбачав те, що будь-який предмет або людину потрібно намалювати за допомогою букв або цифр. Спочатку пропонували дітям зображувати нескладні предмети, наприклад, геометричні фігури, далі переходили до більш складних. Особливо цікавими виходили малюнки, в яких діти кожен букву або цифру зображували іншим кольором. Цей метод сприяє розвитку творчого мислення.

Метод штрихованого малюнка ще називають зображенням кошлатих тварин, так як діти мають зафарбовувати зображення тварин короткими різнокольоровими штрихами. Перед заняттям готували заготовки з силуетами різних тварин. Спершу пропонували обвести заготовку простим чорним олівцем, а вже потім надавати малюнку «кошлатої» форми.

Для ниткографії добирали гладеньку і кручену нитку, типу «ірис», довжиною дитячої руки від пальців до ліктя. Один кінець нитки пропонували намотати на палець або зробити петельку для зручності і вільним кінцем опустити її в розетку з фарбою. Притримуючи пензлем, щоб не набралася зайва фарба, витягнути нитку. Після цього пропонували викласти петельку на один бік зігнутого навпіл аркуша паперу так, щоб чистий кінець нитки з нього звисав, далі потрібно було накрити другою частиною зігнутого аркуша, притиснути зверху рукою і витягнути нитку. Після розгортання аркуша на обох його сторонах утворювалося симетричне зображення, яке діти домальовували на власний розсуд [2; 3; 4].

Таким чином, акцентуємо, маючи незвичайними способами, діти дошкільного віку самореалізуються та дають вихід власним емоціям, що дає змогу всебічно розвиватися та отримувати задоволення від власноруч створених малюнків та процесу діяльності, що є дуже важливо та необхідно в дошкільному дитинстві.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. Спецвипуск. 37 с.
2. Бідна С.П. Використання нетрадиційних технік малювання для розвитку художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://genezum.org/library/vykorystannya-netradyciynyh-tehnik-malyuvannya-dlya-rozvytku-hudojno-tvorchyyh-zdibnostey-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku>
3. Бондаренко Н.Г. Нетрадиційні техніки малювання – крок до свободи творчості дошкільника [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/netradyciyni-tehniki->

4. Ніканорова В., Пономаренко М. Творчі здібності дітей на кінчиках їхніх пальців. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. № 2. С. 16-27.

Сергеева Зоя Павлівна,
старший викладач,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ІГОР ТА ХОРОВОДІВ В ЛОГОРИТМІЧНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Розглядаючи питання, що стосуються проблем дитинства в Україні, ми зазначаємо збільшення кількості дітей із порушеннями мовлення. Медичні та педагогічні дослідження останніх років, свідчення практичних працівників закладів дошкільної освіти підтверджують значне зростання кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Обстеження дітей масових закладів дошкільної освіти показало, що в групах старшого дошкільного віку від 40% до 60% мають відхилення в розвитку мовлення. До найпоширеніших порушень належать: фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, дислалія, стерта форма дизартрії. Що виявляється у відставанні чи порушенні основних компонентів системи мовлення [4, с. 2-24]. Тобто мовлення дошкільників характеризується малою виразністю, значними порушеннями звуковимови, бідністю словника, алогічністю мовлення в цілому, що в майбутньому приведе до значних труднощів в оволодінні письмом та читанням.

Слід зазначити, що мовленнєві порушення позначаються на формуванні особистості дитини, утруднюють її гармонійний розвиток. Затримка мовного розвитку впливає на розумовий та фізичний розвиток, стає перепорою в спілкуванні з дітьми та дорослими.

Тому дуже важливо вчасно скоригувати наявні порушення, щоб не збільшувати клубок проблем, уникнути

деструктивних наслідків у здійсненні комунікації з іншими людьми, негативного впливу на самооцінку особистості. Тому виникає питання пошуку методів, форм та засобів навчання та виховання зазначеної категорії дітей.

Сучасна логопедична наука визначає логопедичну ритміку як інноваційний засіб профілактики та корекції мовленнєвих порушень у дітей та дорослих.

Як засіб корекції мовленнєвого розвитку дітей логоритміка розглядається в дослідженнях учених: В.Галущенко Л.Куравської, О.Лазаренко, А.Логінової, М.Омельченко, Ю.Рібцун, С.Самаріної, М.Шеремет, О.Шостак.

Ми погоджуємось з твердженням, що логоритміка використовується для забезпечення повноцінного розвитку дітей, але одним з ключових її завдань є розвиток та корекція мовлення, адже в логопедичній роботі вона визначається особливою поліфункціональністю та великою ефективністю. Так, В.Галущенко відмічає ряд особливих функцій логоритміки в логопедичній роботі:

- 1) корегує звуковимову;
- 2) розвиває просодичну сторону мовлення;
- 3) розвиває фонематичні процеси;
- 4) збільшує обсяг словника;
- 5) корегує артикуляційний розвиток [1, с. 19].

Ряд дослідників виокремлюють основні засоби логопедичної ритміки, підкреслюючи при цьому, що кожен засіб або компонент виконує власну функцію. Зазначаємо, посилаючись на висловлювання О.Шостак: «Так, музика в логоритміці сприяє виправленню різноманітних форм мовленнєвих недоліків, а залучення слова дає можливість застосовувати вправи з використанням віршів, побудовані на музичному ритмі. Музично-ритмічне чуття допомагає дитині активізувати увагу та відобразити характер ритму в русі та мовленні. вправи на розвиток дихання не тільки вчать робити плавний вдих і видих, а й удосконалюють мовленнєве дихання в дітей. Логоритмічні артикуляційні вправи розвивають мовленнєвий апарат, а наявність музичного супроводу надає заняттю особливої емоційності. Логоритмічні вправи не тільки коригують мовленнєві порушення, а й створюють позитивний

настрій у дітей допомагають регулювати їх поведінку в колективі. Логоритмічні вправи на дрібну моторику вдосконалюють мовлення, позаяк чим краще розвинена рука дитини, тим швидше вона починає говорити» [6, с. 258].

Логопедична ритміка визначається, як низка вправ, завдань, ігор, що поєднують в собі музику і рухи, музику і слово, музику, слово і рухи. Органічне поєднання цих компонентів, виступає як форма активної терапії мовленнєвих порушень через розвиток рухової сфери дитини в поєднанні з словом, ритмом, і музикою. Використання зазначених компонентів логопедичної ритміки в комбінації ряду засобів впливу, спрямоване цілomu на вирішення корекційних, оздоровчих, виховних та освітніх завдань. Вирішення цих завдань в повній мірі може здійснюватись при включенні в зміст логопедичної роботи українських народних ігор та хороводів.

На практиці, добираючи засоби логопедичної ритміки ми надаємо особливої ваги українським народним іграм та хороводам, як невичерпному джерелу педагогічного матеріалу, які мають зайняти особливе місце в роботі, не тільки як засіб логоритмічного впливу по удосконаленню рухів та мовлення дітей, а й засобом національно-патріотичного виховання малих українців. Ми переконані що, українські народні ігри та хороводи здійснюють могутній вплив на виховання моральних та патріотичних почуттів дитини. Народні ігри-це історичне джерело національного виховання, формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними звичаями і культурою.

Оскільки під час хороводів та ігор дія виконується у супроводі співу та слова, в ході ігор розвивається мова дітей, збагачується словник, закріплюється уміння граматично правильно будувати речення. Також драматизуючи те про що співає, дитина тим самим удосконалює процес спілкування, формуючи його інтонаційну виразність та образність.

Також легкість ритму, цікавий зміст, музикальність хороводів та народних ігор, сприяють розвитку здатності узгоджувати ритм музичного твору та ритм власних рухів, формують уміння ритмічно рухатися під спів або музику, узгоджувати темп рухів зі змістом та характером твору. Цей вид

музично-ритмічної діяльності забезпечує вирішення ряду логоритмічних завдань: розвиток просторової орієнтації, розвиток фізіологічного та фонаційного дихання, переключення з одного виду діяльності на інший. Народні ігри та хороводи, як фольклорний жанр мають специфічні особливості, це ігри гуртові, вони об'єднують від кількох до 10-15 дітей, і тут важливо навчитись підпорядковувати свої дії, діям усієї групи, що формує почуття колективізму та взаємовиручки, гартує волю, наполегливість та витривалість.

Добираючи народні ігри та хороводи, слід чітко визначати мету їх використання, залежно від змісту та напрямку логопедично-корекційної роботи, мовного недоліку, вікових особливостей, фізичних та мовленнєвих можливостей дітей.

З метою реалізації завдань колекційної роботи з дітьми з особливими потребами, доцільним є проведення таких народних ігор та хороводів: «Курока-чубарочка» «Галя по садочку ходила», «Я лисичка, я сестричка», «Ой у перепілки», «Соловейку-сватку», «А ми просо сіяли...», «Ой на горі мак», «Довгоносий журавель», «Шевчик», «Подояночка», «Ходить гарбуз по городу», «У волосянку» та ряд ін.

Наприклад, для вправлення дітей у вимові голосних звуків, регулювання сили голосу, формування інтонаційної виразності можна провести гру «У волосянку» Опишемо хід гри: діти разом з вихователькою домовляються які голосні звуки вони будуть проспівувати (а,о,у,и,е,і,и,).

Далі співають:

Ой, нумо, братці, волосянки тягти.

А хто не дотягне, того за руки тягти.

І всі тягнуть домовлений звук (аааааааа), при цьому можна міняти силу голосу, інтонацію. Хто зупиниться першим, того тягнуть за руку. Далі гра починається спочатку.

Більш широкі корекційні можливості має гра «Шевчик» Приведемо для прикладу її мету та зміст. Мета гри: розвиток словника, закріплення вимови шиплячих звуків, розвиток дрібної та артикуляційної моторики, удосконалення почуття ритму, здатності орієнтуватись в навколишньому просторі.

Хід гри: Діти (шевички) стоять у розірваному колі, посеред кола – стільчик, на якому миска з водою; біля стільчика стоїть

майстер-швець, навколо стільчика – три помічники. Діти гуртом співають:

А чи бачив ти, як шевчик

Шкіру в воді мочить?

Усі шевчики нахиляються і ритмічно піднімають й опускають праву руку, затиснуту в кулачок, ніби вмочують у воду шкіру, перевертаючи її на обидва боки. Майстер так само мочить шкіру в мисочці.

А чи бачив ти, як шевчик

Шкіру натягає?

Шевчики прикладають ліву руку до правого коліна, наче тримають шкіру, а правою, затиснутою в кулак, ритмічно рухають від коліна до землі. Майстер, натягуючи шкіру, ставить ліву ногу на стілець.

А чи бачив ти, як шевчик

Черевички шиє?

Стуливши пальці обох рук, ніби між великим та вказівним пальцями знаходиться дратва, шевчики в ритмі пісні то з'єднують руки перед собою, то розводять їх у сторони.

А чи бачив ти, як шевчик

Гвіздки забиває?

Шевчики припадають на праве коліно і ритмічно стукають по лівому коліну правим кулачком, ніби молоточком. Майстер може поставити лівий кулачок на спинку стільчика й стукотіти правим кулачком по лівому.

А чи бачив ти, як шевчик

Гвіздки розчищає?

Шевчики прикладають ліву долоню до грудей і в ритмі пісні рухають по ній правою, розчищаючи «гвіздки».

А чи бачив ти, як шевчик

Черевички чистить?

Шевчики піднімають ліву ногу, зігнуту в коліні, прикладають до коліна долоню лівої руки і ритмічно потирають по ній правою рукою, наче щіткою. Майстер ставить ліву ногу на стільчик і чистить черевички.

А чи бачив ти, як шевчик

У свято танцює?

Шевчики танцюють. Якщо шевчики танцюють кожний на своєму місці, майстер-швець з помічниками виконують «плескач», кружляючи один за одним навколо стільчика [2, с.67,74].

Народні ігри та хороводи проводяться в ранковій годині, на прогулянці, під час самостійної мовно-художньої діяльності в другу половину дня. Без хороводних ігор не може обійтись жодне свято чи розвага, вони входять до складу логоритмічних занять, що проводяться за участю вчителя-логопеда та музичного керівника.

Підсумовуючи зазначимо, що народні ігри та хороводи, виконують корекційну, виховну, оздоровчу, розвивальну, організаційну та соціально-комунікативну функцію і виступають важливим, ефективним засобом логopedичної ритміки.

Список використаних джерел

1. Галущенко В.І. Аспекти активізації корекційної роботи з розвитку психо-мовленнєвої та моторної сфери у дітей. Актуальні питання корекційної освіти : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 7. С. 18–21.

2. Садовенко С.М. Ти, малий, скажи малому. Музична логоритміка. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.

3. Омельченко М.С., Кордонець В.В. Особливості застосування засобів логopedичної ритміки в корекційно-педагогічній роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 78. С. 64–67.

4. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Дефектологія*. 2002. № 3. С. 2–4.

5. Шпирна О.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі: (початкова школа). *Логoped: науково-методичний журнал*. 2012. № 1. С. 28–31.

6. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 52, том 3, 2022. С. 255–259.

Скотинянська Аліна Вікторівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

НА ЗАХИСТ МАЙБУТНЬОГО – ПРАЦЮЙМО ЗМАЛКУ

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) наголошується важливість розвитку особистісних цінностей, етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини [1, с.5]. Одним із завдань визначено важливість забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника, формування у нього ціннісного ставлення до Природи, Культури, Людей, Самого Себе.

Проблеми здоров'я, екології, забрудненості природного середовища, загрози живому довкіллю та вичерпанню природних ресурсів давно вже турбують не лише українських науковців-екологів, але й обговорюються і вирішуються у всьому світі. Особливо гостро відчули ми ці проблеми саме зараз. Агресія ворога, коронавірус загострили і без того складну екологічну та економічну кризу і України, і нашої планети в цілому.

В певній мірі виховання маленького патріота, маленької дитини великого світу покладено на педагогів. Як вихователь, маю можливість навчити своїх вихованців будувати нове життя у здоровому довкіллі, гармонії зі світом, спрямоване на збереження і примноження ресурсів. Таку мету поставила перед собою, ознайомившись з програмою «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» – напрацюваннями Н.Гавриш, О.Пометун, О.Саприкіної.

Виховувати навички сталого стилю життя треба починати саме у дитячому садку, залучаючи наймолодших громадян нашої держави до збереження власних ресурсів: здоров'я, навколишнього середовища, культурних цінностей, власного добробуту, виховання заощадливості, навчання раціональної діяльності.

Ідею сталого розвитку почала впроваджувати в освітній процес із метою виховання покоління, здатного створювати нове стає суспільство, спрямоване на збереження й примноження ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відведено змістовному наповненню: освіта для сталого розвитку має будуватися на наявних життєвих ситуаціях, орієнтуватися на події соціального і природнього довкілля. Розробка основних підходів до національної освіти для сталого розвитку відбулася в межах Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії».

Сталий розвиток – це дійсно нове поняття, що виникло в останній чверті минулого сторіччя. Його зміст у тому, що людська цивілізація не може розвиватися за тими ж законами і за тими ж нормами та шляхами, які вона вже пройшла у своїй історії. Потрібно сформувавши такий спосіб життя, який був би основою довготривалого та оощадливого розвитку людства.

Із самого початку основною метою цього напрямку в освіті є формування в дітей стилю повсякденного життя, що відповідає потребам сталого розвитку людства. Це освіта, яка не лише інформує про сталий розвиток, а формує нові моделі поведінки і звички дітей, важливі для сталого розвитку. Тож діти мають не тільки знати, наприклад, про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й оощадливо його використовувати та разом з дорослими відносити паперові відходи до пунктів прийому макулатури. Звички розвиваються через повторення у дітей певних дій, згодом формуються нові моделі щоденної поведінки та стиль життя в цілому.

Тому в закладі дошкільної освіти важливою ланкою є збагачення індивідуального досвіду дітей новими життєвими враженнями, вправляння в умінні самовизначатися, допомога в уникненні негативних виявів. І саме від нас, вихователів ЗДО,

залежить досягнення головної мети закладання основ для сталого розвитку.

Організуючи заняття, я налаштовуюсь на позитивну атмосферу, де буде панувати взаємодовіра, взаємодопомога, де кожна дитина буде почувати себе в безпеці. В невимушеній формі обговорюю з дітьми питання, пов'язані із забрудненням екології, вчинків людей, економічному використанні природних ресурсів та предметів вжитку. Даю можливість кожній дитині ділитися своїми враженнями, планами, думками, що допоможуть їм усвідомлювати зміст подій, які відбуваються навколо. Важливу роль в освітньому процесі відіграє, насамперед, розвиваюче середовище в групі. Отож, я подбала, щоб дошкільнята мали простір і можливості діяти, пізнавати, розвиватися, задовольняти свої потреби і можливості.

Важливим чинником є демонстрація мною поведінки людей орієнтованих на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення. Використання проблемних питань спонукає їх до пошуку відповіді спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів. Дітей потрібно не тільки інформувати про сталий розвиток, а формувати нові моделі поведінки і звички дітей. І саме від нас залежить досягнення головної мети закладання основ для сталого розвитку: створення найкращих умов для всебічного самовияву і розвитку здібностей дітей; утвердження особистості в різних видах діяльності (через екологічне виховання на основі принципів випередженої освіти); апробація нових наукових розробок та варіативних програм виховання і навчання (екологічного та економічного спрямування).

Щоб прищепити дітям навчальні навички діяльності в реальному житті, навчаю мислити й діяти за законами економіки. Виховую у дітей такі риси, як хазяйновитість, економність, бережливість. Формуючи ці якості, у дітей загострюється увага щодо бережливості. Це не тільки вміння зберігати і берегти, а й моральні якості, ознаки загальної культури особистості, адже кожен повинен бути відповідальним за збереження природи, її ресурсів, за кожен втрачений кіловат енергії і літр води. Для ефективного засвоєння матеріалу я

застосовую інтегровані заняття, різні способи мотивації, що допоможуть дітям наблизитися до ситуації та зацікавитися нею. Важливу роль на занятті відіграють картини, які дають змогу унаочнити та обговорити конкретні моделі, зокрема ті, які є очікуваним результатом навчання. Використовую на заняттях дидактичні ігри, інтелектуальні мовленнєві вправи, рухавки, озвучування мультфільмів, ІКТ, вправи на ігровому полі, художню літературу, бесіди, методи екологічних ситуацій, театралізації та багато інших ефективних способів.

Вже в дошкільному віці формую у дітей певну систему цінностей, яка багато в чому визначить його вчинки і дії в майбутньому. І до цієї роботи я обов'язково залучаю батьків. Вони повинні зрозуміти, що екологія для дітей так само важлива, як математика, література, історія. До екологічного мислення не можна примусити, але можна це ввести у звичку. Чим раніше мама з татом почнуть дітям розповідати про екологію, тим раніше крихітки зрозуміють, що необхідно думати про навколишній світ і берегти природу, і тим більшою буде ймовірність, що в майбутньому дитина продовжить цю благородну справу. Співпраця з родинами допомагає не тільки забезпечити єдність і безперервність педагогічного процесу, але і вносить у цей процес необхідне дитині особливе позитивно – емоційне забарвлення. Ось тоді при наявності знань, спостережень, діяльності в дітях розвинеться почуття чуйності, співчуття до всього живого, дбайливе ставлення до навколишнього. Такий підхід сприятиме формуванню не людини-виконавця, а людини з творчим мисленням, яка буде генерувати оригінальні ідеї, самостійно мислити, приймати сміливі нестандартні рішення в питаннях охорони і збереження природи.

Мої вихованці потребують продовження роботи та мотивації з боку дорослих, щоб засвоєні уявлення, переросли у знання, вміння та навички, у сталі норми поведінки. Моя робота з дітьми – це маленький, але важливий крок, який допоможе їм обирати здоровий спосіб життя, зберігаючи природні ресурси, змінювати своє ставлення до оточуючих.

Отже, сталий розвиток дає змогу задовольняти власні потреби сьогодні, але не ставить під загрозу здатність майбутніх

покоління задовольнити свої потреби у розв'язанні цих проблем. Переконана, чим багатограннішою буде робота вихователя по формуванню екологічної культури у дошкільників, особливо внутрішньої, тим глибше закладуться основи екологічного мислення й екологічного світосприймання, які так необхідні сьогодні кожному жителю планети Земля.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. Спецвипуск. 37 с.
2. Гавриш Н. В. Бути чи не бути – ось у чому питання / Н. В. Гавриш, О. І. Пометун // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2015. № 3. С. 4-10.
3. Гавриш Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. Донецьк.: «ЛІРА», 2014. С. 120.
4. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років: наук. кер. проекту – Огнев'юк В. О., авт. колектив: Беленька Г. В., Богініч О. Л., Богданець-Білоskalенко Н. І. та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. 2021. С. 304.
5. Іванчук С. А. Концепція сталого розвитку в освітньому просторі закладів дошкільної освіти / Сабіна Айдинівна Іванчук, Софія Сергіївна Кочнева // Науковий журнал «Молодий вчений» №10.1 (62.1) жовтень, 2018. С. 39-42.
6. Миськова Н. М. Проблема впровадження ідей сталого розвитку в професійному дискурсі дошкільної освіти / Н. М. Миськова // Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2017. № 1. С. 66–68.
7. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL:http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGr eports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 28.02.2024).

Слободян О.,

здобувач освіти ОПП «Управління навчальним закладом»,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Науковий керівник: Пісоцька Л.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ІМІДЖ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

Сучасний динамічний розвиток суспільства вимагає від керівника закладу освіти сформованих професійних компетентностей, здатності до самовдосконалення, до створення власного позитивного іміджу. Як доводить нам практика, саме імідж дозволяє навколишнім створювати банк вражень про людину, як керівника.. Переконаливо говоримо, що без створення позитивного ділового іміджу не можна передбачати успішність в управлінській діяльності та користуватися успішною репутацією керівника у суспільстві.

Вважаємо, що сьогодні українське суспільство суттєво підвищує вимоги до рівня професіоналізму управлінської діяльності керівника будь-якого закладу освіти, щоб освіта надавалась якісна.

Перш ніж говорити про імідж керівника, ми акцентуємо увагу на основних дефініціях проблеми, яку досліджуємо. Тому на тлі аналізу результатів дослідження тлумачимо поняття імідж, як цілеспрямовано сформований образ (будь-якого явища, предмета), що вирізняє його певні ціннісні характеристики і котрий покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на людину з метою популяризації, реклами і т.п. [2].

Як стверджує частина науковців і практиків (С.Болсун, Л.Браун, Т.Живаєва, С.Колосова, О.Панасюк та ін.) імідж об'єкта – це думка про цей об'єкт, яка виникає на тлі образу, сформованого у результаті сприйняття характеристик цього об'єкта, а відтак імідж – це не стільки образ, скільки відношення до образу.

На основі опрацювання результатів досліджень означеної проблеми, аналізу практичних надбань, ми трактуємо, що імідж складається із зовнішнього образу (одяг, поза, міміка, жести, погляд...) та внутрішнього, який неможливо побачити, але який відчувається і впливає на сприйняття людини навколишніми. З огляду на емоційне враження, яке виникає в процесі формування іміджу, виокремлюється позитивний і негативний імідж. Цікавим є те, що одна і та ж людина, керівник, може мати у одних людей позитивний імідж, у інших – негативний. Звідси випливає, що імідж характеризується не лише «+» чи «-», а і суб'єктивністю. Окрім того імідж може бути фаховий за змістом – думка про людину як професіонала, і особистісним – думка про людину, яка не має прямого відношення до соціальної ролі людини [1].

Імідж керівника ЗДО є соціально-психологічною та управлінською категорією. Пояснюємо розуміння цього. Як соціально-психологічна категорія імідж керівника об'єднує в собі соціальний статус, соціальні зв'язки, психологічні особливості та якості. Як категорія управлінської культури імідж керівника представляємо як образ керівника, що склався у свідомості членів колективу з огляду на управлінські стилі, методи і прийоми, як виконання відповідних функцій у рамках професійно-орієнтованої діяльності [2].

Аналізуючи основні поняття дослідження, ми зупинилися на складових соціально-психологічного характеру іміджу керівника, котрі виокремила Л.Орбан-Лембрик, а саме : професіоналізм і компетентність; динамізм, активність; моральна надійність; вміння впливати на людей справою, словом і зовнішнім виглядом; гуманітарна освіченість; психологічна культура [4].

Як доводить нам практика, найвищий щабель складових іміджу займають професіоналізм і компетентність керівника ЗДО. Професіоналізм управлінської діяльності складається із сукупності загальних і спеціальних компетентностей через призму засвоєння знань, умінь із загальнотеоретичних, соціокультурних і психологічних освітніх компонентів. Професіоналізм керівника ЗДО характеризується рівнем готовності здійснювати управлінську діяльність.

Вважаємо за необхідне у цьому питанні виділити таку складову іміджу, як активність керівника ЗДО. Як пояснює Л.Орбан-Лембрик, це є багатовимірною категорією, яка реалізується в системі цільових установок, ціннісних відносин і орієнтацій, що визначають мотиваційну сферу особистості, спрямованість її інтересів, вибір способів діяльності і спілкування [4].

Від високого рівня розвитку активності залежить динамізм та вміння керівника передбачати і швидко оцінювати ситуацію, вміння розумно ризикувати при прийнятті правильних рішень, стратегічно планувати і прогнозувати, передбачаючи наслідки і перебіг розвитку складних ситуацій і критичних процесів.

Підтримуємо думку окремих дослідників проблеми, що характеризують імідж керівника ЗДО ще і такі особливості: гнучкість, цілісність, залежність від очікувань оточуючих щодо особистості керівника.

Разом з тим беремо до уваги результати дослідження Н.Солошко, де систематизовано такі складові іміджу керівника будь-якої організації, у тому числі керівника ЗДО:

- персональні характеристики: фізичні і психофізіологічні особливості, характер, тип особи. індивідуальний стиль управління тощо;
- соціальні характеристики: статус керівника, модель рольової поведінки, зв'язок з соціальними групами;
- особистісна місія керівника: вона визначає те положення, в якому керівник знаходиться у цей момент і чого хоче досягти у майбутньому;
- ціннісні орієнтації керівника: найбільш важливі припущення, що приймаються керівником і впливають на організаційну культуру [5].

Акцентуємо увагу на тому, що існує декілька підходів до класифікації іміджу керівника : типологічний, функціональний, комунікативний. Цікавою для аналізу є запропонована структура іміджу керівника А.Колодкою: зовнішність, зовнішній вигляд (зачіска, аксесуари, одяг тощо), кін естетичний вигляд (ходьба, положення тіла, жести), стиль поведінки, спрямованість особистості і позиції по відношенню

до навколишніх (мотиви, здібності, установки, ціннісні орієнтації), мовні особливості (вербальна і невербальна поведінка), предметний імідж (обстановка в кабінеті, матеріальні цінності), спосіб самовіддачі (важливість роботи, людей), стиль керівництва (демократичний, ліберальний, авторитарний) [3].

Таким чином, ми дійшли до висновку, що імідж керівника ЗДО розглядаємо як управлінську і соціально-психологічну категорію. Це дозволяє комплексно підходити до процесів створення та удосконалення іміджу управлінця, враховуючи професійні та особистісні іміджеутворюючі фактори.

Список використаних джерел

1. Болсун С.А. Професійний імідж керівника навчального закладу. *Менеджмент*. 2013, №7-9. С.51-55.
2. Живаєва Т. Імідж освітнього закладу особистість керівника. [Електронний ресурс]. Режим доступ : http://www.iryngondul.edukit.kiev.ua/biblioteka_informacijnih_osvitnih_resursiv_dlya_administraci_znz/upravlinnya/teoretichni_aspekti/imidzh_osvitnjogo_zakladu_osviti/
3. Колодка А.В. Особливості формування іміджу керівника організації. *Економічні проблеми сталого розвитку*. [матеріали Міжнародної науково-практичної конференції]. [24-26 квітня, 2013]. м.Суми. Т.4. С.34-35.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : [Навч.пос.]. Івано-Франківськ : «Плай», 2001.695 с.
5. Солошко Н.І. Умови та шляхи формування позитивного іміджу керівника навчального закладу. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.teacherjournal.com.ua/shkola/dlya-kerivnicztva-shkoli/1801-umovi-ta-shlyaxi-formuvannya-pozitivnogo-mdzhu-kervnika-navchalnogo-zakladu/html>

Стельмах Олександра Ільдусівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№52 «Золотий півник»,
м. Хмельницький

ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДЕТИКИ ТА АСОЦІАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

Багаторічний досвід роботи з дітьми дошкільного віку, що іноді не можуть повністю засвоїти ту чи іншу інформацію, швидко стомлюються, результативність не висока на заняттях. Тому я у своїй роботі з дітьми впроваджую методи ейдетики та асоціацій для розвитку мислення та підготовки до школи дошкільників.

Старший дошкільний вік – це важлива сходинка та основний етап становлення і розвитку особистості майбутнього школяра. Готовність до школи полягає у фізичній, інтелектуальній, соціально-психологічній зрілості дитини. Найважливіші зміни охоплюють різні психічні сфери дітей старшого дошкільного віку, такі як: пізнавальна, волева та емоційна і це свідчить про те, що цей вік є переломним і багатим на такі новоутворення, які забезпечують перехід дитини до систематичного шкільного навчання.

Саме у старшому дошкільному віці формується фундамент, на якому майбутній школяр буде будувати свій «будинок знань», тому завдання вихователя, як педагога, полягає в тому, щоб дати основи знань та направити вміння дитини в правильне русло. Тому саме вихователь повинен допомогти дитині навчитися вчитися, навчитися чути та сприймати інформацію, яку буде подавати вчитель в школі. Але усі дітки – це маленькі особистості не схожі одна на одну і з індивідуальними особливостями, як у житті, так і у навчанні, тому на допомогу педагогу приходять різні методи, вправи та прийоми викладання і навчання [1].

Ейдетика допомагає вирішити такі навчальні та виховні завдання: розширює творчі можливості дитини; формує вміння дітей ефективно і самостійно вчитися; підвищує самооцінку

дитини, створюючи психологічний комфорт; організовує увагу та допомагає сформувати навички до усвідомленої уваги. Використовуючи методи ейдетики, створюється психологічна ситуація успіху, покращується нейродидактика мозку дитини, відбувається корекція дефектів центральної нервової системи та поведінки дітей. За допомогою методів ейдетики можна навчити дітей запам'ятовувати казки, оповідання, вірші, ряд цифр та слів, тощо [1].

Одними з таких методів є ейдетика, яка за допомогою асоціативного мислення дитини розвиває її пам'ять та допомагає запам'ятовувати і відтворювати почуту інформацію, що у подальшому дуже допомагає школяру у навчанні.

Ейдетика від давньо-грецького – «образ, зовнішній вигляд». Це термін, який визначається як здатність згадувати чи відтворювати зображення, звуки, запахи об'єктів чи тактильні відчуття про них в пам'яті з великою точністю. Якщо розглядати ейдетичку зі сторони психології, то це відтворення у всіх деталях образів предметів, які не діють в даний момент на зорові аналізатори. Ейдетичні образи відрізняються від звичайних тим, що людина ніби продовжує сприймати предмет за його відсутності. Фізіологічна основа ейдетичних образів залишкове збудження аналізатора.

Ейдетизм – це особливий різновид пам'яті, переважно на зорові враження, образи. Дозволяє втримувати та відтворювати надзвичайно живі образи раніше побачених предметів, об'єктів. Тією чи іншою мірою притаманний кожній людині, особливо у дитячому віці.

Асоціативне мислення – це особливий вид мислення, який характеризується встановленням взаємозв'язку між двома або більше ідеями, об'єктами, подіями, що на перший погляд, не мають очевидного зв'язку між собою [2].

На власному досвіді я впевнилася в тому, що хтось з дітей легше сприймає інформацію на слух, хтось асоціації з'єднує зі смаковими рецепторами або нюховими, хтось використовує тактильні чи зорові рецептори, але об'єднавши усі ці варіанти, дивлячись яку саме інформацію потрібно запам'ятати, дитині легше відтворити інформацію.

Під час роботи з дітьми я зрозуміла, що використання асоціацій дає швидкий результат у запам'ятовуванні різного роду інформації. Індивідуальний підбір асоціацій для кожної дитини повинен бути цікавим та доступним відповідно віку дитини або її інтересів [3].

Довідка: Ананас, банан, велосипед, горох, гава, дім, екскаватор, единоріг, жук, змія, И, індик, їжак, йогурт, кактус, ласти, міст, нитки, О, пальма, равлик, сир, тигр, українка, футболіст, хліб, Ц, чайник, шарф, щітка, Ъ, юшка, якір (ілюстрації взяті з мережі інтернету) [3].

Отже, на основі власного досвіду можу стверджувати, що ейдетика та асоціативне мислення відіграє важливу роль у підготовці до школи дитини старшого дошкільного віку, а також є основою успішності у навчанні молодшого школяра. А головне, що пізнання дітьми нового, на основі гри і фантазувань, зовсім не обтяжує дітей і тому вони вчаться із задоволенням. Тому використання окремих елементів ейдетики в роботі з дітьми дошкільного віку дають бажаних результатів. Тому ейдетикою необхідно займатися систематично.

Список використаних джерел

1. Кривоніс М.Л. Ейдетика як засіб підготовки дитини до школи / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Харків : Видавництво «Ранок», 2012. 176 с.
2. <https://2ur.jp/z1XI>
3. <https://2ur.jp/ltfV>

Столяр Олена Борисівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Зміцнення педагогічних позицій родинно-суспільного виховання і формування підростаючої особистості оптимально реалізується тоді, коли дошкільнята зростають і розвиваються, засвоюючи духовні надбання народу. Коли у виховному процесі широко застосовуються споконвічні засоби впливу, завдяки яким кожне наступне покоління практично продовжує національні традиції та звичаї, сімейно-побутову та суспільну культуру.

Засоби народознавства, спрямовані на дошкільнят, звичайно багатофункціональні й високоемоційні, оскільки і розважають дітей і задовольняють їхню допитливість, естетичні

потреби, невтомне прагнення до руху, творчого мислення, спонукають до товариського співробітництва, а вихователів допомагають знаходити вихід з будь-яких ситуацій [1].

У своїй роботі створюю всі умови для повноцінного національно-патріотичного виховання. Знайомлю дошкільнят з традиціями та обрядами українського народу. Вводжу дітей у світ народної творчості природно і просто, у міру потреби, тобто так, як воно і відбувається в повсякденному житті. В оформленні інтер'єру групової кімнати використовую вироби місцевих умільців, вишиті рушники, писанки, килими, серветки, а у книжковому куточку зібрані народні казки, пісеньки, приповідки тощо.

Могутніми засобами народознавства є рідна мова, народні ігри, іграшки, дитячий фольклор, музична, пісенна, хореографічна, художня народна творчість. Без перебільшення можна сказати, що без рідної мови дитина жити не може. Дошкільнята особливо уважні до звуків людської мови. Спеціально-організоване навчання здійснюю головним чином на заняттях, таких як: розвиток мови, знайомство з навколишнім світом, природою, малювання, ліплення, конструювання тощо. В ході заняття з дітьми використовую наочні засоби (іграшки, картинки, ілюстрації), що дають можливість дітям краще запам'ятовувати, розвивати спостережливість, словниковий запас, увагу, уяву і активність розумової діяльності.

Використання потішок допомагає дітям засвоїти зміст заняття, створювати емоційний настрій. Зміст, яким повинні оволодіти, малюки краще сприймається коли вони мають безпосереднє зорове, слухове та тактильне сприйняття. Так наприклад, при проведенні на тему: «Заучування потішки «Водичко, водичко...» «я вчила дітей узгоджувати свої дії з текстом, де допомагала формувати культурно-гігієнічні навички у вихованців. Також, знайомство з малими жанрами фольклору у своїй роботі, здійснюю через режимні моменти, ігри, спостереження, працю, індивідуальну роботу, рухову активність, і в самостійну діяльність дошкільнят.

Викликають інтерес у дітей твори, в яких є звуконаслідування голосам тварин і описуються їх звички («Іде

коза рогата», «Кицю кицю – няв!», «Пташко маленька»). У таких потішках малята уловляють гуманне ставлення до всього живого, навчаються любити природу, піклуватися про тварин. Відбираючи твори для ігор-занять з дітьми треба враховувати, щоб вони відображали всі сторони життя людини, розвитку взаємин з навколишньою дійсністю, спілкування з дорослими.

Генератором поступальних перетворень у формуванні особистості виступають народні ігри й іграшки. Використовую з дітьми такі народні рухливі ігри, як: «Коза», «Пастух і вовк», «Хустинка», «Панас» та багато ін. За допомогою ігор діти формують рухові вміння та навички; розвивають фізичні якості; дають основи знань з народознавства, історії рідного краю; виховують моральні та вольові якості; любов до рідного краю, звичаїв і традицій українського народу.

Українська іграшка стала цінним надбанням не тільки національної, а й світової культури. Дзвінкоголосі свищики, веселі ляльки, фігурки тварин, птахів, музичні інструменти, знаряддя праці та чимало інших предметів, виготовлених з найрізноманітніших матеріалів, оздоблених розписом, рельєфним декором, приваблюють і дітей, і дорослих [2].

Дітям дошкільного віку імпонує все те, що нагадує їм домашній уклад. У пісенному репертуарі нашого народу чимало чудових зразків, прийнятних для різного віку, починаючи від найменших, для яких провідною і незамінною є колискова пісня. Діти раннього віку та молодшого дошкільного віку особливо емоційно сприймають пісеньки-забавлянки «Потягусі-потягусі», «Ладки-ладусі», «Сорока-білобока», «Тосі-тосі» та інші, де кожній наступній групі діти оволодівають складнішими народними музичними творами.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну із сторін для отримання єдиного результату.

Патріотичне виховання є невід'ємною складовою усього навчально-виховного процесу у дитячому садку в умовах повномасштабної війни. Формування національної свідомості та громадської відповідальності починається з раннього віку і

триває протягом усього життя. Виховати патріота – ось яке завдання постає перед педагогами.

Встановлено, що процес виховання дітей дошкільного віку в умовах війни на основі морально-етичного аспекту полягає у формуванні батьками і педагогами чітких уявлень в дитини про добро і зло. Визначено, що художньо-мовленнєва діяльність сприяє розвитку особистісних якостей у дітей дошкільного віку (впевненості, відповідальності, формуванню самооцінки та моральної зрілості) та надасть їй змогу самостверджуватися та самовиражатися [3].

Разом з цим невід'ємним для сучасного юного дошкільника в умовах війни є любов до Батьківщини, знання столиці, свого міста, вулиці, відомих особистостей та подій, які стали яскравими сторінками історії.

Національно-патріотичне виховання має стати фундаментом у освітньому процесі підростаючого покоління. Зважаючи на події сьогодення від успіхів у вихованні справжніх патріотів, залежить не тільки наше майбутнє, а й існування самої української нації. Від того, як буде сформоване патріотичне почуття в дошкільні роки, багато в чому залежить увесь подальший розвиток дитини.

Список використаних джерел

1. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку. URL http://dnz354.edu.kh.ua/ukrainamoja_batjkivschina/patriotichne_vihovannya/patriotichne_vihovannya_zasobami_integrovanoi_osvitnjoj_diyalnosti/
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук.; К.: Видавництво, 2021.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

Столяр Олена Володимирівна,
вчитель-логопед закладу дошкільної освіти
№1 «Капітошка»
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ІЗ ДИСЛАЛІЄЮ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Формування у дошкільників свідомого ставлення до мови, елементів усвідомленої оцінки й контролю власного мовлення – актуальне завдання сучасного навчання, вирішення якого дасть змогу забезпечити наступність двох початкових ланок освіти – закладу дошкільної освіти і початкової школи.

Проблемі розвитку мовлення та пошуку ефективних шляхів підвищення рівня мовленнєвої підготовки до школи дітей з дислалією приділялася значна увага у психолого-педагогічній науці. Сучасні наукові дослідження визначають особливості психофізичного розвитку дітей з дислалією, дають характеристику своєрідності формування мовленнєвих навичок дітей із зазначеною мовною патологією. Серед психологічних особливостей цієї категорії дітей науковці виділяють нестійку та слабку спрямованість уваги щодо мовленнєвих явищ; недостатній розвиток логічного мислення; низький рівень самоконтролю; слабку пам'ять.

Мовлення дітей-логопатів характеризується бідністю словника аграматизмом, порушення логічності розповіді і особливо не правильною звуковимовою. З огляду на актуальність проблеми ми проаналізували сучасні підходи підвищення рівня мовленнєвої підготовки старших дошкільників до школи [2].

Одним із важливих компонентів мовленнєвої підготовки дошкільників визначаються формування правильної вимови звуків. Основним мовним недоліком дітей з дислалією є порушення звуковимови різного характеру.

У дітей, які мають відповідні порушення звуковимови, як правило спостерігаються моторна недостатність органів мовного апарата. Вироблення точних і повноцінних рухів, відпрацювання їх диференційованості, об'єднання простих

рухів у складні, відчуття артикуляційної постави – все це досягається в процесі виконання дітьми спеціальних тренувальних вправ – артикуляційної гімнастики. Окрім того, артикуляційна гімнастика включає ще й елементи психологічної підготовки малюка до подолання вад звуковимови. Успіх у вихованні правильної звуковимови залежить від методів педагогічного впливу вчителя-логопеда, вихователя, застосування різноманітних, цікавих для дітей форм роботи, оскільки під час тривалого виконання одноманітних артикуляційних вправ малята швидко втомлюються і взагалі втрачають інтерес до занять [5].

Передумовою успішного навчання і розвитку дітей є, безперечно, поєднання занять з грою: дитина, захоплюючись, не помічає, що її навчають, а тому легше долає труднощі, набуває необхідних знань та навичок. Ігрові прийоми проведення артикуляційної гімнастики знімають у дітей напруження. У практиці прийнято користуватися певними умовними назвами окремих вправ («Лопатка», «Голочка» тощо) рекомендується також використовувати знайомі дітям картинки – символи із зображенням конкретних предметів, що асоціюються з певними рухами, положенням органів артикуляційного апарату такими картинками – символами дуже зручно користуватися під час ознайомлення з вправами (коли подається словесна інструкція), так і при закріпленні конкретних артикуляційних навичок в різних ігрових ситуаціях. Картинки – символи слугують зоровою опорою, їх показ супроводжується коментарями – підказками. Дітям дуже подобається коли вони подаються у віршованій формі. Закріплення вправ можна провести в грі «Відгадай що роботи». Сприятливе емоційне тло для розвитку артикуляційної моторики створюється за допомогою пропонованих композицій «Слухняний язичок», «Язик – мандрівник», «Витівки веселого язичка», «Що уміє наш язичок», «Незвичайні пригоди язика» [1].

У цих композиціях використовуються різні вправи – як статистичні, так і динамічні. Добираються вони залежно від мети корекційної роботи, індивідуальних особливостей дітей-логопатів.

Враховуючи дидактичні вимоги і методичні рекомендації

щодо проведення артикуляційної гімнастики, можна використовувати запропоновані тексти до вправ у різних сполученнях, варіаціях, включати їх в артикуляційні комплекси. Відповідна підготовка мовного апарату стане фундаментом для успішного вироблення правильної звуковимови у дітей.

Дослідженнями багатьох вчених було доведено, що мовлення дитини залежить від розвитку дрібної моторики руки. М.М.Кольцова довела, що кожен палець руки має доволі широке представництво в корі великих півкуль мозку. Розвиток тонких рухів пальців рук передуює появі артикуляційних складів. Завдяки розвитку пальців у мозку формується проекція «схеми людського тіла», а мовленнєві реакції знаходяться в прямій й залежності від тренуваності пальців. Слабку руку дошкільника можна і необхідно розвивати. Існує багато різноманітних вправ для маленьких пальчиків. Це ліплення з глини чи пластиліну, нанизування намиста, змотування ниток у клубок, вигинання дроту (біжутерія), а також ігри з піском, камінчиками, каштанами, перебирання квасолі чи гороху та багато – багато чого цікавого. Тут немає меж фантазії. Усе це впливатиме не лише на рухливість малюка, але й на розвиток мозку та мовлення. Реакції мовлення дітей перебувають у безпосередній залежності від тренуваності пальців. Таке тренування слід розпочинати вже у віці немовляти, і тут у пригоді стануть різноманітні вправи пальчикової гімнастики [2].

Наступним важливим методом формування правильної вимови звуків є українські народні казки, що доносять до дітей чіткість і виразність рідної мови. Діти з дислалією не лише засвоюють зміст казкової оповіді, а й запам'ятовують повтори, епітети, порівняння, образні звороти, починають розуміти красу форми слів, своєрідність стилю, переносять у своє мовлення ті слова і словосполучення, які вони запам'ятали. В процесі такої діяльності також закріплюється правильна вимова звуків. Ігри – драматизації за казкою, показ її ляльковим театром допомагають дитині глибше сприймати зміст, розвивають спостережливість, виховують цікавість до слова, вправляють та закріплюють правильну вимову звуків.

Розвиток мовлення дитини безпосередньо пов'язаний з

розвитком її мислення. Що краще в дитини сформоване образне мислення, то яскравіше та образніше її мовлення. Уява і фантазія – основні складові образного мислення. Збагатити їх допоможе чарівний світ казок. Колективне складання казок – традиційний вид роботи. Складання казок за кольоровими кружечками викликає в уяві дитини певний образ, асоціацію з якимось казковим персонажем. Наприклад, білий кружечок може нагадати дитині зайчика, сніжинку, хмаринку тощо.

Складання казок за схемами також вважається надзвичайно ефективним і цікавим прийомом нетрадиційного розвитку мовлення і творчості дітей. На окремих картках графічно зображуються персонажі відомих казок. Ці схеми дуже корисні для закріплення казок. Вони допомагають дітям детальніше переказувати текст [4].

Використання кольорових символів і схем допомагає не лише збагатити словниковий запас дошкільника, а й сприяє розвитку логічного та образного мислення, допомагає дітям подолати сором'язливість та невпевненість. Вони навчаються відстоювати власну думку, самостійно приймати рішення.

Практикою доведено: що більше органів чуття дитини беруть участь у запам'ятовуванні, то міцнішим воно буде і більше слів засвоюватиметься. Якщо дитина мало розмовляє, спілкування вдома з нею обмежується одноманітними побутовими розмовами, то її мовлення розвивається повільно. Не дає бажаного результату й примусове залучення до читання. Поради що до того, як заохочувати малих, в ігровій формі закріплювати з ними знання, які вони отримують у процесі навчання на заняттях подає О.Лавриненко. Запропоновані мовленнєві ігри-вправи: вчимося спостерігати, запам'ятовуємо літери, рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням, «Звуки, звуки, як вас звати?», стукалочки – відбивалочки тощо [2].

Важливо в процесі мовленнєвої підготовки дитини до школи звернути увагу на опанування писемним мовленням, що розпочинається задовго до перших шкільних уроків з письма та читання і охоплює всі періоди дошкільного дитинства. В практичній педагогіці створено ряд інноваційних методик з навчання дітей старшого дошкільного віку грамоти. Вони нетрадиційні, цікаві, розвивають, збагачують мовлення

дитини. Вчителі-логопеди, вихователі та педагоги спеціальних і масових дошкільних закладів і шкіл виділяють значну групу дітей з порушенням мовлення, які відчують труднощі в оволодінні грамотою. При обстеженні цих дітей, відмічається, що в більшості з них порушена пам'ять, увага і фонематичний слух. Вони не правильно розуміють звернену до них мову, а звідси і страждає весь процес навчання [5].

Отже, для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з дислалією можна використовувати окремі методи та прийоми, що сприятимуть розвитку пальцевої та артикуляційної моторики, фонематичного слуху, зв'язного мовлення. Таким чином буде забезпечено успішну мовленнєву підготовку дитини до школи.

Список використаних джерел

1. Боровик І. А. Артикуляційні вправ – корисні та цікаві. Дошкільне виховання. 2011. № 1. 12 с.
2. Воробей Л.Г. Вправи для розвитку дрібної моторики рук. 2007. № 3. 40 с.
3. Глушач І.В. Пальчики допомагають говорити. Розкажіть онуку. 2005. № 11-12. 43 с.
4. Лавриненко О. Мовленнєві ігри-вправи. Палітра педагога. 2016. № 2. 14 с.
5. Пироженко Т. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей. Дошкільне виховання. 2015. № 1. 10 с.

Талемонюк Аліна Олександрівна,
викладач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Когнітивні навички є основою для успішного навчання та соціалізації дітей. Вони включають в себе процеси сприйняття, пам'яті, мислення, уваги та уяви. У дошкільному віці розвиток

когнітивних навичок є особливо важливим, оскільки саме в цей період закладаються основи для подальшого навчання. Дидактичні ігри можуть стати ефективним інструментом для розвитку цих навичок, оскільки вони поєднують навчання та гру, що робить процес навчання більш цікавим і продуктивним.

Когнітивні навички впливають на здатність дитини аналізувати інформацію, вирішувати проблеми, розвивати критичне мислення та творчість. Дослідження показують, що діти з добре розвиненими когнітивними навичками мають кращі результати в навчанні та легше адаптуються до нових умов

Дидактичні ігри як засіб розвитку когнітивних навичок:

1. Розвиток пам'яті: Ігри на запам'ятовування, такі як «Парочки» або «Мемо», сприяють розвитку пам'яті у дітей. Ці ігри вимагають від дітей зосередження та уваги, що допомагає їм покращити свої пам'ятні навички.

2. Логічне мислення: Ігри, які передбачають складання пазлів або логічних задач, стимулюють розвиток логічного мислення. Наприклад, гра «Знайди пару» або «Логічні ланцюжки» допомагають дітям вчитися аналізувати ситуації та робити висновки.

3. Увага та концентрація: Дидактичні ігри, такі як «Знайди відмінності» або «Слухай та виконуй», допомагають дітям розвивати увагу та концентрацію. Ці ігри вимагають від дітей бути уважними до деталей і виконувати завдання згідно з інструкціями.

4. Уява та креативність: Ігри, що заохочують творчість, такі як «Сказати історію» або «Малюємо разом», сприяють розвитку уяви. Діти можуть створювати власні історії або малюнки, що допомагає їм розвивати креативне мислення.

Одним із ключових аспектів ефективності дидактичних ігор є інтеграція навчання в гру. Це дозволяє дітям засвоювати нові знання без примусу та стресу. Вихователі можуть використовувати такі методи:

1. Тематичні ігри: Створення ігор на основі тем, які діти вивчають у даний момент. Наприклад, гра на основі казки може допомогти дітям краще зрозуміти сюжет та персонажів.

2. Міждисциплінарний підхід: Поєднання різних предметів у рамках однієї гри. Наприклад, гра, яка поєднує математику та мистецтво, може включати в себе завдання на рахунок під час малювання.

3. Проектні ігри: Організація проектів, де діти працюють над спільною метою, використовуючи різноманітні навички. Це може бути створення спільної виставки або театралізованого виступу.

Виклики та рекомендації. Хоча дидактичні ігри мають багато переваг, їх реалізація може стикатися з певними викликами:

1. Недостатня підготовка вихователів: Вихователі можуть не мати достатньої підготовки для організації дидактичних ігор. Рекомендується проводити тренінги та семінари для підвищення кваліфікації педагогів.

2. Обмежені ресурси: У деяких дошкільних закладах може бути недостатньо матеріалів для проведення дидактичних ігор. Вихователі можуть використовувати підручні матеріали або залучати батьків до створення ігрових наборів.

3. Індивідуальні особливості дітей: Кожна дитина унікальна, і не всі діти можуть однаково реагувати на одні й ті ж ігри. Важливо враховувати індивідуальні потреби та інтереси кожної дитини при виборі ігор.

Практичні рекомендації для вихователів.

1. Вибір ігор: Вихователі повинні підбирати ігри відповідно до вікових особливостей дітей та їхніх інтересів. Це дозволить залучити дітей до активної участі в процесі навчання.

2. Створення ігрового середовища: Важливо створити комфортну атмосферу для гри, де діти можуть вільно висловлювати свої думки та ідеї.

3. Обговорення результатів: Після кожної гри корисно обговорювати з дітьми, чому вони обрали той чи інший варіант рішення, що сприяє розвитку критичного мислення.

Дидактичні ігри є ефективним засобом для розвитку когнітивних навичок у дітей дошкільного віку. Вони не лише роблять навчання цікавим і захоплюючим, але й сприяють формуванню важливих навичок, необхідних для успішної

соціалізації та навчання в майбутньому. Інтеграція таких ігор у виховний процес може суттєво покращити якість освіти в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Актуальні проблеми дошкільного виховання: Міжвуз. зб.наук. праць / А. М. Богуш, Т. І. Поніманська. Рівне: Рівненський держ. Педагогічний ін-т, 2004, 176 с.
2. Бурова В. Дидактичні ігри: організація та керівництво. // Дошкільне виховання. 2002. №7. С.12-14.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. К., 2004. С.191-209.
4. Шевцова О. А. Організація пізнавальної діяльності в ДНЗ. Х.: ВГ «Основа», 2009. 215 с.

Терпяк Ольга Іванівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№ 56 «Боровичок»,
м. Хмельницький

ЗНАЧЕННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР У ВИХОВАННІ ГУМАННИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У молодшому дошкільному віці розширюються можливості гуманного виховання. Це багато в чому обумовлено як великими змінами, які відбуваються в розумовому та емоційно-вольовому розвитку дошкільників, в мотиваційній сфері, у спілкуванні з дорослими і однолітками, так і досягнутим до 4 років рівнем моральної вихованості. Молодший дошкільний вік є найбільш відповідальним етапом у розвитку механізмів поведінки та діяльності, у становленні особистості дошкільника в цілому.

Нові риси з'являються у дітей у взаєминах з дорослими і однолітками. Діти активно проявляють інтерес до змістовного спілкування з дорослими. Авторитет дорослого, його оціночне судження продовжують відігравати серйозну роль у поведінці.

Зростаюча самостійність і усвідомленість поведінки призводять до розвитку здатності керуватися у вчинках засвоєними моральними нормами. Виникають внутрішні «етичні інстанції», які починають визначати вчинки старшого дошкільника.

Діти виявляють активне прагнення до спілкування з однолітками в різних видах діяльності, в результаті якого формується «дитяче суспільство». Це створює певні передумови для виховання колективних взаємин. Змістовне спілкування з однолітками стає важливим фактором повноцінного формування особистості старшого дошкільника [3].

У колективній діяльності (грі, праці, спілкуванні) діти 3-4 років опановують уміння колективного планування, вчаться узгоджувати свої дії, справедливо вирішувати суперечки, домагатиметься загальних результатів. Все це сприяє накопиченню гуманного досвіду. Поряд з ігровою і трудовою діяльністю істотною роль в моральному вихованні дітей 3-4 років грає навчальна діяльність. На заняттях дошкільнята освоюють правила навчального поведінки, у них формуються цілеспрямованість, відповідальність, вольові якості. Однак і у дітей старшого дошкільного віку спостерігається нестійкість поведінки, відсутність у ряді випадків витримки, невміння перенести відомі способи поведінки в нові умови. З'являються та великі індивідуальні відмінності в рівні вихованості дітей. Планомірне моральне виховання дозволяє закріпити позитивні тенденції у розвитку старшого дошкільника і забезпечити необхідну морально-вольову готовність до навчання у школі.

Сюжетно-рольова гра грає провідну роль у формуванні позитивних взаємовідносин дітей та формуванні позитивних морально-етичних якостей особистості молодшого дошкільного віку. У процесі сюжетно-рольових ігор створюються умови для подальшого зміцнення моральних уявлень, взаємин, якостей дітей, які формувалися в побуті. Спільна ігрова діяльність стимулює розвиток організованості і відповідальності кожної дитини: потрібно вибрати місце для гри, зробити атрибути, правильно розподілити ролі. У грі закріплюється вміння вести себе так, як це прийнято: подати стілець ввійшов, подякувати за послугу і т.д. [1].

Вже три-, чотирирічні діти починають розуміти і засвоювати такі правила: не кидати іграшки, класти їх на місце, не вихоплювати іграшку у товариша, а попросити. У старшій групі при систематичній роботі з дітьми ці навички стійкі. Більш того, в цьому віці діти здатні контролювати свої дії, підвищуючи тим самим вимоги до самого себе. З цією метою корисно проводити короткочасні колективні бесіди з дітьми: «Чи все в нашому ігровому куточку в порядку», «Як ми граємо».

У грі проявляються такі вольові якості, як відповідальність, цілеспрямованість, наполегливість і завзятість у подоланні труднощів. Дитина шести років вміє поставити перед собою мету – самостійно підібрати матеріал, терпляче довести розпочату справу до кінця. Гра хороша тоді, коли діти самі її організовують, вміють керувати, підкорятися, надавати допомогу. Як і раніше улюбленими залишаються у дітей старшої групи гри в сім'ю, в дитячий сад, у лікарню. У них хлопці відображають різні відносини, які характеризуються любов'ю, гуманізмом, тут формуються такі якості, як доброта, турботливість.

В іграх з ляльками типу «День народження ляльки», «Прихід гостей» ефективно виховання гостинності, чуйності, доброзичливості. Педагог, включаючись в гру, показує приклад привітною зустрічі гостей, вміння їх пригостити. Корисно в гру включати ляльку-немовляти, супроводжуючи його поява бесідою про те, як за ним доглядати. Це сприяє вихованню ніжності, дбайливого ставлення до маленьких і слабким.

У сюжетно-рольових іграх можливе зближення великих груп дітей, що створює умови для розвитку колективних взаємин. Керуючи сюжетно-рольовою грою дітей молодшої групи, педагог вирішує наступні завдання:

- виховання бажання і вміння спільно грати;
- виховання навичок колективної гри (вміння домовлятися, розподіляти ролі та іграшки, радіти успіхам товариша);
- виховання доброзичливого ставлення до людей, бажання і готовності зробити їм корисне і приємне [2]. При цьому вчить дітей намічати тему гри (у що будемо грати), спільно виробляти

певні дії, не заважати, а допомагати один одному, самостійно і справедливо вирішувати конфлікти, що виникають.

Діти мають узагальнені і диференційовані уявлення тільки в тому випадку, якщо вони раніше осмислять конкретні вчинки. Тому педагог повинен залучати дитину до самостійного аналізу відносин з однолітками, різних конфліктних ситуацій, які виникають в житті самих дітей.

Бесіди вихователя з дітьми, в яких використовуються створені в грі ситуації, формують у дітей уявлення про чесне, справедливе ставлення один до одного. Колективні, злагоджені відносини між великими групами грають утворюються тоді, коли з'являється реальна потреба надати допомогу іншому, можливість діяти в загальних інтересах.

Таким чином, гра створює ситуації, в яких є реальна потреба взаємовиручки, залежності один від одного. Систематичне пропозицію дитині таких доручень у грі, які можуть принести користь іншим дітям, підвищує відповідальність дитини, створює дружню атмосферу в групі, передумови до подолання негативних рис поведінки.

Формування правильних взаємин включає розвиток організаторських умінь дітей, ініціативи, елементарного вміння керувати і підкорятися. Діти молодшої групи мають дуже туманне уявлення про права та обов'язки організатора. Вихователь вчить дітей прийомів організації в грі, допомагає кожному вирішувати певні організаторські завдання: спільно домовлятися про гру, справедливо вирішувати спори, у важких випадках звертатися до педагога. «Потрібно поважати один одного, вислуховувати думку товариша», – каже вихователь дітям.

У процесі розвитку організаторських умінь діти проявляють себе по-різному: одні не впевнені в собі, воліють індивідуальні ігри, малоактивні, інші активні, захоплюються, досить відповідальні, але не вміють і не люблять підкорятися, з працею поступаються головні ролі в грі, треті – визнані організатори, ватажки, грають цікаво, вони наполегливі, хоча нетерплячі, уперті, частіше інших вступають у конфлікти [2].

Ці особливості вимагають індивідуальних прийомів виховання, щоб всі діти могли організувати гру, були

лояльнішими, поступливими, терплячими, що поважають чужу ініціативу.

У сюжетно-рольовій грі яскравіше видно реальні взаємини дітей, тому тут формування організаторських умінь найбільш ефективно, крім того, створюються можливості для поступового їх ускладнення. Перш за все, в умінні створювати умови для гри (місце, матеріал), розподіляти ролі, підкорятися тому, хто виконує головну роль, приймати бажаних, рахуватися з можливостями дітей, в умінні будувати і вести гру. Але слід пам'ятати, що молодші дошкільники ще не завжди самі можуть придумати сюжет гри, тривалий час розвивати його. Тому вихователь допомагає урізноманітнити гру, включати в неї нові сюжетні лінії і нових дійових осіб. Таким чином, створюється великий колектив, який об'єднує хлопців, зайнятих різними справами. І в кожній групі дітей свій організатор.

Чим складніше гра, тим складніше в ній складаються взаємини дітей і яскравіше виступають вміння домовлятися, самостійно і справедливо вирішувати конфлікти, бути цілеспрямованими і дружними, тобто ті якості, без яких неможливий розвиток організаторських здібностей.

Успіх виховання різних моральних якостей – в систематичності, можливе використання будь-якої педагогічної ситуації [1].

Отже, слід постійно мати на увазі, що керівництво рольовими іграми дітей не повинне перетворюватися на «натаскування», коли вихователь не тільки нав'язує тему, сюжет гри, але і дає готових рецептів поведінки. Керуючи грою, потрібно вирішувати і розвиваючи, і виховні завдання.

Список використаних джерел

1. Бурова А. Організація ігрової діяльності (методичні рекомендації). Дошкільне виховання. 2017. № 10. С. 8-13.
2. Григоренко Г. Сюжетно-рольова гра. Технологія педагогічного аналізу. Палітра педагога. 2012. №2. С. 22-23.
3. Поніманська Т. Гуманізація педагогічної позиції у просторі дитинства. Дошкільне виховання. 2020. №12. С. 3-5.

Фурман Ольга Вікторівна,

старший викладач,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вчитель-логопед закладу дошкільної освіти
№29 «Ранкова зірка»,
м. Хмельницький;

Антонюк Анжела Анатоліївна,

логопед-дефектолог,
Адампільська загальноосвітня школа I-III ступенів
Старосинявського району Хмельницької області

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Освіта – невід’ємне право людини. Особливе місце в освіті займають діти з особливими освітніми потребами, що мають фізичні або психофізичні порушення розвитку. Маючи рівні права на освіту, розвиток, участь у житті суспільства – в реальному житті, діти з особливими потребами нерідко позбавлені можливості реалізувати ці права. Одним з основних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою якої є забезпечення таким дітям доступу до якісної освіти.

Актуальність проблеми полягає в тому, що педагоги, працівники психологічної служби повинні створити умови і надати допомогу в психологічній та соціальній адаптації, підготовці до повноцінного життя в суспільстві дітей з особливими освітніми потребами. Адже навчання дітей з особливими потребами спільно з їхніми здоровими однолітками сприяє їх соціальній адаптації. Таке навчання є корисним також і для здорових дітей, бо вони вчаться розуміти проблеми інших, стають добрішими.

Освіта дітей з особливими потребами передбачає включення їх у загальну діяльність разом з іншими дітьми, починаючи вже з дошкільного віку. Проблема організації навчання і виховання, психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронату дітей з особливими освітніми потребами розглядаються з позиції психологічних,

педагогічних, організаційно-методичних вимог щодо організації роботи з такими дітьми [2]. У своїх роботах вчені дійшли висновку, що робота з дітьми з особливими освітніми потребами має бути спрямована на організацію цілеспрямованої підтримки через надання психологічної, соціальної допомоги всіх учасників освітнього процесу. Особлива роль у цьому процесі належить працівникам психологічної служби та їх співпраці з вчителями, батьками, працівниками інклюзивно-ресурсного центру), громадськістю [3].

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами – пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) у дітей з особливими освітніми потребами дестабілізаційних чинників, формування їхніх адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку та здобуття ними якісної освіти в умовах навчального закладу.

За ППС надають послуги, що є комплексною системою заходів:

– психолого-педагогічних – спрямовані на організацію освітнього процесу та розвиток особи з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку. Надають педагогічні працівники закладів освіти;

– корекційно-розвиткових – спрямовані на супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання задля корекції порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення [2].

Метою психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в навчально-виховних закладах міста є вивчення особистісного потенціалу, а саме: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми, розвитку когнітивної сфери, сформованості мотивації до навчання; особливості емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічні особливості, їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку,

спілкування, навчання; соціалізація та адаптація; професійна орієнтація дітей з особливими потребами.

Психолого-педагогічний супровід має такі етапи [2]:

1. Підготовчий етап. На підготовчому етапі відбувається оцінка наявних в освітньому закладі можливостей і дефіциту; керівник освітньої установи обговорює з педагогічним колективом необхідність підготовки та впровадження навчання для дітей з особливими освітніми потребами, а також необхідні ресурси для цього процесу. Запроваджують також просвітницьку, консультативну та семінарсько-тренінгову роботу для батьків і дітей, які навчатимуться у класі з особливими дітьми.

2. Адаптивний етап. На адаптаційному етапі здійснюється робота з об'єднання співробітників у міждисциплінарну групу (групу супроводу) – тренінги командної взаємодії, методичні об'єднання, майстер-класи тощо.

Традиційно група супроводу має такий склад: координатор (найчастіше – представник адміністрації дошкільного або загальноосвітнього закладу), вихователі/учитель; педагог супроводу (асистент учителя, помічник вихователя), психолог, корекційний педагог, вчитель-логопед, інші фахівці (запрошений фахівець корекційно-розвиткового напрямку, який має досвід взаємодії з дитиною за межами освітнього закладу; експерт у питаннях аутизму; невролог або сімейний лікар), батьки [1].

На цьому етапі повинно відбутися: знайомство з дитиною та документацією з її супроводу (якщо дитині вже надавалася психолого-педагогічна допомога); представлення її фахівцем, який має певний досвід роботи з нею, або провів не менше двох зустрічей з дитиною та її родиною.

Початок осмисленої роботи з дитиною розпочинається із проведення психолого-педагогічної діагностики дитини. Кожний з учасників групи супроводу отримує завдання відстежувати особливі прояви дитини, а також фіксувати ситуації, коли в неї з'являється проблемна поведінка. Узагальнення зібраної інформації дає змогу встановити бар'єри навчання й розвитку дитини та актуальні завдання для її освітнього процесу. Члени групи супроводу також повинні

оволодіти навичками ведення супровідної документації, яка організує послідовну й узгоджену співпрацю між ними та дає змогу відстежувати позитивну динаміку розвитку дитини. Найважливішим результатом роботи групи супроводу на цьому етапі є розробка індивідуальної програми розвитку дитини.

3. Повне залучення. На етапі повного залучення фахівці сприяють найповнішій адаптації та соціалізації дитини [1].

Фахівці групи супроводу здійснюють роботу:

- з методичного супроводу навчання, виховання й розвитку дитини;

- розробляють і використовують дидактичні матеріали, адаптують і модифікують освітній процес, навчальний план, цілі й завдання за для забезпечення індивідуальних потреб дитини з аутизмом та опрацювання педагогами відповідних методів роботи;

- розробляють критерії оцінювання навчальних досягнень дитини; апробують інноваційні форми, методи, технології роботи.

Для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, є необхідним створення таких умов:

- раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги;

- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини;

- організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її наступність із шкільною інклюзією;

- психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком;

- тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини;

- формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності педагогів загальноосвітніх закладів для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії [2].

Таким чином, ефективність психолого-педагогічного супроводу дітей в освітньому просторі залежить від згуртованої роботи групи супроводу, здатної працювати в режимі командної взаємодії та здійснювати повноцінну психолого-педагогічну допомогу дитині – створювати умови для відповідного для неї освітнього процесу, що фіксується в індивідуальній програмі розвитку з чітко прописаними: зовнішніми ресурсами (можливості освітнього середовища), внутрішніми ресурсами (потенціал дитини, який треба розкрити завдяки цілеспрямованій корекційно-розвивальній роботі), а також моніторингом процесів навчання й розвитку дитини, результати якого можуть спонукати до перегляду і вдосконалення цих процесів [3].

Важливо наголосити на тому, що перебування дитини з ООП в закладі без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

1. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. Укладач СкрипникТ., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.
2. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
3. Огляд ролі асистентів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник / Е. Чорнобой, О. Красюкова-Еннз. К.: Паливода А. В., 2012. 32 с.

Хитра Людмила Аркадіївна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) «Берізка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ОБЕРЕГИ НАШОГО НАРОДУ

Крім державної та національної символіки в Україні історично склалися народні символи та обереги – вінок, вишиванка, вишитий рушник, червона калина, верба, соловей, зозуля...

Усе це наше рідне, українське. Не можливо виховати у малюка любов до рідного краю без прилучення його до давніх традицій і звичаїв, без ознайомлення з мистецтвом вишивки, шинкарства, гончарства і без збагачення духовного світу знаннями про народну символіку.

Ставлячи перед собою завдання: уточнити знання дітей про український народ, його побут, викликати інтерес до історії України, відчуття гордості за талановитих людей, що жили і живуть на нашій українській землі. Вихователь і сам повинен добре знати історію і культуру свого народу, вміти зацікавити, заохотити дітей.

Ознайомлення дітей з народними символами та оберегами веде не тільки до формування знань, умінь і навичок, а й до всебічного розвитку і виховання особистості дитини, що допоможе дошкільникам правильно орієнтуватися в об'єктивній дійсності в подальшому. Символ оберегів має завжди бути з нами, переходити у спадок нашим дітям, онукам із піснею на вустах, духмяним запахом паляниці з печі та тихою зорею над батьківською оселею.

Я вирішила поглиблено ознайомити дітей з вишитими сорочками та рушниками, як основними оберегами нашого народу. Сорочка вишита матінкою, коханою, сестрою – на пам'ять, на щастя, на долю, – то не лише красиве вбрання то оберіг. Кажуть: «Материна сорочка оберігає від усього нечистого; сорочка вишита коханою, продовжує молодість, додає бадьорості, а вишиванка подарована сестрою пробуджує добрі, благородні почуття» Здавна жінки, готуючи таке

вбрання, дотримувались цілої системи дійств. Починалось все з виготовлення тканини. Відбілюючи льон, майстрині наспівували пісень закликаючи дарувати силу тому, кому належатиме сорочка. А весь інструментарій потрібний для обробка льонопрядіння, ткацтва оздоблювали символікою, де найважливішим символом був сонячний знак – від сонця енергія, здоров'я і все добре на землі. На вишиванках застосовувалися традиційні орнаменти: геометричні (вважаються найдавнішими), рослинні, тваринні. Іноді вони поєднувались. Символіку форм доповнювала символіка барв. В орнаментах переважає чорні та червоні кольори з украленням синього, зеленого, жовтого (золотого).

Народ ставився до вишиванок, як до святині. Їх передавали з покоління в покоління, з роду в рід, берегли як реліквії. Символічний образ сорочки-вишиванки часто зустрічається в народних піснях про кохання, сімейне життя. За традицією дівчина готуючи посаг, мала вишити своєму нареченому сорочку. Сорочка, особливо чоловіча була символом вірності. Вишиванка і колись, і зараз є символом українця загалом і України зокрема.

Український рушник можна порівняти з піснею, витканою чи вишитою на полотні. Без рушника, як і без пісні не обходиться народження, одруження людини, ювілейні урочистості. Ознакою охайності, працьовитості кожної господині є прибрана хата і чистий рушник. Не випадково в народній пісні мати навчає доньку:

Тримай хату, як у віночку,
І рушничок на кілочку.

Смуга полотна сама по собі має символічне значення – дороги, захисту, долі. А коли ця смуга ще й має на собі виткані чи вишиті знаки – обереги – захисна сила її, відповідно, посилюється.

По всій Україні поширений звичай накривати хліб на столі вишитим рушником. Ним накривали діжу після випікання хліба і ставили її під образами на покуті. Гарний був звичай використовувати рушник при будівництві житла. На рушниках, наприклад, піднімали сволок, а потім їх вручали майстрам. В українській хаті рушники вивішують над іконами.

Хлібом – сіллю на рушнику і досі зустрічають гостей. Коли юнак вирушав у дорогу мати, сестра, кохана дівчина дарували йому вишитий рушник, як оберіг від усього лихого. Рушник використовується і донині в багатьох обрядах, насамперед тих, що пов'язані зі шлюбом. Весільний рушник кожна дівчина колись готувала собі сама. Вишивати матері навчали доньок змалку. У виготовлення кожного рушника вкладалось багато дівочих мрій про коханого, про одруження, сподівань на щасливе подружнє життя.

Вишиті знаки – символи на рушниках є оберегами домівки, пам'яттю про батьківську хату. Традиційно в Україні, у кожній сім'ї був свій родинний рушник, надзвичайно барвистий: тут поєднувались жовті, оранжеві, рожеві, червоно-малинові, світло-темно-зелені, коричневі, чорні, голубі, фіалкові кольори.

Відрадно, що традиція вишивання рушників відроджується у наш час. Залишається сподіватись, що невдовзі рушник стане невід'ємним символом кожної оселі.

Працюючи над матеріалом по національному вихованню дошкільнят, я ще розробила короткотривалий проєкт, розрахований на тиждень куди увійшли не лише матеріали про вишиванки, але й про інші обереги. Назву «Обереги нашого народу» підтверджує зміст. Проєкт охоплює лиш невелику долю культурної спадщини – народні обереги (верба і калина, вишивки, український віночок, казки). В нього увійшли літературні твори, твори усної народної творчості, легенди, зазначенні у програмі. Матеріали, практичні розробки підібрано відповідно підтемі, він охоплює різні види діяльності дошкільнят впродовж дня.

План народознавчої роботи на тиждень

ТЕМА: «Обереги нашого народу»

1-й день «Без верби і калини нема України»

2-й день «Вишивані обереги»

3-й день «Віночок вити – життя любити»

4-й день «Бабусині казки»

5-й день «Урок практичного життя»

«Без верби і калини нема України»

Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри</u> : «Дерева і квіти», «Підбери слово» (мовна гра) «Продовж прислів'я» (мовна гра) <u>Народні рухливі ігри</u> : «Вовк і лисичка» <u>ігри</u> : «Займи місце»
Спілкування	<u>Спостереження</u> : за кущем калини; за вербою (гілочками верби) <u>Бесіда</u> «Верба і калина – символи України» <u>Розповідь</u> «За що люди вербу і калину шанують»
Художня література	<u>Легенда</u> «Верба і Калина» <u>Вірші</u> : Л. Костенко «Вербові сережки», К. Перелісна «Калина» <u>Веснянка</u> «Не стій вербо над водою»
Практична діяльність	Поливання молодих саджанців калини і верби Обнесення калини декоративним парканом, виготовленим спільно з батьками Допомога у підготовці матеріалу до художньої праці
Самостійна художня діяльність	<u>Художня праця</u> «Вербові котики» <u>Літературна розвага</u> «Калиновий розмай» (загадки, прислів'я)
Організован а навчальна діяльність	<u>Художня література</u> Розучування вірша Т. Г. Шевченка «Зацвіла в долині»

«Вишивані обереги»

Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри</u> : «Знайди рушничок», «Закінчи речення» (мовна гра), «Одягнись по-українськи» <u>Народні рухливі ігри</u> : «Подояночка» <u>ігри</u> : «Василь», «Голка й нитка»
Спілкування	<u>Бесіда</u> «Вишивання – це вид українського мистецтва» <u>Спостереження</u> : за виставкою родинних вишитих виробів за ляльками українцями за рушником у куточку народознавства <u>Розповіді</u> : «Сорочка – вишиванка», «Рушники – веселики»

Художня література	<u>Легенди</u> : «Звідки з'явилися вишиванки», «Легенда про рушник» <u>Оповідання</u> А. М'ястківського «Мудра голка» <u>Вірші</u> : М. Хоросницька «Рушник», Т. Коломієць «Біле поле полотняне», В. Крищенко «Вишиванка»
Практична діяльність	Наведення ладу у народознавчому куточку
Самостійна художня діяльність	<u>Розповідання легенди</u> «Звідки з'явилися вишиванки?» <u>Настільно-друкована гра</u> «Підбери одяг лялькам-українкам»
Організована навчальна діяльність	<u>Рідна природа</u> <u>Малювання</u> <u>Народознавство</u> «Кольори природи на бабусиних вишиванках»

«Віночок вити – життя любити»

Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри</u> : «Збери квіточки для віночка», «Виправ помилку», «Склади віночок» <u>Народні рухливі «Віночок» ігри</u> : «Чий віночок найкращий», «Подояночка»
Спілкування	<u>Бесіда</u> «Український віночок – оберіг дівочий» <u>Спостереження</u> : розгляд віночка, ляльки у вінку за першими весняними квітами за рушником у куточку народознавства <u>Розгляд альбому</u> «Квіти»
Художня література	<u>Веснянка</u> «Ой, виходьте, дівчата» <u>Вірші</u> : О. Тимофєєва «Віночок», Н. Поклад «Україночка Оленка» <u>Прислів'я</u> : «Гарний вінок – краса дівчини», «У віночку України дочка», «Хто вміє віночок плести, той вміє життя любити»

Практична діяльність	Сплітання віночка з перших весняних квітів «Прасування» стрічок для віночка Розправлення квітів, пелюсток на вінку
Самостійна художня діяльність	<u>Інсценізація віршованого твору Л. Савчук «Подільночка»</u> <u>Будівельно-конструктивна гра</u> «Меблі для лялечки-україночки»
Організована навчальна діяльність	<u>Народознавство</u> «Віночок вити – життя любити»

«Бабусині казки»

Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри</u> : «Упізнай казку» «Упізний казкового героя» «Веселі привітання» <u>Народні рухливі «Коза» ігри</u> : «У зайчика» <u>Творча гра</u> «Я складаю казку» <u>Лото</u> «Улюблені казки»
Спілкування	<u>Бесіда</u> «Твоя улюблена казка» <u>Спостереження</u> : розгляд книжок, ілюстрацій до казок розгляд ляльок у «казковій скрині» <u>Розповідь</u> «Як народжувалися казочки»
Художня література	<u>Вірші</u> : М. Підгірянка «Де нам наймиліше» О. Радущинська «Мурчиків обід» <u>Українські народні казки</u> (за бажанням дітей)
Практична діяльність	Наведення ладу у куточку книги Підклеювання книжок Слухання казок в аудіо записі (перед сном) Домашнє завдання для батьків і дітей: «Скласти, записати і проілюстровати казку»
Самостійна художня діяльність	<u>Гра – драматизація казки</u> «Коза – дереза» <u>Розфарбовування замальовок</u>

Організована навчальна діяльність	<u>Математика</u> <u>Мовленнєве спілкування</u> «Подорож улюбленими казками»
--	---

Урок практичного життя

Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри</u> : «Чарівна вишиванка», «Склади вірш» , «Відтвори фігуру» (логіка) <u>Народні рухливі</u> «Хто швидше?» <u>ігри</u> : «Вовк і лисичка», «Віночок»
Спілкування	<u>Бесіда</u> «Символи – обереги рідної України» <u>Спостереження</u> : за настроєм дітей за їх святковим одягом <u>Інсценізація сюжету казки</u> «Журавлик в гостях у Лисички» (мовний етикет)
Художня література	<u>Вірш</u> : Ю. Шкрумеляк «Я дитина українська» «Легенда про солов'я» Відгадування загадок про обереги Прислів'я «Люби і знай свій рідний край» В. Сухомлинський «Без Батьківщини – життя не життя»
Практична діяльність	Допомога у підготовці до свята (батьки і вихованці) Догляд за калиновим куцем
Самостійна художня діяльність	<u>Родинне свято</u> «Та земля мила, де мати народила»
Організована навчальна діяльність	<u>Урок практичного життя</u> «Прання рушників» Слухання родинних казок

В усі віки наші діди-прадіди шанували те, що ми сьогодні називаємо символами або оберегами. Грудочка батьківської землі, вишитий чорний з червоним рушники то сорочка, вінок,

гілка калини. Давайте разом відроджувати обереги. Вони оберігатимуть наші домівки і донесуть культуру та звичаї українців до наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні К., Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. Спецвипуск. 37 с.
2. Програма розвитку дитини «Українське дошкілля». 2022.
3. «Дитячий садок», № 252, 505, 506, 516. 2009.
4. Калуська Л.В. «Дивграй» Т., Мандрівець. 2004.
5. «Мудра скриня для дитини» Х., Талант. 2010
6. Рубаха І.П., Рубаха Л.М. «Любій малечі про цікаві речі» Х., Ранок. 2009.
7. «Українська мозаїка» // дитячий садок. № 213-214. 2003.

Хоптинська Анна Едуардівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР, СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Логіко-математичний розвиток дошкільників є однією з пріоритетних сфер освітньої роботи в ЗДО, оскільки цей процес сприяє формуванню уваги, пам'яті та логічного мислення.

Основним завданням занять з математики у ЗДО є розвиток вміння дітей аналізувати, класифікувати, порівнювати, узагальнювати, освоїти поняття кількості та чисел. Використання дидактичних ігор та їх впровадження під час занять з математики сприяє пізнавальному зацікавленню, створює емоційно позитивний настрій та спонукає до навчальної діяльності.

Логіко-математичні навички формуються через використання інтегрованого підходу, що охоплює всі освітні лінії. Робота з розвитку логіко-математичних здібностей сприяє підготовці дітей до шкільного навчання, формує основи їхнього майбутнього успіху.

Одним із найефективніших засобів є використання дидактичних ігор та вправ, які дозволяють зробити навчання цікавим, динамічним і максимально зрозумілим для дитини.

Дидактичні ігри є універсальним методом навчання, оскільки поєднують навчання з грою, створюючи сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності дитини. Під час гри дитина не лише засвоює нові знання, а й вчиться аналізувати, порівнювати, класифікувати, вимірювати, рахувати, орієнтуватися в просторі тощо.

У роботі з дітьми я застосовую принцип ігрової діяльності, що сприяє опануванню математичних знань у не примусовій формі. Використання інтерактивних ігор та вправ дозволяє дітям легше засвоїти складні поняття.

Наприклад, під час заняття на тему «Поняття про числа і кількість» я використовую такі ігри, як «Збери піраміду», «Знайди пару» та «Математичні лабіринти». Це дозволяє дітям самостійно шукати рішення та аналізувати свої дії. Регулярне використання ігрових методів сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Діти демонструють зацікавленість до занять, вміють класифікувати предмети, рахувати, розрізняти геометричні форми, робити прості логічні висновки.

Практика використання дидактичних ігор та вправ:

1. Ігри на класифікацію та узагальнення:

– гра «Знайди пару» допомагає дітям навчитися класифікувати предмети за кольором, формою, розміром або призначенням.

– «Що зайве?» дозволяє дітям розвивати логічне мислення та вчить знаходити зайві предмети в ряду.

2. Ігри на розвиток навичок рахунку:

– «Полічимо разом»: Діти рахують предмети на картинках або у власному оточенні.

– «Склади пірамідку»: Гра сприяє засвоєнню порядкового рахунку.

3. Ігри на просторове орієнтування:

– «Де мій будиночок?»: Дитина розташовує предмети відповідно до вказівок («праворуч від будиночка», «за деревом» тощо).

4. Ігри на розв'язання задач:

– «Математичні лабіринти»: Дитина проходить шлях, виконуючи математичні завдання.

– «Кількість і цифра»: Співвіднесення чисел із відповідною кількістю предметів.

5. Розв'язання логічних задач:

– «Логічні кубики»: Використання блоків Дьенеша для розвитку логіко-математичних здібностей.

– «Мозаїка»: Діти створюють фігури за заданими схемами, вчаться розуміти закономірності.

Досвід використання дидактичних ігор у практиці свідчить про те, що дидактичні ігри є ефективним методом навчання дітей у сфері логіко-математичного розвитку. Так, використання ігор на класифікацію, аналіз та узагальнення допомагає дітям швидше адаптуватися до шкільного навчання. Інтерактивні вправи, зокрема з використанням сучасних технологій, сприяють підвищенню інтересу до занять.

Переваги використання дидактичних ігор та вправ:

1. Розвиток мотивації до навчання: Ігровий формат сприяє створенню емоційно позитивної атмосфери, що знижує напруження та робить заняття цікавими, легкими для сприйняття дітьми.

2. Формування логічного мислення: У процесі виконання завдань ігрового характеру діти вчаться аналізувати ситуації, робити висновки та будувати логічні ланцюжки, розвиваючи здатність до раціонального мислення.

3. Покращення концентрації уваги та пам'яті: Завдяки ігровій діяльності діти вчаться зосереджувати увагу, утримувати в пам'яті послідовність дій і деталізувати завдання.

4. Засвоєння математичних понять у доступній формі: Ігровий підхід дозволяє дітям легко та цікаво засвоювати складні поняття, такі як числа, форми, класифікація та просторові відношення.

Ці переваги роблять дидактичні ігри ефективним інструментом у логіко-математичному розвитку дошкільнят. Дидактичні ігри та вправи дозволяють гармонійно поєднувати гру і навчання, що є особливо важливим для дітей дошкільного віку. Вони сприяють не лише оволодінню математичними знаннями, а й розвитку особистісних якостей, необхідних для подальшого навчання та життя.

На заняттях з математики особливу увагу приділяю сюжетним задачам, вони значно підвищують ефективність занять, дозволяють поєднати навчання з цікавим та інтерактивним процесом, що сприяє розвитку логічного мислення та уяви у дітей.

Сюжетні задачі – це ще один ефективний метод навчання. Вони інтегрують математичні знання у практичний контекст, що допомагає дітям краще засвоювати матеріал.

Наприклад: Завдання «У лісі зібрали 5 грибів, а потім ще 3. Скільки всього грибів?» не лише активізує мислення, але й стимулює уяву, оскільки створює образну ситуацію, близьку для дітей. Сюжетні задачі можуть включати елементи гри.

Наприклад: Гра «Допоможи ведмедику підрахувати медові баночки» мотивує дітей брати участь у навчальному процесі. Такі завдання дозволяють дітям бачити зв'язок між математикою та реальним життям.

Наприклад: Вправа «Скільки яблук залишилося?» з використанням предметів. Сюжетні задачі я впроваджую в тематичні заняття. Наприклад, під час теми «Осінь» діти розв'язують задачі, пов'язані зі збором врожаю. Це дозволяє поєднувати знання з різних галузей та робить заняття більш цікавими.

Дидактичні ігри та сюжетні задачі – це потужний засіб для логіко-математичного розвитку дітей. Вони допомагають створити цікавий і ефективний освітній процес, що забезпечує гармонійний розвиток дитини. Використання таких підходів не лише підвищує пізнавальну активність, а й сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

Для більш поглибленого розгляду використання дидактичних ігор та сюжетних задач у логіко-математичному розвитку необхідно зосередитися на наступних аспектах:

Психологічні основи логіко-математичного розвитку. Дослідження показують, що дошкільний вік є чутливим періодом для розвитку логічного мислення та математичних здібностей. Саме в цей час діти найбільш активно засвоюють поняття кількості, порядкових чисел, геометричних форм та просторових відношень. Використання ігор дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

Інтеграція різних видів діяльності. Дидактичні ігри сприяють інтеграції знань із різних сфер: математики, мовлення, природи, соціальних відносин. Наприклад, гра «Подорож до магазину» не лише вчить рахувати, але й розвиває мовленнєві навички та соціальну взаємодію.

Підходи до створення ігор. Якісна дидактична гра має бути структурованою та водночас гнучкою. Вона повинна включати елементи сюжету, які викликають інтерес у дітей, наприклад, пошук скарбів чи допомогти казковим героям. Використання яскравих наочних матеріалів, таких як кубики, картки, ляльки, стимулює залученість.

Побудова сюжетних задач із реальними прикладами. Сюжетні задачі можуть базуватися на повсякденних ситуаціях: поділ іграшок між друзями, приготування їжі з використанням вимірювань чи обчислень. Наприклад, «Допоможи ведмедику розподілити мед між його друзями» – це задача, яка не лише вчить рахувати, але й сприяє формуванню емоційної емпатії.

Оцінка результатів. Для того, щоб визначити ефективність використання ігор, необхідно проводити спостереження за дітьми, оцінюючи їхні досягнення в різних аспектах: швидкість і точність вирішення задач, рівень мотивації, здатність пояснити свої дії.

Таким чином, дидактичні ігри та сюжетні задачі є багатофункціональним інструментом у розвитку логіко-математичних здібностей, який створює передумови для формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості.

Використання дидактичних ігор та сюжетних задач на заняттях з математики є ефективними методами навчання, які сприяють всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Ці методи роблять процес навчання цікавим, інтерактивним та

доступним для кожної дитини, забезпечуючи підготовку до подальшого навчання у школі.

Ця стаття спрямована на обґрунтування важливості використання ігрових методів у розвитку логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку.

Практичний досвід показує, що інтерактивні методи, поєднані з емоційною насиченістю занять, є ключем до успішного навчання дітей та формує основи їхнього майбутнього успіху.

Список використаних джерел

1. Баглаєва Н.І. Діагностика логіко-математичних умінь дитини / Н. І. Баглаєва // Палітра педагога. 1998. № 3-4. С. 8.
2. Дошкільна освіта: сучасні методики та технології. За ред. І. П. Підласого. Харків: Ранок, 2018.
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
4. Крутій К. А. Методика навчання математики в дитячому садку.
5. Тарнавська Н.П. Використання ігрових прийомів у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку // Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку збірник науково-методичних праць / за заг. ред. Н.П. Тарнавської., Н.Ю. Рудницької, Ю.М.Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с., С. 121-124.

Цікра Ірина Михайлівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДОШКІЛЬНУ ОСВІТУ: ПЕРШІ КРОКИ ТА ВИКЛИКИ

Сталий розвиток є одним із найбільш важливих концептів сучасності, який охоплює екологічні, економічні та соціальні аспекти життя. Його принципи спрямовані на забезпечення потреб сьогодення без шкоди для можливостей майбутніх поколінь. Одним із найефективніших способів формування сталого мислення є впровадження цих принципів на ранніх етапах навчання, зокрема в дошкільній освіті.

Хто із нас не бажає жити у чистому довкіллі? Жити гармонійно і красиво, довго і щасливо, відчуваючи підтримку і стабільність. Так, бажаємо ми усі. І сьогодні ми, педагоги, маємо таку можливість навчити своїх вихованців будувати нове життя у здоровому довкіллі, гармонії зі світом, спрямоване на збереження і примноження ресурсів.

Сталий розвиток дає змогу задовольнити потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості інших поколінь задовольняти свої потреби. Ідеться передусім про потреби людей у їжі, питній воді, чистому повітрі, комфортних житлових умовах, забезпеченні прав і свобод, мирному співіснуванню, доступі до культурних цінностей і традицій тощо. Освіта для сталого розвитку – актуальний інноваційний напрям розвитку освіти в Україні та світі. Сталий розвиток передбачає розв'язання економічних, соціальних й екологічних проблем. Адже сучасне покоління має залишити достатні запаси соціальних, природних та економічних ресурсів для майбутніх поколінь, аби вони мали змогу забезпечити для себе рівень добробуту, не нижчий за нинішній. Щоб людство успішно стало на шлях сталого розвитку, більшість людей має ощадливо використовувати не лише платні, а й безплатні природні ресурси, дбати про своє здоров'я постійно, а не тоді, коли виникає те чи інше захворювання.

Сформувані в дітей нові моделі поведінки, звички, стиль життя дасть змогу парціальна програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку». Програму напрацювали експертки громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство» Олена Пометун та Наталія Гавриш.

Програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» формує у дітей екологічні, економічні і соціальні навички. Її можна легко інтегрувати з іншими комплексними освітніми програмами, за якими працюють педагоги.

Метою програми є формування у дошкільників моделей поведінки сталого способу життя. Програма передбачає виконання завдань: створення умов для формування у дітей початкових уявлень про сталі дії та поведінку; усвідомлення дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети та особистої причетності до цього; розвиток у дітей ефективних звичок соціальної поведінки, поводження з ресурсами та збереження природи. Мета і завдання освітньої діяльності є орієнтованими на результат. Головне – дії, які засвоюють і виконують діти. Вони спрямовані на: покращення стосунків між людьми; підтримку морального і психологічного клімату у групі; розумне споживання енергії та води; зменшення марних витрат сировини; зменшення кількості відходів; зміцнення власного здоров'я тощо.

Для успішної реалізації програми потрібно центрувати увагу на спільній справі та взаєминах з однолітками: пробудити в дітей зацікавленість, занепокоєння, бажання діяти; спонукати дітей до пошуку інформації, мінімізувати монологи; надати можливість дітям набути власного досвіду, прожити нове знання через різні види активності; забезпечити багатоканальне сприйняття інформації.

Дуже важливо постійно стимулювати дітей до виконання дій, заохочувати до їх систематичного виконання і повторення, а також пошуку нових продуктивних моделей поведінки. Саме повторення цих дій протягом двох тижнів дозволяє сформувані в дітей сталу звичку – модель поведінки, яка потім стає складовою їх повсякденного способу життя. В межах вивчення кожної теми є вступний і підсумковий аудит – невеличке самостійне дослідження дітьми власної поведінки.

Опанування кожної з підтем потребує два тижні у дітей 6-го року життя і по три – в інших вікових групах. Кожен такий цикл починається тематичним днем, який спрямовано на введення дітей в тему і початок формування у них названих дій.

Обов'язковим елементом вивчення кожної теми є вступний і підсумковий аудит – діти мають самостійно досліджувати власну поведінку. Його результати дають змогу дошкільникам усвідомити необхідні зміни й ті, що вже відбуваються, а дорослим – спостерігати за процесом змін і підтримувати позитивний зворотній зв'язок щодо особистих досягнень дитини.

Мета кожного з тематичних днів – сформувати в дітей розуміння того, що необхідно постійно виконувати певні дії і розвивати первинні навички їх виконання. Упродовж наступних днів автоматизувати ці дії до звички чинити саме в такий спосіб.

Структура тематичного дня передбачає типові організаційні складники, в усіх вікових групах:

- ранкові заходи й інтегроване заняття – перша половина дня;

- відпрацювання опанованих дій – друга половина дня.

Найкраще провести тематичний день у понеділок.

Ранкові заходи:

- прийом дітей, коротке спілкування з батьками, коли вихователь може представити тему дня ;

- спостереження за зеленими насадженнями, погодою, обмін досвідом і враженнями від минулого дня. У цей момент деякі запитання вже можуть мотивувати дітей до роздумів над темою дня;

- проведення ранкової гімнастики. Вона також може бути пов'язана з темою дня;

- індивідуальна робота з дітьми, які цього потребують;

- вільне спілкування та взаємодія дітей в різних видах дитячої активності в розвивальному середовищі групи. Це спілкування може бути пов'язане з темою дня.

Кульмінація першої половини дня – спеціально організоване інтегроване заняття, що поєднує декілька освітніх напрямів, серед яких лише один пріоритетний.

У другу половину дня діти мають закріпити на практиці в різних формах творчої взаємодії, на прогулянці та під час інших видів активності все, що засвоїли під час інтегрованого заняття. Потрібно створювати спеціальні ситуації, насамперед ігрові, які потребували б від дітей застосовувати набутий досвід виконання дій. Тож під час прогулянок у другій половині дня можна проводити:

- ігрові вправи – багаторазове повторення дії сприяє формуванню звички;

- руханки – рухливі ігри чи вправи під музику дають змогу переключити увагу дітей на іншу діяльність, поліпшити їхній настрій, активізувати їх і допомогти легко засвоїти життєво необхідні правила;

- експериментально-пошукову діяльність – досліди важливі для розумового розвитку дітей, адже дають змогу самостійно переконатися в істинності сумнівних питань;

- ігри з лялькою – класичний метод роботи з дітьми раннього й молодшого дошкільного віку, за допомогою якого вони заглиблюються в уявні побутові ситуації, а отже засвоюють соціально прийнятні способи поведінки;

- дидактичні ігри, які, на відміну від ігрових вправ, мають чітко окреслену послідовність дій, передбачають використання певного набору предметів чи іграшок, проведення відповідного мовленнєвого ритуалу.

Дуже важливим для впровадження освіти сталого розвитку є залучення батьків вихованців до усіх заходів, які сприяють формуванню партнерських відносин, налагодженню взаємозв'язку задля обміну інформацією, досвідом, вироблення спільних вимог щодо формування моделі сталої поведінки дошкільнят в умовах сьогодення. Цьому сприяють спільно проведені: свята, розваги, заняття, конкурси, виставки; благодійні акції; тижні ресурсозбереження, енергозбереження; слайд-презентації; проєктна діяльність; творчі домашні завдання, спеціально розроблені до тематичних днів тощо. Спільні акції та соціально-екологічні проєкти, наприклад:

«Збережемо Землю», «Ми піклуємося про птахів узимку», «Ми – за чисте довкілля», «Бережемо воду», «Бережемо енергію», «Заміна зеленим красуням», «Листівки зі старих розмальовок», та інші, об'єднують інтереси усіх учасників, які вболівають за збереження оточуючого середовища та розроблення спільних дій, зміни поведінки у навколишньому світі.

Впровадження принципів сталого розвитку в дошкільну освіту є важливим і необхідним кроком для формування у дітей відповідального ставлення до навколишнього середовища. Це потребує значних зусиль від педагогів, батьків і громадськості. Однак, зважаючи на важливість цієї теми для майбутніх поколінь, варто продовжувати працювати над інтеграцією екологічних і сталих практик в освітній процес. Перші кроки вже зроблено, але попереду ще багато викликів, з якими ми маємо впоратися разом, щоб забезпечити сталий розвиток і здорове майбутнє для наших дітей.

Отже, на сьогодні концепція сталого розвитку є провідною стратегією подальшого розвитку освіти, яка є рушійною силою для реалізації необхідних суспільних змін. Наш час – це ера цивілізації, епоха організаційних та інформаційних технологій, епоха технічної культури, епоха відповідального, дбайливого ставлення до довкілля та здоров'я людини. Новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти, нові системи, нові моделі навчання. Сталість відіграє тут основну роль, оскільки включає в себе основні положення, системність визначення цілей, цінностей, пріоритетів та стратегії розвитку сучасної цивілізації. Тож, «сталий розвиток» стосується кожного! Освіта для сталого розвитку: не модний тренд, а необхідність сучасного світу!

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 року.
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : парціальна програма для системи дошкільної освіти/ Н. Гавриш, О. Пометун. К., 2019. 23 с.

3. Пометун О. Освіта для стійкого розвитку – інновація XXI століття / О. І. Пометун // Шлях освіти : науково-методичний журнал. 2010. № 3. С. 12-17.

4. <https://ezavdnz.expertus.com.ua/868353>

5. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6096

Цуркан Аліна Леонідівна,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради Хмельницької області

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*«Витоки здібностей і обдарування
дітей – на кінчиках їх пальців.
Від них йдуть найтонші струмочки,
які живлять джерело творчої думки»
В.О. Сухомлинський*

Дрібна моторика є важливим компонентом загального розвитку дитини, що впливає на формування когнітивних здібностей. Вже доведено, що розвиток руки знаходиться в тісному зв'язку з розвитком мови і мисленням дитини. Тому робота з розвитку дрібної моторики повинна починатися із самого раннього віку. В Україні та за кордоном існує ряд програм і методик для розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку.

Основним документом у роботі закладу дошкільної освіти є комплексні освітні програми. «Базовий компонент дошкільної освіти України» – основний державний стандарт, який передбачає розробку планів і занять для розвитку дрібної моторики у комплексі з іншими компетентностями.

Міністерство освіти і науки України пропонує до використання:

- Програма «Впевнений старт» акцентує увагу на розвиток сенсорики, моторики, комунікативних і когнітивних навичок через ігри, вправи з предметами та творчість.

- Програма «Я у Світі» орієнтується на гармонійний розвиток дітей, зокрема включає вправи для моторного та сенсорно-моторного розвитку через конструювання, малювання, ліплення та інші активності.

- Освітня програма «Дитина» для дітей дошкільного віку включає блоки з розвитку дрібної моторики через рухливі ігри, вправи з пальчиками, роботу з природними матеріалами.

- Програма «Українське дошкілля» побудована за напрямками «Сенсорні еталони»; «Елементарні математичні уявлення».

Окрім того, в закладі дошкільної освіти використовуються методики і програми міжнародного рівня:

- Методика «Марії Монтессорі» орієнтована на розвиток моторики через спеціальні розвивальні матеріали: рамки із застібками, гудзиками, роботу з сипучими речовинами, прищипками та іншими інструментами.

- Методика «Глена Домана» містить вправи для стимуляції сенсорного розвитку і моторики рук, використання карток із зображеннями, які діти тримають і маніпулюють ними. Пальчикова гімнастика – це набір вправ, які поєднують рухи пальців рук із віршованими текстами, сприяючи не лише моторному, але й мовленнєвому розвитку.

- Програма «Вальдорфська педагогіка» спрямована на розвиток моторики через творчі активності: ліплення з воску, вишивання, плетіння, малювання та роботу з природними матеріалами.

- Методика «Карла Орфа» використовує музичні інструменти та ритмічні ігри для розвитку координації та моторики.

Ефективними також є інші методики:

Пісочна терапія – це ігри з піском, які допомагають розвивати не лише моторику, а й уяву, емоційну стабільність. Терапія пластиліном покращує пам'ять, мислення. Ігри з дрібними предметами робота з мозаїкою, пазлами, намистинами, сортування предметів за кольорами чи формою.

Конструювання з конструкторами LEGO, «Кубики Зайцева» для розв'язання моторних і когнітивних завдань. Ці програми і методики можна адаптувати до вікових і індивідуальних потреб дитини. Вони ефективно працюють як в освітніх установах, так і вдома.

Сучасні підходи до організації освітнього процесу, методи і прийоми розвитку моторики, включаючи ігрові та інтерактивні вправи сприяють гармонійному розвитку дитини. Окрема увага приділяється створенню розвивального середовища, яке забезпечує можливість для активної взаємодії дитини з навколишнім світом. Результати дослідження демонструють, що систематичне використання практичних методик у роботі з дітьми сприяє не лише розвитку моторики, але й формуванню емоційно-вольової сфери, покращенню комунікативних здібностей та підготовці до наступного етапу освіти. Актуальність досвіду роботи полягає в тому, щоб прискорити накопичення нових чуттєвих даних у дітей на основі використання сенсорних матеріалів, якомога раніше розвивати їх механізми мислення з подальшою підготовкою їх до повноцінного життя в навколишньому світі.

Дрібна моторика розвивається природним чином починаючи з дитячого віку на базі загальної моторики. Спочатку дитина вчиться хапати предмет, потім з'являються навички перекладання з руки в руку, далі вже здатна малювати, правильно тримати пензлик і ложку. У дошкільному та ранньому шкільному віці моторні навички стають більш різноманітними і складними. Збільшується частка дій, які потребують узгоджених дій обох рук. Актуальність роботи по розвитку дрібної моторики у дітей обумовлена різким збільшенням дітей які потребують корекції в психомоторному та мовному розвитку. Вченими встановлено, що рівень розвитку мовлення перебуває у прямій залежності від ступеня сформованості рухів пальців рук. Тому важливо створити умови для накопичення дітьми рухового і практичного досвіду.

У роботі з дошкільнятами використовую папку «Пальчикові ігри», яка допомагає заохочувати дітей до вигадкування власних рухів і сюжетів. Застосовую різноманітні вправи для дітей з особливими освітніми потребами. Вправи на

координацію рухів пальців у дітей розвивають когнітивні здібності, такі як пам'ять, увага, мислення, сприйняття та здатність аналізувати. Ці пальчикові ігри та вправи є універсальним інструментом, який сприяє розвитку дітей дошкільного віку та підвищує якість освітнього процесу. Окрім того, розвиток дрібної моторики допомагає формувати навички самообслуговування: уміння застібати ґудзики, тримати ложку, малювати чи користуватися ножицями допомагає дітям стати самостійними.

У закладі дошкільної освіти розглядаємо впровадження інноваційних підходів до розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку через організацію тематичних днів. Під час проведення тематичного «Кольорового тижня» реалізувала практичні аспекти заходу: малювали зеленою фарбою долоньками для створення образів (травичка), що розвиває уяву та тактильні відчуття. Під час ігор ставила за мету підібрати конструктор за кольором, що сприяло розвитку дрібної моторики та логічного мислення. Використання дидактичної гри «Посади метелика на квітку» допомагає розвитку моторики рук та координації рухів, розвиток уваги, інтерес до природи.

Особливу увагу приділяла сервіруванню столів із використанням серветок відповідного кольору, що гармонізує візуальне сприйняття і створює атмосферу тематичності. Одним з головних засобів розвитку моторики рук служать ігри з предметами, які залучають дітей до активної взаємодії з кольорами, формами і текстурами. Особливе місце займає використання повітряних кульок жовтого кольору, які створюють позитивний емоційний стан, викликають радість, сміх і задоволення.

Результати впровадження таких методів демонструють підвищення інтересу дітей до освітнього процесу, формуванню позитивного емоційного фону, стимулює розвиток дрібної моторики та когнітивних навичок.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція). Київ: МОН України, 2021.

2. Вільямс С. Терапія піском у розвитку дітей дошкільного віку. Одеса: Педагогічна преса, 2017.
3. Доман Глен. Гармонійний розвиток дитини. Харків: Фоліо, 2018.
4. Журнал «Дошкільне виховання» – наукові статті щодо розвитку моторики у дітей дошкільного віку.
5. Інтернет-ресурс: Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України – <https://mon.gov.ua>.
6. Лохвицька Л. В. Розвиток дрібної моторики у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Освіта, 2020.
7. Методичний портал «Освіта.уа»: <https://osvita.ua>.
8. Монтессорі М. Допоможи мені зробити це самому. Київ: Вид-во «Ранок», 2019.
9. Пальчикова Н. С., Котлярова Г. О. Ігрові методи розвитку сенсорної та моторної сфери у дітей. Харків: Основа, 2022.
10. Шевченко О. П. Творчі ігри як засіб розвитку моторики у дітей раннього віку. Львів: Видавництво ЛНУ, 2021.

Чирка Катерна Миколаївна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

Зданевич Лариса Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ЗДІВНОСТІ У ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ ПОЛІЛІНГВІЗМУ

В умовах сучасного освітнього простору України все більше дітей змушені засвоювати кілька мов одночасно. Це обумовлено як міжкультурними контактами, так і політикою багатомовної освіти. Однак, дослідження показують, що в останні роки спостерігається зростання неуспішності дітей шестирічного

віку у вивченні рідної мови. Причинами цього є як зміна мовного середовища, так і недостатня підготовленість педагогів до роботи в полілінгвальному контексті.

Теоретичні засади полілінгвального навчання формують дослідження багатьох науковців: психологів (Г.Костюк, Л.Виготський, С.Рубінштейн), лінгвістів (І.Білодід, Л.Масенко, Т.Кияк та ін.), дидактів та методистів (А.Богуш, І.Гудзик, Н.Гавриш, К.Крутий та ін.). Як показує практика роботи з дітьми, за останній рік спостерігається тенденція до зростання неуспішності дітей шестилітнього віку з рідної мови. Аналіз ситуації свідчить про спільний вплив зазначених факторів, а також про недостатню готовність педагогів як у сфері дошкільної освіти, так і в початковій школі до всебічного вирішення питань, пов'язаних із діагностикою, профілактикою та подоланням труднощів у засвоєнні дітьми рідної мови.

З огляду на різні історичні причини в багатонаціональних країнах, як результат міжмовних контактів, спостерігається певний процес взаємодії мов, який називається двомовністю (білінгвізм) чи багатомовністю (полілінгвізм, мультіполілінгвізм). В українському контексті це явище поширене в регіонах з історично багатомовним населенням, а також у сім'ях, де батьки розмовляють різними мовами. Науковці розрізняють *природний* (коли дитина з раннього віку чує кілька мов) та *штучний* (навчання другої чи третьої мови у навчальному закладі) полілінгвізм. Це явище притаманне й Україні.

Слід зазначити, що питання полілінгвізму широко висвітлене в науковій літературі, проте в більшості досліджень майже не розглядаються особливості дитячого полілінгвізму, формування мовної здібності, специфіка мовної картини світу у дітей-полілінгвів, а також вплив мови на їхнє образне мислення та способи самовираження. На нашу думку, більш точним є визначення дитини-полілінгва як особистості, яка володіє розмовною мовою, добре розуміє та спілкується кількома мовами, але має недостатні навички письма тією чи іншою мовою. Багато дослідників серед видів дезадаптації виділяють комунікативну.

Комунікативна дезадаптація – це порушення психологічних механізмів адаптації емоційно-особистісної

сфери, особливостей мовленнєвих процесів і мовленнєвої діяльності до нових умов соціальної взаємодії та міжособистісного спілкування. Найчастіше вона проявляється під час вікових криз, коли формується нове психологічне утворення в комунікативній системі особистості. Таким чином, у процесі переходу дитини до систематичного навчання з шести років в умовах полілінгвізму особливо важливим є комплексне дослідження її мовного та мовленнєвого статусу (психолінгвістичний рівень), семантичних особливостей мовлення (психосемантичний рівень) і комунікативних процесів (психосоціальний рівень).

Мовна здібність дитини – це її здатність використовувати мовні знаки, які вона формує в процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності у внутрішньому мовленні, застосовує для вираження власних думок у зовнішньому мовленні, а також для розуміння мовлення інших у комунікативному процесі. Традиційно мовні здібності розглядаються як індивідуально-психологічні особливості особистості, що сприяють швидкому та ефективному засвоєнню мови.

Рівень розвитку мовної здібності визначається засвоєнням семантики мови та мовної форми. Безперечно, ці компоненти тісно взаємопов'язані, і їхнє розмежування є умовним. Вони проявляються у здатності свідомо здійснювати логіко-мовленнєві операції та в умінні творчо використовувати мовні засоби. Формуванню мовної здібності дітей сприяє система розвивальних вправ, яка включає логіко-мовленнєві та творчі завдання. Процес розвитку мовної здібності передбачає поступовий перехід дитини від виконання завдань до аналізу, диференціації, узагальнення, абстрагування та класифікації мовних явищ. Далі йде робота з трансформацією мовного матеріалу (редагування, переказ), потім – його конструювання (словотворення, створення лінгвістичних казок із використанням образних та експресивних мовних засобів). Завершальним етапом є оцінка, тобто усвідомлення ролі мовних засобів у формуванні художнього образу персонажа тощо.

Ми провели дослідження за участю 25 дітей шостого року життя. Усі вони відвідували заклад дошкільної освіти перед школою, проте рівень сімейного виховання відрізнявся.

Дослідження включало аналіз документації, бесіди з батьками та педагогами, а також було використано мовну частину діагностичного комплексу Heidelberger Sprachentwicklungs Test, розробленого Х. Ґрімм і Х. Шелер у 1978 році. Даний тест в Україні у 2003 році вдало адаптувала професор К. Крутій [5].

Отримані результати дозволяють дійти таких висновків: більшість шестирічних учнів, яких ми віднесли до групи дезадаптованих, демонструють низьку успішність не лише з рідної мови, а й з другої (якщо вона є близькоспорідненою або іноземною), а також мають недостатньо розвинені мовні здібності. Дослідження також підтверджує взаємозв'язок між рівнем мовного розвитку дітей, які навчаються в полілінгвальному середовищі, та ступенем їхньої комунікативної дезадаптації.

Як зазначає Л. Зданевич, у процесі навчання педагоги початкової школи приділяють недостатньо уваги розвитку у дітей немовних когнітивних процесів і функцій, таких як ґнозис, праксис, увага тощо. На базовому рівні комунікативної дезадаптації головною проблемою є порушення використання мовних засобів у мовленнєвій діяльності у дітей, які навчаються в полілінгвальному середовищі. Це створює труднощі для подальшого розвитку дитини та ускладнює її міжособистісну комунікацію [4].

Можемо зробити висновок, що важливо своєчасно діагностувати фактори ризику комунікативної дезадаптації та навчальних труднощів, а також вчасно проводити відповідну профілактичну роботу.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Київ: Видавництво «Слово», 2012. 286 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник [Текст] / Семен Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 373 с.
3. Гавриш Н. Дитяче мовлення: навчально-методичний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 320 с.
4. Зданевич Л.В. Діагностика мовних здібностей комунікативно дезадаптованих учнів-шестиліток, які навчаються в умовах полілінгвізму / Л.В. Зданевич //

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 29. С. 429-435.

5. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя: ЛПС, 2006. 186 с.

6. Крутій К. Л. Словотворчий компонент як чинник розвитку мовної здібності дитини дошкільного віку // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Ірещука. Івано-Франківськ: Плай, 2002. С. 652-663.

7. Масенко Л. Українська мова в полілінгвальному контексті. Київ: Видавництво «Освіта», 2015. 240 С.3.

Шемчук Наталія Василівна,

вихователь-методист

Хмельницького закладу

дошкільної освіти №28 «Пролісок»

РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Для сучасної української історико-педагогічної науки характерним є пошук, обґрунтування і впровадження в закладах дошкільної освіти гуманістичних засад побудови педагогічного процесу. Виявлення інтересів дітей, їх подальший розвиток і підтримка допитливості в пізнанні багатогранності навколишнього світу стає одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти.

Сьогодні здійснюється реформування дошкільної освіти, що призводить до модернізації змісту, форм, методів, технологій освітнього процесу. Вивчення дошкільної педагогіки дозволить здобувачам усвідомити значущість нововведень і самим в подальшому долучитися до розв'язання проблем в цій галузі. Проблема розвитку творчості в наш час стає все більш актуальною. Це насамперед пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. Обдарованість може виявлятися в різних видах діяльності та в різні періоди розвитку людини.

Виклад основного матеріалу. Слово «обдарований» містить у собі корінь «дар», виходить у психіці обдарованої дитини є щось таке, що їй подароване природою. Високий ступінь спеціальної обдарованості називається талантом. Властивістю таланту є свідомий, поглиблений, всебічний розвиток обдарованості.

Як доводять спостереження, кожна дитина має певні здібності, тільки в одних вони виявляються дуже яскраво й виразно, а інших залишаються дрімати всередині. Серед задатків, які вже активно переходять у здібності і проявляються в дошкільні роки, вчені виділяють передусім творчі та музичні. На дошкільний вік припадає сенситивний період для успішного розвитку творчості як важливої характеристики обдарованої особистості.

Розвиток здібностей нерозривно пов'язаний із формуванням інтересу. Ознайомлення з різноманітною діяльністю, глибокі й помірно численні враження допомагають інтенсивному розвитку природних завдатків людини. Потрібні для творчості фарби, звуки, руки обдаровані діти знаходять у спілкуванні із природою. Природа ж пробуджує мислення, уяву фантазію.

На тлі вищесказаного трактуємо, що секретом дитячої обдарованості є схильність до творчості. Малюки незалежні в своїх індивідуальних проявах, на них не впливають різні стереотипи, їм подобається сам процес творчості. У вільній, наприклад, ігровій атмосфері, досягаючи досить високого рівня оперування абстрактними символами, музичними звуками, математичними знаками, словами тощо, дитина насолоджується діяльністю, яка приносить їй радість. Так, віковий проміжок 3-5 років є сприятливим для її розвитку на мотиваційно-особистісному рівні [6].

Психологи називають дошкільне дитинство сенситивним періодом для розвитку творчих здібностей тому, що в цьому віці діти надзвичайно сприйнятливі, у них є величезне бажання пізнавати навколишній світ. І ми, дорослі, заохочуючи цю допитливість, повідомляючи дітям нові знання, залучаючи їх у різні види діяльності, сприяємо розширенню дитячого досвіду [3]. Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви,

плани. Вихователь є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу. Його обов'язок – виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Обов'язковою нормою в ставленні вихователя до вихованців є справедливість. Справжній вихователь повинен вміти захищати за дверима садочка неприємні переживання, погані настрої. Вихователь – головна фігура педагогічного процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню з вихованцями вихователь виховує їх словом, всіма якостями своєї особистості. Чим більше вихователь має позитивних якостей, тим краще і для нього самого і для дітей яких він навчає. Саме вони (позитивні якості) будують авторитет вихователя в очах вихованців [5].

Виявлення задатків, розвиток здібностей і обдарувань дітей дошкільного віку необхідно «імплементувати» в педагогічну роботу з їх різнобічного виховання і соціалізації; паритетно поєднувати з формуванням новоутворень, збереженням і зміцненням здоров'я, засвоєнням моральних норм тощо. Так, у Законі України «Про освіту» метою дошкільної освіти задекларовано «забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок». Тому рекомендовано законодавчо визнати обдарованих дітей як таких, що мають потребу в освітніх умовах, пристосованих для повного розвитку їхніх здібностей, реалізації можливостей відповідно до власних інтересів особистості та інтересів суспільства. Також акцентовано увагу на тому, що умови для обдарованих дітей мають бути створені переважно в рамках звичайної системи освіти, починаючи з дошкільної ланки [2].

Як бачимо, сучасні психологічні дослідження підтверджують факт раннього прояву творчості та здібностей, що зумовлює необхідність ідентифікації дітей з їх високим рівнем розвитку на етапі дошкільного дитинства. Ігнорування ознак обдарованості може привести до унеможливлення її переходу з потенціалу в сталу характеристику, як наслідок – «втрата таланту чи генія». Реалізувати таку мету зможе

спеціально підготовлений педагог, схильний до творчості та інноваційної діяльності, здатний до організації суб'єкт-суб'єктного спілкування з неординарними, здібними й талановитими особистостями.

Погоджуємося з думкою, що для педагога важливим є пошук неординарних форм роботи з дітьми (цікаві мандрівки, заняття-розваги, пошукова діяльність та експериментування, гурткова робота тощо), упровадження сучасних прогресивних педагогічних технологій та ідей у практику роботи з дошкільниками, вибір ефективних засобів стимулювання творчої активності дітей та їхніх батьків [2].

Як доводить практика, у активного, творчого педагога і діти творчі. Він знає міру в тому, що дітям потрібно показати, а що вони самі мають відкрити під його керівництвом. Занадто поширені пояснення, виклад готових істин, пропонування зразків для запам'ятовування чи копіювання – все це не сприяє саморозвитку дитини, реалізації її творчих нахилів. Активність дитини, зокрема і творча, формується за умови підтримки дорослим її ініціативи. Численні ж заборони й негативні оцінки гальмують пізнавальну активність та розвиток творчих здібностей дошкільника.

За В. Сухомлинським: «Дітям не треба багато говорити, не слід багато їм розповідати, слово – не цяцька, а словесне перенасичення – одне з найшкідливіших перенасичень. Дитині треба не тільки слухати слово вихователя, але й мовчати; в цю мить вона думає, осмислює почуте та побачене» [1]. Обережно, лагідно, ненав'язливо підтримуйте прагнення дитини до творчості. Співчуйте невдачам малюка, підтримуйте творчі пошуки дитини, ставтеся до процесу із симпатією та теплотою. У жодному разі не давайте негативної оцінки дитячій творчості. Будьте терплячі до «дивних» ідей дитини.

Ми працюємо над складанням програми розвитку творчості дітей і підтримуємо думку практиків, що вона має відповідати таким критеріям: концентрація на дитині, яка вчиться, а не на середньостатистичному вихованцеві, який має відповідати програмовим вимогам; творчість і лідерство, можливість творчої оригінальної праці і самостійної організації вихованцем свого оточення; створення простору для високого

рівня мислення (обдарованість проявляється на складних завданнях); включення у систему навчання батьків здібних дітей; надання дитині змоги спілкуватися з інтелектуально обдарованими; неперервний розвиток професійного рівня педагогів, які працюють з обдарованими [5].

Оскільки творчість дітей формується в процесі різних видів діяльності, педагогу варто постійно дбати про психолого-педагогічні умови для їх розвитку:

1. Забезпечувати систематичне накопичення дітьми якнайбільше позитивних вражень про навколишній світ під час різних видів діяльності (гра, малювання, конструювання, ліплення, аплікація, гра на ДМІ, співи й танці, театралізована діяльність, читання, письмо, складання віршів чи казок, праця, тощо).

2. Прагнути, щоб діти отримували задоволення від самого процесу діяльності і не займалися нею під примусом дорослого.

3. Забезпечувати стимулююче розвивальне середовище, наявність необхідних для творчої діяльності дошкільників завжди доступних матеріалів.

4. В жодному разі не давати негативної оцінки дитячій творчості.

5. Заохочувати цікаві та глибокі запитання дітей.

6. Активно використовувати в освітньому процесі нестандартні творчі завдання (зображувальні, музичні, словесні, логіко-математичні, творчі завдання комбінованого типу).

7. Не допускати надмірної опіки дітей, яка може заважати дитячій творчості.

8. Забезпечувати позитивний психологічний мікроклімат у групі [6].

Висновки. Отже, на основі проведеного аналізу досліджень розвитку творчих здібностей і практичних напрацювань, ми можемо зробити висновок, що творчі здібності це інтегративна властивість індивіда, яка формується на основі задатків у процесі його взаємодії з навколишнім середовищем і є результатом розвитку психічних процесів – сприйняття, відчуття, мислення, уяви, пам'яті, та умовою успішної життєдіяльності особистості. Окрім того, педагог сприяє

розвитку творчості дітей, використовуючи прийнятливі для дошкільників методи і прийоми.

Список використаних джерел

1. Буров О. Ю. Оцінювання обдарованості : проблеми кількісної міри. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : [збірник наукових праць]. [Випуск 2]. К. : Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. С. 5-9.
2. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. [3-є вид., доопр. та доп]. К. : ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. 492 с.
3. Кузьменко В. Індивідуальні освітні програми як засіб урахування відмінностей «нестандартної» дитини. Дошкільне виховання. 2008. № 6. С. 6-9.
4. Обдаровані діти: Діагностика та супровід [упоряд.Т. Червонна]. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
5. Піроженко Т. О. Особистісний потенціал дитини дошкільного віку [URL: https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf](https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf) (дата звернення: 08.01.2021).
6. Проценко О. В. Розвиток здібностей та обдарувань у дошкільників. Київ : Шк. Світ, 2011. 128 с.

Шестак Олена Петрівна,

вихователь заклад дошкільної освіти

№ 45 «Ялинка»,

м.Хмельницький

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ НЕТРАДИЦІЙНИМИ МЕТОДАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток творчих здібностей дітей є однією з важливих цілей сучасної освіти. Творчість стимулює інтелектуальне, емоційне й соціальне становлення особистості, допомагає дітям розкривати свій потенціал, формувати креативне мислення та вміння нестандартно підходити до вирішення життєвих завдань. Особливе місце у цьому процесі займає образотворча

діяльність, яка поєднує естетичний, когнітивний і практичний аспекти. Використання нетрадиційних методів у такій діяльності дозволяє активізувати інтерес до творчості та відкриває нові можливості для самовираження дитини.

Державний стандарт дошкільної освіти України передбачає розвиток творчих здібностей дітей як одну з ключових складових особистісного розвитку. Це стосується різних аспектів діяльності дитини, зокрема образотворчої, музичної, ігрової, мовленнєвої та інших видів творчості. Основні положення Державного стандарту щодо творчих здібностей: розвиток креативності (важливим завданням є стимулювання уяви, фантазії, ініціативи та самостійності у творчих видах діяльності); створення умов для творчої самореалізації (забезпечення можливості вільного вибору матеріалів, способів вираження і тем для творчості); інтеграція видів діяльності (поєднання художньо-естетичної, мовленнєвої та пізнавальної активності для формування гармонійної особистості); індивідуальний підхід (врахування інтересів і здібностей кожної дитини при організації занять та ігор) тощо [1].

Актуальність дослідження розвитку творчих здібностей дітей засобами нетрадиційної образотворчої діяльності зумовлена сучасними освітніми викликами. У світі, де дедалі більшого значення набувають інноваційність та креативність, традиційні підходи до навчання часто виявляються недостатніми для формування цих компетентностей. Образотворче мистецтво, яке традиційно використовується для розвитку творчості, потребує нових, нетрадиційних методів, що враховують індивідуальні особливості дітей та розширюють можливості їх самовираження.

Поняття «творчі здібності» є похідним від більш ширшого поняття – «здібності». Психологічний словник тлумачить здібності як «як індивідуально-психологічні особливості людини, що виражають її готовність до оволодіння певними видами діяльності й до їхнього успішного виконання. Під ними розуміється високий рівень інтеграції і генералізації психічних процесів, властивостей, відносин, дій та їхніх систем, що відповідають вимогам діяльності» [5, с. 154].

С. Максименко визначає поняття здібності як індивідуально-психологічні особливості, які є суб'єктивними умовами успішного виконання певного різновиду діяльності. Вони не зводяться до наявності в індивіда знань, умінь і навичок, а виявляються у швидкості, глибині та міцності оволодіння засобами і прийомами діяльності [3, с. 353].

О. Половіна та М. Стаднійчук розглядають розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку як наслідок художньо-педагогічного спілкування дитини з дорослим, спрямованого не на технічні уміння дитини, а на зроблені дитиною відкриття перетворювальних властивостей предметного світу, що сприятиме зростанню креативної, різнобічно розвиненої творчої особистості [4, с. 190].

Тому нетрадиційні техніки, такі як малювання пальцями, використання незвичних матеріалів (піску, фольги, вовни), інтерактивні практики (декупаж, колажування) або поєднання різних видів мистецтва (музика, драматизація), сприяють глибшому залученню дітей у творчий процес. Вони не лише забезпечують емоційне задоволення, але й допомагають долати стереотипне мислення, розвивають уяву, креативність і нестандартний підхід до вирішення завдань.

Дослідження [2] в галузі педагогіки та психології підтверджують, що залучення до нетрадиційних методів образотворчої діяльності сприяє гармонійному розвитку дітей, допомагає формувати їхню естетичну культуру та здатність адаптуватися до нових умов.

Таким чином, пошук і впровадження таких методів стає важливим завданням сучасної педагогіки.

У своїй педагогічній діяльності ми зосередили увагу на наступних нетрадиційних методах образотворчої діяльності, які можуть бути корисними для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку:

1. Малювання пальцями та долонями. Створення зображень без використання пензлів, дозволяє дітям відчувати текстуру фарб і розвивати тактильну чутливість. Діти занурюють пальці чи долоні у фарбу і створюють різноманітні зображення на папері. Наприклад, натискаючи долонею, діти формують «дерево», а потім пальцями домальовують листя чи

квіти. Таким роботами є «Квітковий сад пальцями», «Долонькове дерево».

2. Ниткографія. Створення малюнків за допомогою фарбованих ниток, які залишають сліди на папері після згинання й натискання. Фарбовані нитки вкладаються в різні форми на папері, після чого зверху кладеться інший аркуш і здійснюється натискання. При витягуванні ниток утворюються химерні лінії та візерунки. Зокрема, дошкільники виконували роботи «Чарівні нитки», «Космічні візерунки».

3. Монотипія. Техніка, яка передбачає нанесення фарби на гладку поверхню (скло, пластик), після чого папір прикладається, утворюючи відбиток. Діти наносять фарбу на гладку поверхню (наприклад, пластикову папку або оргскло), створюють малюнок пальцями чи паличками, а потім притискають папір, щоб отримати унікальний відбиток. Назви робіт: «Осінній ліс у відбитках», «Абстрактні хмари» та ін.

4. Малювання на мокрому папері. Використання води для розмиття кольорів і створення ефекту акварелі. Діти змочують папір і наносять фарби, які починають розтікатися, утворюючи плавні переходи кольорів. Діти можуть створювати пейзажі або казкові сцени. Під час занять у групі дітьми створено роботи «Акварельний світанок», «Чарівне підводне царство».

5. Колаж. Створення композицій із використанням різних матеріалів (тканина, журнальні вирізки, листя, намистинки). Діти врізають та приклеюють різні матеріали (тканина, стрічки, фольга, природні матеріали тощо). Наприклад, роблять «Будиночок мрій» із вирізаних картинок меблів та елементів інтер'єру. Цієї осені діти створювали групові проекти «Осінній килим із листя» та «Моя фантастична планета».

6. Гравюра на восковій основі. Нанесення шару кольорового воску на папір, покритого фарбою, і процарапування малюнків. На аркуші наносять кольорову основу (наприклад, крейдою або восковими олівцями), покривають її чорною фарбою або воском і процарапують малюнок гострим предметом. Незабутні враження у дітей викликали роботи «Нічне місто», «Казкові звірі».

7. Використання природних матеріалів: створення картин з використанням листя, квітів, насіння або камінців.

Діти створюють зображення за допомогою відбитків листя, штампів із овочів (наприклад, картопляні відбитки), або формують композиції з насіння, пелюсток.

8. Малювання піною. Застосування піни для гоління або мильної піни разом із фарбами для створення текстурованих малюнків. Діти за допомогою дорослих додають фарбу у піну для гоління, змішують її паличкою та наносять на папір. Після висихання виходять мармурові візерунки, наприклад, «Морські хвилі», «Повітряні поцілунки» тощо.

9. Пластилінографія. Малювання пластиліном на картоні, де діти можуть створювати рельєфні зображення. Вони ліплять пластиліном по картону або паперу, створюючи рельєфні картини. Наприклад, малюють сонце чи тварин, поєднуючи кольорові шматочки пластиліну («Пластиліновий зоопарк», «Квітковий луг» та ін.).

10. Ебру (мармуровий живопис). Техніка створення малюнків на воді з використанням спеціальних фарб, які потім переносяться на папір. Діти наносять фарби на поверхню води, змішують їх тонкими паличками та створюють малюнок, який потім переносять на папір.

Ці методи допомагають дітям досліджувати нові способи самовираження, розвивають дрібну моторику, креативність і емоційне сприйняття.

Загалом, нетрадиційні техніки образотворчої діяльності є надзвичайно ефективним інструментом у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню важливих особистісних якостей, таких як увага, креативність, самовираження, вміння експериментувати та відкривати нові способи взаємодії зі світом.

Перш за все, ці методи стимулюють розвиток уяви та фантазії, адже діти вільно експериментують з матеріалами, техніками та ідеями. Наприклад, використання техніки малювання піною або пластилінографії дозволяє створювати унікальні зображення, які не обмежуються звичними формами та кольорами. Такі заняття сприяють розширенню меж дитячого мислення та формуванню нестандартних рішень. По-друге, нетрадиційні техніки дозволяють розвивати дрібну моторику, яка є важливою для подальшого успішного

навчання. Робота з незвичними матеріалами, такими як крупи, вовна або глина, формує у дітей координацію рухів і вміння працювати з дрібними деталями, що сприяє гармонійному розвитку. Також ці методи формують у дітей здатність до емоційного самовираження. Проективні техніки, такі як створення малюнків з плям, дозволяють дітям висловлювати власні емоції, почуття та переживання. Це особливо важливо для дошкільнят, адже саме в цей період формується емоційна сфера дитини.

Таким чином, використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку є ефективним засобом гармонійного розвитку їхніх творчих здібностей та особистісного потенціалу. Ці методи не лише сприяють розвитку креативного мислення, а й створюють передумови для формування гармонійної, впевненої в собі особистості, яка здатна відкривати нові горизонти у навчанні та житті.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження, упоряд.: О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, А.В.Куземко. Харків: «Ранок», 2021. 240 с.
2. Довгань В. І. Розвиток творчих здібностей дітей за допомогою нетрадиційних технік малювання: інноваційні підходи та практичні прийоми. Всеосвіта. 2024. URL: <https://vseosvita.ua/library/stattia-rozvytok-tvorchykh-zdibnostei-ditei-za-dopomohoiu-netradytsiinykh-tehnik-maliuvannia-innovatsiini-pidkhody-ta-praktychni-priyomu-874641.html> (дата звернення 09.12.2024)
3. Загальна психологія / за заг. ред. Максименка С.Д. Вінниця, 2004. 704 с.
4. Половіна О. А., Стаднійчук М. А. Творчі здібності дітей третього року диття: акценти, інструменти. Інноваційна педагогіка. 2022. № 1 (53). С. 188-191.
5. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

Янюк Олена,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Науковий керівник: Гончар Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗДО

На сьогодні одним із ключових завдань освітньої політики в Україні є створення якісної системи освіти, де основний акцент робиться на забезпеченні рівних прав усіх учасників освітнього процесу. Пріоритет у цьому надається врахуванню індивідуальних запитів та потреб соціально вразливих верств населення.

Оскільки дошкільний вік – це період активного розвитку пізнавальної діяльності, формування світогляду, самосвідомості та розвитку соціальних властивостей здобувачів освіти, то актуальним питанням залишається підбір ефективних методів створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти.

Однією із ключових умов успішної соціалізації та розвитку дитини дошкільного віку є її комунікативна компетентність, що включає в себе ефективне оволодіння та комплексне використання мовних і немовних засобів для спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях. Це включає здатність орієнтуватися в умовах комунікації. Адже інклюзивне освітнє середовище – це простір, у якому усі учасники освітнього процесу, незалежно від своїх потреб, можуть ефективно навчатися, розвивати соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички та відчувати себе частиною спільноти.

Комунікативну компетентність вчені розглядають, як [3, с. 22-23]:

1) складову життєвої компетентності, яка включає сукупність здатностей, пов'язаних з ефективним спілкуванням

(володіння рідною мовою, знання, вміння та навички, які застосовуються засобів комунікації) (О. Сорочинська);

2) здатність людини ефективно і доречно спілкуватися в різних ситуаціях (В. Танська);

3) здатність дитини ефективно взаємодіяти з іншими людьми, використовуючи мовні й немовні засоби спілкування відповідно до соціально прийнятих норм (І. Баранець).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (Н. Базима, І. Баранець та Ю. Коломієць) виділяє різні підходи до формування комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища, зокрема: діяльнісний та особистісний [1, с. 69; 3, с. 23]. Основними чинниками яких є: розвиток емпатії, стиль педагогічних взаємин і уникнення авторитарності, що сприяє формуванню мовної поведінки та комунікативних досягнень.

Відповідно до визначення А. Богуш формування комунікативної компетентності базується на таких структурних компонентах, як [2; 3, с. 24]:

1. Комунікативні знання – знання про спілкування, його види, фази, закономірності, методи та їхні можливості й обмеження.

2. Комунікативні вміння – здатність регулювати діяльність за допомогою психічних і практичних дій, знань і навичок.

3. Комунікативні здібності – індивідуально-психологічні властивості, що забезпечують ефективність комунікативної діяльності.

І. Баранець наголошує на важливості створення мовленнєвого середовища за активної участі дорослих, що сприяє стимулюванню мовленнєвої активності дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 26]. Створення такого середовища буде сприяти розвитку здібностей дітей, задоволенню їхніх особливих освітніх потреб, забезпеченню системи формування підтримки та адаптації даної категорії дітей, використанню функціонального підходу до навчання тощо. Педагоги повинні використовувати різні методи та техніки навчання, щоб підтримати розвиток мовлення дітей з різними потребами. Наприклад, для дітей з порушеннями

мовлення можуть застосовуватися спеціальні вправи та методики корекції [4].

На основі наукових праць вчених, ми вважаємо найбільш ефективно формувати комунікативну компетентність у дітей середнього дошкільного віку з особливими освітніми потребами на заняттях з розвитку мовлення в інклюзивних групах ЗДО за допомогою таких технологій, як:

1. Картки PECS – це система обміну зображеннями розроблена в США, метою якої є вчити дітей виражати свої бажання та потреби через картки, сприяє розвитку базової комунікації. Їх використання допомагає дошкільникам з ООП впоратися із труднощами у мовленні, комунікувати з однолітками й дорослими.

2. Методика «Коло вибору». Дітям пропонують обрати дії чи предмети між різними варіантами (наприклад, настільні ігри чи малювання в альбомі) з використанням візуальних підказок, що допомагає розвивати вміння робити вибір і висловлювати свої уподобання.

3. Технології інтерактивного навчання. Використання інтерактивних ігор або цифрових ресурсів. Прикладом є розвивальні програми з візуальними підказками чи аудіосупроводом.

4. Соціальні історії – це спеціально розроблені короткі розповіді, які навчають дітей, як поводитися в різних ситуаціях і будувати комунікацію.

5. Казкотерапія – це такий вид технології, через яку педагоги допомагають дітям розуміти та відтворювати різні форми мовленнєвої активності.

6. Музикотерапія та рухливі ігри. Використання пісень, ритмів і танцювальних рухів для залучення дітей до активної комунікації.

Важливо поєднувати ці технології із традиційними методами подачі знань та створення доброзичливої атмосфери в групі.

Таким чином, створення сприятливого інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти є унікальною платформою для всебічного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами,

яка допомагає формувати комунікативну компетентність, необхідну для подальшого життя та навчання дітей.

Список використаних джерел

1. Базима Н. В., Качуровська О. Б., Коломієць Ю. В. Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з труднощами в навчанні в інклюзивному освітньому просторі. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Вип. 36. С. 68-74. URL: <http://surl.li/ncrnqx>.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL : <http://surl.li/jyzt>.

3. Баранець І. В. Формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку як невід'ємна складова навчально-виховного процесу в системі загальної та спеціальної дошкільної освіти України. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2018. С. 22-26.

4. Гончар Н. П., Цегельник Т. М. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку в інклюзивних групах ЗДО. Інноваційна педагогіка. Вип. 63. Т.2. 2023. С.47-50.

Ярмошук Катерина Іванівна,
музичний керівник Ямпільського закладу
дошкільної освіти комбінованого типу «Росинка»
Ямпільської селищної ради

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Мистецтво є своєрідним індикатором рівня культури суспільства загалом та особистості зокрема. Крім того, воно здатне надихати, мотивувати й спонукати особистість до самовдосконалення. Тож не випадково освітній напрямок –

«Дитина у світі мистецтва» постійно вимагає в умовах сьогодення нового звучання. Мистецька музична освіта дошкільнят не має на меті виховання музикантів, співаків, акторів тощо Але здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються в музичних мистецьких видах діяльності, є інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності [1].

Як доводить практика, ефективний вплив мистецтва на особистість дитини можливий лише за умови, що на передній план у мистецькій освіті виходитимуть не теоретичні й технічні, а емоційні та чуттєві орієнтири.

Одним із видів мистецької діяльності дітей дошкільного віку є музична: співи, слухання музики, музично-ритмічна та музично-ігрова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах (візуалізація образів музики та передача їх під час виконавської діяльності голосом, рухами, пластикою) [3]. У повсякденному житті ми постійно стикаємося з візуалізацією інформації: схеми (схема міських пам'яток); карти; піктограми (інформаційні дорожні знаки або знаки сервісу).

Візуалізація – (у широкому розумінні) – це процес представлення даних у вигляді зображення, з метою максимальної зручності їх розуміння. Візуалізація навчальної інформації – це система, що включає такі аспекти: комплекс навчальних знань; візуальні способи їхнього подання; візуально-технічні засоби передачі; набір психологічних прийомів використання та розвитку візуального (образного) мислення у процесі навчання.

Варто зазначити, що застосування ІКТ досить ефективно в освітній роботі з дітьми. Включення інформаційних технологій дає позитивні результати тоді, коли мультимедіа входить у життя дитини через різні види діяльності. Мультимедійні презентації покращують процес сприйняття та запам'ятовування інформації через наочність, яскраві образи. Все це дає можливість педагогу самостійно та творчо скомпонувати весь матеріал, враховуючи особливості конкретної вікової групи, підбираючи теми так, щоб досягти максимально позитивного результату заняття. Але слід зазначити, що комп'ютер не замінить собою педагога, а лише

виконає роль засобу педагогічної діяльності, стає добрим помічником освітнього процесу.

Технологія візуалізації інформації постає як сучасна педагогічна технологія та використовується багатьма педагогами у сучасних освітніх закладах, в освітньому процесі склалося кілька технік візуалізації навчальної інформації [5].

У сучасних дітей, які живуть у інформаційному суспільстві, формується так зване «кліпове мислення», тобто здатність сприймати світ, музику через короткі яскраві образи та послання. Саме через зорове сприйняття у поєднанні зі слуховими та тактильними відчуттями діти значно швидше запам'ятовують будь-яку інформацію. Розділ «Музичне мистецтво» включено до програми дошкільної освіти з першої молодшої групи. На музичні заняття у цій віковій групі відводиться по десять хвилин двічі на тиждень. І в цей короткий час ми з вами маємо не лише заспокоїти дитину, а й зацікавити її. Ми знайомимо дітей із дудочкою, металофоном, бубном, барабаном та фортепіано, а алгоритм дій з ними виглядатиме таким чином.

В дітей другої молодшої групи кругозір розширюється, у них з'являється бажання активніше використовувати у своїй ігровій діяльності музичні інструменти, навчитися діяти з ними. Адже пізнання світу через звук, коли навколо тебе музика і коли ти сам твориш музику – що може бути цікавішим і прекраснішим! На цьому етапі розвитку дітей ми можемо сміливо застосувати один із способів візуалізації – відеопартитуру. Особливість такого виду музикування полягає лише в тому, що на початку року діти грають на інструментах «хто як чує», а наприкінці року вже намагаються дотримуватися продиктованого відеопартитурою ритму [2].

Всім відомо, що головне завдання елементарного музикування – розвиток ритму у дітей. Для цього ми переважно використовуємо шумові інструменти, тому необхідно знаходити і використовувати просту, ритмічну, зрозумілу дітям музику. Для створення ритму можна використати всі навколишні предмети, що видають звук. В основному це ритмічна перкусія: барабани, маракаси, клавеси, ложки, стаканчики тощо. Це найпростіші інструменти, з яких легко отримати звук, з ними

досить просто створити ритмічний малюнок. Клацання, притупи, стукіт – все це можна і потрібно використовувати для створення елементарної музики. І це нам допоможе інфографіка [4].

Середня та старша групи – це найпродуктивніший вік, коли в дітей у рази зростає інтерес до прояву себе. Їхня музична діяльність стає більш видовищною, творчою та організованою. І ми, педагоги-спеціалісти, займаємо неабияку роль у цьому процесі. Тому музичні заняття слід будувати цікавішими, шукати щось нове та захоплююче. І тут нам на допомогу приходить такий спосіб візуалізації, що відноситься до інфографіки, як ритмограма. Алгоритм дій при цьому зберігається: «чую», «бачу», «працюю».

Для того, щоб охопити цією «грою з ритмом» більше дітей, можна посадити їх по-турецьки в коло і запропонувати аналогічний спосіб дії, але вже з іншими побутовими предметами. Наприклад, з пластиковими стаканчиками, горішками, пластиковими м'ячиками тощо. І тоді вийде вже нова, захоплююча «гра з ритмом». Тому на кожному музичному занятті, в повсякденні тут на допомогу приходять різноманітні руханки. Вважаємо, що це складне завдання для дітей, оскільки потрібно не лише уважно слухати та чути музику, орієнтуватися у просторі, а й швидко реагувати на зміни ритму, запропоновані педагогом.

Одним із цікавих та ефективних способів візуалізації освітнього процесу є музикограма. Для створення музикограми можна використовувати різноманітні графічні символи. Це крапочки, гачки, спіральки, рисочки, які транслюють інформацію про музичний твір безпосередньо у підсвідомість. При прослуховуванні музики із застосуванням музикограми у дитини виникають певні асоціації, розвивається асоціативне мислення. На підготовку з дітьми до цього способу йде максимум десять хвилин. Близько двох – на те, щоб почути та побачити, три – на підбір прийомів гри до значків, три – на освоєння дітьми цих прийомів на обраному побутовому матеріалі та близько двох – на виконання твору. Будь-який музичний твір, зіграний дітьми за допомогою музикограми, може вважатися самостійним концертним номером [5].

Ще один із способів візуалізації – кольорові партитури. Для їх створення використовуються всі кольори веселки.

Червоний позначає ноту до першої октави

Помаранчевий – ре

Жовтий – мі

Зелений – фа

Блакитний – соль

Синій – ля

Фіолетовий – сі

Білий – до другої октави. Залежно від величини зображення діти можуть розрізняти довгі, середні та короткі звуки.

У партитурах зустрічається двоголосся та триголосся. Тоді значки розташовуються один над одним або поруч один з одним. Практикуємо об'єднання навчання дітей гри на діатонічних дзвіночках та кольоровій партитури, оскільки кольори дзвіночків мають те саме значення [4].

Музичний керівник показує ноти за допомогою вказівки. Діти починають грати в той момент, коли вказівка покаже ноту, що збігається з кольором дзвіночка в руці, і грати доти, доки вказівка вказує на ноту. Як результат – прекрасні, самостійні, цікаві номери, які ми презентуємо на будь-яких святах, розвагах. А головне – це дуже цікаво для дітей!

Діатонічні дзвіночки формують навички вербального та невербального спілкування. Також гра на них сприяє розвитку почуття ритму, музичної пам'яті та уваги, адже діти грають за кольоровими партитурами. Формує готовність та вміння діяти в колективі, розвиває навички дрібної та великої моторики, а також слухові, зорові та тактильні здібності до сприйняття. А спільне музикування дітей активізує уважність, дисциплінованість, цілеспрямованість, відповідальність за правильне виконання своєї партії та формує творче ставлення до процесу навчання на цих музичних інструментах. Тут кожна дитина стає активним учасником ансамблю, незалежно від рівня її здібностей, формуючи доброзичливу атмосферу в групі.

Отже, візуалізація навчанням інформації виступає невід'ємною частиною процесу навчання та одним із способів сучасної освіти людини. Вона змінює процес навчання до більш

ефективного, робить його результативнішим, формує у дітей стійкий інтерес до нього. Окремо акцентуємо, що цінність візуального моделювання полягає у тому, що діти оволодівають технологією застосування теоретичних знань у конкретних ситуаціях, його методологією.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. Дошкільне виховання. 2021. №3. С. 6-19.
2. Бойченко С. Виховання гармонійної особистості: погляд крізь призму музично-педагогічних систем ХХ століття. Музичний керівник. 2020.
3. Прокопович Т. Музична казка в сучасній педагогічній практиці. Музичний керівник. 2013. № 5.
4. Стружанська В. Музичні творчі завдання: створюємо та використовуємо у роботі з дошкільниками. Дошкільне виховання. 2021. №10.
5. Шуть М. Розвиток креативності дітей на музичних заняттях. Музичний керівник.
6. Завалко К., Халілова А. Розвиток музичного сприймання дошкільнят. Палітра педагога. №5. 2018. С.3-5.
7. Завалко К.В., Ібадулаєва А.Е. Гра як провідний засіб музичного розвитку дошкільників. Наука та освіта: [зб. праць XIV Міжнародної наукової конференції 4-13 січня 2020 р.] Хайдусобосло, Угорщина. Хмельницький. 2020. 121с.

ЗМІСТ

Асмоловська М.А. Використання малих фольклорних жанрів у роботі з дітьми	3
Бабійчук І. Пізнавальні функції казок про тварин як засіб народної педагогіки	6
Богачук В.А. Форми і методи формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку	10
Бондар М.О. Застосування мнемотехніки у закладах дошкільної освіти вихователями під час заняття у повсякденному житті для розвитку зв'язного мовлення у дошкільників	19
Віняр О.А. Мовленнєва компетентність як складова життєвої компетентності дитини	23
Волошина А.Ф. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти	27
Ганджій І.О. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку за ідеями С.Ф. Русової.....	30
Герелей О.О. Сторітелінг як метод навчання і виховання дітей дошкільного віку	35
Грищенко Л.І. Сучасні освітні технології в екологічній освіті дітей дошкільного віку	39
Гулевата В.Г. Розвиток логіко-математичного мислення в психолого-педагогічній літературі	44
Гуцал Л.І. Дошкільникам – освіта для сталого розвитку	48
Даць О. В. Взаємодія з дитиною з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти	52
Дзядзін О.Ю. Українська народна казка як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку	55
Жук Р.С. Особливості розвитку емоцій у дітей дошкільного віку.....	60
Зеленюк О.М. Сучасний підхід до трудового виховання дошкільників	63
Зіняк А.М. Формування мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку	66
Зюбрівська В.О. Вплив нетрадиційних технік малювання на розвиток просторового мислення у дітей дошкільного віку ...	71

Ільчун Л.В. Основні види музично-дидактичного виховання дітей дошкільного віку під час музичних занять	76
Іщук Н.В., Пісоцька Л.С. Адаптація дітей до умов закладу освіти як актуальна психолого-педагогічна проблема	70
Калініченко Л.А. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО	87
Карасьова К.В., Фурман О.В. Види та зміст соціально-педагогічної роботи з неблагополучними сім'ями	90
Карвацька А.С. Забезпечення якості дошкільної освіти – крок у майбутнє та час змін у системі освіти	94
Ковалевська О.М. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку	99
Королишина Л.Р. Психологічні причини ускладнень розвитку особистісних відмінностей старших дошкільників	105
Криницька Д.І., Колесник О.С. Особливості формування у дітей старшого дошкільного віку навичок культури споживання.....	110
Кумановська Т.Л. Нетрадиційні методи навчання ліпленню дітей: з досвіду роботи	113
Лещук М.О. Особливості змісту технології фізичного виховання дітей за технологією М.Єфименка в закладах дошкільної освіти.....	117
Лічняровська І.В. Виховання патріотизму у дошкільнят в умовах сьогодення	119
Мацібон Т.Р. Турбота про ментальне здоров'я учасників освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти	123
Мухіна О.В. Акценти в сенсорному розвитку дітей дошкільного віку з ООП.....	127
Настасовська Н.І. Планування методичної роботи закладу дошкільної освіти: інноваційні підходи.....	131
Огороднік О.Ю., Гончар Н.П. Інноваційні методики розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку	135
Осадчук Р.І. Роль дидактичних ігор у формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку	138
Осідак І.В. Методичні рекомендації щодо змісту логоритмічних занять для дітей із порушенням мовлення	142
Пігуль Л.В. Рухливі ігри на майданчику для дітей дошкільного віку	147

Пісоцька Л.С. Інклюзія як актуальна проблема сучасної освітньої системи.....	151
Попович І.Ю. Виховний та логопедичний аспекти розвитку зв'язних висловлювань у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	156
Раднюк Л.Й. Казкотерапія як засіб виховання дітей дошкільного віку	161
Радомська А.М. Розвиток математичних уявлень дітей дошкільного віку.....	164
Рожко В.В. Безпека дошкільнят під час воєнного стану.....	171
Руда П.К. Економічне виховання дітей середнього дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....	175
Савчук Г.А. Використання мнемотехніки в корекційній роботі вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти.....	179
Самара Г. Використання нетрадиційних технік зображень у малюнках дошкільників	183
Сергеева З.П. Використання народних ігор та хороводів в логоритмічній роботі з дошкільниками	189
Скотинянська А.В. На захист майбутнього – працюймо змалку	195
Слободян О., Пісоцька Л.С. Імідж керівника закладу дошкільної освіти як управлінська проблема	200
Стельмах О.І. Використання ейдетики та асоціативного мислення в процесі підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи	204
Столяр О.Б. Формування патріотичної свідомості дошкільників засобами народознавства: виклики сьогодення.....	207
Столяр О.В. Особливості мовної підготовки дітей із дислалією до шкільного навчання	211
Талемонюк А.О. Дидактичні ігри як засіб розвитку когнітивних навичок у дітей дошкільного віку	215
Терпяк О.І. Значення сюжетно-рольових ігор у вихованні гуманних взаємовідносин у дітей молодшого дошкільного віку.....	218
Фурман О.В., Антонюк А.А. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами.....	223
Хитра Л.А. Обереги нашого народу.....	228

Хоптинська А.Е. Використання дидактичних ігор, сюжетних задач на заняттях з логіко-математичного розвитку	235
Цікра І.М. Впровадження принципів сталого розвитку в дошкільну освіту перші кроки та виклики	241
Цуркан А.А. Розвиток дрібної моторики дітей дошкільного віку.....	246
Чирка К.М., Зданевич Л.В. Формування мовної здібності у дітей шостого року життя в умовах полілінгвізму.....	250
Шемчук Н.В. Розвиток дитчої творчості в умовах дошкільної освіти	254
Шестак О.П. Розвиток творчих здібностей дітей нетрадиційними методами образотворчої діяльності	259
Янюк О., Гончар Н.П. Методи формування комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі в ЗДО	265
Ярмошук К.І. Розвиток музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку з використанням методів візуалізації	268

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Випуск 22

Збірник студентських наукових праць

Відповідальний за випуск – ***Пісоцька Леоніда
Станіславівна*** – декан факультету дошкільної освіти та
психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент

Комп'ютерний набір та упорядкування: ***Талемонюк А. О.
Зданевич Л. В.***

Літературні редактори: ***Зданевич Л. В., Пісоцька Л. С.***

Художнє оформлення: ***Онофрійчук Л. О.***

***За достовірність фактів, назв, дат, посилань на
літературні джерела тощо відповідальність несуть автори***

Здано до друку 17.01.2025 р.

Підписано до друку 20.01.2025 р.

Формат 60×84/16.

Гарнітура Bookman Old Style. Умови. друк. арк. 12

Тираж 100 прим. Зам. №2015/25

Набір здійснено у інформаційно-методичному центрі
зі спеціальності «Дошкільна освіта»
29013, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139